68
2 C
21

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

20 E

12 13-13-C

Coll. Rom. Soc. Jesu cat. inscr. Biblio. Musei

IMP. LEONIS AVGVSTI CONSTITVTIONES NOVELLAE, aut CORRECTORIÆ legum repurgationes,

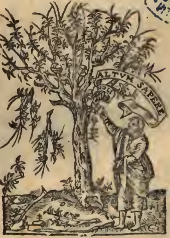
Latinæ nunc primùm ab Henrico Agylæo factæ.

Imp. IVSTINIANI Edicta.
Imp. IVSTINI Conſtitutiones aliquot.
Imp. TIBERII Conſtitutio vna.
Imp. ZENONIS Conſtitutio vna.
Eodem interprete.

Huius editionis margini appoſitæ numerorum notæ paginas Græci exemplaris indicant ab [illegible] *excuſi.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBL. SEC. COLL. ROM. SOC. IESV

ANNO M. D. LX
Excudebat Henricus Stephanus, illuſtris viri Huldrichi Fuggeri typographus.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI GVLIELMO, NASSOVIAE ET Buræ comiti, Arauſionis Principi, Bredæ, Grauiæ, ac Dieſthemi domino, &c.

HENRICVS AGYLAEVS S. P. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVM quæ mihi donaria obuenere, ob dignitatem ſuam nonniſi maiorum gẽtium diis ſuſpendi atque conſecrari debent: tum tu, Princeps illuſtriſſime, is es cui ſi inter primos votiuã aliquam tabulam non figam, ſcelere me obſtringam. Es enim in Belgis, popularibus meis, poſt Principem, ſiue ſpectetur genus, nobiliſſimus: ſiue ditionũ numerus & opulentia, potentiſſimus: ſiue rerum geſtarum magnitudo, nulli ſecũdus. Tuis præcipuè auſpiciis vtrunque tẽpus & pacis & belli gubernatur: tu quicquid eſt maximorum munerum, aut primarius aut ſolus obis. Tum priuatim ea in patriam meam, quæ Syluaducis eſt (barbaries Buſcumducis nuncupauit) tua beneuolentia eſt, eáque illa abs te in dies beneficia ſentit, vt ſi, quum noſtrorum ciuium nomine commune quodpiam gratitudinis pignus edere poſſim, id primo quoque tempore non faciam: ingratus aduerſum parentes, cognatos, vniuerſam ciuium ſocietatem, atque adeo ipſum natale ſolum, ac nefarius eſſe meritò iudicãdus ſim. Dum enim ditionibus tuis propemodum nos cingis,

A ii.

commodiſſimum te vicinum exhibes,& vt ami ciſſimè cum tuis viuamus, ſedulò operam das: totum te publicè nobis offers:ac ſæpe ſoceri tui Maximiliani incomparabilis Principis exemplum imitatus, ſingulis cõſulis, ſubuenis, opem fers. Nam quemadmodum ille honeſtiſſimam quandam olim matronam (quam poſtmodum naturali morte extinctam ipſi etiam aduerſarii luxerunt) iniquis criminationibus in capitis periculum pertractam, reis magno tandem cum negotio exemit: ita tu quoque proximis annis, optimæ exiſtimationis ac canicie venerandum quędam ciuem, perſonati cuiuſdam nebulonis ac ſanguinarii ſcurræ rictibus eripuiſti. Qua re vel ſola qui noſtrûm ſe totos tibi deuinctos eſſe non agnoſcũt, næ illi aut improbi ſunt, aut præ mentis hebetudine, quãti reipublicæ proborum hominum ſalus atque conſeruatio eſſe debeat, non vident. Sed ad ea quæ in præſens celſitudini tuæ offerimus quod attinet, vt qualia illa ſint melius cognoſci poſſit, quædam mihi altius repetenda ſunt. Quũ itaque Iuſtinianus Princeps ius ciuile ex veterũ variis multiplicibúſque ſcriptis in compendium redegiſſet, ac inſuper pro rerum poſtmodum emergentium natura cõſtitutiones ſcripſiſſet, eæque in eam quã videmus multitudinem atque molem excreuiſſent: is verò eius labor Baſilio Macedoni Orientis Principi multis de cauſis diſpliceret: cõmunicata ipſe cum Conſtãtino ac Leone filiis ſuis opera, quæcunque ille eiuſdẽ argumenti diuerſis locis tra-

ctaſſet,ſub ſuis titulis collectim digeſſit:quæ obſcuriora viderentur,apertius perſcripſit:verboſitatem reſecauit: ac denique prout mutatū reipublicæ ſtatum poſtulare putabat, alia reiecit, alia reformauit, alia nouiter introduxit. Quo ipſo in opere quū poſt patris fratríſque obitum ſceptra Leo ſolus obtinés,nonnulla partim non probaret,partim requireret: continua (vt facile cōiicere eſt) ſcriptione correctis adiectíſque quæ viderētur, velut colophonem illi addidit, ſummámque manum impoſuit. Singulas autem res ſingulis ferè conſtitutionibus incluſit, atque ita diligenter quaſque rationibus communiuit vt non iubere leges ſed perſuadere voluiſſe videatur. In quo ille profecto cognomini ſuo reſpondere voluit, ne, quū aliis in rebus omnibus philoſophus dici mereretur, vbi præcipuè prudentiam ſuam exercere deberet, ſui diſſimilis eſſet. Qui Princeps vtinam in noſtra hæc tempora incidiſſet, quò melius nonnulla cognoſcere potuiſſet, aut nunc Principes eius ſimiles eſſent. Dii boni, quantum inde commoditatum, quantum tranquillitatis ſalutíſque in commune mortalium generi turmatim accederet! Verùm (quæ hodie corruptela eſt) fruſtra iſtiuſmodi iampridem ab optimis quibuſque optātur. Scripſit autem ille Græcè, vt Latino orbi hactenus eſſe vſui non potuerit: quocirca quum me verſurū illum publicè recepiſſem, poſteáque vt id maturarem Ioachimus Hopperus Phriſius & Iacobus Cuiacius, profeſſionis noſtræ eximia duo luminaria,

propter ſummā haud dubiè eius vtilitatem, hortati eſſent: inter peregrinandum etiam, liberandam fidem, iſtíſque tantis viris parēdum putaui. Quo in labore tametſi Henrici Stephani annotationes permultum me iuuerunt, quin tamē mihi etiam in reſtituēdo exemplari non parum tædii & moleſtiæ deuorandū fuerit, qui Latina noſtra cum Græcis cōferent, ignorare non poterunt. Eſt quidem vir ille (vt de ipſo audio, atque in hiſce ipſis Leonis conſtitutionibus expertus ſum) miræ in emendandis authoribus tum diligentiæ tum induſtriæ, quémque ad hoc vnum natum eſſe dicas: ſed tanto hic author ſitu obductus fuit, ac tot vulnera temporum iniuria excepit, vt ipſum prorſus purgare pleneque ſanare perquam difficile fuerit. Certè (vt verum fatear) miratus perſæpe etiam ſum, quum ille Leonem interpretandum non ſumpſiſſet (quādo omnes nerui ad intelligendos authores intenduntur) tam multa tamen potuiſſe animaduertere. Ex quibus ego in Hēricum Scrimgerum (vt qui ita Leonem vulgandum curarit) quicquam rapi minimè velim. Quin potius, vt ſæpe aliàs, ita hîc quoque optimè illi de republica merito gratias quātas poſſum maximas ago, qui tam vtilia, vti eſſent, ſtatim in publicū emittere, quàm dum ſibi caſtigare vacaret, premere & occultare māluerit. Leonis itaque cognomento Philoſophi, inclyte Princeps, non contemnēdæ neque elegantiæ neque vtilitatis, Latinas à me factas, multíſque locis illuſtratas Cōſtitutiones tuo no

mini inſcribo, quas (ſiue tanquam donarium, ſiue tanquam ciuium noſtrorum gratitudinis pignus atque ſignum) ſi in ſacrario tuo reponere dignaberis, rem mihi longè gratiſſimã feceris. Vale, Veſontione. Cal. April. anno inſtauratæ ſalutis 1560.

HENRICVS AGYLAEVS LECTORI.

VT Leonis hæ Conſtitutiones, præter admodum paucas, doctè atque eleganter, ita contrà titulorũ inſcriptiones prorſus imperitè ſcriptæ ſunt. Præterquam enim quòd nimis uerboſæ ſunt, ſæpe etiam (quod turpe eſt) cum Conſtitutionibus non conueniunt: ut illas & Conſtitutiones eiuſdem authoris eſſe ueri non ſit ſimile. Quapropter etiam longè meliorem earum partem interiiſſe non uſqueadeo dolendum eſt. Interim noſtri officii fuit ut ſuperſtites Latinitate donaremus: quod tamen nulla cum religione fecimus, ut illas, ubi opus eſſet, accidere, ſupplere, inflectere pro loco nó auderemus. Vbi autem nullas inuenimus, noſtras repoſuimus, iiſque, quo dignoſci poſſent, ſtellæ notam apponendam curauimus. Quem porro hîc titulorum indicem damus, noſtræ ferè omnis cõpoſitionis eſt, quem partim breuitatis, partim illuſtrationis cauſa ita conſcripſimus. Quamobrem hos cum contextus titulis etiam à nobis confectis, plerunque uerbis diſſentire non mirabere.

INDEX CONSTITVTIONUM Imperatoris Leonis auguſti.

1 Vt ſecundum ſequentes cõſtitutiones iudices cauſas diiudicent.

2 Ne propter legitimos liberos quiſquã epiſcopatum conſequi impediatur.

3 Ante ſacerdotium matrimonium contrahendum eſſe.

4 Quoſcunque ſacerdotes, quocunque vocantur, docere atque ſacrificare poſſe.
5 Vt monachus de acquiſitis teſtari poſſit.
6 Decennem, monachum fieri poſſe.
7 Clericum denuo prophanum fieri non poſſe.
8 Monachũ, quotieſcunque fugerit, in ſuum monaſterium retrahendum eſſe.
9 Si ſeruus ignorante domino clericus factus ſit.
10 Si ſeruus ignorante domino monachus factus ſit.
11 Si ſeruus ignorante domino epiſcopus factus ſit.
12 De officinarum magnæ eccleſiæ vſu.
13 De perpetuis emphyteuſibus.
14 Siquis monaſterium imperfectum relinquat.
15 Baptiſmum in quocunque ſacrario peragi poſſe.
16 Viginti annos natum, hypodiaconum creari poſſe.
17 Quando puerperæ ſacrorum myſteriorum participes fiant: & quando infantes baptizandi ſint.
18 In ſponſalibus pœnam conſtitui poſſe.
19 Si pater in nuptialibus contractibus filium ex æquo cum fratribus hæredem fore promiſerit.
20 Ne maritus vxore mortua præter donationem propter nuptias quicquam capiat.
21 Quomodo dos ex paternis aut maternis bonis promiſſa, præſtanda ſit.
22 Vtrumcunque parẽtem matrimonium non iterantem, vnius liberorum portionem proprietatis iure capere.
23 Ne præſides in prouinciis domeſticã ſpõſalia cõtrahant.
24 Ne naturales cum adoptiuis matrimonium contrahant.
25 De emancipatione.
26 Eunuchos adoptare poſſe.
27 Quibuſlibet adoptare licere.
28 Quo tempore adoleſcentibus rerum ſuarum adminiſtratio permittenda ſit.
29 Vt ancillã partus apud alium editus ad ipſius dominum ſequatur.
30 Si mulier viuo marito cum aliis de contrahendo matrimonio agat.
31 Si mulier mariti odio abortet.
32 De adulteris manifeſtò deprehenſis.

33 Ne captiuorum vxores aliis nubant.
34 Si tutor pupillam ſuam vitiet.
35 De raptu virginum.
36 Ex captiuis natum, ſi libertatem conſequatur, parentum ſuorum in captiuitate morientium hæredem eſſe.
37 Domini ſui teſtamento liberum eſſe iuſſum, tametſi id ignoret, teſtari poſſe.
38 Imperatoris ſeruos plenam de rebus ſuis ſtatuendi poteſtatem habere.
39 Prodigum quæ ex re ipſius ſint facere poſſe.
40 Captiuos teſtamenti factionem habere.
41 Quot teſtibus teſtamenta firmentur.
42 Sufficientem teſtium numerum teſtamentum ratum facere, tametſi neque ſubſcriptiones illorum neque ſignacula habeat.
43 Teſtamenta per ſcribendi ignaros confirmari.
44 A quibus obſignari teſtamenta oporteat.
45 Iudices ſententias in literas referre, ſuiſque manibus obſignare debere.
46 De curiis & decurionibus latarum legum abrogatio.
47 Ne ſenatus & decuriones magiſtratus amplius conſtituant.
48 Mulieres ad dicendũ teſtimonium admittẽdas non eſſe.
49 Seruos teſtes eſſe non poſſe.
50 Quatenus donationes in literas non relatæ valeant.
51 De theſauro inuento.
52 Vt tam veterum Principum quàm recentiorum numiſmata valeant.
53 Mortuos tam intra quàm extra ciuitates ſepeliri poſſe.
54 Dominicis diebus omnes ab operibus vacare debere.
55 Vt Iudæi ſecundum Chriſtianiſmi ritus viuant.
56 De oſtiis marinis.
57 Quantum remoræ piſcatoriæ inter ſe diſtare debeant.
58 Ex ſanguine cibum conficiendum non eſſe.
59 Hominem liberum ſe vendere non poſſe.
60 De caſtratorum pœna.
61 Si tributorum exactores plus exegerint, quã pœna afficiendi ſint.
62 De pœna eius qui rem aliquam publicam vendiderit.
63 Si quis res vetitas ad hoſtes tranſuehat.

64 Siquis naufragio eiectas res celauerit.
65 De incantatorum pœna.
66 De plagio.
67 Si tranſfugæ ſua ſponte reuertantur.
68 Quomodo monachi & clerici tutores eſſe poſſint.
69 Quomodo cæcos teſtamentum facere oporteat.
70 De latronibus.
71 Qua lege in aruis vineiſue ædificetur.
72 Vt pacta non conſtituta pœna valeant.
73 Cum mulieribus in Eccleſiarum cœnaculis habitare non licere.
74 Ante legitimum tempus matrimonium conſecrari non debere.
75 Viginti annos natum, hypodiaconum creari poſſe.
76 Si ſacerdos falſum teſtimonium dicat.
77 De falſariorum pœna.
78 Ne amplius S.C. fiant.
79 Sacerdotem diaconum, hypodiaconúmue, ſi vxorē ducat, à ſacro ordine remouendum non eſſe.
80 Purpuræ ſegmenta & particulas venundari poſſe.
81 Ex auro precioſiſque lapillis aliquid confici, non in vniuerſum nefas eſſe.
82 De teſtamento reſignato.
83 Trientes vſuras in mutuata pecunia licitas eſſe.
84 Negotiari, ædificare, muneráque accipere, vrbis magiſtratus poſſe.
85 Qui pater nuptias nō iterat, eum vnius liberorum portionem percipere.
86 Siquis eccleſiaſtici ordinis ſe aduocationibus, ſponſionibus, redempturis, ſimilibúſue rebus dedat.
87 Siquis eccleſiaſtici ordinis alea ludat.
88 Celebribus quibuſdam in eccleſia viris feſti dies conſtituuntur.
89 Matrimonia citra conſecrationem non confirmari.
90 Qui tertium matrimonium contrahunt, ſacri canonis pœnis obnoxios eſſe.
91 Concubinam habere non licere.
92 Siquis aliquem dedita opera oculis orbarit.
93 Si ſponſa ex alio vterum geſtare deprehendatur.
94 Legis quæ de conſulatu agit abrogatio.

95 De auulſo ſuperficiario loco.
96 De ſepulchro violato.
97 In conteſtatione litis, magiſtratuúmque initio iurandum eſſe.
98 Si eunuchi vxores ducant.
99 Vt qui iuſiurandum defert, prior de calumnia iuret.
100 Si homo liber cum ſeruilis conditionis homine matrimonium contrahat.
101 Si contubernalium alter libertatem conſequatur.
102 Si prædia maritima ad conſtituendas piſcatorias remoras per ſe non ſufficiant.
103 Quomodo de maritimis prædiis ad conſtituendas piſcatorias remoras ſocietas ineatur.
104 Si piſcatoriæ remoræ legitimo interuallo non diſtent.
105 Si magiſtratus res fiſcales furatus eſſe deprehendatur.
106 Quantum indotatæ mulieres ex maritorum mortuorum bonis percipiant.
107 De edendis actionibus.
108 Siquis in ius vocatus non ierit.
109 Quando ſponſalia iniri matrimoniáque conſecrari poſſint.
110 Vt ſi mulier in rebus ſuis damni aliquid à marito paſſa, id ſoluto matrimonio ſibi reſarciri velit, dotē propterque nuptias donationē & reliquam mariti ſubſtantiam in commentarium conſcribat.
111 Si vxor furore corripiatur.
112 Si maritus furore corripiatur.
113 Quantum ſubdialia ambulacra à vicinorum ædificiis diſtare debeant.

FINIS.

IMPERATORIS LEONIS AVGVSTI

Conſtitutiones nouellæ,

Aut

Correctoriæ legum repurgationes.

PROŒMIVM.

429 RERVM humanarũ viciſſitudo, vitæque inconſtans atque multiformis ſtatus, permultis ac omne genus legibus ortum præbuere: quæ *leges* quia ſua multitudine ad quaſcũque ſe facilè res protendunt, quum illas ſibi admouent, quicquid rectè aut ſecus ſeſe habeat diiudicāt. Sunt itaque tanquam cuſtodes quidam vitæ noſtræ & medici, dum mala, partim ne oriantur ac in cõmunem vitam promanẽt, impediunt, partim verò quæ mala occulta ſint, inſinuantérque irrepſerint, eorũ noxã corrigũt, ac velut radicitus vitioſitatem euellunt, eámque corroborari nõ ſinũt. Atqui *earundem* humanarum rerum curſus velutique reciprocus quidam æſtus, dum ſurſum deorſum omnia vertit ac voluit, & multa quæ rectè conſtituta eſſent in peius commutat, permulta item obliuione obruit, vt, perinde acſi in rerum natura viſa nũquam eſſent, incognita ſint: nõ me-

diocrem illis labem intulit, has profundo ſilentio tegẽdo, in illis verò vt inter ſeſe diſſentiant efficiendo: ídque aliàs dum illi ipſi qui illas tulerunt in priore ſententia ac voluntate non perſiſtunt, verùm ſibi ipſi contradicũt: aliàs etiam, dum poſteriores modò conſuetudine, modò lege illis contraria ſuſtinent: 'vt hinc cõfundi leges, nec exiguum rebus mortaliũ inferri detrimentum contingat, 'aliis cum aliis commutatis, talorúmque inſtar huc illuc temere voluẽtibus. Illas itaque res, ex quarum tranquillo & imperturbato ſtatu ſalus reipublicæ dependet, in tanta confuſione perturbationéque verſari, indignum neglectu rati, quam accuratiſſima leges inſpectione ac conſideratione dignati ſumus: & quas obtinere conducibile fore animaduertimus, illis ſelectis ſcripto imperatoriæ noſtræ Maieſtatis decreto in republica authoritatem confirmauimus, vtque controuerſias diiudicarent, inſuper etiam ſciuimus: quas verò inutiles iudicauimus, harum nonnullas in perpetuum ſilentium coniectas, decreto & ipſas à legum honore atque ordine exulare iuſſimus: quarum autem nullam prorſus mentionem fecimus, has etiam, hoc ipſo quòd earum non meminerimus, iuxtà atque illas in exilium eiecimus. Denique quoniam & inter receptas conſuetudines nonnullas ratione non deſtitui, taléſque quales prudens aliquis non contemnat, vidimus: has quoque legis prærogatiua honeſtãtes ex inſcriptæ cõſuetudinis ſtatu ad legis imperium atque, hono

Lego ὥστε καὶ ἐντεῦθεν συμβῆναι

Lego ἀγῶν πρὸς ἄλλους, referens ad νόμους.

rem eueximus. Quũ ergo hæc ita à nobis cõparata ſint, ſciat quiſque, quòd quæ leges per ſcriptũ Imperatoriæ noſtræ Maieſtatis decretũ authoritatem nactæ, aut quæ conſuetudines legis dignitate honoratæ fuerint: hæ & in republica ob-
430 tinebunt, & controuerſias à ſe pendentes habebunt: quæ autem ab illis in contrarium vergunt, aut mẽtione ſempiternam illis taciturnitatem iniungente, citráue hanc etiam, vt quæ cum deſpectis eiuſdem conditionis ſint, eodem dedecore dignæ habitæ ſunt: hæ verò dehinc & reiectæ & à republica exules atque extorres erũt.

QVOD VNVMQVENQVE, QVI IVdicandi prærogatiuam acceperit, *quemadmodum legalium capitulorum à nobis habitus delectus ſtatuerit, dirimere controuerſias oporteat: quæ uerò inter reprobata habita ſunt, uti ex illis nulla litis ambiguitas diiudicetur.* CONST. I.

IN NOMINE EIVS QVI Vniuerſo humano generi ſalutares leges tulit, CHRISTI veri Dei noſtri, Imperator CAESAR FLAVIVS LEO, pius, fœlix, inclytus, victor, triũphator, omni æuo venerabilis, auguſtus, fidelis Rex,

STYLIANO illuſtriſſimo ſacrorũ noſtrorum officiorum magiſtro.

CEleberrimi ille inter Imperatores nominis Iuſtinianus, quum animo eſſet erga rempublicam & optimo & eius vtilitatum ſtudioſiſſimo, velut ſyluam quandam, conſtitutiones in Romano imperio inde ab initio vſque ad

ſuam ætatẽ diuerſis tẽporibus editas, accipiens, quo bene de ſubditis mereretur, induſtria & laboribus ſuis opus admiratione dignum, vniuerſarũ nempe legum illam incorporationẽ, ſumma cum contentione efficere eſt conatus. Siquid contrarium aut inconueniens appareret, repurgauit: ex quibus verò compoſitum reipublicæ ac decorũ ſtatũ extiturũ crederet, hæc in vnum contexuit, atque velut in artem aliquam informauit, quaſique in vna iuſtitiæ libra, à qua iuſtũ à diuerſo & iniuſto diſcerneretur, conſtituit & collocauit. Atqui (vt conſtat) vbique eſt pulcherrimũ, VT NE QVID NIMIS. Quum nanque in multas partes diuiſam legum ſubſtantiam ac materiam in vnum corpus tanta cum laude coagmentaſſet, præterea etiam quæ legalis regiminis ordinem ac conueniẽtiam ſæpenumero labefactarent, in concordiam redegiſſet, itáque quòd ad hæc ſola omnes ſententiæ ferendæ eſſent, in vnum cõſenſum iudices compuliſſet, eóſque ad pacificè iudicandum, legalibus capitulis in tranquillo & ab omni contentione libero ſtatu conſtitutis, inter ſe conciliaſſet: his ille non contẽtus, ſed præſtantius quippiam in reipublicæ gratiam poſtmodum conficere cogitans, imprudens iis, quæ poſtea ſtatuit, primum opus euertit: neque alterum vituperationi non obnoxium fecit, quum ex poſteriore ipſius inſtituto non paucæ aduerſus prius ſuſcitatæ contradictiones & controuerſiæ ſint. Atque ad hunc ſanè modum ipſe Iuſtinianus à

Lego σωματοποιησάμενος.

ſe vitium paſſus eſt. Certè quidẽ quum vſque ad hodiernũ diem nũc ex recentioribus ſanctionibus, nunc ex inſcriptis, & non aliunde quàm quòd multitudini placeant, authoritatem præ ſe ferentibus conſuetudinibus, permulta ab illo tempore innouata ſint: parum abeſt quin res legalis prorſus turbata confuſáque ſit, & communis vitæ negotia ſurſum deorſum ſubſultim ferantur. Quapropter quum ſiquid aliud, hoc certè, quod opitulatrice noſtra induſtria & cura ne-
431 ceſſariò potiatur dignũ ſit, * * tractatũ. Inſuper & conſuetudinibus quæ ad rerum gubernationem deueniſſent, diligẽter excuſſis, legum inter ſe contradictionem ſuſtulimus: quicquid aduerſarium & ad præſentem rerum cõſtitutionem rationémque illicitum eſſet, huic legalem authoritatem abrogantes: quæcũque verò conſuetudines non malè neque noxiè de rebus conſtituere viderentur, has non amplius inſcriptas & neglectas conſuetudines manere ſiuimus, ſed ad legis vim ac poteſtatem extulimus: alicubi autem & ad ſæuitiam quiddámque præfractius ſpectãtem, ac ceu iuſtitiæ penitus oblitã legem, ad ſuum decentémque modum legibus debita cum æquabilitate contraximus. His itaque hoc pacto diſpoſitis & cõſtitutis, omnibus quibus iuſtitiæ trutinæ cõmiſſæ ſunt, & magiſtratibus & iudicibus mãdamus, vt quæ leges ab imperatoria noſtra Maieſtate à legali ſolo exulare iuſſæ ſunt, has inutiles iudicãtes, dehinc in omne æuũ reiici ſinant: ſecundum reliquas verò ſcriptas atque

atque veteres, & quæ haud ita pridem à ſempiternæ memoriæ patre noſtro, atque nunc à nobis ſelectæ aut latæ ſunt, controuerſiis diiudicationes ſuppeditent: neminíque poſthac ad aliquam à legali authoritate exterminatam iuris ſpeciem declinare, neque ad cõſuetudinẽ quampiam, quæ accepta prærogatiua, pro eo quòd conſuetudo eſſet ac diceretur, ad legis maieſtatem & honorem à potẽtia noſtra ſubuecta nõ ſit, recurrere permittatur.

VT QVI CAETERA SECVNDVM SAcros diuinóſque canones Epiſcopali dignitate dignus eſſe probatur, ſi liberi ex legitimo matrimonio illi ſint, ob illos in conſequẽdo honore nullum impedimentum ſentiat.

Aliter.

VT QVI ALIOQVI PRINCIPE SAcerdotio dignus eſt, ſi legitimi illi liberi ſint, non impediatur illum conſequi.

CONST. II.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſimo Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

QVVM ſacroſancti diuiníque canones, & quicũque alii de ſacerdotio ac epiſcoporũ creatione ſtatuêre, in optimũ numeriſque omnibus plenũ editi ſint modũ (& quidẽ quomodo illi non exactè perfectéque editi ſint, quũ diuina inſpiratio in authoribus efficaciter operata ſit) mirari ſubit quomodo nõ veriti nonnulli ſint, ſacras diuináſque leges, tanquam illæ abſolutæ non eſſent, promulgatis aliis legibus abrogare. Etenim quum ſacri canones, quibus

Taxatur Iuſtin. Nou. 6, Item nec. Nouel. 123. in initio, & Nouel. 127, ſequentes igitur.

locis de epiſcoporum creatione præſcribũt,ſtatuant, eum qui ex legitimo matrimonio liberos habeat, ſi modò in reliqua vitæ ratione nihil impedimenti ſit, ad primarium ſacerdotiũ promoueri poſſe: hi in contrarium ſtatuentes, aiunt vt ii qui liberos habent, tametſi legitimi coniugii munus ſint, ad Epiſcopalem dignitatẽ euadant, ſuo impedimento non vacare. Quod ideo fortaſſe in animum induxerunt, quòd iſtiuſmodi affectione quadam erga liberos (quid enim quis aliud dicat?) ſacras facultates oblæſurus videatur. Verùm non rectè ſeſe illa ratio habet. Sic nanque nec fratribus aliiſue cognatis ſu perſtitibus acceſſum quiſquam ad Epiſcopatum haberet: ſiquidẽ & ad hos ſanguinis propinquitatiſque affectio reſpicit. Quin & hoc præuidentes diuini canones, fecerunt epiſcopis poteſtatẽ, vt ſi ipſis pauperes cognati eſſent, illorum inopiã ex ſacris facultatibus ſubleuarẽt. Noſtra igitur Imperatoria quæ ex Deo eſt Maieſtas, ſi man
432 datis diuinis inſiſtatur, id longè conuenientius fore animaduertens, conſonam illis profert legem, vt quemadmodũ ipſis videtur ad primarium ſacerdotiũ promoueri poſſe qui illo hono re alioqui dignus ſit; tametſi liberi ipſi, lege tamen honorati ſint, id ita liceat: & quidẽ ita cenſens, vt à lege quæ contradicere auſa fuit, in audaciæ pœnam, perpetuum in futurum exigatur ſilentium.

VT QVI SACERDOTES CREANDI *ſunt, ſecundum eccleſiæ ritus ea lege creentur ut omnem dein ceps uitam cælibem agant, aut, ſi matrimonium contrahere uelint, prius id faciant, ac deinde ad creationem procedant.*

Aliter.

QVOD ANTE INEVNDVM SACERDOTIUM *matrimonium contrahi debeat.*

CONST. III.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & vniuerſali Patriarchæ.

QVum decenter inde ab initio de iis qui faciendis Deo ſacris digni eſſent eccleſiaſticus ordo cõſtituerit, non rectè (meo quidem iudicio) qui præſentis temporis conſuetudinem ſequuntur, interdum eccleſiaſticã traditionem contemnunt. Nam vbi illa mãdat vt qui creandi ſacerdotes ſunt, aut per omnem vitam, ſi promiſſum non falſum fore fidant, cælibatum voueant, aut, ſi illum ſeruare impoſſibile ipſis videatur, legitimè matrimonium ineãt, ac deinde diuinum miniſteriũ ſuſcipiant: conſuetudo quæ in præſenti obtinet, iis quibus matrimonio cõiungi in animo eſt, concedit vt antequam vxorẽ duxerint, ſacerdotes fieri poſſint, & deinde biennium ad perficiendam volũtatem iungi matrimonio volenti præſtituit. Id igitur quia indecorum eſſe videmus, iubemus vt ad vetus eccleſiæ & antiquitus traditũ præſcriptum dehinc creationes procedant. Neque enim dignum eſt vt qui ſpirituali aſcenſu ſupra corpo- *Nov. Iuſt. 6, At contrà.*

ris abiectionem & ſordes euecti ſunt, hi rurſum ad carnis ſordes delabantur: ſed è diuerſo, vt diuinum miniſterium ex corporis ſordibus tanquam in altum aliquem gradũ conſcendat conuenientius fuerit.

VT NON MODO VNIVERSALIS EC- *cleſiæ ſacerdotes, uerumetiam qui ad quamcunque ſacram ædem pertinent, ſi in hos uocentur, licitè ſacra myſteria exponere, diuinùmque cultum celebrare domi priuatæ poſſint.*

CONST. IIII.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Cõſtãtinopolitano Archiepiſcopo & Patriarchæ vniuerſali.

Iuſt. No. 57. PLACVIT veteribus vt quæ ſacrificia & communiones in priuatis ædibus fiunt, ab illis ſacerdotibus, qui ad generales eccleſias *Hæc explanatiùs è fine huius eiuſdẽ cõſt. & è conſtitut. 15.* pertinent, ſolis celebrentur: ab aliis verò qui alicui alii ſacræ ædi addicti deſeruiunt, priuatóque vitæ in ſtatu ſunt, vt nullum neque officium neque ſacrificium perficiatur. Atque hoc quidẽ vt ſtatuerent, religionis conſeruandæ cauſa in mentem illis veniſſe videtur, quo videlicet (vt coniicere eſt) dum nonnulli ſacerdotii prætextu letale defectionis malum tegunt, vſu non veniat vti qui profanati ſacrificii participes fuerint, longè magis contaminentur quàm expientur. Qui profecto eorum qui iſtiuſmodi re-
433 ligioni cautionem excogitarunt, propoſitus finis, hoc ipſo nomine quòd ſacroſanctæ fidei ſta-

bilimentum adinuenerint, ſimul laudabilis, ſimul commendatione dignus eſt. Veruntamen quatenus ſe firmitatem allaturos exiſtimarunt, eatenus illam ex lege promanaſſe atque ſe extendiſſe non videas. E diuerſo verò ſubinde illam ipſam legem religioſis & diuinis miniſteriis operam nauantibus, etiam aduerſari conſpicitur. Vt autem pollutus ſacerdos, qui motus non eſt, pollutæ ſuæ inquinationis aliquem participem faciat, veriſimile fortaſſe eſt aliquando id euenire. Verùm non ita vt ſemper & omnino tale quiddam contingat. Quis enim animo tam facili eſt, támque omnia promiſcua habet, vt quem non norit ſacerdotem, neque cuius religionis, neque quibus moribus ſit, hunc ad ſacrificandum aduocet? Rurſum verò qui defectionem moliuntur, rémque ſacram prophananter faciunt, næ illi cum alienis ab impietate conuentus agere non velint. Vt vnde ſtabiliri lex videtur, non inde quemadmodum exiſtimatum ſit, ſtabiliatur. Tum & religioſis in multis vtilitatibus conſequendis eandem impedimento eſſe comperitur. Siquidem quum diuina gratia in omnibus ferè omnium non modò potentiorum, verùm etiam tenuiorum domibus ſacraria Deo erecta ſint: & verò ſumptus reliquáque ad rem familiarem neceſſaria ſacerdotibus ab omnibus ſimiliter ſuppeditari non poſſint: euenit propter legem vt (quemadmodum dixi) qui tenuiores ſunt quàm vt priuatim ſacerdotes ſuſcipere poſſint, perſæpe diuinorum

myſteriorum expertes maneant, & ſacra delubra, quæ in illis ſacrificia fieri debeant, his defraudentur. Quin veriſimile etiam eſt, nonnunquam defunctorum memoria inſtante, ob defectum ſacerdotis præſentem memoriæ diem nullo facto ſacrificio elabi: vt inde & qui hîc viuunt, & quos altera vita tenet, vtriſque non exiguum damnum obueniat. Statuimus igitur vt non ſolùm generalis eccleſiæ ſacerdotes, ſed etiam qui ad quamcũque aliam ſacerdotum domum pertinent, quibuſcunque cuiuſque domus dominus accerſitis acceſſum ad ſacra oratoria & ſacrarum rerum functionem dare voluerit, in quibuſlibet ædibus ſacrificandi Deique arcana enarrandi facultatem habeant.

NEQVIBVS, POSTQVAM MONASTI-*cæ uitæ inſtitutum ſubierint, facultates ſuppetunt, in uniuerſum hi de illis teſtari prohibeantur: ſed ut ſi, quo tempore monaſterium adierunt, in id quidpiam contulerint, in illorum poteſtate ſit ut quemadmodum uelint, de ijs quæ ſibi poſt modum pararunt, in plenum aſſem etiam teſtamentũ condant: ſi uerò nihil ab initio contulerint, tum ut de beſſe ſtatuendi facultatem habeant: monaſterium autem alteram partem ſiue trientem accipiat.*

Aliter.

VT MONACHVS DE ACQVISITIS *teſtari poſſit.* CONST. V.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

QVoniam de monachorũ bonis quæ poſt
ſuſceptam vitã monaſticam coaceruaſ-
ſent,perſæpe nobis vnà cum Dei a-
mantiſſimis ſub te primariis ſacerdotibus dubi
tare te (ô diuinum, &,vt mundo præluceas, in
magno eccleſiæ firmamento à principe lumi- 434
ne collocatum lumen) dixiſti, an conſtitutione
facta monachos iſtiuſmodi bonorum dominos
deſignari oporteret, an verò ipſos ab illorum
dominio arceri conueniret: nimirum quòd tan
quam nubes, quæ iſtinc ambiguitas exiſtit, ra-
tionis radios, quo minus perſpicuè ea res diiu-
dicari poſſit, ſubeat & offuſcet: quoniam (in-
quam)de hoc dubitantes variis nos poſtulatio-
nibus ad huius rei cõſideratione vnà vobiſcum
ſuſcipiendam hortati eſtis:nos, vt in aliis, ita &
hîc ſacerdotalem tuam dignitatem veneran-
tes, ad ſatiſfactionẽ petitionis tuæ accingimur.
Ac illa quidem primùm à nobis dicantur quæ
à veteribus de illis qui ſe iam in monaſticam, A Iuſt.Nou.
rempublicã aſcribi volunt,conſtituta ſunt,illis 123,Si mulier
nempe de rebus ſuis prius teſtandũ eſſe, ac dein-
de ad concupitum vitæ inſtitutum proceden-
dum, nec diſpoſitionem rerum ſuarum vitæ
mutatione anticipandam. Nam ſi hoc ita eue-
niſſe conſtet,non amplius ipſis iam tonſis vt de
rebus ſuis quicquam ſtatuant permittendum
eſſe, omnémque ſubſtantiam, in qua eccleſia
tonſi ſunt, illi ceſſuram. Quod ſanè de iis qui
vitam monaſticam iam ſubierunt, decretum
(extraquàm ſi liberi, qui hæreditatem petant,

ſuperſint)& optimum, & ita vt nemo poſſit melius, conſtitutum eſt; tum nec addi nec adimi illi quicquam queat. Etenim qui ante mutatam vitæ rationem, quum bonorum diſpoſitionem in arbitrio ſuo poſitam haberet, de iis ſtatuere noluerit: meritò poſtmodum id facere prohibetur, vti qui ſe ipſe in has anguſtias coniecerit. Propterea enim quòd quum licitum ipſi eſſet, prædiſponere res ſuas teſtamento noluerit, eius poſtea faciendi facultatem, tanquã ab ipſo damnatam, ſibi adimi, id verò iure longè optimo ſuſtinet. Cæteroquin etiam, quomodo non abſurdum fuerit, ſi, qui ſe ab huius vitæ curis ſeiunxerit, illarum adhuc onus ſufferat, indéque promanante moleſtia prematur? Quando igitur liberos, qui in monachorum numerum adſcriptus eſt (quemadmodum dixi) non habet, non profectò hoc decretum decreto alteri cedat. At ſi liberi ſuperſint (non enim tunc illos propter parentis ſilentiũ damno affici fas eſſet) non omnino teſtamenti ordinationem monachicus habitus impediat: ſed manifeſtũ eſt quòd de liberorum portionibus teſtari poterit, quæ illis æquabili legitimáque diuiſione attribuentur. Quæ verò pars ad ipſum reſpicit, in ea teſtamenti factio deficiat: quippe quæ integra ad monaſterium pertineat. Cæterùm ſi mors etiam (vt multi ſunt rerum humanarum caſus) ſubitò ſuperueniens rerum diſtributionem intercipiat, neque tunc quidem quæ liberis ſuccurrat diſpoſitio, omnino conticebit: ſed ſecundum dictum

modum, quæ ad illos pertinēt legitimo ipſis iure ſeparabuntur: reſiduum autem inuolabit monaſterium. Atque hæc quidem de hiſce facultatibus, quas ante ſuſceptam vitam monaſticā habuerit quiſquam. Verùm de quo paterna veſtra beatitudo prodire decretum petiit (de iis nimirum rebus quæ poſt monaſticæ vitæ ſuſceptionem acceſſerunt) de eo hoc ſtatuimus, vt inde ab eo tempore ex quo monaſticæ vitæ rationē ſuſceperit, conſideratione procedente, quæ poſtmodum ab ipſo comparata ſint diſcernātur. Non enim quòd qui à prophana vita ad monaſticam tranſit, niſi prius teſtetur, teſtādi poſtmodum facultate priuatur: ideò & de iis quæ poſtmodum conquiſierit, quicquam ſtatuere in vniuerſum prohibeatur. Illic nanque iure teſtamēti factione priuatur, quia quum ipſi in prophano ſtatu res adhuc tractanti aliquid cōſtituere integrum eſſet, eo ipſo quòd id non fecerit, ſe ipſe in has anguſtias circuncluſerit. hìc verò nihil ſimile eſt, vt quiſquam aut à ſeipſo aut ab alio prohibeatur. Quòd ſiquis dicat, hoc ſolo nomine quòd 435 monachus ſit, monaſterium omnia eſſe percepturum, haud ſcio, ſi iſtiuſmodi, quæ monachos deceant, ſtatuant. Primum enim, an qui homines opum contemptum profeſſi ſunt, hos ita illas amplecti, ac quacunque ratione retinere conuenit? Deinde ſint alicui cognati pauperes alioquiue noti, qui conſolatrice manu indigeāt: quomodo non ab omni humanitate alienum, nullo

illos ex cognati rebus ſubleuamine dignari? tanquam non modò peregrinos, ſed & cognatos amicóſque propellere, atque omnia ad ſe trahere, monachis decorum ſit: quemadmodũ helluones voracéſque homines nullam omnino partẽ aliis qui vnà accumbunt, relinquere velle videmus. Neque enim ſeruus ſeruitutis vinculis liberatur, neque egenus commiſeratione potitur, non alius quiſquam neceſſitatibus preſſus conſolationis fructum inuenit, quum omnes monachi facultates monaſterio dãtur. Ac propter hoc ſanè ſtatuimus vt ſiquis, quo tempore monaſticam vitam ſuſcepit, eccleſiæ quidpiam cõſecrarit, illi circa res poſtmodum comparatas liberum ratúmque iudiciũ ſit quomodocũque de illis ſtatuere velit: ſin nihil omnino ab initio in monaſterium allatum ſit, tum vt bifariam ſubſtãtia diuidatur: ita vt vna pars in beſſem, altera verò in trientem circũſcribatur: ac monachus quomodocunque ipſi viſum fuerit, de beſſe teſtamento ſtatuat; triens autem applicetur monaſterio. Atque hæc quidem de quibus requiſiſtis, noſtra decreuit potentia. Oportebit autem tuam beatitudinem que decreta ſunt omnibus ſub ipſa Dei amãtiſſimis metropolitanis facere manifeſta, & hos ſimiliter ſub ſe cõſtitutis Epiſcopis, illóſque quarũ curam ſortiti ſunt eccleſiis iſta indicare. quo videlicet & in præſens & in futurum hæc ab omnibus tum cognoſcantur, tum hunc ad modum fiant.

VT VTRVNQVE TEMPVS, TVM *quod ſancta ſexta conſtituit ſynodus, tum quod decernit diuus Baſilius in ijs qui monachi fieri ſtatuunt, obſeruetur: & bonorum eius qui à ſynodo præſtituto tempore monachus fit, diſpoſitio ſecundum editam à nobis formam procedat.*

Aliter.

VT DECENNIS PVER IN MONAchorum numerum aſſumatur. CONST. VI.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

QVo tempore eos qui monaſticam vitam ſubire deſiderant re concupita potiri oporteat, id quia non vnum atque idem, ſed aliud atque aliud à diuinis noſtris patribus præſtitutum ſit, vt ad hunc etiam tractatum diiudicandum, & quæ ſubeſſe videtur contrarietatem conciliandam me componerem, effectum eſt. Itaque quæ magnus ille ac admirandus decernit Baſilius (vt videlicet qui monachicum habitū ambiunt, decimoſexto primùm aut decimoſeptimo ætatis anno digni illo habeantur) quæque ſancta ſexta mandat ſynodus, 436 anno decimo, qui iſtiuſmodi vitam capeſſerent, ſuſcipiendos eſſe: monens hæc cum ſanctiſſimo Patriarcha Deíque amantiſſimis metropolitanis diligenter expendentes, neutram ſacrarum legum cōtemnendam eſſe duximus: ſed contrà ad vtrūcunque tempus religioſo habitu qui illum ſumere cupiunt dignos haberi iubemus. De bonorum autem diſpoſitione peculiarem

ſententiam pronuntiamus, vt nempe qui ſexto decimo aut decimo ſeptimo tõderi voluerit, de rebus ſuis quomodo velit, ſtatuere poſſit. Exiſtimo enim, propterea etiã magnũ illũ Baſilium hoc tempus huiuſmodi actioni tribuiſſe quòd ad id legitimæ ætatis requiſitio ad ſtatuendum de rebus ſuis impedimẽto non ſit. Qui verò decimo anno in monaſticæ vitæ ſanctimoniam mutato ſtatu tranſire in animo habeat, vt neque huic ſalutaris conatus impedimentum aliquod obuiet (hoc enim, vt videtur, & ſacra ſynodus intelligens ac volens, tempus, quo vitam monaſticam adire eſſet, ampliauit) ne tamen is quomodo iſtiuſmodi vitam ineundi, ſic etiam de rebus ſuis teſtandi facultatem accipiat: ſed donec illud tempus, quo legitimam plenámque ad teſtãdum ætas poteſtatem capit, aduenerit, à diſponendis rebus inhibeatur. Quòd ſi (vt ſunt res humanæ) ante illius temporis completionem è vita exceſſerit, ſerui eius omnes à ſeruitute liberentur, reliqua verò bona bifariam diuidantur, in beſſem & trientem: ac beſſem quidem monaſterium auferat, triẽs autem defuncti cognatis detur. Quorum ſi nulli ſupererũt, quò bes proceſſit, eò triens quoque abeat.

Lego συμέςας, quod fere coactus cõtraria uoce redde.

VT QVOTIESCVNQVE A CLERICO-*rum habitu ad prophanorum tranſire per uecordiam aliquis tentarit, in illum is inuitus etiam reſtituatur.*

Aliter.

NE CLERICVS DENVO PROPHA-

nus fiat. CONST. VII.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſimo Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

QVemadmodũ antehac, quando certiorem firmiorémque rerum cõſtitutionẽ inueſtigaremus, ſi ciuilis lex plus roboris ac firmitatis quàm eccleſiaſtica præbere videretur, illi prærogatiuam dedimus: eo modo & hîc decretum ſacrum rectæ rerum moderationi, quàm ciuile ſit, conducibilius fore intelligẽtes, illi per aſſenſionem conſona præſcriptione edita, ſtatuimus vt quicunque clericorum habitum mutare prophanorum habitu improbè inſtituerit, is, quotieſcunque in iſtiuſmodi vecordiam actus fuerit, ſecundum eccleſiaſticum decretum quantumuis inuitus in clericorum habitum reſtituatur: tametſi qui eccleſiaſtici ordinis ſtatum recipiat, dignus non ſit, vti qui ſe ipſe illo indignum tranſfugio conſtituerit.

VT QVI REIICERE VENERANDVM *monaſticæ vitæ habitum in animum induxerit, ac pro illo prophanorum habitum ſuſceperit, quotieſcunque hoc facere auſus fuerit, etiam inuitus in illum reſtituatur, & ex quo monaſterio improbè aufugerit eidem reddatur.*

Aliter.

DE EO QVI VITAM MONASTICAM *deſerit, qui præſidum cohortibus aſcrib: ſolet.*

CONST. VIII.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, &

437 Patriarchæ vniuerſali.

QVum alioqui, qui incompoſitè viuere inſtituunt, ac præ laudatis moribus ſectantur vitioſos, quotieſcunque flagitii quicquam deſignaſſe deprehenſi ſint, malum ipſorum inſtitutum multifariam coerceatur, nec improbam ſceleſtámque voluntatē ac molitionem correptione vacare toleretur: ſubit mirari quomodo lex vetus iis qui monaſticæ vitæ exercitationi ſe mācipaſſent, deinde verò ſtationem ſuam & ordinem deſeruiſſent, quomodóque ſacræ literæ habent, tanquā canes ad ſuum ipſorum vomitum, aut ſues, ad priſtinæ vitæ cœnoſam cloacam reuerſi eſſent, ac prophanorum in habitu ſtatúque ſe ipſi collocaſſent: improbū hoc ſcelus tētari omninóque perfici permiſerit. Iubet enim vt qui ſemel monaſticæ vitæ inſtitutū reliquerint, vnde flagitioſè exiſſent reuerterētur: qui verò iterum id auſi eſſent, ex eo tempore pulſi monachatu inter cohortales prouincialis cohortis recenſerentur. Atqui ſi vt deſertor ordinis prophanorum habitu indueretur, id illi ſtatutu pulchrum viſum fuit, quid cauſæ eſt cur ipſum ab initio ita non veſtierit, ſed vt qui monachus profeſſionem ſuam ſemel deſeruerit, is ad illam quamlibet inuitus denuo cogeretur, cōſtituerit? Si hoc ita præcipi decorum putauit, quare in eodem decreto non cōſiſtit, ſed tanquam ipſum placiti ſui pœniteat, miſerum illum monachum ad militarem vitam protrahit? Nequaquam verò id nobis eſſe fas videtur,

Circuit. Qui porro. Nou. 5

neque qui in diuinæ militiæ legiones receptus ſit, hunc in mundanis militiis collocari placet. At cõtrà, quod eccleſiaſtico ordini obſeruari debere viſum eſt, vt ſiquis ſæpius vitam monaſticam aſpernatus vagetur, huic prophanum habitum recipere non concedatur, id per legem etiam nos iubemus. Si enim qui vitam monaſticam exuit, mundanæ voluptatis velut aſilo con citus id facit: quæ ratio eſt, tametſi ſemel cupiditatis ſuæ motu prohibitus ſit, quum ſi rurſum ad hoc faciẽdum animum appellat, ſe ad finem inſolens ſuum conſilium perducturũ, ac in prophanorum ſtatum recipiendum eſſe ſciat, vt is non omnibus modis monaſticæ vitæ inſtitutũ iterum communi viuendi modo mutet?

DE SERVO QVI IGNORANTE DOmino clericus factus eſt. CONST. IX.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. vniuerſalíque Conſtantinopolitano Archiepiſcopo.

Eidem rectæ rerum eccleſiaſticarum conſtitutionis curæ inſiſtentes, quæque ſacroſanctis canonibus placuerunt, hiſce nos etiam album calculum adiicientes, ab aduerſariis ciuilibus legibus hanc cõtradictionis pœnam, vt ex legitimis conſtitutionibus ſubtrahantur, exegimus. Vt enim qui quum ſeruilis conditionis eſſet, ignorante domino venerandam ſacerdotii dignitatem aſſumpſerit, nudatus iſtinc promanante honore, in priſtinum ſeruitutis reſtitue-

retur ſtatum ſecundum eccleſiæ Dei volútatem & nos conſtituimus. Legem autem, quæ ſeruum ignorante domino ſacerdotem factum, ſeruitute liberat, huc vt neque effectum neque fandi facultatem habeat redigimus.

438 DE SERVO QVI INSCIO DOMINO *monachiſmum ſuſcepit.* CONST. X

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

QVam præſtans monaſticæ vitæ profeſſio ſit, quíque ſuaue illud & beatum iugũ ſuſcipiunt, quanta illi reuerentia & honore digni ſint, ſcimus quidem & ipſi. Itaque non quo illum vituperemus, ſed potius quo vituperationi eximamus, hæc ſtatuere viſum eſt, & cenſemus. Quantò enim illa admirabilior diuiniórque eſt, tanto maiore, & quidem quanta maxima attingi cum veneratione, nequaquam verò ingratitudinis & improbitatis velamẽ ac prætextum monaſticæ vitæ dignitatem fieri oportet. Et certè quo modo improbitas dicenda non eſt, ſi homo ſeruus dominum ſuum fugiens, ad illud vitæ inſtitutum deueniat? Quoniam igitur de ſeruis fugitiuis ad vitam monaſticam deuenientibus, ſtatutum à ſuperioribus eſt, vt ſi intra tres annos fugitiuus manifeſtus fiat, illum habitu nudatum recipiendi facultatem dominus habeat: ſi verò vſque in tertium annum incogni-

A Iuſt. Nou. §. Siqui uerò

cognitus manſerit, tametſi poſtmodum agnoſcatur, vt domini poteſtati nō obnoxius ſit, prætérque illius voluntatem liber nuncupetur: & verò inde multos fugiendi dominos ſuos occaſionē cepiſſe, ac re honeſta, monaſticæ vitæ profeſſione, ad tegendam malitiam abuti videmus (cuilibet enim ſeruo perfacile eſt, vt ad triennium ſe occultet, deindéque libertatem conſequatur) iubemus, vt quantocunque tempore ſeruus tali conſilio monachus factus delituerit, ſi ipſum aliquando dominus inueniat, nihilominus is quem malo propoſito habitum ſumpſit, hoc exuatur, rurſúmque in domini poteſtatem ſubigatur. Nam quòd pio affectu habitum illum ſumpſerit, quantumuis id verbis ipſe fingat, ne dici quidē poteſt. Siue enim quum beneuolo placidóque domino vteretur, pro amore, odio concepto, fugere decreuerit, extremæ ingratitudinis & improbitatis argumentum habes: ſiue (vt ſunt res humanæ) moleſtiis & iniuria affectus non tolerarit, ac idcirco dominum deſeruerit, quomodo eam rempublicam magnifaciet quæ ciues ſuos in CHRISTI crucē & mortem continenter reſpicere vult?

DE SERVO QVI IGNORANTE DOmino *Epiſcopus factus eſt.* CONST. XI.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſimo Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

QVod de ſeruo, qui venerandam ſacerdotii dignitatem furatus ſit, idem & de illis ſeruis, quibus neſciēte domino ad primarii ſacerdotii honores conſcendere viſū eſt, ſtatuimus: vt videlicet ſecundum eccleſiaſticæ conſtitutionis voluntatem, exauthorati, honore in quem clàm irrepſerint priuentur, & ad ſuum ſeruilémque ſtatum reducātur. Non enim profectò qui aliis in rebus furto vel fraude aliquid ſubtrahunt, his non modò ea quæ ſubtraxerint retinere non concedemus, ſed interdum etiam vt maleficos puniemus: & qui tantarum rerum furta audent, hos inde honeſtè viuere, & ex vno fraudis peſſimo exercitio duo omnium longè pretioſiſſima, libertatem & ſacerdotii prærogatiuam, lucrari ſinemus. Ergo ſiquis ſeruus
429 ignorante domino epiſcopus creatus ſit, inde ad ſeruitutis effugium nil iuuator.

DE OFFICINARVM MAGNAE ECCLEſiæ uſu. CONST. XII.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

COnſtantinus, is qui primus CHRISTI nomine Imperii coronam ſplendidiorem ac auguſtiorem reddidit, vbi hoc etiam (de mortuorum ſepultura *nempe*, eorum quos in ea etiam re egeſtas premeret) dignū aliis ſuis præclaris facinoribus Imperatoriáque cura fore proſpexiſſet, officinas, ex quarum vectigali neceſ

Vide Nov. 43

ſarios ad humandos mortuos ſumptus ſuppeditādos ordinaſſet, ſanctæ Dei eccleſiæ applicauit. Hanc igitur prouiſionem quum piorum hominum æmulatio poſtmodum excepiſſet, quæ & ipſa pauperibus ad ſepeliendum ſufficeret, permultum illa in hunc vſum ſumptus auxit. Verùm nunc omnino nihil ea ſolicitudine, qua initio ter ille quaterque beatus Princeps voluit, diſpenſari inde videas. At nos, & ſciētes quidem quòd poſtquam eccleſia officinarum vectigalia occupauit, tametſi (quòd vſus non poſtulet) in quem ab initio conſtitutū eſt Numinis cultum illa non expendat, in aliud tamen quodpiā miniſterium, & ipſum ad Numinis cultū pertinēs, prorſus illa diſpenſet: ſtatuimus vt quæ de his iam olim edita conſtitutio eſt, immota & inuiolata permaneat. Officinæ autem omnes, quæ in hoc miniſterium attributæ ſunt, ſupra mille numero ſunt ad centum.

DE PERPETVIS EMPHYTEVSIBVS CONST. XIII.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

REm fraudulentam ſimul & illicitam, conſecratarum Deo ædium (eccleſiarum videlicet, hoſpitiorum, & viduis pupilliſque alendis deſtinatarum domuum) præfectos etiam audere, ad noſtras delatum eſt aures. Narratū eſt enim, quum domus elocatæ ſint, iámque tem-

pus pacto conſtitutum decurrat, quando locationis terminus, ac poſſeſſionis renouatio inſtat, non fieri certam aliquam & ſtatutam ſolutionem, quam peculiari nomine εἰσδεκτικὸν vocãt:
Lego πλεονεξία
ſed quomodo præfectis pro ipſorum auaritia vi ſum ſit, ita exactionibus domuum poſſeſſores prægrauari. Id igitur cùm omnibus graue, tum pauperioribus (quòd ita ipſis durior egeſtatis neceſſitas imponatur) longè eſſe acerbiſſimum videntes, ne id amplius fiat, lege cauemus: ſed vt certa quãtitate ad duplum emphyteutici vectigalis conſtituenda ſolutio definiatur: & inſuper omnis illatio locationis inſtrumentis inſcribatur, domuíque nulla nouatio adferatur: non
440 verò in præfectorum quæſtum interuertatur, dũ illi non vt domuum vtilitati conſulant, ſed ſceleſtè ſibi lucrum parent, hoc agunt.

DE IIS QVI MONASTERIVM IMperfectum relinquunt. CONST. XIIII.

EIDEM.

Vide Nou. 131
QVi præcipitanter ambitioſéque ad faciendum aliquid fertur, ac ipſo in initio viribus ac facultate deſtituitur, ſiue manifeſtum vitium, ſiue benignitatis ſpeciem conatus præ ſe ferat, ſimul ille reprehenſione dignus, ſimul aſpernandus eſt. Hoc ſanè & qui ſimilitudines ab initio prouerbiáque loquitur, Dominus noſter & Seruator in Euangeliis vult, vbi de ædificatione vrbis & abſolutione, ac de ſimilibus ſermocinatur. Meritò igitur & ſacræ le-

ges & ciuilia decreta ſimiles edunt eiuſdémque ſenſus admonitiones, vt quicunque monaſteriũ conſtruere inſtituerent,ſi ad perficiendum opus pares non eſſent,id aggredi prohiberetur.Oportet enim quaſcunque res,vbi ad perfectionẽ peruenerint, tum demum conuenientem appellationem indipiſci: nequaquam verò nomen rebus imperfectis vt conſummatæ conſtitutionis ſint præſtare poteſt.Itaque(quod dictum eſt)rectè ſacra ciuiliſque lex eos qui ad rem abſoluendam pares non ſint, fabricandi monaſterii inceptione prohibet. Verùm quoniam incognitũ illud eſt, quando monaſterium ſufficienter abſolutum iudicari debeat,(non enim expreſſè ab illis huiuſmodi abſolutio definita eſt) hac de re certum atque euidens edictum promulgare placuit. Dicimus igitur (quoniam diuinum os loquutum eſt, VBI DVO AVT TRES IN NOMINE MEO CONGREGATI SVNT, IBI IN MEDIO ILLORVM SVM) quòd opus aliquod monaſterii appellationem ſubiturum, minimùm tribus ſufficere oporteat: quòd nimirum idem opus,ſi facultatibus quoque abundè inſtruatur, ad celebritatem nominis etiam valeat. Vt ergo quis liberam impedimentóque carentem ad dedicandum monaſterium aggreſſionem habeat, in tot minimùm monachos dedicationem concipiat neceſſe fuerit. Porro quia permulti, qui ſe iſtiuſmodi incepto dedũt, præueniente morte, ipſóſque hominum cõſortio eripiente,interdum propoſito deſtituuntur:illud

à nobis ſtatuitur, vt ſi teſtamentum conditum ſit, quæ in illo eccleſiæ aſſignata ſunt ea illi cedant. Si verò (vt identidem ex mortis incertitudine contingit) antequam de rebus ſuis ſtatueret, enectus fuerit, tum ſi ad tres numero liberi ſuperſint, quadrantem bonorum inuolabit monaſterium: ſin vltra ternarium numerũ ſobolis multitudo procedet, liberis monaſteriũ connumerabitur, & deducto ære alieno, ex vniuerſa ſubſtantia quãtum ipſorum quiſque, capiet. Quòd ſi defunctus ſine liberis deceſſerit, parentes autem ſuperſtites habeat, rebus bifariam diuiſis, vna pars parentibus, altera monaſterio applicabitur. At ſi neque parentes neque liberos hæredes habeat, & cognati ad hæreditatem prodeant, ipſi quidem, quotcunque fuerint, triẽtem inter ſe diſtribuent, bes verò eccleſiæ accedet. Verumenimuero ſi aut per obliuionem, aut aliam quampiam cauſam, in contrariam laudabili legitimóque propoſito teſtamentum ſententiam conceptum ſit, vt eius loci antiſtes Dei amãtiſſimus quantum ad eccleſiæ, eorúmque qui in illa aſſeſſuri ſunt, ſuſtentationem ſuffecerit, vendicet: de reliquis verò legum præſcriptio & teſtamentum diiudicent.

VT SALVTAREM BAPTISMVM IN *quocunque ſacro oratorio peragi liceat.* CONST. XV.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

ETiam hic venerandæ ſextæ ſynodi ſacer canon, qui non in priuatarum ædium oratoriis ſeorſum, ſed in ſolis in communē vſum conſecratis templis, diuinam regenerationis lotionem perfici vult, quum ſimilia cum illis iubeat qui ſacroſancta ſacrificia & myſteria in priuatis domibus celebrari vetant, ideóque à nobis iampridem conſideratius expēſi ſunt: tanquam illorum germanus ſimiliter correctionem conſequetur. Statuimus igitur quemadmodum de ſacrificiis, ſic quoque de ſalutifero baptiſmate, vt & ipſum in quocũque ſacro oratorio quibuſli bet peragere licitum ſit. Nam hæc tam ſtrictè ſacrum ſynodi decretũ cōſtituiſſe mihi quidē videtur propter eos qui quanquam ſacerdotum nomen gerant, prophani tamen ſunt, & quos ad lauacrũ adducunt, pollutos reddunt: qui (vt apparet) domos eiuſdem opinionis hominũ ſubeuntes, nō rem diuinam faciunt, ſed cum iis qui cōueniunt, inauſpicati aliquid moliuntur. Hanc verò prouiſionem tametſi & diuinā eſſe, & multa ſalutaria continere conſtet: non tamen illa ad impietatis plenos à ſuis vitiis coercendos ſufficiat. Nam & res audax eſt malitia, omníque modo, clauſis etiam oratoriis, ad explendum propoſitum ſuum, ſuam inueniat viam. Veruntamen quum nunc diuina gratia omnes peruerſæ opiniones ſint profligatæ, etiam quantum ad hoc attinet, quamobrem reipublicæ hoc decretũ ad prohibendā in priuatarum ædium oratoriis regenerationis lotionem obtrudatur, nullam equidem eſſe neceſſariam cauſam video. 441

Similis eſt conſt. 4

Lego προσκαλευόμενοι

Quin hæc huius loci de mendo ſuſpecti ſententia ſit non dubito.

VT QVI VIGINTI ANNOS HABET HY-
podiaconus creari poſſit. CONST. XVI.

EIDEM.

Hoc idē conſtituitur conſt. 75

VEtus verbum, quod de rebus ſuis dicenti aures eſſe apperiēdas monet, quum in aliis omnibus perbellè ſeſe habeat, tum hîc lógè eſſe pulchrius apparet. At quorſum hoc? Ciuilis lex ſtatuit ne minor vigintiquinque annis in diuinis officiis creetur hypodiaconus. Decretū ſacrū cōtrà ſtatuit vt qui ad iſtiuſmodi miniſteriū accędit, hūc vigeſimus annus ad ordinationē perducat. Dignum itaque ſacrā legem de rebus ſuis præcipientem audire Imperatoria noſtra Maieſtas rata, & in eandem cum illa ſententiam deſcendit & ſtatuit vt qui ad vigeſimū annum peruenit, modò anteactæ vitæ ratio obſtaculo non ſit, quantum ad ætatem, hypodiaconi officium ſuſcipere non impediatur.

DE PVERPERIS QVANDO DIVINO-
rum myſteriorum participes fiant, & quando infantes baptizentur: poſt quadraginta videlicet dies, extra quā ſi neceſſitas urgeat. CONST. XVII.

EIDEM.

ID quod beatitudo tua poſtulat, à vobis procedere, quàm à nobis originē ſumere ac pro-
442 ficiſci æquius fuerat. De re enim ſacra ſanctitatem tuam ſancire oportebat. Verùm quoniam ſuper vno dūtaxat capite concilium conſultare (quū de multis decernere cōcilii ſit) incō ueniens eſſe, nos verò & citra concilium decre-

tum facere poſſe,dicitis:admonitioné ſuſcipien tes,quibus de rebus poſtulationem inſtituiſtis, de iis conſtitutionem emittimus. Quum itaque Dominus & ſeruator noſter, quo ſplendore gloriæ ipſius illuminarentur qui in tenebris ambulant,iuxtà atque nos carnis atque ſanguinis noſtri particeps factus fuerit:valde (mea qui dé ſententia) à ſalutifera ipſius prouidentia diuerſè ſentiunt quotquot eam quæ ex recenti puerperio decumbit, & morte præ foribus conſiſtente , nec diem quem ipſi expectandum autumant (quadrageſimum nempe poſt partum) expectante, citiúſque obtorto velut collo protrahente,corripitur: illuminatione indignam eſſe opinantur,& vt ob corporis immunditiem reuera illa è vita immũda excedat (quippe quæ in ſacris non inſtituatur, nec ſacri lauacri luſtrationis regenerationíſque particeps fiat) efficiunt. Neque verò illi periculi damníque magnitudinem,quam inconſiderata ipſorum & pernicioſa religio adfert,præ oculis habent. Verùm ea illa eſt abſurditas vt oratione non indigeat. Talem enim mulieré incredulã reformationéque deſtitutã decedere,& iſtiuſmodi ob cauſam,pro eo quòd inter ſeruandos collocãda eſſet, in perditorum damnatorúmque locũ reiici: quomodo fas,Deóue,qui per fidem in ipſum,& in aqua Spiritúque regenerationem, ſalutem donat, nõ graue atque acerbũ eſt? Vanã igitur iſtiuſmodi prudentiam dehinc in futurum è medio tollen

tes;de mulieribus, quæ recens pepererunt, quæque naturali expurgatione occupatæ ſunt, ſtatuimus, vt ſi quidem alia quacunque affectione morbida ipſarum vita non tentetur, vſque ad præfinitum quadraginta dierum tempus expertes maneant, nondum initiatæ, illuminatione: ad ſacra receptæ & initiatæ, ſacroſanctorum myſteriorum perceptione. at ſiquis ipſis morbus, qui vitæ internecionem minitetur ſuperueniat & incumbat, ſacrarum rerum omnibus modis participes fiant. Etenim ſi illis qui propter enormia flagitia multis annis viuifica cõmunione arcentur, mors adobruens præſcriptum tempus incidit, neque quiſquam hos ſacrorum participatione prohibere ſuſtinet; qua ratione hæ propter naturales carnis ſordes prohibebuntur? Quod profectò non tam propter muliebrem hanc immũditiem, quàm ob alias cauſas in intima legis ratione reconditas, & veteri prohibitum eſſe lege, & gratiæ tempus traditionis loco ſuſcepiſſe puto. Exiſtimo ſiquidem ſacrã legem id præſcripſiſſe quò proteruã eorum qui intemperanter viuerent concupiſcentiam caſtigaret; quemadmodum & alia multa per alia præcepta ordinantur & præſcribuntur, quò indomitus quorundam in mulieres ſtimulus retundatur. Quin & hæc prouidentiæ quæ legem conſtituit, voluntas eſt, vt partus à deprauatione liberi ſint. Quia enim quicquid natura ſuperuacaneũ eſt, idem corruptiuum & inutile eſt, quòd hic ſanguis ſuperfluus ſit, quæ illi obnoxiæ eſſent, in

immunditie ad id temporis viuere illas lex iubet: quò ipſo etiam nominis ſono laſciua con- Lego [illegible]
cupiſcentia ad temperantiam redigatur, ne ex inutili & corrupta materia ipſum animans coagmentetur. Et ſanè de infantibus eundem ad modum conſtituimus, vt ſi non inquietentur, inimicóſque naturæ caſus ſuperent, antequam gratiæ ſplẽdore illuſtrẽtur, quadrageſimus dies expectetur. Cõſentaneum nanque eſt vt quemadmodum fœtus quadraginta diebus in natu- 443
ræ maternóque receptaculo plenè informãtur, ſic etiam in æquali dierum numero in diuinæ gloriæ æterníque omnium Patris domum procedant. Si tamen & octauo à partu die baptizare aliquis volet, neque id abſurdũ fuerit. Dominus enim noſter CHRISTVS octauo die circuncisus, impoſito circuncisioni fine, pro hac viuifico baptiſmate initiari conceſſit. Verùm hæc obtineant ſi nulla neceſſitas, quæ mortem minetur, exiſtat. At ſi periculum aliquod emergens vim vitæ inferat, omni diligentia omnibúſque viribus etiam intra octauum diem ſacram lotionem peragi oportebit, ne non illuminatus, neque ſacri lauacri, atque adeo ſummi boni expers partus decedat.

VT IN SPONSALIBVS CONSTITVta pœna exigatur. CONST. XVIII.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiſſ. ſacrorum officiorum magiſtro.

IN omnibus & rebus & dictis quod præſtantius ſit ſeligere reprehendendum non eſt. Atque tunc quidem vt aliquid ſequare, aut de-

clinandum cenſeas, non eorum qui aliquid aut faciunt aut dicunt, habenda ratio : ſed eorum quæ fiunt ac dicuntur, cognoſcendus ſtatus eſt. Idcirco quod conſuetudini placuit vt in ſponſaliorum reprobationibus pœnæ imminerent iis qui reprobare inſtituerent, id in legis authoritatē collocamus. Arbitror enim, id quod conſuetudini viſum eſt, ea lege quæ de huiuſmodi rebus lata eſt, nihil improbabilius eſſe, ac res ipſas referre in melius. Nā quum lex arrhæ perditione aut in duplum reſtitutione ſolùm temeritatem puniat, hæc definitum pactóque conſtitutum in ſponſaliorum reſciſſione ſubiri damnum vult. Ac ſanè, ne (vt fieri aſſolet) ſponſalia ſurſum deorſum ferantur, hoc mihi (quemadmodum dixi) maiorem obtinere vim videtur. Solius enim arrhæ perditio, quæ in eum qui dedit, ac deinde ſponſalibus non acquieſcit, conſtituta eſt: eiúſque in duplū reſtitutio, quam multam is qui arrhā cepit, deindéque in pacto conuento non perſiſtit, ſuſtinet: vt propter pœnæ leuitatem ad pactorum reſciſſionē, qui id facere cogitant, facilius ferantur, facit. At ex pacto definitæ pœnæ grauius damnum ſibi obuenire videns inconſtans ille, tardior omnino ad diuellenda ſponſalia fiet. Quod ſanè nos etiam nuptialibus contractibus magis conducibile fore animaduertentes, quod ex conſuetudine fieri ſolet, in legitimam conſtitutionem traducimus. Ex arrhæ ſiquidem perditione faciles ſponſaliorum euerſiones video: ex pœnæ perſolutione nō

Tit. De ſponſa. Dig. & C.

item. Nam grauius diſpendiũ (pacto enim conſtituta pœna arrha maior prorſus atque grauior eſt) vel inuitum inhibens, animi inconſtantiam acquieſcere illis quæ antea de ſponſalibus placuerunt compellet. Sic igitur quod à conſuetudine confirmatum eſt, quemadmodũ hactenus, ita deinceps & obtineto, & cauſas diiudicato: tum etiam qui ſponſalia euertit, pœnæ exactione feritor.

DE PACTO PATERNO, EX AEQVO *hæredem futurum filium.* CONST. XIX. 444

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiſſ. ſacrorum officiorum magiſtro.

NOn contẽnendi alios ſtudio (vt & antea à nobis dictum eſt) neque vt gloriam nobis paremus, ad legum correctionem proceſſimus: ſed vt quod conducibile non eſt, quoad eius fieri poteſt, à 'ſubditorum conſortio remoueamus: id ſcientes, ad moderandam rempublicam legum rectam conſtitutionem omnium eſſe præſtantiſſimam. Nam qui leges, reipublicæ oculos eſſe dixerit, is profectò, mea ſententia, illas ita vocans nihil indecẽs pronuntiauerit. Quemadmodũ enim res maximè neceſſaria eſt animali non titubans oculus, ita & reipublicæ legum æquus & rectus ſtatus. Huius ergo nos curam gerentes, poſteaquam in ſelecto Codice legẽ eſſe cognouimus, quæ propter euidentem abſurditatem in hominum animis neutiquam locum 'inuenit, vt ſuſciperetur: nedũ vim

Lego ὑποχειρίων.

Lego εὗρε

aliquam & efficaciam habet: (cõtraria enim ſtatuit naturali, quæ à parentibus liberis debetur, æquabilitati, aduerſúſque filium patri ad iniquitatem feneſtram aperit: quin & parentem vt illi morem gerat obſtrictum, mendacio dolóque obnoxium facit) poſteaquam, *inquam*, iſtiuſmodi quandam eſſe legem animaduertimus, tametſi etiam ante noſtram ſanctionem, ipſam ne ſuſciperetur excluſerit cõmunis hominum voluntas: tamen nos nihilominus omnem illi prorſus functionem & vſum decreto adimimus. At quid dicit? Etiamſi, *inquit*, pater, quum in matrimonium collocaret filium, illum poſt deceſſum ſuum ex æqua parte cum aliis fratribus paternorum bonorum hæredem fore pacto promiſerit: in poteſtate tamen illius, ſi velit, erit, vt pactum eiuſmodi negligat, aliíſque liberis amplius attribuat, & illi, cui æquam portionem in hæreditate pactum concedebat, minorem aſſignet. Hoc itaque quanquam alioqui (quo modo diximus) in republica nullum locum habeat, noſtro etiam decreto velut in exilium eiectum, omnibus modis in rempublicã ingreſſu prohibemus. Statuimus verò, vt parentum nemo iura filiorum, quibus cum reliquis liberis æqualem hæreditatis portionem ſeruatũ iri in nuptialibus contractibus ſpoponderint, innouare tentet. Ac ſiquis pactiones ſuas aſpernari, & illius, cui tantundem, quantum alii fratres habituri eſſent, promiſerit, portioni detrahere cõpertus fuerit: ſciat is, pœnitẽtia mutatam voluntatem,

Dilatãdo recenſere uidetur l. 15. De pact. C.

inualidã atque vanam habendã. Ex æquo enim cum aliis fratribus ſecundum initum pactum filius in bona ſuccedet. Neque verò mẽdacium veritati præferri vlla ratio patitur, neque pacta conuenta per improbationẽ adulterari æquum eſt, neque rationabile animal *id facere* conuenit. Atqui ſiquid aliud, hoc certè hominem decet, vt verbis ſuis fidem præſtet: niſi mendaciis veritatem corrumpẽdo, deſtitutus ratione, eorũ albo quæ ratione prædita ſunt excidere velit. Quinimo nec illud conſentaneum eſt, vt parentes iis qui pariter ex ipſis nati ſunt, non parem curam exhibeãt, neque æquabiliter ipſorum vitæ proſpiciant: ſed alios quidem vberiores facultates habere, aliis verò nihil parcere, neque illorum miſereri, tametſi inopes in miſeria victuri ſint, velint. Cæterũ æquũ eſt vt quemadmodũ omnibus liberis ex æquo vitam impertiti ſunt, ita etiam ad hãc facultates impertiãtur: nequaquam verò, velut ancipiti libra, his leuius quiddã, illis verò grauius pro inæquabilitate animi ſui attribuant. 445

VT NE MARITVS, QVEMADMODVM *uxor, illa præmoriente præter donationẽ propter nuptias quicquam capiat.* CONST. XX.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiſſ. ſacrorum officiorum magiſtro.

QVũ vetuſtis legib⁹, quæ de pactionibus nuptialib⁹ tractãt, tũ in prima matrimonii coitione, tũ in eius diſſolutione, quã mors in alterũ cõiugũ irruẽs efficit, æquabilita- Nou. 97.

tem & viro & mulieri aſſignare viſum ſit: haud ſcio qua re moti, quibus poſtmodum leges condere ſtudio fuit, diuerſis cõſtitutionibus has ſubiecerint. Etenim vetuſtiores leges mox à cõiugii coitione æquales eſſe collationes, tum muliebrẽ, tum virilẽ, & vt altero vita defuncto, quum liberi nulli ſupereſſent, nec pactum, in quo quippiam de lucro ſignificaretur, ſubeſſet, ex æquo ad vtrunque ſua reuerterentur cõſtituerunt. Si verò de lucro pactum initum eſſet, tunc vt vtercunque vita exceſſiſſet, qui ſuperſtes eſſet, receptis rebus ſuis, inſuper quantum pacto comprehenſum eſſet, lucraretur, & in ambobus lucri æqualitas ſeruaretur: ita vt viro præmortuo mulier dotem, proptérque nuptias donationis partem aliquam, eámue totam, ſi ita cõueniſſet, aſportaret: &, ſi mulier ante virum in mortem incidiſſet, vir donationem propter nuptias conſeruaret, illúmque lucrum (ſiue dos tota, ſiue eius pars, prout pacta vellent) ſequeretur. Atque hæc quidem quum vetuſtioribus placuiſſent, poſterioribus diſplicuerunt. Quapropter & contrà ſtatuunt: quãquam non rectè. Statuunt autem vti ſtatim abinitio coniugii inæquales procedãt collationes, & maior dos ſit, donatio verò propter nuptias, cõtractior, eiúſque vxor ab eo die quo matrimonium contractum eſt, ſit domina: quanquam (vt fieri aſſolet) alterius viri conſortio poſtmodum ſe mancipet. Et iniquè iudicantes, vbi matrimonium morte diſtractum fuerit, mulieris mœſtitiam lucro conſolantur: viri verò ſupra

Pro θαλάτῳ lego θατέρῳ.

Defectum, quę καὶ στερόντι indicat, ita mihi rectè ſupplere uideor.

Lego τὸ ὅλον.

Lego nudè αὐτῷ.

rò, ſupra amiſſionem vxoris, diſpēdio rerum ipſius mœrorem adaugeat. Iubent enim vti mulier ſuperſtes cū ſua dote vniuerſam propter nuptias donationē auferat, & ad hæc ex reliqua mariti ſubſtantia tantum quantum dotis donationíſque propter nuptias in vnā ſummam cōtractarū quadrans conficit, ceu hæres, capiat. Quòd ſi mulier ante maritum mortem obeat, tum vt illius hæredes vnà cum dote donationē propter nuptias lucrentur: maritus autem nihil aliud quàm quantū dotis donationíſque propter nuptias quadrans facit, habeat. vtique res eum ad modum procedat, ſiue ſubſit pactum, ſiue nihil huiuſmodi inter ipſos conuenerit. Verùm hæc quomodo non iniqua? quomodo pro iure hæc non extrema iniuria eſt? Quæ quidem præmortuo marito mulier accipit, in his fortaſſe aliqua ratio ſit: quæ verò illa præmortua ad eius hæredes deuoluūtur, in his quomodo non omnis iniuſtitia & enormitas ineſt? Eapropter decenter valde ſapientérque perpetuò ille memorandus Imperator, & qui ex ipſius lumbis natus poſt ipſum *rebus præeſt*, fecit, qui veteribus legibus authoritatem conſeruandam, quæque peruerſe contrà ſtatuerēt, eas è republica in exilium eiiciendas putauit. At enim refractaria contentioſáque cōſuetudo eſt, ac frequēter abſurda aliqua opinio, vbi in hominū animis (eorū præſertim quibus recto iudicio illam expendere curæ non eſt) altas velut radices egit, haud facilè extirpari quit. Qui homines anticipatā opinionē, quanuis

friuola ſit,amplexantur, nolúntque ſequi melio rá. Adeo vt ne nunc quidem in æternum cõmemorandi patris noſtri conſtitutio, quæ ad veteres leges nuptialium pactionum rationem reducit,abſurdam conſtitutioné miſſam eſſe faciendam perſuaſerit,atque in quæ ille exilium decreuerat, in publico hæc etiamnum vſu ſint. Quid nos igitur? Poſtquam ſemel præualere viſum eſt ne in matrimonii coitione ex æquo collationes fiant, ſed maior donatione propter nuptias dos eſſet, hoc in republica obtineto. & ſi mors matrimoniũ dirimat, tum ſi maritus ſine libecis decedat,pactúmque non ſubſit,vxor doté donationémque propter nuptias,nihil autem amplius auferto:ſi verò mulieré mors abripiat,dotem hæredes eius capiunto, maritus autem ſuis rebus ne priuator,neque quæ ipſius ſunt,alii,ſed ipſe habeto. Quomodo enim iniquum non eſt, alios ex illius rebus lucrũ ſentire, ipſum verò, ſupra amiſſionem cõiugis, bonis etiam ſuis, ſiue donatione propter nuptias priuari?

VT DOTIS PROMISSIO EX PATERNIS *aut maternis bonis facta præſtetur.* CONST. XXI.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiſſ.ſacrorum officiorum magiſtro.

QVemadmodum in libra videmus, eam tum rectè ad rerum earum, quæ ponderantur, diiudicationem deſumi, quando lances æquales ſunt, neque vel tantil-

lum in alteram partem proclinant: ita quoque lex quum ne tantillum quidem ius intorquet ac deprauat, digna eſt quæ ad rerum diiudicationem procedat. Illius enim partes ſunt, vt æquabilitatem: huius autem, vt ius ſtabile cõſeruet. At quorſum hæc? In Codicibus deſcripta 'cõſtitutio eſt, quæ dum à parentibus, qui in matrimonium liberos collocarunt, promiſſa 'dotis donationiſue propter nuptias nomine facta exigit, haud ſcio quomodo ius cõmiſceat. Vult nanque vti pater, qui 'pro liberis dotẽ donationẽmue propter nuptias promiſerit, ſi promiſſionem indiſtinctè fecerit, illam totam de ſuo expleat, ſuiſque ſolis ex bonis perſoluat: ſin diſtinxerit, húncque ad modum locutus ſit, EX MEIS FILIIQVE BONIS PROMISSA EXHIBEBO: tum ſi inops ſit, nihil ille in promiſſum contribuat, ſed filii facultates, quæ ſe vnà cum filio daturum pollicitus eſt parens, ſolæ expleãt: ſed ſi diues ſit, contrarium ſtatuatur, vt ipſe ſolus de ſuo quæ pollicitus ſit expleat, filiúſque nihil cum illo communicet: tametſi non ſe ſolum, ſed cum filio promiſſum expleturum pollicitus ſit: quòd filium qui ipſe non promiſerit, dare quippiam indignum putetur. Hoc itaque æquitatis ſubuerſionem eſſe rati ſumus. Nam quantacunque inopia teneatur parens, ſi filius ſolus de ſuo promiſſa ſoluat, nulla iuſtitia legis apparet: neque rurſum quũ ſatis afflueñs rerum patri copia eſt, filium contributionis omnino eſſe expertem, vniuerſúmque promiſſum à pa-

L. ult. De dot. promiſſ. C

Ita deprauati huius loci ſenſum rectè exprimere ui deor.

Lego ὑπεχημένον ὑπὲρ παίδων.

rente exhiberi conuenit. Quamobrem etiam ſtatuimus vt ſecundum parentis verba promiſſorum ſolutio procedat, ab ipſóque ſolo, quan-
447 do ſe ſolum daturum pollicitus eſt, promiſſum exigatur: quando verò cum filio ſe daturum promiſit, filius etiam ſolutioni obnoxius ſit: eáque ex æqualibus partibus, quando illæ definitæ non ſunt, fiat: ac tum ex inæqualibus etiã, quum vtrique certæ partes diuerſè aſſignatæ ſunt. In hoc nulla æquitatis euerſio eſt, inſupérque id ad liberorum vtilitatem ſpectat, quam in Codicibus edita conſtitutio non magnopere curat. Quid ita? Quoniam ſæpenumero parens, quum ad diſpendiũ reſpicit, ideóque illud tempus quod filio efficaciter promittendi poteſtatem facit, ineundo nuptiali contractui expectat, quod conducibile filio ſit perdit. Vt igitur ea res ambobus commoda fœlíxque ſit, neque æquitas iniquo iudicio inuoluatur, nec verò denique liberorum vtilitati noceatur, Codicis decretum vacato: hoc verò iam etiam conſuetudini cognitum in republica obtineto. Quum etenim pro decreto legis in republica habeatur, iam prælatum eſt quæ in Codicibus eſt conſtitutioni.

Lego, ὑποι'- ἐνται περὶ παιδὸς. πῶς; τὸν.

Hic ὑπ' αὐ- τοῦ & ἐκ iu- peruacanea iudico.

VT MVLIER QVAE MATRIMONIVM *non iterat, unius liberorũ portionem proprietatis iure capiat: ſimiliter & pater.* CONST. XXII.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiſſ. ſacrorum officiorum magiſtro.

SIcut in pleriſque aliis, quando abſurdi nihil incideret, neque rebus noxium quicquā inferretur, conſuetudini ceſſimus, quin & legis prærogatiuā illi dedimus, quum iam plebs aſſuefacta illi eſſet, nec ab illa ſe auelli ſineret: ita etiā in parte donationis propter nuptias, quam mulier liberos habēs, nec animo alteris nuptiis applicito ſponſalem torum commiſcēs accipit, faciendum putauimus. Quum enim antiquior lex id donum ita circunſcribat, vt donatione propter nuptias mulieri in vſumfructum data, illa præter vſumfructum ex eadem propter nuptias donatione vnius liberorum portionem proprietatis iure capiat, ac deinde poſterior lex rurſum hanc vnius liberorum portionem non ex donatione propter nuptias duntaxat lucrum mulieri adferre, ſed in alia etiam mariti bona procedere illam velit: his ita per leges conſtitutis, conſuetudo neutram legem directè, ſed partim hanc partim illam ſequens, neque ex ſola donatione propter nuptias, neque ex aliis extra donationem conſiſtētibus mariti facultatibus, vnius liberorum portionem mulieri dari dignum putat: verùm immutata illa portione, omnium ſimul ipſius bonorum illi partem largitur. Hanc igitur conſuetudinem quoniam acerbam eſſe rebus mortalium non videmus, vt in aliis etiam faciendum putauimus, legis dignitate honeſtamus: illáque quidem dehinc vim legis, non autem conſuetudinis obtineto.

Nouel. 117, Quia verò.

Ac ſi quidem omnes mariti facultates in ſola donatione propter nuptias numerentur, cum huius liberis ſuperſtes mater,portionem quæ ad ipſam pertinet,pleno dominio accipiet,reſiduíque vſumfructum habebit. At ſi ad donationem propter nuptias facultates non ſufficiant, non pro quantitate imminutæ donationis portionem mulier accipiet,ſed quæ tantũdem habeat, quantum haberet, ſi nihil imminuta & plena donatio propter nuptias eſſet. Huiuſmodi igitur portione mulieri data, reliqua liberorum ſunto:&,ſi nihil ſuperfuerit,tanquam hæreditatem, ſucceſſionis priuationem & egeſtatem illi auferunto. Atque hæc quidem de muliere. Vir

Sup.cõſt.20. autẽ,ſi liberos non habeat(quo modo alibi cor-

448 rectum & conſtitutum eſt) nihil neque accipiet neque perdet: ſi habeat, neque alteris nuptiis vxoris deſiderium inaniat, liberorũ educationis, exhibitæque priori matrimonio reuerentiæ & honoris gratia, & ipſe vnius liberorum portionem capiet.

NE PRAESIDES IN PROVINCIIS *ſuis domeſtica ſponſalia contrahant.*

CONST. XXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

DIgnum hercle humano ingenio magiſtratuúmque virtute eſſet, ſi, qui in magiſtratum aſſumuntur,eo quòd ſupra multos alios gloria & honore fruuntur, religioſè præce-

pta Dei obſeruarent & cuſtodirent, prouidéque ſubditorum res curarent, nequaquam verò illos graui manu opprimerent. At quia ſunt quos ferox iniquúſque animus è recta præceptorum ſemita exorbitans in peruerſam tyrannicámque cupiditatem ducit, & pro reipublicæ cura efferati animi propoſitum exhibere facit, tanquam illos refrænatura lex vetus ſtatuit, ne præſides in ſuis prouinciis contractus & ſponſalia ineundi facultatem haberent. Atque hanc quidem iuris rationem quum in filiis, nepotibus, & aliis conſtituiſſet, filiarum elocationem non prohibuit. Hoc igitur nos, tanquam quod deſit, optimæ legi adiicientes, ſtatuimus, vt quibus præſidatus obuenit, quemadmodum filios alióſque virilis ſexus cognatos & domeſticos, ita quoque filias aliáſque fœminini ſexus perſonas, in ſuis quique prouinciis in matrimonium collocare prohibeantur. Quid enim cauſæ eſt quare filius, & ſiquis alius virilis ſexus eſt, decreto obnoxius ſit, filia verò à legis obſeruatione libera permaneat? Quum præſertim virilis ſexus ſæpenumero multis & modis & exercitiis ſibi, coniugi, aliiſque quos affinitas coniunxit, vtilis eſſe poſſit. Nam dignitates fortaſſe conſecutus, aut mercatura aliqua inſtituta, aliáue ſuſtentandæ vitæ cura ſuſcepta, neque ſibi (quo modo dixi) neque aliis propinquis inutilis fuerit. Quæ vt muliebris ſexus ſubeat non ferè idoneus eſt.

Tit. Si rect. prou. uel à l eum pert. ſponſ. C. Qui hic defectus eſſe a- dcetur, nos ſuppletur.

NE FILII NATVRALES CVM ADOptiuis matrimonium contrahant. CONST. XXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

MVlti, dum priſca tempora laudibus celebrant, primas illis in ordinandis cōſtituendíſque rebus tribuere volunt. Atque illa in pleriſque recentiora vincere ſcio quidē & ego: veruntamē in nonnullis vinci etiam video. Et quum non pauca ſint in quibus à recentioribus temporibus illa ſuperentur, tum verò maximè in adoptionibus id fieri conſpicitur. quas illa adoptiones neutiquam decenti cum ritu & ornatu faciebant, dum citra diuinum ſa-
Lego ᾠδῶν. crificium diuinóſque cantus faciebant, & qui a-
Vide tit. De doptari vellent, id illis ſimpliciter fieri lex per-
adopt. Dig. mittebat. Vnde vſuueniebat perſæpe vt ſoro-
C. & Inſtit. ris appellatio in vxoris tranſiret, & quæ puella paulo antè filia dicta eſſet, nurus nomine compellaretur: aut filius qui eſſet, pro eo gener agno-
449 ſceretur: quando videlicet naturalis quémque adoptio in filiorum ordinem collocarat, matrimoniali commercio inter ſe iungeretur: ac ſúſque déque iſthæc actio haberetur, quòd quum ſacrum miniſterium nō interueniſſet, nullum inde ad matrimonialem conſuetudinem exiſteret obſtaculum. Cæterùm olim quum decenti ratione non adoptaretur, quanquam matrimoniū
Pro ἢ τὰ lego τε. infame quiddam complecteretur, non tamen nefarium aliquid continebat. Verùm nunc quū adoptio ſecūdum ritus tum decoros tum iuſtos fiat, & per ſacroſanctum ſacrificium hi in pa-
A rogatur .17 De rit. nupt. Dig. rētum locum, illi verò in filiorum ius ſubeant, nulla amplius reliqua ratio eſt vt filii adoptiui

cum naturaliter genitis in matrimonium conne&ctantur. Quocirca etiam ſtatuimus vt qui eo modo fratrum nomē ſubierint, iis nequaquam mutato fraternitatis iure in matrimonium iungi liceat.

DE EMANCIPATIONE, ET DOTIS REſtitutione. CONST. XXV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ à veteribus Imperatoribus de emancipatione conſtituta ſunt, eximia illa quidem, dignáque quæ ab innouatione libera conſeruentur, haud ſcio quomodo non decentem reuerentiam obtinuerint: ſed, tametſi non omnino, at certè deſpici tamen cernantur. Non rectè ſanè. Quod enim ſtatuerunt, ſeruis libertate donatis 'non prorſus non auferri munificentiam poſſe: ſed 'ſiquis in vnam aliquam vetitarum cauſarum, quæ libertatis dignitatem in ſeruitutis habitum transformare poſſunt, malo animo commiſiſſe deprehenderetur, vti tum rurſum in ſeruorum locum deduceretur: illos religioſè omnes audiunt, legíſque lationem venerantur. Quòd verò liberis 'parentum poteſtate ſemel liberatis, libera animi voluntate per omnia plenè vti permittunt: non viſum eſt audiendum, neque, quaſi illi improbanda ſtatuiſſent, decreto acquieſcendum. Sed manifeſtum nūc eſt nulla id ratione ('neque enim lege nouiter lata reprobatum eſt) authoritate priuatum eſſe. Quidam *ſalem* iudex cenſuit

Vide Tit. De libert. & eor. lib. C.

Lego ἀλλ' εἰ γνώμῃ, & ἐν μιᾷ.

Lego τῆς τῶν γονέων.

Lego οὐδὲ γὰρ νόμῳ καινοχειροτονημένῳ ἡττήσαν.

(& miror quo pacto cenſuerit) ne, qui liberi ſui iuris facti eſſent, ſimpliciter poteſtatem quam cœpiſſent, haberent: ſed niſi ipſis liberi eſſent, liberum arbitrium abrogaretur, rurſúmque patriæ poteſtati ſubiicerentur. Neque verò *ille* vnū

Lego ἀλλὰ καὶ. hoc, ſed etiam ſiquis ex ſemine ſuo efflorefcentem fœtum viderit, ac verò hunc mors toruis oculis inſpexerit, itáque ad liberorum orbitatem redactus ſit: vti ille pariter cum liberis liberam voluntatem amitteret, neque teſtamenti factionem haberet, neque quæ donata à parentibus eſſent, pro arbitrio adminiſtrare permitteretur. Atque hoc quidem vbi nonnullis placuiſſet, facileque à poſterioribus ſuſceptum eſſet, deſpecta veteri legiſlatione, in hodiernum vſque diem in republica valere conſpicitur. Nos itaque priſtinam legum hac de re authoritatem renouantes,

Valde mihi hic locus ſuſpectus eſt. ſtatuimus, nequis illorum qui de dotis reſtitutione diſceptant, reiiciatur, infectáque re inanis dimittatur. At quid aiunt illæ? Si filius liberis orbetur, donum quod illi à patre proceſſerit, ad donatorem oportere reuerti: quod verò aut à matre aut ab extraneo quopiam donatum filius habet, non item, niſi reuerti debere, id donatores pacto complexi ſint. Sed quæ filiis patres inter emancipandum dederunt, apud eos qui acceperunt (niſi pacti cuiuſpiam, quum pater donaret, initi, obſtaculum ſubſit) irreuocabiliter permanere, illóſque de illis teſtari iubent. Nos itaque in harum ſententiam pedibus euntes, ſcire omnes iu-

450 bemus, ſi filius ſui iuris factus, nullóſque liberos

habens teſtetur, parentes illa duntaxat quæ ex lege Falcidia ad ipſos manant, niſi pactum (quo modo ſuprà dictum eſt) initum ſit, percepturos: reliquos verò cognatos,'quanquam ab inteſtato vocarentur, vt qui de reſtitutione pactum interponere neglexerunt, omnino nihil. Illud porro annotatu dignum, ſolius virilis perſonæ in poteſtate eſſe filium dici. Cæterùm quoniam præter alios modos hic quoque ſui iuris filium eſſe oſtendebat, ſi qui ipſum in poteſtate habebat, (ſiue is pater ſiue auus eſſet) libertate ipſum ſuo ore donaſſet: nos hoc inſuper annectimus, vt ſi pro ſuo ſaltem arbitratu viuere filius videatur (ſiue id eius verbis cuius ſub poteſtate degit, cōceſſum fuerit, ſiue verbis quidem cōceſſum non ſit,'ſed'conſenſus tacitus filio vitæ rationes ſeparatim inſtituenti non aduerſatus ſit, verùm ipſū ſuo modo ſeorſum viuere permiſerit) tametſi à coniugii cōmercio liber ſit: ius tamen liberi arbitrii ratū illi & confirmatū ſit. Etenim ſi ſerui ſemel iugo emiſſi, dum mali non apparēt, iterū illud trahere non coguntur: quomodo indignū non eſt, filios patria poteſtate liberatos, denuo ſub iugum mittere, ipſóſque perpetua libertate, qua (quo modo dixi) ſerui etiam fruuntur, expertes eſſe?

Lego εἰ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου

Lego ἀλλὰ

Abrogatur l.3. De emā. lib.C.

VT EVNVCHI ADOPTARE POSSINT. CONST. XXVI.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiſſimo ſacrorum officiorum magiſtro.

MAgnum ſanè excellénſque donũ à Deo creatore ad mortales promanauit matrimonium. Non modò enim naturæ mortis ingluuici obnoxiæ opē fert, humanóque generi perpetuitatem elargitur, id dum ab illa depaſcitur, non omnino deperire ſinens: verumetiam per liberorum procreationem permagna alioqui hominum vitæ præſtat. Nam quid ea quæ ex liberis percipitur voluptate ad oblectandos hominum animos ſuauius? aut verò quid in humanæ vitæ negotiis, cùm aliis, tum quæ in ſenectute nobis ſe offerunt, vtilius? Leuari certè ſenectutis moleſtias liberorum miniſterio videmus. Verùm quoniam eam vtilitatem per matrimonii commercium conſequi non omnes valeant, voluit lex & rectè quidē in eos qui id donũ à natura non accepiſſent, ſua benignitate beneficiũ cōferre. At id propoſitũ nō ita erga omnes ſeruauit, vt omni defectu vacuũ beneficium daret. Aliis enim etiam extra matrimonium acquirendi liberos poteſtatem fecit, alios huius beneficentiæ exortes reliquit. Quanquā eius legis, quæ in hoc ſemel edita eſſet, vt liberorũ orbitate qui nullos haberent liberaret, ac ſua ope patres, quibus ex matrimonio id eſſe non cōtigiſſet, efficeret, pertinere ad omnes beneficentiā cōueniebat. Verùm illa id ita nōvult: ſed reiicit illos qui lethalia paſſi ſunt. quorum tamē, quòd iniuria affecti, generandíque facultate priuati ſint, miſereri par erat. Repulſæ autem cauſam hanc ponit, quòd dicat, QVOS NATVRA AD GEN-

RANDVM NON IDONEOS NOVERIT, HOSNEQVE LEGEM HOC BENEFICIO AFFECTVRAM. At verò non natura, ſed hominum iniuria his generandi vim ademit. Qui homines ſi præter iniuriam quam ab hominibus ſuſtinuerunt, alteram per leges non ſubirēt, dignum fore Imperatoria noſtra Maieſtas rata, ſtatuit vt ſi adoptare vellent, liberam id faciendi poteſtatem haberent. Exiſtimo enim illic beneficium magis eſſe neceſſarium vbi eius impēſius requiritur vtilitas. Eunuchis autem præcipuè liberorum acquiſitio, quæ per legem fit, eſt neceſſaria, eóque magis quòd vna hac ratione 451
vt patres ſint conſequantur, itáque liberorum miniſterio ipſis frui contingat: quo inhumanū eſſet ſi, quòd genitalibus priuati ſint, inſuper etiam priuarentur. Sed quemadmodum cui vocis vſus adēptus eſt, quæ linguæ munia ſunt per manum adimplere, & qui ſermonem labris fundere nequit, per ſcripturam ad ordinandas res ſuas procedere non prohibetur: ita neque qui, quòd genitalibus priuati ſunt, liberos non habent, horum indigentiam alio modo compenſari vetandum eſt.

Abrogatur circuit⁹, sed & illud, De adopt. Inſtit.

Lego ὅτι [illegible]

VT PARITER OMNIBVS ADOPTARE *liceat.* CONST. XXVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVum eos qui ſua induſtria rem aliquam humanæ vitæ vtilem adinuenire ſtudent, in cōmune illam proponere, quàm certis hominibus deuouere, alióſque eius exper-

Lego μα ... tes relinquere, 'decétius ſit:tum verò longè magis legum beneficium commune eſſe conuenit. Nam ſicut ſub Principe, virtute:ſic ſub legibus, quotquot illis paremus atque ſubditi ſumus, illarum beneficio in commune frui debemus. At quid ſibi vult hoc procemium? Quòd quum liberorum orbitate infœlices liberare infortunio lex vellet, adoptare, & quod à natura accipi non poſſet, opinione comparare iubendo, non erga omnes ſimiliter ſeruarit propoſitum: atque viros quidem & mulieres, quas natura poſtquam matres nouiſſet, ademptione ſobolis ad liberorũ orbitatem' redegiſſet, adoptandi iure donarit: eunuchos verò & mulieres è quarum ſinu nondum vllus fœtus effloruiſſet, beneficio indignos cenſuerit, tam viliter neſcio quo modo ratiocinata. Non enim quia hoc incommodo vt natura patres eſſe nequeant, eunuchi affecti ſint, continuò idem incõmodum lege augeri oportet: ſed è diuerſo eius rei defectum alio modo compenſari non prohibere, longè magis par eſt: quemadmodum aliis membris, quæ ad actiones naturales requiruntur (vt manibus, pedibus) mutilatis, aut ſiqua alia parte priuati ſint homines, illi quocunque poſſunt modo, mutilationem ſarcire non prohibentur. Iam verò neque mulieres, quia matres non fuerint, ne adoptent coerceri rationi conſentaneum eſt. Quæ enim ratio eſt, vt illis, quòd liberis orbatæ ſint, denuo acquirendorum liberorum ius largiare: has verò, quòd iſtiuſmodi poſſeſſionis prorſus inopes fuerint, per omnem vitam in illa ino-

pia viuere velis? Et certè ſi hæc præcipua liberorum vtilitas eſt, vt parentes in ſenio ſuſtentent: quo pacto non tam his, quàm illis, ex æquo vt beneficii participes eſſent, concedere æquum fuit? Sic enim quibus tenues arctæque facultates ſunt, ' filiorum ope & auxilio leuior paupertas eſſet: quæ verò illas omni rerum copia affluentes habent, & his adoptio conduceret. Nam qui in filii locũ aſſumptus eſſet, is & inſeruiens matri, & pro illa, quæ par eſt filium facere, ſedulò exequens, quum bona illius ita vt in ſuo ſtatu manerent, adminiſtraret, tum cum matre curarum onus partitus, vt illa tranquillius lætiúſque viueret efficeret. Noſtra itaque Imperatoria Maieſtas iis legibus, quæ adoptare his quos diximus non permittunt, adminiſtrationem abrogans, euulgat legem, quæ omnibus quæ adoptare velint, ſiue quiſpiam virili facultate orbatus ſit, ſiue aliquam ' necdum matrẽ ſol viderit, eius faciendi poteſtatẽ facit: non ſolùm autẽ ob cõmoditates quas ex adoptione manare dixi: ſed etiam quòd inde virginitatis decus cohoneſtari animaduertã. ' Siquidẽ quæ coniugali conſuetudini virginitatem anteponũt, interímque liberorum deſiderio punguntur, quum id extra matrimonii conſuetudinem cõſequi ſe poſſe videbunt, virginitatis honeſtatem negligere non ſuſtinebunt. Neque porro verum eſt, vt quia mulieri liberos in poteſtate habere permiſſum non eſt, idcirco illi adoptare non liceat. Primùm enim quia ſi quis hoc admittat, non modò mulie-

Lego παι- δόθου, ἀφίες

Abrogatur circuit. Fœminæ, De adopt. Instit. 452

Lego καὶ τὸ & paulo pòſt προτιμῶσαι

ram ſupplentes, & ætatis imbecillitatem curæ haberent, & bona conuenienti ſolicitudine illæſa conſeruarent: quod legiſlationi rectè ſe habẽti deeſt, ex nobis addendũ putauimus. At quis ille defectus eſt? Quòd à ſolo Imperatore, iuſſis recedere curatoribus, rerum adminiſtrationẽ tradi minoribus: ídque quũ iam præfinitæ ætatis modum attigerint, (quem maribus vigeſimus, fœminis verò decimuſoctauus annus tribuit) & tanquã ad hanc ætatem, qua ſapere rectéque atque vtiliter res ſuas adminiſtrare poſſunt, iam peruenerint, in plenam rerũ ſuarũ poteſtatẽ collocari velit. Verùm quoniam vt ſapiant omnibus non eadẽ ætate contingit, non ita ſimpliciter ſtatui, neque ex ſola ætate ad rerũ ſuarũ gubernationẽ pariter omnes produci oportebat: ſed erat quam ætatem cuiuſque eorum qui rerum ſuarum adminiſtrationẽ ſuſcepturi eſſent ſtatus requireret, inſpiciendum. Quid enim? an quum hic, poſtquam eam ætatẽ egreſſus ſit, nõdum autem ſatis ſapere cœperit, adminiſtratione dignus iudicatus fuerit: ille quanquã etiamnum infra eam ætatem ſit, prudentia tamẽ non deſtituatur, vt rectè res ſuas adminiſtrandas ſuſcipere non poſſit, ab adminiſtratione arcendus erit? Quando igitur non minùs animo quàm corpore inter ſeſe homines differunt, & alii etiã ante legitimum tempus rationem bene conſtitutam habent: aliis verò etiam id ſupergreſſis mens nõdum ſtabilita eſt: quòd lex hæc ita vellet, vt defectuoſa eadem eſſet factum eſt. Quin &

Vide Tit. C. De iis qui uen. æt. imp.

Nemo mihi litem fecerit, quaſi implicitè huius loci ſenſum nõ ſatis expreſſerim.

alia huius legiſlationis incommoda ſunt. Ac primum quidem, quòd difficile, imò verò prorſus
453 impoſſibile ſit, vt ad omnes legiſlatoris voluntas pertingat. Quomodo namque qui lõgis terræ mariſque diſtinentur interuallis (vti interim alias vitæ difficultates, vt morbos, inſidiarum hoſtilium metus, mẽbrorúmque mutilationes
Lego ἀ πλ. omittã: quæ perſæpe difficultates ne in ipſo quidem domicilii loco prodire, nedum longinquã profectionem ſuſcipere permittunt) quomodo (inquam) hiſce, ſexcentíſque quæ mortalium vitam allidunt, rebus aliis *adoleſcente*, impediti, rerum ſuarum adminiſtrationem ab vnius Imperatoris nutu petent? Quod ergo (ſicut ſuperius diximus) legiſlationi deerat, id adimplentes, iubebemus vt qui puberes imperfectæ ætatis tempus iam ſuperarunt (mares nempe annum vigeſimum, fœminæ verò decimumoctauum) animúmque ad res gerendas idoneum habent, ac prudentiam (qua adminiſtratio refrænata res non labefactet, vt illa nocenter conceſſa non videatur) collegerunt: his plena rerum ſuarum authoritas detur. Accipiunto itaque hi, iuſtáque poteſtate res ſuas agunto. At quibus rerũ rectè gerendarũ iudiciũ adhuc deeſt, eo quòd ſibi ipſis (vtpote qui quũ gubernare debeãt, imprudẽtiæ imperio regãtur) damnoſi futuri ſint, etiamſi id tempus prætergreſſi fuerint, non percipient. Siquidẽ ſi qui propoſitus finis erat vt bona rectè adminiſtrarẽtur, is necdũ præſens ſit, qua ratione, quãquam ætas aduenerit, cum periculo ipſis

committentur quæ ipſius procuratione non rectè adminiſtrabuntur? Ad hunc ergo modum qui rebus prudenter præeſſe poterũt, tametſi ad adminiſtrationis tempus haud dũ peruenerint, non prohibebuntur. Vnum eſt enim quod requiritur, ne bona labefactētur, quod quum adſit, ſuperuacaneum eſt ætatem expectare. Et non tantùm imperator rerum ſuarum procurationem adminiſtrationémque cõcedet, verumetiã quibuscuiuſque loci magiſtratus obtigerint, plenámque iuriſdictionem habent. Ita enim legiſlatoris prouidentia omnibus qui indigebunt vtilis erit, atque lex vim ſuam magis exeret.

Lego βασιλεία

Lego ἴσω

*VT ANCILLAM PARTVS APVD ALIVM *editus ad ipſius dominum ſequatur.* CONST. XXIX.

Idem IMPERATOR eidem STILIANO.

QVemadmodum hunc ſermonem qui nullam præ ſe fert mendacii peruerſitatem, verum eſſe atque rectum ſcimus: ita etiam verã legẽ, quæ iniquitate peruerti non deprehenditur. Atque adeo ſiqua id non obſeruat, ea lex non eſt, quãuis ea appellatione digna habita ſit. Si enim hoc legis eſt, vt cuique ius ſuum tribuat, quomodo quæ hoc non præſtat, lex erit? At cùm aliæ etiam nomine tenus leges in id committere deprehenſæ ſunt, tum verò illa maximè, quæ partum ancillæ, quæ non apud dominum, ſed furto alióue modo ſubducta, apud alium quempiam peperit, poſtquam faci-

Vt ita l. 10 De uſuris, Dig. Leo intellexerit, illum peritiorem habeo. Vide l. 18. de inſ. tit. & li. 4. Pro ſuo, Dig.

nus innotuit, non cum matre ad ſuum dominum abire, ſed ab hoc quem alieni mancipii dominũ fuiſſe conſtat, detineri iubet. Hoc itaque quia non rectè ſe habere viſum eſt, conuenienti medela nos dignati, vti ſuus matrem partus ſequatur iubemus. Non enim quia fur quæ lex domino perſolui debere decernit obtinet, idcircò etiã ille ancillæ ſuæ partu priuari, cúmque alius lucrari debet. Ad lucrum autem huic ſatis ſit, quòd illa ad miniſterium pro arbitrio
454 vſus eſt. At dixerit aliquis, Sed ſiquid in illam,
Lego δεῖ καὶ τῶν αὐτῶν dum poſſedit, impenderit, oportet & hoc ipſum ex pretio lucrari: ideóque partum apud ipſum permanere alienum non eſt. Atqui ſi quiſquam ad detinendum fœtum hoc rationem præbere putat: quomodo vt ille *matrem* ſequi debeat, à domino perſolutum pretium non maiorem præbebit? Quin quomodo conuenientius non eſt, ſi qui perdidit, indéque dolores in corde pertulit, ex acceſſione delinimentum ſentiat: quàm ſi ille eam habeat, qui præterquam quod nihil amiſit (ab illo enim qui furto ſubductam ancillam ipſi vendidit, pretium recuperare licet) ancillæ etiam miniſterium lucratus eſt? Neutiquã ergo (quo modo diximus) detineatur partus: ſed quemadmodum matrem, ſic etiam filium prior dominus habeat. Siue enim qui furtum commiſit, diues ſit, túmque ipſi quod malè accepit, eius pretium reddat, nihil amplius negotii reſtet: ſiue mortuus aut viuus adhuc inopia laboret, vt quæ lex à furibus exigit, exoluere nequeat, tum

verò quoque qui ancillã amiſit, eius calamitatẽ filii cum matre receptione deliniri æquius ſit.

DE MVLIERE QVAE VIVO MARITO *alios de matrimonio compellat*. CONST. XXX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

VT quum leges reipublicæ inutiles deprehenduntur, neceſſariò illas iuſta reipublicæ prouidentia in melius transformat: ita quoque eiuſdem prouidentiæ munus ſit, vt leges rectè conſtitutas, nihílque ſubditos contriſtantes, à malè cõſtitutis ſubditóſque contriſtantibus ſeligat, híſque illas anteponat: præſertim verò quando eadem de re duæ inter ſe pugnantes leges ſtatuunt. Quomodo enim ratione fultum ſit, ſi, quũ duces atque præfecti ex peioribus præſtantiores eligãtur, & qui in gubernatione ad ſubditorum vtilitatem omnia facturi putantur, præponãtur: non item ex legibus, quibus donec reſpublica conſiſtet, præeſſe datur, quum contrà temporanea ducũ præfectura ſit, non præſtãtiſſimæ, ſed peioris notæ, quáſque neque à principio innotuiſſe decuiſſet, ad gubernacula deducantur? At quorſum hæc à nobis dicta ſunt? Iuſtinian' ille, cujus diadema præter religionẽ ſubditorum cura etiam decorauit, quum prius de ſolutione matrimoniorũ ſanctionem edidiſſet, vt ſi mulier marito etiamnũ ſuperſtite de matrimonio cum altero agat, non amplius illam vt ipſius membrũ ipſi iungi liceat, ſed ceu inſidiatrix ab ipſo auellatur: poſtmodum ſibi ipſe con- *Nou. 22. Siẽ nim tanta.* *Nou. 117. Quia verò.*

tradicens,ob hanc cauſam matrimoniũ dirimi non permittit. Nos itaque priorem hominis voluntatem,vt quæ his ipſis quæ ſtatuit roboretur, & aduerſus matrimonia inſidias præcidat, humanæ vitæ conducibiliorem eſſe intelligentes, 'eam lege lata in republica obſeruari iubemus: quam verò cãtata palinodia inuulgauit,eam in reipublicæ noſtræ theatro locum inuenire non permittimus. Siqua igitur marito adhuc 'viuo, de contrahendo matrimonio cum altero ſermonem habuiſſe deprehẽdatur,vt quæ ſe ipſa nefario propoſito abruperit,& matrimonii ſolutione ab illo abſtrahetur,& profectò etiam pecuniariis pœnis,quibus quæ aliis modis à maritis

455 auelluntur, obnoxiæ ſunt, ſubiicietur. Quæ enim matrimonii compage in vnam carnẽ cum marito coiit,non acquieſcit autem,ſed ſimul ad alium reſpiciendo, creatorẽ,qui illam coniunxit,contumelia afficit,ſimul in maritum hoſtili animo eſt:quomodo non iuſtè hæc, quum prius ſe ipſa à coniunctione prorſus abruperit, abſcindetur? Et ſanè quando mulier proteruo propoſito oculum à membro ſuo auertens, in alienũ reſpicere geſtit: quæ alia ſigna & teſtimonia, ipſam in maritum hoſtilia cogitare deſideres?

Quin hic huius loci mire corupti ſenſus ſit, non dubito.

Lego [illegible].

VT QVAE MVLIER MARITI ODIO abortat repudiari ab illo poſſit. CONST. XXXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVi hominem è terra creauit, coſta ipſius in mulierem transformata, adiutricẽ illi ex ipſius membris coniunxit: quo videli-

cet ſuæ creationis cauſâ illa cognoſcens, vel hinc
diſcat qua lege erga coniugem beneuolentiam
atque amorem incõtaminatum cõſeruet. Quæ
igitur ita animata eſt, beneuolentiámque ſuam
marito cuſtodit, reuera illa auxiliatrix eſt, ne-
que conditoris promiſſum fallit: quæ verò diuer
ſo animo eſt, nõ amplius neque hoc eſſe cogno-
ſcitur, neque, quanquam cõiugium in vnum il-
lam cũ marito cogere annifum fuerit, caro ex
carne, mẽbrúmue ipſius eſt. Idcirco quũde mu-
liere, quæ propter inimicitias quas cum marito
habet, de induſtria abortando, neque in vitæ lu-
cem fœtum producẽdo, ſeminis ipſius fructum
opprimit, duæ leges latæ ſint, quarum' vna re- *Nou. 22. §*
pudiare iniuria affectum maritum iubeat, 'alte- *enim tant:*
ra verò non permittat: nos legi diuortium ſua- *Nou. 117.*
denti aſſentientes, illi vt multo vtiliori authori- *Quia verò §.*
tatem attribuimus. Alienum enim mihi à ra-
tione prorſúſque iniquum videtur, vt quæ tam
apertum in maritum odium ſuſcepit vt ipſius
ſemen diſperdat (vt interim omittam quòd
communi naturæ inſidiata ſit) ipſi cohabi-
tet. Nam ſiqui alicui alii operi damnum in-
ferunt, eos tanquam inimicos auerſamur: quo-
modo eam quæ procreandorum liberorum o-
peri, tum maximè neceſſario, túm præſtantiſ-
ſimo 'noxam fecit, ipſe qui damno affectus eſt, *Quicquid*
vt ſuam apud ſe habere poterit, nec vt inſidia- *pro αἰ ὁ τλω legi debeat,*
tricem & hoſtem dimittet? Quòd inſuper eui- *omitti poteſt.*
dentius ſignum requiras, vt mulierem marito
inimicam eſſe cognoſcas? Quomodo id inde

manifeſtum non eſt, quòd dum aduerſus illum
Malim προό-δου. hoſtilia cogitat, in vitam progreſſu fœtum pri-
uat? Quo modo igitur dictum eſt, lex quæ ipſos
ſeparat, obtineto, maritúſque ſecedendi à mulie
re in hoc facinore deprehenſa, facultatem habe-
to. Nam ſi quæ ſolùm extra ædes manſit, aut
cum hominibus cum quibus non deceret con-
uiuata eſt, hanc lex à nexu matrimoniali ſepa-
rat (quum tamen hîc in maritum odii nullum
Lego καὶ συνεχθ. tam euidens teſtimonium ſit, & accidiſſe id illi
citra matrimonii iniuriam videri etiam poſſit)
cuius rationis erit, eam quæ tantum támque in
maritum & naturam iniurium odium concepe
rit, non disiungere, ſi ita marito videatur, & iu-
bere ipſum vxorem habere quæ ipſius vitæ in-
ſidietur?

456 DE ADVLTERIS MANIFESTO DEPRE-*henſis*. CONST. XXXII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

ADulterii ſcelus, ſiquod aliud, grauem hor
rendámque pœnam exigit, & (vt puto) ho
micidii pœna non minorem. Homicida
enim perſæpe vnius tantùm ſanguinaria manu
vitā euertit: ſceleſtus verò adulterii perpetrator
quamplurimos *ferè* de medio tollit, maritū, libe
ros, cognatos, alióſque, dum vno vulnere dilace
rato matrimonio omnes proſternit. Verūtamen
L. 30. Adl. Iul. de adul. quia quum olim id facinus morte puniretur, vi-
ſum eſt poſterioribus mitiorē proferre ſentētiā:
ac verò nos ferè ad benigniora trahimur: quam

illi conſtituerunt pœnam, vt nempe naſus deteſtandis illis ambobus abſcindatur, hanc & nos ſtatuimus. atque hæc quidem nefarii iſtius ſceleris eſto pœna. Ac quoniam maritum pro tanta iniuria citra conſolationem relinqui non oportet, in matrimonii ius iniuriæ mulieris dotem percipiendo ſe conſolator. Inſuper mulieri ad alteras nuptias proſultare, neque, quaſi in naſi abſciſſione præmium acceperit, liberè in poſterum ſe cum libidinoſis cõmiſcere, nequaquam permittitor: atque ob ſcelus cõmiſſum in monaſterium (vbi in contritione animæ leuiorem ſibi pœnam faciat) velut in exiliũ detruditor. Et, ſi monaſticæ vitæ deſiderio correpta, illã ſuſceperit, quæcunque ipſius bona à dote ſeparata ſunt, ea liberi & monaſteriũ inter ſe diſtribuũto: ſi liberi nulli ſuperſint, pro illis parẽtes, &, ſi neque hi ſint, alii cognati ad diuiſionem inducuntor. Quòd ſi in prophano habitu è vita excedat, quũ teſtamenti factionẽ omnino habeat, prout illa conſtituerit, quæ bona extra dotem habuit, diſpenſabuntur.

Lego λαμβά νειν.

Lego πριῶν

NE CAPTIVORVM VXORIBVS ALIIS *nubere liceat.* CONST. XXXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SI, qui olim leges tractarunt, eo fuiſſe animo, vt prorſus ſua, quanquam in illis correctione nonnulla indigerent, corrigi tamen nollent, ſuſpicatus eſſem: fortaſſe nunquã hoc conſiliũ ſuſcepiſſem, vti leges, quæ ſeſe rectè non ha-

berent corrigere tentarem, & tametſi arcta rei-
Lego ὅπως αἰ. publicæ cura, ' quo videlicet rectè illa admini-
ſtraretur, neceſſariò correctionem iniunxiſſet:
vt ne tamen primos legiſlatores cōtriſtare vide-
remur, qui nos in hoc impetus ferret, inhibuiſ-
ſemus. At quoniam illis quoque ipſis, ſi etiamnū
in viuis eſſent, non modò illorum inſtitutū qui
corrigere conantur, non diſpliciturum, ſed eoſ-
dem etiam qui ita faciendum cenſerent, his gra
tias acturos arbitror (nō enim gloriæ cauſa, ſed
quòd reipublicæ commoda curæ haberent leges
edidere) age, quæ reipublicæ conducant, neque
457 illis ipſis veteribus legiſlatoribus diſpliceant, fa-
cientes, exactiore conſideratione, ceu medicamē
to quodam Pæonio, legū morbos propitio Deo
In hanc ſententiam primùm ſcriptū fuiſſe, orationis tenor indicat. curemus. 'Supra cætera etiā vbi de captiuis ſan-
xerūt, hoc caput, in quo de matrimonii diſſolu-
tione ſtatuerunt, valde rationi eſſe diſſentaneū
videtur. Sic autem & in hæc verba aiunt, 's I V E
marito captiuitatis infortunium accidat, ma-
Nou. 22. Sed & captiuitas. nente vxore in ciuitate: ſiue quum vxor in ius
captiuitatis peruenit, maritus in ciuitate perma
neat: exquiſita quidem & ſubtilis ratio diſtra-
hit matrimonium. Semel enim ſeruitute alteri
ſuperueniente, conditionis inæqualitas æquali
Lego ἰσότητα. tatem, ' quæ in nuptiis ſpectatur, permanere nō
patitur. Nos tamen humanius talia contem-
Lego φανερὸν ᾖ. plantes, donec 'certum eſt ſupereſſe maritū vel
vxorem, pro non ſolutis matrimonia haberi ſi-
nimus: neque ad alias migrabunt nuptias vel
mariti vel vxores, niſi petulanter id egiſſe videri

velint,& in pœnas incidere,ille quidem exactionis donationis ante nuptias, hæc verò dotis. Hi ergo iſtiuſmodi de captiuorum matrimonio pronuntiarunt ſententiam. Nobis autem neque cauſa,quam exquiſita(vt ipſi loquuntur) ſubtiliſque ratio ſuppeditat,rationi eſſe conſentanea:neque humanitas, quæ dirimendi matrimonii facultatem præbet, dum ipſos damno ſubiicit, ſyncera videtur. Si enim(quemadmodum inquiunt) durare matrimonium fortunæ non permittit inæqualitas, quomodo ſi ad libertatem reuocetur captiuus,quum poſt matrimonii diſſolutionem ad æquabilitatem fortuna redeat, amböque in libertate viuant, ad æqualitatem matrimonium non redibit? Quæ verò illa ſyncera humanitas, quæ amiciſſimorum membrorum ſubſtractione damnum inferre, aliorúmque ſubſtitutione id quaſi ſarcire conatur? Quomodo item,'etſi vſque ad viliſſima quæque captiuorum 'ſubſtantia iure ſtatúque ipſorum integro, taxetur,illos non ita præſtantiore parte (ſui nempe membri conſeruatione) atque rerum ſuarum iure periclitari velle, immenſúmque damnum fore ſi altera pars membrum ſuum negligere in animum inducat, non perquam eſt 'manifeſtum? Quid igitur ego? Si quum altera pars in captiuitate ſit, altera quæ à captiuitate libera manſit, ad alterius coniugium reſpexerit: poſtliminio verò reuertatur quæ in captiuitate detenta fuit:

Lego εἰ καὶ μέχρι τῶν.
Lego ἡ οὐσία.

Pro πάνδηνον lego πάνδηλον.

vt illi, ſi velit, ſuum membrum recipiendi facultas ſit, ac nequaquam quòd alteri coniunctum fuerit, prius matrimonium innouetur. Si enim coniugium cum altero poſtmodum initum videbitur aliquibus diſſolui nõ oportere, quomodo non æquius fuerit ſi primus matrimonii nexus in ſuum ſtatum reuertatur? Et, ſi eo quòd alienæ parti coniunctum ſit, id quiſpiam auelli non permittat: quomodo quod à ſua parte abruptum ſit, id in ſuum locum reſtitui, rationi non fuerit conſentaneum? At dixerit aliquis, Sed in lucrum captiuis cedit quod propter alterum temeritate contractum matrimonium, per compenſationẽ pœnæ nomine introductum eſt. Verùm hunc ſermonem non dico non labris exprimi, ſed ne in mentem quidẽ authoribus eius venire melius fuerit. Nam quomodo ille qui membrum ſuum pecuniis commutat, non extrema mentis infœlicitate & penuria laborat? Sancimus itaque, vt nequaquam amplius quæ pars à ſeruitute intacta manſit, ad alterius coniugium procedat: ſed quotcunque annis altera in

Lego ἢ ſeruitutis miſeria detinebitur, tametſi inde nul-
Lego ἐγγρά- lam neque de ſcripto neque citra ſcriptũ ſigni-
φου δήλωσιν ficationem accipiat, illam expectet. Et quòd, ſi
ἀχαράκτου. præter hanc legem alterius matrimonii cõmer-
458 Circuit. Ce- cio à priore abrumpi aliqui velint: ídque non ſe
rtum & id. cundum obſeruationem in Nouella centeſima

decimaſeptima, de vxoribus eorum qui in expeditione ſunt relatam, fiat: ſciunto illi quòd poſitis in dicta conſtitutione pœnis ſubiacebũt. In-

ſuper etiam (quemadmodum diximus) vt ſi qui ſeruitutis ærumnas ſuſtinet, liberetur, ſuum ſi velit membrum recipiat licebit.

DE TVTORE QVI PVPILLAM SVAM uitiat. CONST. XXXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NEfaria res eſt, ſi illi de quibus ea expectatio fuerat quaſi probi futuri eſſent, quum ab illis qui talem de ipſis opinionem conceperant, iam aliqua fide digni habiti ſint, pro bonis atque fidis inimicos & infidos ſe exhibeant. In illis autem quibus pupillorum obuenit cura, ſi, quũ pupillis ſalutariter proſpicere debeãt, ipſorum euerſores exiſtant, tanto id ſcelus grauius eſt, quanto illorum fides ab iis qui id ipſis iniunxerunt, maior iudicata eſt. Conſtat enim quòd parens perſuaſum habens, quos pupillaris ætatis relinquit liberos, ab eo cui cura committenda eſt, paternum patrocinium ſenſuros, eam cui ita fidit, demandat. Rectè igitur ſuperiores fecere, qui pro patre conſeruatoréque pupillæ deprehenſum vitiatorem punierunt. Deportationi enim hunc ſubiiciunt, ac bonorum priuatione multãt. Verùm in decora ſpecie decorum non ſeruarunt, neque vllam iniuria affectæ grauiáque paſſæ puellæ, vt illius infortunio ſuccurrerent, ſuſcepiſſe curam videntur, dum vitiatoris bona in fiſcum ſtatuunt eſſe inferenda: non animaduertentes hinc fieri vt vlciſci quidem iniuriam velle, ſed in propoſito non perſiſtere

Tit. ſiq. ad cui tut. ſue. corr. C.

poi delendum puto.

Lego αὐτῆς νομίζωνται.

re'exiſtimentur. Vbi enim iniuriæ vltio, quando iniuria affecto damnum iniuria datum non reſarcitur, neque qua tenetur calamitatem legis auxilio effugit? Quale autem calamitatis puellæ eſt effugium, quando non modò infortunii compenſationem non inuenit, ſed lucrum etiam'progreſſu ætatis ex ſuo dedecore atque infamia paratum eſſe videt? Vt igitur'hoc lege, tanquam probrum aliquod reprehenſione affricatum purgemus, vt vitiatoris bona in fiſcum deferantur, abrogamus: iubemus autem vt eò concedant quò ipſorum dominus iniuriam & infortunium proiecerit.

Lego ὑστέροις ἔτεσ. & mox ὕβρεως καὶ αἰσχ.

Quaſi legatur μώμω τοῦτο τῷ νόμῳ προστριβόμενον καθ.

*DE RAPTORIS VIRGINIS, EORVMque qui in raptu adfuerunt, pœna. CONST. XXXV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NEque quòd eccleſiaſticæ legi rebellemus, neque quòd ciuilem ſimpliciter collidamus, hanc aduerſus virginis raptorē ſententiam proferimus: ſed poſteaquam, velut via quadam rebus humanis conducibili inueſtigata, commiſeratione ſacræ legis id malum quaſi inſoleſcere, ciuilis verò legis auſteritate ſupprimi cognouimus: in eam ſentētiam, vnde rerum ſtatui plus ſubſidii eſſet, inclinauimus. Vult autem ciuilis' lex vt non ſolùm qui per raptum & vim virginem ingenuam ſtuprauit, morti addi

Tit. De. rap. virg C.

459 catur, inſupérque ſupra mortis adiudicationem bonis priuetur: verumetiam qui in ſcelere adiumento fuerunt, eandem & pœnam & multam

ſuſtineant: ídque tum etiam quum volũtariè ſe mulier raptori dedidit. Quin & eius patrem, ſi facti cõſcius fuerit, deportatione punit. Neque verò tunc ſolùm, ſed etiam ſi quum quo tempore raptus committeretur, eius rei ignarus fuerit, filiolæ vitiationẽ poſtmodũ paruipendat, reóque judiciũ remittat, aut iſtiuſmodi matrimonium approbet, in incuriæ pœnam deportationẽ ſuſtinet. Atque hæc quidem veteribus placuere. Verùm ſempiternæ memoriæ pater noſter non tantùm in mulieris raptum, verumetiã in circunſtantias oculos dirigens, ad illas ſententiam accõmodat, ac ſancit, vt ſi cum armis, ſiue gladiis, aliiſue nõnullis præter gladiũ lethalibus raptus cõmiſſus ſit, qui raptum fecit, gladio puniatur: vtpote qui eo quòd cum armis ad id factum procesſerit, neque ab homicidio immunis ſit: qui verò ſuppetias tulerint, factíue perpetratores ſuſceperint, naſo mutilentur, verberentur, & cute tenus tondeantur. Quando autem arma violentiæ adhibita non eſſent, vt mortẽm ſentẽtia non ſpectet, quòd nempe tunc homicidiũ locum non habuerit: ſed raptus author manus mutilatione periclitetur. qui verò miniſterium præbuerint, alioquíue ſe iſti rei immiſcuerint, verberibus, tonſura & deportatione pœnas pẽdant. Ac ſanè corporalis pœnæ hæc eſt deſcriptio. Quod verò ad pecuniariã attinet, ne à primitiua legiſlatione mutetur, eiúſque effectũ retineat, permittitur. Atque hæc quidẽ pater noſter ſacit, quorũ & nos

Corruptum hunc locũ ex eodem ιtulo ita reſtitu.

approbatricem ſententiam ſuſcipiẽtes, legiſlationem illam & in præſens & in futurum authoritate & effectu obſignauimus.

VT CAPTIVI FILIVS HAERES SIT. CONST. XXXVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SI reipublicæ ſuſtentaculũ atque fundamentum ſunt leges, certè vt illa in tuto ſit, ſanitatem leges conſeruent oportet. Legis autem ſanitatem quid aliud quàm æquitatem quis dicat? Circa hanc itaque, quò leges, quæ rempublicam noſtram gubernant, æquabiliter ſeſe habeant, cogitationes noſtras obuertentes, legem illam, quæ eum qui ex duobus captiuis natus eſt hæredem bonorum eius parentis qui apud hoſtes manſit, fieri non vult: hanc (inquam) legem, ne legum ſanitate (quæ æquitas eſt) priuetur, periclitari animaduertentes, illam ad ſanitatem trãſformare voluimus. Nam quòd iniuſtè iſtud ſtatuat, non difficile cognitu eſt. Quã enim vim locorum natura ad aſcribendam filio hæreditatem habet? Neque verò hoc quiſquam obiiciat, quòd quum parẽs ſeruus ſit, propter ſeruilẽ conditionem filius exhæres erit. Quomodo enim ciuilis lex, quæ, ſi captiuum liberari cõtigiſſet, illum liberum agnoſceret, ex eo natum liberum hæredem eſſe non permittet: ſed qui apud hoſtes eſt, ſeruo bonorũ adminiſtrationẽ dabit? Tum etiam ad quem captiui bona aliquis pertinere putabit? Ad cognatóſne? At quomodo ſeruitus obſi-

Malim τοῦ.

Loci huius defectum ex l. 1. D: poſtlim. & redempt. ab hoſt. C. ſupplen.

Lego ἀνϑωποφέροι.

Lego πολεμίοις.

obſiſtens his ad hæreditatem introitũ non præcludit? Aut quomodo quibus permiſſum eſt, nõ lõgè prius hæredes eſſe licebit? An verò fiſco danda erunt? Verùm quomodo manifeſta illa iniuria non eſt? Si etenim rationi conſonum eſt vt captiuorum liberi è publico ſubſidium ſentiãt: quomodo captiui filium bonis priuari, illáque fiſco attribui, non perquam euidẽs iniuria eſt? Quòd ſi ſæpenumero, quum nonnulli parentes grauiter conſciẽtia abuſi, atque ideo pœnis ſubiecti, acerbéque è viuis ſublati ſunt, liberi eorũ ſubſtantiæ domini eſſe lege non prohibentur: quæ ratio eſt, quamobrem quando pium propoſitum parentes decorat (& quidem in fidei teſtimonium effuſus ſanguis, vt eximius ipſorũ animus magnúſque ſpiritus ipſis etiam impiis miraculo eſſet, perſæpe effecit) liberi facultatum ipſorum domini eſſe non permittãtur? Nequaquam itaque conſtitutio illa ſana eſſe noſtræ Maieſtati videtur, eáque propter ſancimus vt deinceps, ſiue quũ captiuitatis caligine circunfuſi parentes eſſent, in lucem prodiit filius, ſiue etiam in libertatis ſplendore ipſum mater peperit, parentum ſubſtantiæ hæres ſit: idque ſiue ambobus parentibus è captiuitatis vinculis liberari continget, aut non: ſiue quum vnus eorum libertatem nactus ſit, alter in calamitatis vinculis vitam finiet: ſiue denique vterque parẽs in captiuitate morietur: extraquam ſi mortem teſtamento condendo præueniant. Tunc enim illi quos teſtator voluerit, hæredes erunt: tamen

Lego κληρονομεῖν οἷς συγκεχώρηται. 460

Lego τὸ ἀδίκημα.

Lego ὅτι προαιρ.

Lego ἐπιλύσειεν ἡ μήτηρ τὸ τῇ ...

vt trientis legitimum ſubſidium filio ſeruetur.

Ex l. 14. Qui teſtam. fac. poſ. D: g. quæ hic abrogatur, hic titulus deſumptus, obſcurã hanc conſtitutionẽ intelligibilem reddat.

*VT DOMINI TESTAMENTO MANVMISSVS, *ſi illum de aſſiſſe, aditámque eius hæreditatem eſſe ignoret, teſtari poſſit.* CONST. XXXVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

PRæſenti etiam legi plena abſolutione deficiẽti, eius quod deeſt additione, decoram formam imponimus. Ait autem, ſeruum, qui quum domini ſui teſtamento liber eſſe iuſſus ſit, id ignorat, ideóque incertis rationibus libertatem obtinet, interea nequaquam propter ignorantiã libertate priuari, ſed in libertate viuere: vt autem tanquam liber teſtetur, ipſum poteſtatem non habere: quaſi videlicet illam pœniteat, quam libertatem dedit, hanc ipſi perpetuò competere. Quum enim illi vt libero de rebus ſuis teſtandi facultas non ſit, quomodo non ad priſtinam ſeruitutem redit? Nos itaque dicimus, poſteaquam gradum ſtatúmque vitæ liberum præbuit lex, illã etiam alia, quæ libertatem comitantur, præbituram. Nam ſi ipſum facere quæ hominibus liberis duntaxat licent, prohibere oportebat, ipſa verò id nõ prohibuit, ſed dignum illum qui iſthæc faciat iudicauit: quare item iſtis actionibus, quæ propriè libertatis dignitati competunt, illum non dignabitur? Eſto igitur libertate donat⁹, reuera liber, ſtatuitóque de rebus quás illi dominus eximias dedit, quomodocũq; viſũ ſit. Nõ decet enĩ vt qui libertatis dignitatẽ manifeſtè accepit, ob incertã ſuſpicionẽ ignominia afficiatur, atq; à teſtando arceatur.

Lego [illegible]

*VT IMPERATORIS SERVI DE REBVS *ſuis quomodo uelint, ſtatuere poſſint.* CON. XXXVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HOc quoque, quáquam plauſibilem præ ſe ſpeciem (legalem nempe ordinationē) ferat: æquitatem mihi tamen excedere videtur. Dico autem, quòd ſeruis de rebus ſuis ſtatuere non permittitur, ſed quæ laboribus ſuis arduiſque (vt coniicere licet) moleſtiis quæſierint, ea cuiuſque domini manus colligunt. Ac ſanè mirari ſubit quomodo ab initio lata lex nihil moderationis neque æquitatis huic rei attribuerit. Veruntamē ii è quib⁹ nata iſta lex eſt, atque adeò lex ipſa ab aliis, vt cuiuſque voluntas feret, approbantor. Ego autem nequaquam illes probo, neque illud placitum in ſeruis meis obtinere ſinam: ſed cōtrà, plenam ipſis adminiſtrandarum rerum ſuarum poteſtatem facio. Ex hoc itaque tempore in omnem poſteritatē imperatoris ſerui rerum ſuarum reuera domini ſuntoi ita ſanè vt ſiue ſani ſint, ſiue ægroti mortem imminere putēt, de rebus ſuis pro arbitrio ſtatuendi poteſtate non priuentur: neque ſeruitutis nomine ex rerum quas poſſederint dominio expellantur. De imperatoris igitur ſeruis hæc nouiter lata lex eſto, vigorémque habeto. Magiſtratibus autem reliquæque promiſcuæ plebi, ſi huic noſtro placito acquieſcere nolint, ad veterem de ſeruilibus bonis legem reſpicere fas eſto.

461

L. 16. Qui teſt. fac. poſſ. Dig.

Lego καὶ πολυπόνων.

Omiſſo παρεχόμενον, pro παρέχομαι l. g. παρεχόμενος.

VT PRODIGVS QVAE EX RE IPSIVS *ſint facere poſſit.* CONST. XXXIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

MOrtalium nemo ad eam abſolutionem peruenit vt non obnoxiè aliquando res ſuas gerat: neque quiſquam (ni fallor) ita deſipit quin crebrò ſibi vtilis eſſe poſſit. Neque enim qui in omnibus prudentiæ ſuæ fidit, hunc omnia irreprehéſibiliter facere ſinit Deus: neque idem, quum creator creaturæque ſuæ curator ſit, mentis inopem per omnia ex imprudétia fruſtrari permittit. Præfatus hoc ſum propter illam legem quæ prodigum de rebus ſuis quicquā aut velle aut ſtatuere omnibus modis prohibet. Quam quidem legem, coniectis in res geſtas oculis, pro illarum ratione, non autē ita ſimpliciter ſancire: &, ſiquid inutiliter geſtum eſſet, non admittere: in quo verò aliqua vtilitas verteretur, id ſuſcipere oportebat. Nunc verò nihil iſtiuſmodi præſcribit, ſed in vniuerſum prodigo de rebus ſuis conſultandi poteſtatem adimit. Id nos recto iudicio non conuenire ſuſpicati, legem illam relaxantes, ſtatuimus vt quæ iudiciū erroneum, quódque prodigum deſignet, dictet, neque approbatione neque confirmatione digna habeantur: quæ verò ad vtilitatem ſpectent, ſuſcipiantur atque nequaquā reprobentur. Quid enim, ſi prodigus aut hæreditaté neceſſariis ſuis relinquere, aut pauperibus ſua diſtribuere, aut denique grauem ſeruitutis torquem ſeruorū ceruicibus adimere velit? An ideo quòd prodigus

Vide l. 1. De curat. furio. & al. ext. min. dand. Dig.

Lego ἁπλῶς ἢ ἐμβάδε.

eſt, id illi non licere velle dicēdum? Quid, ſi quū prædiū damnoſum habeat, alter quiſpiam, qui vitio mederi poſſit, maiore pretio quàm quanti prædium ſit, id emere, ipſúmque damno leuare velit? An prodigalitas, quominus ille ſibi conſulat, vtilitérque negotietur, impediet? At rationē non video. Quod itaque dixi, rerum geſtarū cōditio obſeruator, & ſi in ea prodigi mores non cōſpiciātur, quod actū eſt, ratū eſto: ſi verò à prudēti rerū geſtione aberratū eſſe appareat, id neque approbatione neq; cōfirmatione dignū habetor. 462

Legoβύλιας λικπίον.

VT CAPTIVI TESTAMENTI FACTIOnem habeant. CONST. XL.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVi olim edendis legibus operam nauauere, quum multa ad res humanas rectè moderādas in medium protulerint, locuplétque benignitatis ſuæ teſtimonium (leges nempe, ſecundum quas reſpublica concinno in ſtatu conſeruatur) reliquerint: tum haud ſcio qua ratione fecerint vt de captiuis tractatus, quibus de rebus ſuis ſtatuendi poteſtatē non faciunt, reliquæ ipſorum benignitati non reſpōderet. Quæ enim de teſtamentis ipſorum legiſlatio cōplectitur, valde comiter ac benignè conſtituta ſunt. Nam quod ſtatuerūt, vt interdū quādo inopia teſtium laboraretur, à minore etiam teſtiū numero teſtamentum obſignaretur: quin & nullis adhibitis teſtibus perſæpe tamen teſtamentum ratum haberetur, quemadmodum de iis qui in acie occumbunt, conſtitutum eſt:

L.8.Qui teſt. fac.poſſ.Dig.

L.ult.De teſt. & quemad.C.

Vide titt.De teſt.mil.

permagnum ſanè benignitatis eſt argumētum. At de captiuis placitum iam dictorum non eſſe ſimile, neque ex eadem benignitate prognatum videtur. Quòd namque de rebus ſuis conſtituere illis non permittunt, nō ſolùm non benignum aliquid de ipſis decreuerūt: verumetiam ipſam captiuitatem alio modo intendunt. Quomodò enim rurſum illos in captiuitatem non ducunt? aut quomodo malum irrecreabiliſque triſtitiā non adaugetur, & morte acerbiorē in corde captiuus non circūferens aculeum, rebus excedit humanis: quando non modò in captiuitate vitā finit, verumetiam ſi qua apud contribules bonæ habet, de his illi conſtituendi poteſtas nō eſt: ſed ſuis rebus, tāquam alienis, expellitur, & quæ ſuis laboribus quæſierit, próque quibus ſuſcepto periculo in captiuorum infortuniū incidit, ab horum diſpenſatione eiicitur? Quomodo item, ſi quos neceſſarios captiuus habet, vt liberos, vxorem, fratres, aut alios, quos ad ipſius hæreditatē lex vocat, ii nō ſimiliter omnes obuerſis in hæreditatem ab inteſtato ad ſe deuoluendam oculis, curam liberandi captiui, illius cōſequendæ ſpe, non omittent? Nouimus ſiquidem res humanas vt pauci admodum verum amorem conſeruēt, ciúſque vnius gratia ad opitulandum calamitate implicitis perpaucorū animus excitetur. At qui ſpe nanciſcēdæ cuiuſdam remunerationis ad ferendum indigentibus auxilium procedāt, horum ſanè longè maximus eſt numerus. Quare itaque moti cognatus aliúſue quiſpiā capti-

Lego ζωλδῖς δὲ κύριος.

Lego ἴνπος.

uorum ſuſcipiant curam: Si quidem de rebus ſuis ſtatuendi facultas ipſis eſſet, nonnulli, laborem damnoſum ſibi non futurum reputantes, non ſegniter illum ſuſcepturi eſſent. Cogitarent etenim (vt veriſimile eſt) ſi aut conatus ipſorum ad finem deduceretur, captiuíque libertatẽ conſequerentur, ſe munus aliquod eſſe pro opera ſua & labore accepturos: aut etiam, ſi conatus finem mors præueniens, captiuum de medio tolleret, illum in teſtamento ſuo cum qui ipſius curam habuiſſet, maiore portione quàm illos qui ipſũ neglexiſſent dignaturum. Non enim immemorem fore ipſum, neque labores nihili facturum 463
arbitrarentur. Hac igitur ratione (quemadmodum dixi) futurum eſſet vt aliqui nõ indiligenter ad liberandorum captiuorum curam ſeſe erigerent. Nunc verò quum hi teſtari prohibeantur, illi autem ab inteſtato hæredes in bona concedant: haud ſcio ſi, qui pro liberatione labores ſuſcipiat, quiſquam inueniri poſſit. Succeſſionis enim ab inteſtato ſpes, metúſque ne in vanũ laboretur, ſi fortè liberationem mors præuertat, captiúumque rebus humanis eximat, *homines* tardiores (vt ne prorſus animo alienos dicam) ad id aggrediẽdum facit. Quòd ſanè non itidem contingeret ſi lex illorum teſtamenta irrita non faceret. Iam verò ſi liberandæ animæ pretiũ propriæ cuiuſque facultates ſunt, quomodo non in hoc etiam captiui iniuriam lõgè maximam ſuſtinent, quòd dum non ſinuntur à lege de rebus ſuis ſtatuere, etiamſi velint, pro animabus ſuis

Lego τοῖς ἑαυτῶν, omiſſo εἰς.

nihil rerum ſuarũ erogare poſſint? Ad hæc porrò quum liberationis ratio hinc abſurditatem contrahat, tum verò multò abſurdiſſimum eſt, quòd dum teſtandi facultas captiuis non datur, frequenter illi qui inimiciſſimi fuiſſent, quóſque ipſi, ſi viuerent, ne aſpicere quidem ſuſtinerent, illorum facultatum domini exiſtant. Qua quæſo re quid poſſit eſſe turpius? Hoc igitur quũ hunc ad modum ſeſe habeat, non negligi debere Maieſtati noſtræ viſum eſt: ſed quemadmodum in aliis pro viribus diuinitus nobis datis, vt rectè reſpublica noſtra gubernetur ſolicitè egimus: ſic & de captiuis tractatum in melius corrigere decreuimus. Sancimus autẽ, vt dehinc captiui, quæ ipſos à teſtãdo arcet legi neutiquam obnoxii ſint: ſed vt ipſis (ſi poſſibile ſit) quinque, ſin minus, tribus teſtibus præſentibus, extremã voluntatem ſiue literis cõmendare, ſiue ſine ſcripto pronuntiare liceat: tamen vt qui ad teſtimoniũ aſſumpti ſunt, reuera illam defuncti voluntatẽ eſſe iureiurando affirmẽt: ídque ſiue quum liberi ſubſint, illos bonorum ſuorũ hæredes relinquant, ſiue quum liberos non habeant, alios in hæreditatem introducãt. AEquum enim non putamus vt qui communis reipublicæ nominis æqualiter participes ſunt, eiuſdémque eſſe gentis cenſentur, non æquabili ex lege iure honorẽtur: vt videlicet qui liberi à ſeruitute ſunt, ſtatuendi de rebus ſuis vti viſum eſt poteſtatem habeant: quibus verò illa manus intulit, quaſi culpam commiſerint, quòd pro tribulibus propugnãdo in captiuitatis neceſſitatẽ deuenerint, nõ

item. Cæterùm ſi captiuorum quiſpiam aut ſua ſponte aut eorũ quorum in poteſtate eſt, vi adactus, hoc in animum inducat vti res ſuas ad hoſtes concedere teſtamẽto iubeat: nequaquã tunc placitum ipſius ratum ſit, quaſique non pro 'decoro reipublicæ Chriſtianæ teſtamentũ factum ſit, in irritum concidat. Atque hæc quidẽ de iis 'qui vitæ finem teſtamento anteuerterunt, ſancita ſunto. Si verò vltimus vitæ dies ſubito illi ſuperuenerit, atque inteſtatus de medio ſublatus ſit: tũ ſi qui ad quos hæreditas pertinet, ſiue aſcẽdentes ſiue deſcendentes, 'ſuperſint, ad hos illa ſe cõferet: ſi verò nulli ſint ad quos bonorũ defuncti captiui ſucceſſio ſpectet (dico quos neque aſcẽdentes neque deſcendentes defuncti familia agnoſcit) primùm conſiderari an aliquibus debeat, deindéque deducto ære alieno reliqua bifariam in trientem & beſſem diuidi, ac trientem demum in erogationẽ pro anima faciendã ſeparari, alteram autem partem in fiſcum recipi iubemus: tamen vt ſerui his non immiſceantur. Hos enim, niſi æs alienũ exolui nõ poſſit, omnes libertate honorari volumus. Quæ eadem rerum 464 diſponendarum forma, quando nihil æris alieni fuerit, ſeruitutique obnoxius (quemadmodũ dictum eſt) ſine hæredibus deceſſerit, cuſtodienda erit. Quæ itaque nobis eius legiſlationis, quæ captiuos contriſtabat, in mentẽ correctio venit, per ſacram hanc expoſita eſt legẽ. Tua autẽ magnificẽtia ſanctionẽ ſubditis notam facito: quò quũ innotuerit, omnes de rebus ſuis, etiã quos captiuitas detinet, quocũque modo velint ſtatuãt.

Lego τὰ πρέποντα.

Lego περὶ τῶν τῇ διαθήκῃ, ἢ μόχ προφθάσαι.

Lego περιόντων.

VT IN CIVITATIBVS, QVINQVE, IN *itineribus verò & agris, tres teſtes ad teſtamentorũ fidem ſufficiant.* CONST. XLI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVum omnibus humanæ vitæ negotiis, quæ teſtium fidem requirunt, inde robur adeſſe oporteat: tum verò maximè quæ vltimi vitæ noſtræ diei cõtemplatione diſpoſitiones fiunt, iſtiuſmodi corroboratione indigent. Nullus enim reliquus modus eſt, qui rectè ipſis ius dictet, niſi ipſis à teſtibus præſidium adſit. Oportebat itaque, quo magis neceſſe eſt ſtatuta hominum è vita decedentium firma eſſe, eo quoque magis eadem per teſtimonia ſtabiliri. Verùm quoniam frequenter res propter eorum quæ ſtrictius requirũtur penuriam, ad poſſibilem modum deduci videmus (quum nanque ſtricto iure vti non datur, quenque quo modo poteſt vti neceſſitas eſt) de teſtium numero, quot teſtamentis adeſſe debeant, ſtatuere non alienum à prouidẽtia nobis viſum eſt. Atque hoc quidem etiam ſempiternæ memoriæ patri noſtro in mentem venit: verùm quod ſtatuit, non valde id exactè ſtatutum eſſe iudicatum eſt. Quum enim ſuperiorum legiſlatorum alius ſeptem, alius verò quinque aſſumendos eſſe teſtes cenſuiſſet (ſeptem quidem in ciuitatibus, quippe vbi propter hominum multitudinem, vt conſentaneum eſt, teſtes defuturi non ſunt: in agris verò & itineribus, quinque, quòd magna illic plerunque hominum fide dignorum raritas ſit)

Lego χρήζειν συνεκεῖναι τ̃ διαθ. & max γίνοιται ἡμῶν πρὸς τὴν τελείαν πῆξιν.

Omitto πραγματευομένων.

Vide l. ult. De teſt. & quẽad. teſt. ord. C.

Lego παραλαμβάνεσθαι.

Quid pro ἀντιχωρεῖν ponam, non occurrit.

quum hoc (inquam) ita de illis conſtitutum eſſet, pater noſter exuperantem numerum deſpiciens, ſimul in ciuitatibus, ſimul in agris & itineribus per quinque teſtes teſtamẽtis vigorem attribuit: idque ideo (mea quidem ſententia) quòd quanta nunc virtutis inopia humanam vitam occupet, conſiderarit. Attamen (id quod dictum eſt) non admodum exacta ratione placitum illud nititur. Dicat enim fortaſſe aliquis, aqualẽ numerum attribui non oportuiſſe; atque teſtimonium quod in agris & itineribus adhibetur, arctius contrahendum fuiſſe. Nos igitur quod ille neglexit non negligendum putantes, ſancimus vt in ciuitatibus, quinque teſtibus ſtabilitũ teſtamentum approbetur: in itineribus verò, & agris, aliiſque inhabitatis locis, trium teſtiũ confirmatio ſuſcipiatur.

VT SVFFICIENS NVMERVS TESTIVM *teſtamentum ratum faciat, tametſi id neque illorum ſubſcriptiones neque ſignacula habeat.* CONST. XLII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ in verbis reſidet obſcuritas, multum quod tractatur inuoluere videtur; quippe quæ, tanquam expanſa quædam nubes, tum intelligendi vim animo auferat, tum à recta rerum adminiſtratione auertat. Hanc igitur obſcuritatis caliginem vbi illis cõſtitutionibus quæ de teſtamentis agunt, neque mediocrem noxam rebus adferunt, circunfuſam eſſe cognouimus: pulchrum fore rati ſumus ſi illas

repurgaremus, quomodóque teſtamenta confirmari, aut non, oporteat, lege nó ambigua, neque quæ variè apprehendi poſſit definiremus. Qui ante nos de teſtamentis tractarunt, bifariam illa diuiſerunt, & alia quidem ſcriptis, alia verò ſine ſcriptis confici tradiderunt. Quin & modũ quo vtrunque teſtamentũ (& ſcriptum nempe & non ſcriptum) ratum fiat ſubiecerunt: vt ſcripti cõfirmatio in eo conſiſtat, quòd viuẽte etiamnum teſtatore teſtium ſubſcriptione obſignationéque omnibus numeris abſolutũ ſit: nuncupatiui verò, ſiue non ſcripti, quòd ſeptem non indigni fide teſtes, ſe audiuiſſe, quum ita teſtator lingua ſua de rebus ſuis pronũtiaret, confiteantur. Atque his hunc ad modum conſtitutis, annectunt, ſcriptum teſtamentum, niſi ad ſcripturæ qua teſtatoris voluntas ſignificatur, perfectionem ſimul omnia conueniant, & teſtium ſubſcriptiones, nempe quæ illis de ſynceritate teſtimonio ſint, & ſignacula, quæ ſubſcriptionibus fidem præbeãt: niſi hæc ſimul omnia (inquam) priuſquam is cuius id teſtamẽtum eſt è vita excedat, concurrant, omnino id irritũ eſſe, vt neque tanquã ſcriptũ neque tanquã nuncupatiuũ valeat. Ex quo ſanè præoccupatiuo placito, quũ non ad modũ cautè (ne interim dicã malè) conceptũ ſit, cõfuſio atque ambiguitas rẽ teſtamentariã inuadit. Aliis enim teſtamentũ, velut adulterina ſemina, prorſus abiiciendũ videtur, vt aliis quidẽ ex bonis vtilitatem capere permittatur, defunctis verò ne minimum quidem vtilitatis ex re-

Lego διαθηκῶν.

Vide l. 21. De teſt. & quẽ. teſt. ord. C.

Pro πάντη lego ἑπτά.

bus ſuis accedat: ſi tamen defuncti vtilitatem aliquam ſentiunt. Sentiunt autem quum ex ipſorum morte per beneficii erogationem nonnulli reuiuiſcunt. Atque hi quidem (quo modo dixi) hunc in modum à rerum ſuarum vtilitate hominem prorſus arcere volunt. Quibus verò benignior ſententia animo reſidet, hi teſtamento, quod ſigillorum impreſſione perfectionem non accepit, ſi non vt ſcriptum cenſeatur, certè tamen qualem non ſcriptum & nuncupatiuum accipit, talem vigorem tribuūt. Nos itaque perplexitatem hanc adeò rebus humanis eſſe nocumento videntes, in benigniorum iudicum ſententiam pedibus imus, veteríſque legis caliginem & ambiguitatem in ſimplicem atque apertam cognitionem conuertimus; ac ſancimus, vt quod teſtamentum, reſpectu eorum quæ ſcripto teſtamento adeſſe debent, imperfectum eſt; ſi tamen nūcupatiui teſtamenti teſtimonio non indigeat, vigore nuncupatiui teſtamenti firmum ſit: ſin teſtium fide indigeat, vt quod nihil ad faciēdam fidem idoneum habeat, in irritum concidat. Quæ enim ratio eſt, imò quomodo non omnino abſurdum nimíſque craſſum eſt, aliâs teſtes iſtiuſmodi approbatione, vt quæ nulla ſui parte ſcripto mandata ſunt, confirment, dignari: aliâs verò, quaſi qui per ſcripturam declarata confirment, indigni ſint, ita illos vilipendere? præſertim verò quum hic aliquo etiam modo fides corroboretur. Quomodo inſuper id deteſtādam inuerecundámque æquitatis proditio-

nem non continet? Quid ſi teſtamentum ſcripto tradi cœperit, quódque conſtitutum eſt, dignorum fide teſtium auribus inſonuerit, deinde verò aut ſcribam morbus corripuerit, aut mors etiam ipſum ſuſtulerit, & mox teſtator quoque enectus ſit; (vt multa hominibus ex improuiſo contingunt) num propterea quos is moriens be-
466 neficio dignos cenſuit, illi eo priuati iniuriam ſuſtinebunt? Et verò, quod indigniſſimum eſt, non modò non cum vita id mali teſtatorem deſerit, verumetiam mortuum inſectatur, priuátque (quantum quidem ad eorum, qui teſtamentum irritum faciunt, ſententiam attinet) miſericordis Dei commiſeratione, cuius participem illum fore, ex eo quòd ipſo defuncto alii beneficiis ſubleuentur, ſpes eſt. Idcirco ſimulatque noſtra poteſtas hæc animaduertit, euidentē atque indubitatam formam ſanciit, vt ſi teſtes tantùm dicant illius hominis proprium id eſſe teſtamentum, id non improbetur, ſed firmum atque ratum ſit: tametſi non ſolùm ſignacula, ſed etiam cum illis teſtium ſubſcriptiones deſint.

VT PER SCRIBENDI IGNAROS TEſtamenta etiam confirmentur. CONST. XLIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NOn quòd ſuperiores, quia communis vitæ negotiis diligentem cautionem attulerunt, reprehendere velimus, legem proferimus: ſed potius vt exacta ipſorū ratio in vſum recipiatur operam damus, réſque ipſæ (quòd il-

las exacto ipſorum præſcripto reſpondere impoſſibile ſit) ne, quoad eius fieri poteſt, debito ſuo ſtatu excidant, ſanctione cauemus. At quid eſt quod dico? Decretũ eſt à veteribus de teſtamentis tractantibus, vt per ſeptem teſtes, minimum autem per quinque, defunctorum ſtatutis authoritas accedat. Neque verò id ſimpliciter, ſed ne ignari literarum teſtes eſſent, ſi quidem in ciuitatibus, vbi non ferè peritorum penuria eſt, teſtamenta facta ſint: ſed ſi aliis in locis in quibus literarum ſtudia diſciplinæque non admodum vſitatæ ſunt, illic teſtium non exactè haberetur ratio; neque illi ſoli qui ad literarum ſtudium educati ſunt, quærerentur, ſed ad teſtandum & literarum rudibus aditus eſſet. Quod itaque illis in locis in quibus hominum ſcribendi peritorum abundãtia non eſt, lex fieri ſtatuit, id cõſuetudo omnibus vbique locis & ciuitatibus, quanquam magna doctorum hominum copia eſſet, ita facere volentibus conceſſit: Quod ſanè & Imperatoriæ noſtræ maieſtati legum authoritate dignandum eſſe placuit. Sancimus igitur vt quocunque in loco & ciuitate etiam ab imperitis teſtamenta confirmẽtur: dummodo mores teſtium fidem mereatur. Quin & numerum non ſolùm ad quinque contrahimus, ſed iis in locis in quibus raros fide dignos prodire conſtat, tres quoque admitti, ac teſtimonium illorum non reprobari volumus.

Lego ἐξ ἐκάς.

+ inter liberos ex nulla constituti

L.ult. De teſt. Justin. & quéad. C. ani jo

Lego εἰ μὴ iuxta

ar. Dethimus scriptura Harhan drinam.

A QVIBVS OBSIGNARI TESTAMENTA oporteat. CONST. XLIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVum omnes alii hominum actus ac negotia, quæ in literas referūtur, neceſſariò exquiſitum teſtimonii ſubſidiū requirant: tum maximè id faciunt quæ homines natura ſua ad interitum vergente, diſceſſúque è carne imminente, literis exponunt, his in ipſo è vita exceſſu rationes ſuas & voluntatē committētes. Quæ enim inter viuos cōſcripta ſunt, quanquā obſignata ſint, nihilominus tamen illorum vitia ex verborum eiusqui ſcripſit, eorúmque de quibus ſcriptum confectum eſt, examinatione

467 deprehenduntur. Quæ verò à morientibus ſcripto conſtituūtur, ea ſe minus rectè habere, ſi nullum certum teſtium ſuffragium adſit, impoſſibile diſcere eſt. Verumenimuero & hic tractatus

Lego ἄριστα. longè optime à legiſlatore conſcriptus eſt, dum

L.23. De teſtam. & qui- ad C. ſæpe teſtamentorum teſtes ad iuſiurandum adigi nolens, illis cenſus magiſtri qui nunc generalis appellatur, ſigillo parari firmitatem iubet. Et

Pro τλῶ lego τα enim quòd tanquam leuem promptúmque ad iurandum aditum non præbet, inſigníque ſigillo ambiguis teſtamentis vigorem tribuendo, vt iuramenta reprimerétur, fecit: ea ſanè res & prudentiſſimi conſilii & præſtantiſſima eſt. Atque hoc quidem obtinuit olim. Poſtmodum autem conſuetudo id mutauit, vt ſupra teſtes, eius qui ad quæſtoris dignitatem perueniſſet, ſigillum teſtamento teſtimonium ferret. Et quidem illa etiam

etiam cõfirmatio maioribus noſtris optima viſa eſt. Quos & nos ſequẽtes, quo illa validior ſit, iubemus vt ſigillo magiſtri cenſus (quòd nunc ad illum neque legum cura neque adminiſtratio pertineat) nihil prorſus in obſignatione teſtamẽtorum iuris nec commercii ſit (quemadmodum neque nunc id' illa obſignat) ſed pro illo quæſtoris ſigillum obſignet. Neque verò hoc ſolum teſtamenta obſignet: verumetiam magnificentiſſimi noſtri magiſtri & patricii, præfectũ vrbis etiam, aliíque qui iudiciis præſunt, ſigillis ſuis illa fidei commendent. Verùm hi in vrbe: in aliis autem locis & ciuitatibus præfecti, & in quaque prouincia præſides hoc ſciũto & faciũto.

Lego ἐπισημαίνεταί γε αὐτῇ, & mox ἐπισημαίνεσθαι αὐτῷ κ.

VT SENTENTIAM IVDICES IN LITE-
ras referant, ſuáque manu obſignent. CONST. XLV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

DVm vt res iudicatæ firmæ maneant, & nequa ſuſpicio atque controuerſia ſentẽtias inſequatur, curam gerimus, hoc ſe nobis conſtituendum obtulit, vt quibuſcunque diiudicare ac dirimere lites obtigiſſet, de quibus rebus iudicium pronuntiaturi eſſent, de iis ſententiam de ſcripto ferrent, eámque manibus ſuis obſignarent: vt ne, ſi temere iudicatum eſſe poſtmodum deprehendatur, negare illi ſuam ſententiam poſſint: neque alii cuipiam ſuppoſititia adulterináque ſententiæ ſcriptura efficta, illam in iudicum aliquẽ referre liceat. Quicunque igitur iudicum dignitate honoratus eſt, de-

Vide tit. De ſentent. ex breuic. recit. C.

hinc ita facito, ac quibus de rebus iudicauit, decretum ſcriptũ, ſuáque manu obſignatũ edito.

Lego ἔγραφα.

*ABROGATIO QVARVNDAM DE CVriis & decurionibus latarum legum. CONST. XLVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVemadmodum vt quæcunque aliæ res in communis vitæ vſum aſſumantur, ipſarum commoditas facit, & quæ vtilitatem aliquam adferunt, magni facimus, quæ verò ad nihil conducunt, contemnimus: ſic omnino & ad legalium capitum compoſitioné nos accommodari oportebit, vt quarum vſus aliquis ſit, qui bono quopiam rempublicam beet, hæ neceſſariò & ferantur & honorétur: quarum

Lego δεῖ ὡς χρησιμεῦόν τι φέρουσα τῇ

468 verò vſurpatio aut nullius momenti aut mala ſit, harum non modò non ratio habeatur, ſed etiam è legum corpore exemptæ reiiciátur. Hæc idcirco dicimus quòd inter veteres de decurionibus & curiis latas leges, quædã grauia intolerabiliáque decurionibus quæpiam munera iniunxerint: curiis autem priuilegium vt quoſdam magiſtratus conſtituerent, ſuáque authoritate ciuitates gubernarẽt, præbuerint. Quæ nunc, eo quòd res ciuiles in alium ſtatum transformatæ ſint, omniáque ab vna Imperatoriæ Maieſtatis ſolicitudine atque adminiſtratione pendeant, tanquam incaſſum circa legale ſolum oberrent, noſtro decreto illinc ſubmoueantur.

Vide tit. De decurion. & de eiſdẽ paſſim in Nouel.

*ABROGATIO LEGVM QVAE SENAtui prætores, decurionibus verò præfectos conſtituere concedebat. CONST. XLVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVòd alius olim reipublicæ ſtatus eſſet, rerum ordo ſimiliter alius erat. Quũ enim cuncta in Principis deliberationem non caderent, ſed nonnulla eſſent de quibus diſpicere & iubere ſenatus officium eſſet, ea ab illo etiam proferebantur. Prætores itaque tres numero in vrbe rebus adminiſtrandis ab eo præficiebãtur, iſque actus ſanctione legis procedebat. Neque verò id in vrbe ſolùm, ſed in aliis etiam ciuitatibus à decurionibus, vt vocabantur, præfecti quidam (non tamen quales hodie militaris præfectura nouit, ſed excellẽtiores quidam, quíque aliam curam demandatam haberent) præficiebantur. Quum igitur aliter ſeſe tunc res haberent, communis vſus illam legem requirebat. Nunc autẽ quum omnia à Principali cura pendeant, Deóque opitulante ipſius prouidẽtia diſcutiantur & diiudicentur: ac verò illa lex nullũ de ſe vſum præbeat, cum aliis quæ de republica eiectæ ſunt, hanc etiam eiiciendã eſſe ſtatuimus. Quemadmodum enim legibus nondum enatis naſcendi cauſam rerum vſus præſtat: ſic quãdo lex rerum vtilitati non ſubſeruit, eam abolẽdam eſſe ſequitur.

Vide l. 2. De orig. iur. Dig. Quùmque cõſules.

NE MVLIERES IN CONTRACTIBVS TEſtimonium præbeant. CONST. XLVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HAud ſcio quomodo, re non exactiore iudicio diſquiſita, mulieribus ad dicendum teſtimonium procedendi facultatem dederint veteres. Illud ſaltem vulgò notum voluL.18 De teſtib. D.g. tandum animo fuerat, crebrum nempe in virorum oculos occurſum mulieri dehoneſtamento eſſe: pudicam verò & honeſtā eiuſdem rei fugam efficere. Qua ratione igitur illas ad teſtimoniū aſſumi permiſerint, (vnde fit perſæpe vt in magnis hominum turbis conuerſentur, irreuerentiúſque quàm mulierum ſermo ferat, lingua vtantur) hoc, quemadmodum dixi, mihi dubitare ſubiit. Quorſum enim hiſce viſum eſt vt in negotia publica mulierum prodiret teſtimoniū, quibus iuxtà atque viris teſtari permiſerūt, quēadmodū Scythicas mulieres cum maritis ad bella coarmari audimus? Et ſanè quomodo, præter abſurditatē ingētem, hoc naturæ etiam finium, quibus virilis muliebríſque ſexus diſterminati ſunt, tum confuſionem tum euerſionē non cōtinet? Quomodo item mulieribus (quas etiam domi obſeruāter, nequaquam autem diſſolutè atque indulgenter cōueniri oportet) debitam non
469 produnt & verecundiam & honeſtatē? Siquidem ad ferēdum teſtimonium progreſſio, quum (eo quòd multorum illæ hominum commiſcentur conuētibus, negotiíſque implicantur virilibus) ad liberius loquendum quàm mulieribus decorum ſit, feneſtram aperiat: muliebris ſexus ſubmiſſos mores pudorémque adimit, atque ipſas

Lego τῇ μὴ σεβομένῃ.

ad inuerecundiam & procacitatem exercet. Iam verò res illa aliquo modo contumeliam etiam viris adfert. Quid enim hoc aliud nisi cõtumelia, & ea quidem grauiſſima, erit, ſi, quarum rerũ tractatio virorum maximè propria eſt, ad illas ſexus etiam fœmineus procedet? Quapropter non minus conſuetudinem, quàm legis erratũ maieſtas noſtra corrigens; illis ad teſtandũ præcluſit aditum, ac propoſita ſententia ſua decernit, legéque prohibet ne quo modo mulieres ad cõtractuum teſtimonia accedant. In rebus autem peculiariter ad ipſas pertinentibus, quibus intereſſe viris fas non eſt (de partu loquor, & ſi cui rei alii ſola mulier adhibetur) ſua peculiaria viriſque occulta teſtantur. *Lege ... Σκλήρ...*

NE SERVI AD DICENDVM TESTIMOnium admittantur. CONST. XLIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

TEſtimonium quum magni momenti neceſſariaque ad tuenda communis vitæ negotia res ſit, non à quibuſlibet, ſed ab iis qui extra ignominiam viuunt, ferri æquum eſt. Rectè ergo exquiſita ratione de hoc diſceptãt leges, & non ſimpliciter ad dicendum teſtimoniũ cuique aditum præbent. Verũtamen, quia nonnullæ leges ſeruilis conditionis hominibus in quibuſdam rebus teſtari conceſſerunt: viſum nobis eſt hoc nota inducendum eſſe: vt qui liberæ vitæ participes non ſunt, in vniuerſum ad teſtãdum non admittantur, léxque Nouellarum cõ- *L.7. De teſtib. Dig.* *Nov. 90. Ex numero ſi.*

ſtitutionum obtineat,& de quocunque ſimpliciter teſtimonio ſtatuat: idque in quacunque re ſiue teſtamenta, ſiue aliam humanæ vitæ actionem teſtimonium cōplectatur. Si enim illis qui quum liberæ vitæ ſint, vitam ingenuè, eáque libertate quam nacti ſunt dignè non degunt, neque quantum fieri poteſt animi magnitudinem à ſeruitute liberā conſeruant, ſed in illicitarum actionum ſeruitutem ſubiguntur, teſtimonium dicere non licet: neque his, quorum vitam non eſſe liberam conſtat, ferre teſtimonium concedetur. Nam tametſi alius hîc ſeruitutis modus ſit, attamen ea ſeruitus eſt quam libertatis dignitate participem eſſe indignum ſit.

VT DONATIONES QVAE IN LITERAS *relatæ non ſunt, ad quingentos uſque aureos ualeant.*

CONST. L.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidem multi aliâs gratiâs relaturi, aliâs benigno dūtaxat propoſito moti, dona in nōnullos cōferunt: & de hoc capite diſtinctè tradēdum eſſe viſum eſt, quales donationes non euerti, qualéſque contrà irritas eſſe oporteat. Atque veteres quidē hac de re tractantes pronunciarunt, illam donationem concidere ne firma ſit, quæ quingentorum aureorū ſummā exuperat: niſi in acta publica relata ſit: quanquam etiam donatarius donationis certā probationem propria donatoris manu ſolenníque modò ſcriptam abſtulerit. At neſcio quid ſi-

De hac cōſtitutione ſtatuerat l. 34. De donat. C. Lego Sebaſtiani.

470

bi illi ſuperflua hac ſubtilitate velint. Quando enim donatio ſcripto comprehenſa, eique iuſtū (Lego [illegible]) teſtimonium adhibitū eſſet, quorſum amplius accuratè finire oportebat? Nobis itaque, exacta hac definitione, quam neque de donationibus dictam eſſe omnino ſcimus, per ſanctionem con (Mendo hic locus nō caret.) ſopita, illud proponere viſum eſt, vt ſi donatio quæ quingentos aureos excedit, in literas relata ſit, rata permaneat: quæ verò ſcripto comprehēſa non eſt, pro eo modo qui quingentos aureos excedit, irrita ſit: tametſi donatarius præſentibus teſtibus rem donatā adeptus ſit. Etenim donatio cuius æſtimatio quingentos aureos non ſuperat, etſi conſcripta non ſit, dummodo tribus teſtibus confirmetur, rata iudicatur. Ad hanc ergo formam examinatæ donationes aut valeant aut irritæ ſint.

*DE INVENTO THESAVRO, CVIVS *eſſe debeat.* CONST. LI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

BOnum ſanè atque ſalutare eſſet, ſi diuinis ſaluiferíſque morē gereremus legibus. Minimè enim tum humanis indigeremus, illarúmque luce tutam viam commonſtrante, humano ex legibus auxilio nobis nō eſſet opus. Verùm quoniam cœno atque luto omnes emergere, diuiníſque præceptis in cælum tollentibus eleuari difficile eſt: humano generi ſalutē etiam humana prudētia per leges ſuas adinuenit. Quapropter etiā nunc, quum, quāquam Dominus &

Seruator noſter miſericordes eſſe, eorúmque qui inopia premuntur, illos qui ipſius donis fruentes in affluenti rerum copia viuũt, anguſtiis ſuccurrere iuſſerit: nonnulli tamẽ ita in dominum ingrati, ergáque communem hominum cognationem commiſerationis expertes ſint, vt non modò non benignam manum egentibus præbeant: verumetiam, tãquam ſolis quoque radiis tetricos theſauros ſuos aſpicere inuideãt, in terram illos defodiant: de inhumano hoc inuento in medium legem prodire oportuit. Quæ quidem *lex* quum olim lata fuerit, victa autẽ poſtmodum à cupiditate, quæ multas egregias res labefactat, ab eadémque ſuo vigore priuata ſit: nunc ab Imperatoria noſtra Maieſtate in integrum reſtituitur. Iubebat autem illa vt qui in 'defoſſum theſaurũ incidiſſet, ſi prædiũ in quo inuẽtus eſſet, 'ad Principẽ pertineret, alioquíue publicũ eſſet, illũ ex æquo cum fiſco partiretur: ſi verò locus vnde theſaurus in lucem prodiiſſet, neque ad Principem pertineret, neque publicus ſed' alterius cuiuſpiã eſſet, is æqualibus partibus inter inuentorem prædiíque dominum diuideretur: denique, ſi inuẽtoris prædium eſſet, ipſi res inuenta vniuerſa cederet. Atque hæc quidem lex illa ſaciit. Verùm peruerſa cupiditas, haud ſcio quomodo illa circũſcripta, iniquóque lucro fiſco donato, illi in hunc vſque diem inuentũ theſaurum attribuit, legémque otioſam reddidit. At quid hinc contingit? Qui alicubi reconditos latere theſauros ſciunt, dum alios laboribus ſuis

I ego κατορωρυγμένῳ θησαυρῷ

L.3. Si in locis, De iur. fiſc. Dig.

Tit. De theſau. C.

gauiſuros,ſe autem fruſtra illos ſubituros, quin & interdum acerbis examinationibus ſubiicie- dos conſiderant,illos inueſtigare negligunt: itaque in perpetuum recondita manent & pereunt quæ in lucem producta magnam hominibus erant vtilitatem allatura. Iubemus ergo vt deinceps ſecundum veteris legis æquitatem iudicetur,& quando theſaurus aliquis inuentus fuerit,ſi locus vbi inuentus eſt, in publicis Imperatorijs ſiue fundis ſit, inuentor illum cum fiſco partiatur: ſi vero alterius cuiuſpiam ſit, ſimili modo ipſum & inuentor,& loci,in quo theſaurus inuentus eſt, dominus inter ſe diuidant. Cæterum ſi improbus eſſe,neque quicquid repererit,confiteri inuentor omne velit,ſed dolo mendacijſque ex re reperta nonnulla detineat: in vanum tunc ille laborarit,& tanquam malitioſus rerumque alienarum occultator & fur,nihil omnino accipiat,ac beneficium loci domino ſoli cedat.

471

Lego κατοχ

VT TAM VETERVM PRINCIPVM QVAM *recentiorum numiſmata, modò iuſti ponderis probæque materiæ ſint, valeant.*

CONST. LII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SI pecuniarum nerui copioſa illarum materia eſt,rémque publicam pecuniarū vis ſtabilit: rectè profectò veteres defectum, velut morbum quendam ac tabem,inde profugarūt, dum omne genus numiſmatis, etſi ad veteres & priſcos Principes referretur,ſimiliter valere voluerunt. Verùm egregium hoc inſtitutum haud

Lego χρημάτων

L.1. De veter. numiſ. poteſt. C

ſcio qua de cauſa poſteriores Principes in eadē forma conſiſtere non permiſerint, ac, tanquam ſubditorum opulentiæ inuiderent, quæ numiſmata ſuperiorum Principum effigiem ferrent, iis publico vſu interdixerint: ſua verò ſola in cō muni cōmercio eſſe voluerint. Næ illi quantum hinc in communibus negotiis nouitatis, quantum item detrimenti, quòd cùm ad omnes, tum præcipuè ad pauperiores, potiúſque auxilio & defēſione indigētes pertineat, exiſteret, intelligere noluerunt. Certè mercatorum vulgus, quíque alioqui manibus victum quæritāt, & demum vniuerſa ruſticorū natio, dum, antiquata ea qua hactenus vſi ſunt pecunia, alio modo res neceſſarias ſibi parare non poſſunt, in perquam anguſtas adiguntur anguſtias. Eapropter nos nouo recentiorum placito non acquieſcentes, veterúm autem prouidentiam ſequentes, ſancimus vt ſecundum benignum illorum réique publicæ commodiſſimum iudicium, numiſmatis omne genus (quod quidem formam materiámque non adulteratam, & plenum pōdus habeat) ſiue vetuſtioris cuiuſpiam Principis, ſiue recentioris ſit, æqualiter & æſtimetur & in republica tractetur. Pœna verò eorum qui rebelli animo decretum hoc contemnent, fuerit, vt flagris cædantur, & cute tenus tondeantur, inſupérque libras auri tres dependant.

*VT CVIQVE TAM INTRA CIVITAtes, *quàm extra mortuos ſepelire liceat.* CONST. LIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Mea quidem ſententia, leges ciuiles non ea modò quæ communi ſubditorum vitæ proſint, præſcribere: verùm de iis etiam qui jam vitam finierũt, humanæ commiſerationi cõuenientia decernere decet. Quæ autem defunctorum corpora ignominiæ contumeliæque exponant, ac per quæ communi hominum naturæ dedecus atque turpitudo concilietur, nequaquam in leges ſunt includenda? At quòd lex mortuos nonniſi extra ciuitates humari vult, quomodo id humanam naturam dedecore afficere nõ eſt? Et quidẽ ſi hoc præcipiens, de iis humandis ageret quibus facilem elationem facultates, quas viui habuerat, ſuppeditarent, fortaſſe lex aliquam ad id iubẽdum rationem habuiſſet. Quanquam tunc etiam ad amicorum, cognatorum, neceſſariorúmque defuncti commiſeratiõe reſpicere oportebat. Quorum dolori atque orbitati magnum ſanè ſolatium eſt, ſi amici ſui ſepulchrum amplexari ac in id lachrymas profũdere poſſint. Quæ officia extra ciuitatem ſepulto nõ facile eſt exequi. Attamẽ ſi illos ſolùm extra ciuitatem ſepeliri vellet, quibus id ipſo mortis die per facultates facile eſſet, ad eam inclementiam aliquam lex occaſionem haberet. Verùm nunc quum inclemẽtia illa ſimul ad omnes ſe extendat, quomodo non manifeſta eſt abſurditas? quomodo legem in naturæ opprobriũ ferri non eſt euidens? Qui enim, dum adhuc viuerent, inopes & deſerti e-

12. Tab. nẽpe quæ habet, In urbe ne ſepelito.

472

Lego ἀ[illegible] τῶ

Lego ἐι ἐκεί νοις

Lego ἀνυμ- rant, quomodo mortui ipſo mortis die humabuntur? Quomodo item, quum propter paupertatem ſepultura non accelerabitur, multis diebus inſepulti non miſerabile ſimul & horrendū ſpectaculum iacebunt, tabeſcentémque hominum naturam dedecorabunt? Extra hæc autem, quum mortui interdum, famuli Dei appellentur, proptérque cæleſtem gloriam colãtur, ipſorum corpora inhumata abiici, quomodo id verò expiationi etiam obnoxium non eſt? Ne igitur vllo modo inter ciuiles leges, hæc lex recenſeatur ſancimus: quin potius, vt à conſuetudine rectè contemnitur, ſic etiam decreto noſtro prorſus reprobator. Quicũque autem ſiue extra muros, ſiue intra ciuitatem ſepelire mortuos volet, perficiendæ voluntatis facultatem habeto.

*VT DOMINICIS DIEBVS OMNES AB *operibus uacent.* CONST. LIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

PRæſtantiſſimum illorum eſt ſtudium, qui ſe edendis quæ communi vitæ vtilia ſint præceptis dedunt, digníque ſunt, eo quòd ad ſubditorum vtilitatem omnes ſuas curas intendũt, quorum pius in rempublicã amor laudibus celebretur, ac præcepta ſanctè obſeruentur. Interim verò multo æquius fuerit illis potius iſtiuſmodi reuerẽtiam attribuere quos maiores pro humani generis ſalute, tanquam vniuerſi terrarum orbis legiſlatores, ſuſcepiſſe ſolicitudines conſtat, quáſque leges tulerint, has a-

Lego ἰατρῶν

liis omnibus anteferre: idque non ſolùm propter id quod dixi, quòd *videlicet* ad hominum vtilitatem, incomparabiliorem ſuſceperint atque contulerint curam: ſed quòd etiam diuini numinis virtute ſcripſerit ſua decreta. Quoniã itaque illorum inter diſcipulos procerum legi, quæ Dominicæ reſurrectionis diem ceſſatione ab operibus omnes venerari mandat, legem aliam contradicere cõſpicitur, quæ non omnes ſimul operari prohibẽdos, nõnullíſque vti operetur indulgendũ eſſe cenſet, ait enim; OMNES IVDICES, VRBANAEQVE PLEBES, ET CVNCTARVM ARTIVM OFFICIA, VENERABILI DIE SOLIS QVIESCANT. RVRI TAMEN POSITI, AGRORVM CVLTVRAE LIBERE LICENTERQVE INSERVIANT. cuius *iſtius* dici dehoneſtationis nulla ratione nititur cauſa. nam quanquã fructuũ cõſeruatió prætendi poſſe videatur; nullius tamẽ illa momẽti réque verá futilis eſt: quũ non agriculturæ diligentia, ſed ſolis virtus, quãdo frugum largitori viſum ſit, fructuum abundantiam ſuppeditet. quoniam, inquam, iſtiuſmodi lex in lucem prodiit, quæ Domini cultũ vilipendat, diuerſúmque a b illis, qui cõtra omnes aduerſarios à Spiritu ſancto victoriam obtinuerunt, decretum præſcribat: ſtatuimus nos etiam, quod Spiritui ſancto, ab ipſóque inſtitutis Apoſtolis placuit, vt omnes in die ſacro, quòque noſtra integritas inſtaurata eſt, à labore vacent: neque agricolæ, neque quiquã alii in illo il

Lego τῷ θείῳ (ad diuini)

Lego πάντας (ad aliam)

Lego ὅς οὐ κρίνει (ad ſimul)

Lego ἐνίοις (ad operetur)

Verba l. 3. De feriis, C. quibus vitiata Græca reſtituuntur.

Pro ἢ lego αὐτῇ (ad quũ)

Lego εἴληχυ-σαμένη (ad vacent)

icitum opus aggrediantur. Si enim qui vmbrā quandam atque figuram obſeruabant, tantopere ſabbathi diem venerabātur vt ab omni prorſus opere abſtinerent: quomodo qui gratiæ lucem ipſámque veritatē colunt, hos eum diē qui à Domino honore ditatus eſt, nóſque ab exitii dedecore liberauit, nō venerari par eſt? aut quomodo, quū ex ſeptē diebus vnus in Domini honorē conſecratus ſit, nos aliorū ad opera vſu cōtentos non eſſe, neque illum Domino eximium & inuiolatum conſeruare: ſed ipſum etiam vulgarem facere, noſtríſque operibus applicādum putare, religionis non eſt prorſus diſſolutæ?

Lego μὴ ἀρκεῖσθαι.
Lego μηδ' ἀναφαίρετον

*VT IVDAEI SECVNDVM CHRISTIAniſmi ritus uiuant. CONST. LV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVI olim ſceptris potiti ſunt, de Hebræorū gente (quæ quondā quoad diuino patrocinio foueretur inclyta fuit, nūc autem ob contumaciam in CHRISTVM & Deum noſtrum, in calamitatibus celebris eſt, diuerſas promulgarūt leges quæ de ipſorū vitæ ſtatu tractantes, iubent vt ſacras ipſi ſcripturas legant, & ne à ſuis ritibus arceantur. quinetiam vt liberos ſupra ſanguinis cognationē circunciſionis etiam cognatione ſuo inſtituto accōmodent. Atque hæc quidē qui olim (vt dixi) imperium obtinuerunt. Verùm ſacratiſſimus Princeps ille ex cuius ſemine nos nati ſumus, vt qui maiore quàm cæteri ſalutis ipſorum deſiderio teneretur, hos in ſola ſuperiorū legum obſerua-

Lego διὰ πᾶσαν pro διάταξιν.

Vide Nou. 146.

tione relinquere (quod ante illū alii fecerant) nō contentus: ſed partim ſacrorū oraculorū explicatione, partim eorundē admonitionibus ad ſalutarem Chriſtianorum cultum traducens, viuifica baptiſmi aqua initiauit. Atque quòd ipſos in nouum ſecundum CHRISTVM hominem trāſformari debere perſuaſit, vt veterē deponerēt plenè effecit, & quæcūque vetuſtatem ſaperēt, circūciſionem, ſabbathū, & ſiquid aliud eſt, cum illo ſimul exuit. Atqui quū tanto cum effectu à Judaica pertinacia ipſos deduxiſſet, nō etiā prioribus legibus, quæ Iudaico ritu viuere permittebant, ſilentium & vacationē alterius legis decreto impoſuit. Quod igitur pater noſter prætermiſit, id nos adimplendum putātes, omni antiquiori, quæ de Hebræis ſtatuit, legi ſilētiū iniūgimus: & ne illi aliter quàm pura ſalutariſque Chriſtianorū fides vult, viuere audeāt, iubemus. Quòd ſiquis à Chriſtianorū ritibus defectione facta, ad Iudæorū mores & placita reuerti deprehendatur, hic ſecundum leges de apoſtatis latas, pœnas luat. *Vide tit. de apoſtatis. C.*

*DE ORIS MARITIMIS. CONST. LVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HAEC etiam lex quæ maritimorum prædiorum ius tollit, eorum vnde apud oras mare conſpicitur: quæque inſuper illorum dominum, ſi illic piſcari volentes prohibeat, iniuriarum actioni ſubiicit: nobis non æqua ſtatuere viſa eſt. Quicquid enim *L. 13, Si quis me. & 14 De iniur. & fam. libel. Dig.*

non iniquo titulo in cuiuſpiam dominium de-
474 uenit, ſiue parentum hæreditas laborúmue e-
molumentum, ſiue alio quocunque non illegiti
mo modo paratum ſit; quæ cauſa eſt quamobrē
id non ab eo qui in dominio habet, adminiſtre-
tur, & illi non longè potius quàm alteri cuipiam
vtilitatem præbeat? Non eſt igitur legis, quæ qui
dem æquitatē ſpectet, vt alios ad vtilitatē rei, in
quā nihil iuris habēt, introducat: illos verò qui
aut ſolutū pretiū, aut cognationis ius, aut deni
que alium aliquē poſſidēdæ rei nō illegitimum
titulū laudāt, illa priuet. Iam verò quòd, quum
ab illo, tanquam loci illius domino, annuum
tributū exigatur, expellere inde illum, qui præ-
ter ipſius voluntatem loci commodis vti velit,
non poſſit: ſed ſi hoc faciat, iniuriarū actionibus
tētetur: quomodo id, præterquā quòd iniquum
eſt, nō omnibus modis abſurdū eſt etiam? Quid
ſi prædii dominus piſcatoriæ artis non ignarus
ſit, num ipſi otioſo dormiendum erit, aliiſque
orarum emolumenta venari permittere debe-
bit? aut, ſi otium non amplectetur, in aliorum o
ris errabundus piſcabitur, in ſuis autem id ipſi
non licebit? At quare ita fieri debeat nullam e-
quidem rationem video. Sancimus itaque vt
quiſque oras ſuas inconcuſſo iure poſſideat, illo-
rúmque dominus ſit, & ſiqui ſine ipſius permiſſu
illorum emolumento frui velint, hos propelle-
re poſſit. Nam quemadmodum terrenis locis iu
ris eſt, vt quicunque domus dominus ſit, is præ
ter illius vſum, veſtibulū quoque atque atrium
poſſi-

poſſideat: vt ita etiam maritimis obtineat, rationi eſſe conſentaneum putamus. Et ſicut terrenis locis præter voluntatem domini ex alieno fructus percipere nemini conceditur: ſed ſi quis fructus ex alieno colligit, eos vel benignitate domini percipiat, vel pro loci vſu vectigal ſoluat, neceſſe eſt: ſic etiam maritimis obſeruari præcipimus.

QVANTVM IN PISCATIBVS REMORæ piſcatoriæ inter ſe diſtare debeant. CONST. LVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidem quum plurimæ leges de piſcatione ſtatuãt, illud quod ἐποχὴν (*remoras piſcatorias ferè ſemper uertam*) nominãdum putarunt, adhuc lege definitum non eſt (quippe quòd, vt videtur, quo tempore leges illæ promulgabantur, nondum id inſtitutum innotuiſſet) hoc quoque legis conſtitutionem auferre volumus. Quam itaque iuris rationem in hoc piſcationis inſtituto pro legitimo decreto obtinere cõſuetudini viſum eſt (vt nempe interſtitiorum modus ad trecentos ſexagintaquinque paſſus protendatur) hoc nos, quòd extra conueniẽtem modum non feratur, legis dignitate honorãtes, dehinc legem eſſe ſancimus. Nam tametſi citra hoc priuilegium, vt remoræ piſcatoriæ ad hanc rationem diſponantur, præſentis æui hominibus bonum videatur: quo tamen id firmius ſit, cautiúſque in æternum obſeruetur, lex eſto, remoræque *illæ* trecentorum ſexagintaquinque

Adhibe cõſt. 102, & duas proximas ſequentes.

paſſuum interuallo, à conſuetudine approbato, inter ſeſe diſtanto: idque ita vt ab vtraque parte hic interualli modus deſumatur. vt videlicet centū octoginta duo & ſemis ab vnius partis finibus exporrigantur, reſiduū verò ad vicinum vſque pertingat. Atque hæc quidē de conſtituendis introducendiſque poſt hanc legem remoratoriis dicimus. Quæ verò hoc decretum præuenerunt, tametſi præſtituto hoc interuallo non diſtent, ex eius præſcripto tamen nihil nouabi-
475 tur, permanebúntque illa vt initio conſtituta ſunt.

*NE EX SANGVINE CIBVS CONFICIATUR. CONST. LVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Lenit. 7. SImul olim legiſlatori Moſi ſanguine veſcēdum non eſſe mādauit Deus, ſimul ab iſtiuſ
Act. 15. & Can. 62. modi cibo abſtineri debere à præconibus gratiæ eſt conſtitutum. Et quanquam tum veteris tum nouæ gratiæ tempore illa res vilis habita ſit & nefaria: eò tamen contumaciæ imò vecordiæ homines proceſſere, vt neutri legi aurem præſtent morigeram. At contrà, alii lucri, alii gulæ cauſa, ſumma cum impudentia mandatū contemnunt, in eſcámque quaveſci vetitum eſt, ſanguinem conuertunt. Perlatum enim ad au-
Ιεgoπῖς ὀν-τέροις. res noſtras eſt, quòd inteſtinis tanquam tunicis illum infarctum, velut conſuetum aliquem cibum ventri præbeant. Quod tolerari non debere Imperatoria noſtra maieſtas rata, neque tam
[illegible] impio ſoli gulæ inhiantium hominum inuen-

to, nunc præcepta diuina, nunc reipublicæ noſtræ honeſtatem dedecore affici ſuſtinens, iubet nequis id ſcelus, neque ad ſuum vſum, neque vt emptores deteſtando cibo contaminentur, vllo modo exercere audeat. Ac ſciat quicũque dehinc diuinum mandatum contemnere, ſanguinémque in cibum conuertere (ſiue vẽdat, ſiue emat) deprehenſus fuerit, ſe bonorũ publicationi ſubiiciendum, & vbi acerbum in modum flagris cæſus ac cute tenus fœdè tonſus erit, perpetuo patriæ exilio multandum eſſe. Quo quidem in iudicio neque ciuitatum magiſtratus citra criminationem dimittendos cenſemus: ſed vt & ipſi (neque enim ſi illi conuenienti alacritate magiſtratum geſſiſſent, id ſcelus commiſſum eſſet) quòd negligẽter ſocorditérque ſubditis præfuerint, decem librarum auri multam ſuſtineant. Lego ὡς τῷ π

*ABROGATIO LEGIS QVAE HOMInem liberum ſe uendere permittit. CONST. LIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ lex hominem liberum, qui tam ignaui atque abiecti animi eſt vt libertatis dignitatẽ dedecore afficiens, quò execrabile pro ſeruitute perſoluendi pretii lucrum participet, ſuam ſeruitutem mercetur, non caſtigat, neque ſcelus illud corrigit: profectò & illa earum vna eſt quæ rectum reipublicæ noſtræ ſtatum dedecet, ac approbatione indignæ ſunt, neque authoritatem & efficaciam accipere debent. Quum itaque illa lex ita conſtituta ſit vt

Vide l. 5. De ſtat. ho. Dig. Lego ἐπὶ τῷ

Lego τὸν, & mox λῆμμα τον.

hominis deliri & amentis contractum firmum eſſe concedat; neque euerſa indigna illa mercatura, hos qui per inſipientiam talia faciũt, competẽtibus pœnis ſubiiciat: eam neque legis propoſitum ſcimus ſeruare, neque quæ conuenienti legibus reuerentia potiatur dignam putamus. Si enim quod pater filiis eſt, id idem leges ciuibus eſſe oportet, vt in hoc vnum quod illis conducat ac ſalutare ſit collimient: quomodo hanc legem, quæ tantum incommodum atque damnum incumbere iis qui per dementiam in id ſe coniecerunt, ſinit, legibus annumerari æquum
476 eſt? Hanc itaque nos legibus excerptam in exiliũ mittentes, ſancimus vt ſiquis ita demens ſit vt libertatem ſeruitute commutãs ſeipſum vendat, ne is cõtractus validus ſit, ſed euertatur, & ſimul ipſe libertatis ſuæ proditor, ſimul is qui cum ipſo id facinus deſignauit, verberibus caſtigẽtur, nihilóque minus veſaniæ mancipio libertas in priſtino ſuo ſtatu ſeruetur.

*QVA POENA CASTRATORES AFFICI debeant. CONST. LX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

VIrtutis ad procreãdum à Deo naturæ inditæ exectio non minore cum audacia identidem cõmittitur, quàm ſi apud Deũ nulli pœnæ obnoxia eſſet, quum tamen vel maximè ſit: & quanquam veteribus legiſlatoribus curæ fuerit vt id malum vltrice lege excideretur, quò reſpublica ab iſtiuſmodi inuento mun-

da eſſet: haud ſcio tamen, quum ſicut alii, huic certè præſcripto obtemperari, atque à naturæ mutilatione abſtineri æquum ſit, quamobrem non ita faciant homines: ſed tanquam vtilitatẽ quandam, iſtiuſmodi aduerſus generandi vim inſidias reputantes, membra quæ homini naſcẽdi cauſam ſuppeditant, lancinent, & creaturam aliam, quàm qualis conditoris ſapientiæ placuerit, in mundum introducere contẽdant. Hoc igitur quum inultum relinquendum non putemus, lege in id pœnam conſtituẽtes, quibus adeo diuinam creaturam deformare religio nõ eſt, eorum audaciam, auxiliante Deo, reprimere conemur. Ac ſuperiorum quidem legiſlatorum decretum eos qui id auderent, ad eandem mutilationem quam aliis intulerint adigit, quódque ipſi in aliis videre deſiderarint, id vt itidem in ſe videant conficit: idque, me iudice, non ita præter æquitatem: quanquam non valde decorẽ. Non enim quia ille creaturam Dei *quaſi* refingere auſus eſt, continuò vindicem id imitari, & pariter refingere æquum eſt. Veruntamẽ quantum ad inuentum attinet, non valde (quemadmodum dixi) id alienum eſt. Ad hoc autem alio etiam modo, qui impium hoc factum auderent puniebat. Bona namque publicabat, perpetuóque ipſos exilio adiudicabat, & qui iniuriã ſuſtinuiſſet, ſi ſeruus eſſet, libertate honorabat. Atque ſuperiorum quidem decretum iſtiuſmodi erat. Nos verò de re illa ſententiam pronuntiantes, naturæ inſidiatores ſimili mutilatione viciſ-

Lego ἀνεκδίκητον.

Nov. 142.

Lego παθοῦσι.

Lego ἔμοιγε δοκεῖν.

Lego τοῦτο τὸ ἀσέβημα

ſimi mutilari prohibemus: aliis autem iſti crimini conſtitutis pœnis (tametſi hic etiam ad clementiorem ſententiam reſpiciamus) ſubiacere ipſos non diſplicet. Sancimus itaque, vt qui deteſtandæ huius artis artificem ad caſtrandú aduocarit, ſi in albo Imperatorii famulatus ſit, primùm albo eximatur; ac deinde decē auri libris in fiſcum deferendis multatus, in decēnium relegetur. Malæ verò iſtius artis artifex, & ipſe primùm flagris cutéque tenus tonſione deformetur, & deinde bonis priuatus, eodē temporis ſpatio patria exulet. Qui autem iniuriam ſuſtinuit, ſi ſeruilis cōditionis ſit, reliquo vitæ ſuæ curriculo ab illa liber erit: ſin liberæ, tanquā ipſe, quòd iniuriam admiſit, eius ſibi author ſit, quod paſſus eſt, ſuo conſenſui acceptum feret. Cæterùm ſi qui exectionem ſuſtinuit, ea illi (vt ſæpe fit) remedium attulerit, nihil neque nobis, neque legi aduerſari videtur. Id enim naturam non mutilare, ſed illi ſuccurrere eſt.

Lego μὴ ὑπὲρ τῶ

Lego ἀπὸ ἑ οἰκ.

477

TRIBVTORVM EXACTORES, SI PLVS *quàm debeant exegerint, qua pœna afficiendi ſint.*

CONST. LXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Corrigit l. vn. C. de ſuperexact.

SI rectam æquitatis ſemitam mortales ingredi vellent, ſanequam magna hinc communi vitæ tum beatitudo tum ſalus accederet. Non enim neque auſteritatem præ ſe ferre legiſlatoribus opus eſſet, neque vltrices leges in periculorum difficultates aliquos coniicerent. Nunc verò quanquam & commoda & ſalutaris æqui-

tatis via ſit, pleriq; tamẽ illam ingredi nolunt: ſed, tãquam laborioſa atque aſpera ſit, miſeriáſque viatoribus adferat, declinãt. Sũt enim, ſunt *inquàm* quibus peſſima *quæque* placent, quique ab æquitatis itinere deflectentes, ad iniquitatis viã 'deſis ſpinis ſtratam (qua viatores in perditionis Lego συχνὰ præcipitia aguntur) alacri auidóque animo ſe conferunt. Quorum etiam temerarium impetũ veteres caſtigandum eſſe putantes, illum lege, tanquam fræno, inhibere inſtituerunt. Sed quomodo illi iniquitatem profligare, atque ẽ diuerſo æquitatẽ conſtituere ſtuduerint, *** Et quis (quæſo) 'quæ noſtra maieſtas ſuſcipit, nõ appro Lego ἃ καὶ. bet? Quòd verò in nõnullis non pro delicti merito pœnã 'ſtatuêre, iſtiuſmodi decretũ amplecti Lego ὁρίζειν. recuſamus. Quando etenim pro cõmiſſi ratione reis iudicium obuenit, æquũ reuera decretũ eſt, quæque illis irrogatur pœna, iuſta. At quando delictum grauius quàm oporteat punitur, non id iuſtitiæ ſed potius iniuſtitiæ eſſe cenſendum eſt. Quocirca ſanè, quum ſuperiores 'legem pro- De ſuperexactor. C. mulgarint quæ illis qui colligendis publicis tributis præfecti ſunt (*διοικηταὶ* promiſcuum vulgus appellare cõſueuit) ſi ſupra legitimum modum tributa extendere audeant, grauiſſimã pœnam infligit: (morte enim id delictum perſequitur) & verò non omnino meritò tãtæ pœnæ illos ſubiici nos exiſtimemus, admiſſionem illi denegamus, cõtráque ſtatuimus vt ſiquis in id crimen incidiſſe deprehendatur, ſemélque tantùm id auſus ſit, quod amplius exegerit, eius duplum

dependat: ſin id facere pergat, in quadruplum, quod amplius captum eſt, ad iniuria affectum redeat, illéque cum ignominia à concredito ſibi officio decedat. Ac ſit ſanè poſthac delicti hujus hæc pœna, neque pecuniariæ fraudis reus de vita periclitetur.

*DE POENA EIVS QVI REM ALIquam publicam uendiderit. CONST. LXII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

PVblicarum iniuriarum reos caſtigari, & huiuſmodi pœnis quæ in illas pronos, ad temperantiam adigétes, quam maximè iniurias ſuccidát, ſubiici iuſtum eſt. At non idcirco amplius quàm par eſt puniri, neque ius, vt fines ſuos excedat, ſpeciéque iuſtæ vindictæ cum iniuſtitia velut conſpiret, cogi cóuenit. Si enim pro delicti modo qui deliquit puniatur, iuſta ea iurisvltio ſit: at ſi quàm pro eo pœna maior infligatur, iuris propoſitum ſeruari non exiſtimo.

478 Eapropter noſtra maieſtas, poſteaquàm in iis quæ à ſuperioribus conſtituta ſunt, vbi eos qui publicæ rei aliquid diuendere auſi ſunt, pœnis ſubiiciunt, non iuſtam ſententiam proferri didicit: vt eius criminis perſecutio non amplius hanc vim habeat decernit. Quomodo enim iuſtum eſt vt cuiquam, quia quiddam quod detrimentum fiſco adferat vendidit, incurabile damnum, vitæ nempe priuatio, obueniat? Nequaquam itaque delictum illud morte puniri dignú eſt, neque nos hoc iudicio deprehenſos feriri ſi-

Vide l. 3, & 4. Quæ res uen. nó poſſ. C.

nimus. Quicunque autem publicam rem diuendere deprehenſus fuerit, vbi quadruplum reddiderit, ſatis pœnarum ſuſtinuiſſe putator. Lego *δημόσιον* &

DE POENA ILLORVM QVI RES VETITAS AD HOSTES TRANSVEHVNT. CONST. LXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVin & hoc crimen, quum ex eodem fonte manet, eidéque pœnæ à ſuperioribus ſubiectum ſit, inſanabili nos caſtigationi (quippe quæ mortis pœnam contineat) eximentes, mitiore, quemadmodum & prædicta, dignamur pœna. A veteribus enim ſtatutum eſt ne ad hoſtes tranſportentur quibus illi inſtrui firmioréſque reddi poſſint: ac ſanctionis decretum contemptores de medio tollebat. Nos verò iſti quoque crimini mitiorẽ pœnam (licet acerbam requirat) aſſignantes, talia cõſtituimus, vt ſi, qui res vetitas ad hoſtes trãſuexit, nauis dominus ſit, conſiliúmque ſuum cum nautis non communicarit, is ſolus pœnam ſubeat, & ſupra vniuerſum nauis onus, ni ipſum inopia valde premat, reliquorum bonorum trientem etiam fiſco dependat. Si verò ſoli nautæ (vt multa *illis* maliciosum *ſuum* animum celantibus contingunt) id facinus auſi ſint, ille quidem prorſus liber eſto, hi verò pœnam non effugiunto: ac primùm quidem flagris cæduntor, cutéque tenus tondentor: deinde verò, ſi diuites ſint, corũ quæ exportarunt quadruplo multantor: ſin inopes & pauperes, ſupra verbera ignominioſam-

Quæ res export. non deb. C.

Pro μὴ legò μή.

Lego & *ἐπὶ παντὶ τῷ φόρτῳ, εἰ γε.*

que tonſionem, quòd alios in ſeruitutem tradi- deririt, libertatem amittunto. Nam qui quãtum in ſe eſt, non modò quamplurimos in ſeruitutẽ ducunt, ſed etiam *communi* vitæ acerbitatem adfe runt, tametſi ad ſeruilis vitæ conditionem adi- gãtur, mediocris tamen hæc atque mitis pœna eſt. Atque hæc quidem, quando communi con- ſenſu patratum non eſt facinus. Si verò commu ni cõſilio & malitia res geſta fuerit, vt ſimul eam perpetrarunt, ita etiam vtriſque ad præſtitutum à nobis modum caſtigandis, ſimul pœnas ſuſ- tinebunt.

Lego δίχα τῶ — *Lego καὶ ζώντι φιλανθρώπως.*

*DE POENA EORVM QVI NAVFRA- *gium ſuppreſſerint.* CONST. LXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

ILlud etiam atque etiam admiror, quomodo qui naufragio eiectas res occultat, tãtum de- linquere videatur vt id mortem ipſi inferre debeat. Quòd autem qui illos rebus ſuis defrau- dat quibus aliquis miſericordia motus vel de ſuo ſumptus ſuppeditet, quémque in corde do- lorem circũferunt, leniat (quum præſertim gra ues cruciatus in bonorum amiſſione ſuſtineri conſentaneum ſit) ille non mediocre flagitium
479 audeat, id verò luce clarius eſt. Atqui quòd hos quos vecors cupiditas huc impulit, vita priuari oporteat, hoc *profecto* intellectu aſſequi nequeo. Nam quid tantum ablatum eſt vt cum anima conferri poſſit, qua priuari debere *ille* condem- natur? Peſſimus quidẽ certè eſt & ſacrilegus qui

Vide l. 3. Itẽ qui, Ad l. Corn. de ficar. Dig. — *Lego ἐπαρχῆ.* — *Lego κρηνῖν αἰ*

ſe iſtiuſmodi lucro mãcipat: *ac* ſanè *ille* (id quod ab aliquibus fit) mortuos ſpoliat. Veruntamen id facinus iſtiuſmodi non meretur pœnam. Pro re enim materiali & fluxa materiæ expertem atque immortalem, animam *nempe* capere, haud eſt æquum. Nam ſi perſæpe neque in rebus materialibus mulcta illatum damnum longè ſuperat, quò *videlicet* velut circuitum aliquem iniquitas exceſſu non conficiat: quamobrem tam inæqualis pœna illos qui naufragorum res occultãt, percellat, vt exceſſus, quem vltro ad facinus refert, exprimi verbis nequeat? Iubemus igitur vt de hoc non amplius ita iudicetur, ſed pro re detenta, qui occuluit, quadruplum dependat, eáque pœna id delictum defungatur.

*DE INCANTATORVM POENA. CONST. LXVI

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Qui propter temulentorum incompoſitum malignúmque animum, reprobandum eſſe vinum, eiúſque oblectamentum auerſandum dicit: næ ille propter peruerſum vſum rem per ſe nõ peruerſam ſugillat. Ego verò promulgatam à veteribus legiſlatoribus legem conſiderans, eam quæ modò incantamentum malum eſſe rata, id punit, modò verò admittit & approbat, *quanquam* id ex vtentium propoſito malum nõ fiat, ſed ſua natura, vitioſitate, tanquam ſterquilinia graueolentia, ſcaturiat: nõ *tamen* illos legiſlatores repre- *l.4, De maleſic. & mathem. C.*

hendendos dixerim: ſed nequis legem (quòd meritò fiat) vituperet, eam ex legum quaſi fūdo tollendam puto. Vult autem puniri incantationes eo quòd modeſtia animi ſublata, ſtimulis furoreque amatorio rationem ad inſaniam adigāt: ac approbat rurſum illas, tāquam ſegetes & fructus curet, aliáque bona (vt ipſi quidem videtur) ſuppeditent. Atque *ita* quod tāquam inſidioſum puniiſſet, idem rurſum tanquam beneficum honorat. Atqui nos iſtiuſmodi incantationes pernicioſas eſſe perſuaſum habemus, & vt boni quicquam inde manare credamus, induci non poſſumus. Ac ſanè etiamſi boni quippiam producere illas appareat (quomodo *qualem* approbāti ipſas legi videtur) non *id* bonum eſſe, ſed illecebram atque naſſam, quæ illectos in malorū omnium extremum, vbi à ſummo bono excidant, abſorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis eſt illas, vt qui ſe ipſis dedūt, præ Creatore & Domino infauſtis diriſque dæmoniis adhæreant, efficere: & qui illas affectātur, hos per externarum rerum lætam quādam ſpeciem vulnera in animam excipere. Quale quiddā inter pugnandum meticuloſis frequenter accidit, qui dum ictus in manus excipere nolunt, illis vel caput vel ventrem exponūt. Sanè verò ſiquis aliquo modo incantamentis vſus eſſe deprehenſus fuerit, ſiue id reſtituendæ conſeruandæve valetudinis, ſiue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis cauſa fecerit, is apoſtatarum pœnam ſubiens, ſupremū ſupplicium ſuſtineto.

[Margin: ἐκκαθαίρειν ſcriptū fuiſſe puto.]

[Margin: Lego οἴσμεν. ἢ ἔγνωμεν]

*DE PLAGIO. CONST. LXVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

VT iuſtitiæ libram non plus æquo ad miſericordiam inclinare, ita neque nimia au-
ſteritate delinquẽtibus grauiorem quàm 480
peccatum requirat pœnam imponi, honeſtum eſt. Illud enim (intempeſtiua cõmiſeratio nempe) in illis quibus decorum excedere religio nõ eſt, cõtemptum, & ad audenda mala feruentiorem promptitudinem gignat: & grauiore quàm pro merito delictum pœna ferire, id verò nõ iuſtitiæ vltio, ſed ſub ſpecie iuſtitiæ rem iniuſtam aggredi eſt. Nam non pro delicti modo delinquentem punire, iniuria afficere, nequaquã verò iuſtitiam exercere eſt. At quem in finem hoc dictum eſt? Quòd lex quo neſcio modo (eſt enim hoc conſtitutum) eum qui alienum ſeruum abduxit, morte puniat. In quo illa pœnam ad delictum haud dubiè non expendit. Quũ enim quod recuperari nequeat amiſſũ nihil ſit, mortis pœnam illi qui cepit inferri, irrecuperabilíque ita damno ſubiici, non eſt æquũ. Idcirco itaque ab iis qui digna morte non commiſerũt, tam acerbas pœnas exigi, vbi iniquũ eſſe animaduertimus, quam legem conſuetudo contẽpſit (vt quæ vita plagiarium non priuet, ſed alio modo puniat) eandem nos etiam legalibus cõſtitutionibus eiicientes, quod conſuetudini placuit, lege confirmamus: ac iubemus vt ſiquis alienum ſeruum abduxiſſe deprehenſus ſit, is eundem eiuſdémque pretium, tum etiam quicquid ex indu

Lego τοῖς, & mox ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις ἐμποιοῦσιν.

L. 7. Ad l. Flau. de plagiar. C.

Lego διώκεσθαι.

Lego ζημιοῦται

Græca haud temere intelligas.

ſtria eius ipſi acceſſit, reddere, & quantum domi nus non amiſſo ſeruo eius nomine percipere po tuerit, tantundem dependere cogatur: atque vltra hæc delinquētibus pœna nō aggrauetur. Siquidem ita illi, qui ſeruum amiſit, ſufficienter damnum reſarcitur, furique ſatis magna pœna irrogatur: quippe quum ille ſeruū cum acceſſione recipiat, & quam vtilitatem ex ſeruo non ſurrepto ſenſiſſet, illa non imminuatur: hic verò in duplum ſeruum ſurreptum reddere debeat, nihilque ex ipſius ſeruitute lucretur.

DE IIS QVI AD HOSTES TRANSeunt, ſuáque ſponte reuertuntur. CONST. LXVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SImul nimia auſteritas & ſeueritas, ſimul immoderata lenitas & clemētia, ex æquo vtraque, quod vtile eſt interuertunt. Etenim & qui ſupra modum præfractus eſt, & qui lenitatē grauitate miſcere nequit, vterque ſiue alicui vni, ſiue familiæ, ſiue ciuitati præſit, quibus præfectus eſt, cum illorum detrimento res adminiſtret. Oportet enim vt qui rectè præfuturus eſt, quemadmodum temperata ſalubriáque loca æquabiliter mixtas habent aeris qualitates: ita & ipſe affectionum commiſtione ad rerum adminiſtrandarum vtilitatem attemperata, ſe moderatum præbeat, & neque moroſitate grauis atque intolerabilis ſit, neque indecora lenitate deſpicabilis & ad gubernādum ineptus fiat. Quod autem de aere dicimus, hoc certè & in legibus

Γρ. οἴκτῳ τε γοσυμμένῳ

ſeruari omnino conuenit. Nam oportet leges, quum reuera reipublicæ principes ſint, quam di xi temperaturam conſeruare, neque ad ſeuerita tem lenitatémue ſupra modum reſpicere, ſi qui dem qui ipſarum rectionem agnoſcunt, incolumes futuri erunt. Atque hæc quidem reſpectu præfractæ illius legis, quæ aduerſus eos, qui ad hoſtes tranſfugerent, lata eſt, à nobis dicuntur. Vult autem illa vti tranſfuga, ſiquando pœnitudine ductus, redeundo ad ſuos commiſſum delictum obliterare velit, beſtiis deuorandus obiiciatur, aut in furcam tollatur. Quod ſanè mihi reipublicæ magnopere nocumento eſſe, magnámque rationum ad ſalutem iter monſtrantium contrarietatem gignere videtur. Neceſſitatem enim tranſfugis inducit ne vnquam recordentur ſuorum, neque reuertendi in patriam concipiant deſiderium. Nullus *eſt* enim *omnium*, qui quum ſe iſtiuſmodi pœna excipiendū ſciat, inter hoſtes viuere, quàm tam acerbā in patria mortem ſubire, nō malit. Quapropter rigidam hanc ſeueritatem, vt ne iniquitatē dicam, (nam eum qui deliquit, deindeque ſuapte ſpōte ad me dendū delicto reſipiſcit, tam acerbè puniri, quomodo non eſt iniquum?) ex iuſtiſſimis legibus profligamus, ac iubemus vt ſiquis tranſfuga in patriam recurrat, quum ſemel duntaxat tranſfugerit, veniam cōſequatur: ſi iterum id fecerit, in triennalem ſeruitutem diuendatur: ſi verò tertiùm tranſfugerit, reuerſus in perpetuam ac æternam ſeruitutem addicatur. Tam incerti

L.3. Is qui, De re milit. Dig.

481

Lego ἀπεμπολείσθω.

enim conſilii homo, támque inconſtans, qui libertate fruatur indignus eſt. Cæterùm ſi tranſfuga non vltro redierit, ſed ab aliis cóprehenſus in patriam retractus ſit, morte tum illum, tanquam hoſtem puniri, neque iniuſtum neque crudele fuerit: præſertim verò ſi antè ciuili ſanguine manus contaminauerit.

*VT MONACHI ET CLERICI TVTORES eſſe poſſint: ſed ab adminiſtratione ac pupillorum rectione arceantur. CONST. LXVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

No. 123. Porro Dei amát.

EDicere viſum eſt veteribus legiſlatoribus ne monachi, aut quoſcunque ſacer ordo deuinctos habet, tutorum officio fungātur: quum (vt ſimile veri eſt) vniformis & ſimplex tūc temporis tutela eſſet, iique ſoli qui pupillorum tuitionem ſuſciperent, tutorum nomine cenſerentur. Et certè quidem id rectè edixere. Intellexerūt enim, qui diuino miniſterio cōſecrati ſunt, hos ab externarum rerum occupationibus & moleſtiis liberos eſſe oportere. Quātum autem alendorum alioquíque regendorum puerorum cura hominum animos diſtrahat, vtque Deum debitè colere non poſſint impediat, nemo ignorat. Quum itaque non exigua difficultas iſti rei inſit, ac præcipuè propter temporis diuturnitatem (tota enim plerūque vita tutores laborioſis iſtis curis irretiti tenentur) rectè (quomodo dixi) iſtud illi decretum promulgarunt. Verùm quoniam poſteriores illis duntaxat qui tutelam adminiſtrarent,

Lego ἴδοξε.

Lego τῷ πολυπόνῳ

ſtrarent, tutorum appellationem non ſeruarunt: ſed hos etiam quibus teſtatores, bona illorum exiſtimatione moti, teſtamentarias de rebus ſuis præſcriptiones committunt, ac poſt mortem earum executionem concredunt, tutores vocare cœperunt: ac verò inde dubitatio extitit an monachi, quíque ſacrum ordinē ſubiērunt, (quòd dictum decretum id nōn admittere videatur) hanc demandatam curam ſuſcipere poſſint: nos diſcrimine adhibito ſancimus vt ab illa tutela ad quam vetera tempora reſpicientia, promulgandi decreti, quod dictis perſonis ad illam aditum præcluderet, occaſionem præbuere, penitus illi arceantur: natam autem poſtmodum tutelæ ſpeciem ſubire ipſis licitum ſit. 'Huius nanque muneris nō ita graues curæ ſunt vt à diuino miniſterio aliquem abſtrahant, ſibíque totum aſtringant. Tum alioqui quāto hi illis qui prophanis rebus impurè inhærent, ac in terrenis ſordibus volutantur, cautius diuiniúſque viuūt: 'tanto melius cautiúſque defunctorū præſcripta expedienda eſſe ſpes eſt.

Lego ταύτης τῆς ἐπιτροπείας. 482

Lego ποσοῦτον ἄμεινω

CAECOS SECRETO TESTAMENTVM FACERE poſſe. CONST. LXIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidem de eo, quomodo cæcos teſtari oporteat, dubitatur, eáque dubitatio ex locis legalibus (quòd ea de re leges inter ſe diuerſa ſtatuant) & ex ea quæ nunc obtinet conſuetudine exiſtit: neque hoc altius

expendere atque repurgare inconueniens aut alienũ putaui. Etenim alia lex prohibet ne cæcus arcano modo teſtamẽtum condat, & ne aliter id vim habeat ſtatuit quàm ſi teſtes quæ con ſtituta ſunt, à cæci ore proceſſiſſe, ſuiſque auribus inſonuiſſe aſſerant: atque per ſolum tabularium illorum fidem communiri non vult. Alia autem latam quandam ad arcanũ teſtandi modum mulieribus & illiteratis hominibus viam aperit, dum nullam aliam obſeruationem præſcribit, quàm vt ſi teſtator literarum non omnino ignarus ſit, ſua ſubſcriptione teſtamentum corroborare debeat: ſi verò id præſtare non poſſit, pro ſe alium ad ſubſcribendum aſſumat: atque ſic quidem ex legibus *illæ inter ſe* res diſſideat. Quomodo enim, ſi mulieres rudéſque literarum quàmpauciſſimis voluntatis ſuæ conſciis teſtamenta condent, quum fides in ſolo tabulario fluctuet, non ex eadem cauſa cæcus liberam teſtamenti factionẽ habeat? Iam verò & conſuetudo, non ſolùm autem alterius legis ratio, cum lege pugnat. Etenim placet huic ne mulierum, imperitorum literarum, cæcorúmve teſtamenta arcanè facta vigore priuentur. Quod quum ita ſit, nos quoque vt ſecretò confecta teſtamenta, ſiue cæcorum, ſiue aliorum quorumuis ſint, authoritatem obtineant ſancimus: illúdque inſuper ſtatuẽdo addimus, vt antequam teſtes iurent, ſubſcriptiones eorum qui teſtamenta cõſcripſerunt, in medium proponantur, *quæ ſonent* quòd reuera illa ſcripſerint quæ ipſa teſtatoris

L.8. *Qui teſtam. fac. poſſ.* C.

Lego τοῖς ἑαυτῶν

Nou. 119. *Quia verò.*

Lego αὐτὸν τὸν

Lego χαμματῶν ἠ μὴ ἰόντων, καὶ τυφλῶν

Malim ἀόρχον

lingua dictáte audiuerunt. Et ſi quidem falſum commiſſum eſſe poſtmodũ probetur, ipſos, ſi diuites ſint, bonorũ ademptio: ſin pauperes, vehementia verbera & exiliũ in delicti pœnã maneãt. Quibus hoc inſuper annectimus, vt ſiquando ad ſui confirmationem (quòd frequenter incidit) iuramentis teſtamento opus ſit: ipſi etiam qui teſtamentum conſcripſerunt, vnà cum iuratuis teſtibus rei fidem & veritatem corroborent.

Fortaſſe ſcriptum fuit, τιόν δὲ, ὡς Deſideratur συμβαίνει.

DE GRASSATIONIBVS. CONST. LXX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVos communio in vnam aliquam eandémque conditionem cõiungit, inter hos communes etiam animos eſſe vbique videas. Ita in negotiationibus ſocii lucrum damnúmque æqualiter inter ſe partiuntur. ita itinerum comites, quum fortuitu in rem aliquã incidunt, tametſi ſæpe vno illam momento pariter non conſpiciãt, eius tamen inter ſe ius cõmunicant. Ita verò & commilitones, licet omnes non pari ſtudio & impetu in hoſtem ferantur, attamen victoriæ palmam ex æquo auferũt. 485 Quapropter etiam, vt qui malitioſo conſenſu coitione facta, rem aliquam in quam à lege pœna conſtituta eſt, incœptant (vtpote ſi raptus cõmittatur, vel parricidium alteriúſve cuiuſpiam cædes perpetretur) quanquam non omnes tantundem momenti & opis in re peragenda conferant, eandem tamen pœnam ſuſtineant: ſanequam rectè veteri legiſlatori placuit. Et nos quo-

De rapt. virg. C. L. 6. & 7. Ad l. Põp. de parric. Dig.

que idcirco, quæ de his qui ſimul & communiter latrocinandi animo homines inuadunt, iam olim ſancita ſunt, approbantes, ſtatuimus vti omnes, quotcunque fuerint, eodem ſupplicio afficiantur: tametſi parem operam rei perpetrandæ non omnes adhibuerint. Non enim ſiquis ipſe manus inferendæ neci non admouerit, continuò inſons & à pœna immunis eſſe poterit. Quid enim ſi preſſis ipſe manibus, alterius tamen dextram ad cædem intenderit atque confirmarit? Sanè quòd manus homicida, à cõmuni peruerſitate inſtigata, rem agreſſa ſit, conſtat. Nam niſi aliorum manus huic in ſubſidiũ præſtò fuiſſent, non certè ita promptè homicidium perpetraſſet. Propterea (quemadmodũ dictum eſt) quanquam vno cuiuſpiam ictu (quod fieri poteſt) mors illata fuerit, aliorúmque manus ſuppetias non tulerint: vt eandem tamen omnes pœnam ſuſtineant decernimus.

Vide l. 28. Graſſatores, & Famoſos De pœnis, Dig.

DE IIS QVI IN LOCIS ARABILIBVS *aut vineis ædificaturi ſunt.* CONST. LXXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

PRæſtãtiſſimum illud æquiſſimúmque patris noſtri ſempiternæ gloriæ Principis placitum, quanto *videlicet* à vicini finibus ſpatio abſtinere debeant qui in locis, quos hactenus aratrum ſecarit, ínve quibus vineæ cõſtiterint, nouiter domus *publicis muneribus aſſignandas* ædificare velint: quoniam ab ipſo in legum corpus tranſcriptum nõ eſt, legis authoritate deco-

εἰς ἀποκλήρωσιν Lego ἐχάρι

rari oportere iudicauimus. Statuimus itaque vt qui in locis ad ſementem excultis nouas ædes cõſtruere volunt, ſi loci amplitudo ferat, ſecundum illius placitum à vicini finibus tanto ſpatio ædificent in quantum arcus iterata vice telum eiaculetur: ſin tantum ſpatium interſtitio loci anguſtia non præbeat, vno etiam arcus iactu hoc conſtituatur. Intra dictũ autem ſpatium nouam domum extruendi nemini facultas ſit. Cuius ratio euidentior eſt quàm vt exprimi opus ſit. Quo enim ædificium propius vicini fruges ponitur, eo illi etiam noxa propinquior eſt. *Lego extra.*

VT PACTA ETIAM NON CONSTITVta *pœna ualeant*. CONST. LXXII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

LEgali decreto, quod nudum pactum non actionem ſed ſolùm exceptionem parere tradit, nõnullos illudere videmus. Dum enim omne pactum quod pœna ſtabilitum nõ eſt, nudum eſſe volunt: etiamſi ſcripto comprehẽſum ſit pactum, etiamſi qui pactum inierunt, ſua manu ſacroſanctæ crucis nota ſcriptum ſignarint, etiamſi diuini ternionis appellationes adiectæ ſint: ſi tamen pœna conſtituta non ſit, id vt inualidum contemnunt ac reiiciunt. Qui ſanè malè *L. 7. Sed q. ũ nulla, De pactis, Dig.*
ſentiunt, miniméque iudicium ſuum compro- 484
bent, vt qui rebus diuinis communes res mortalium longè præferendas cenſeant. Quam enim tantam, recto quidem hominum iudicio, pactis authoritatem adiectio pœnæ, quantã ſacroſan-

ctum ſignum, diuinitatiſque nomenclatura in illis conſpecta præbet. Sancimus igitur vt omne pactum, in quo ex diuinis hiſce adiumentis idoneum aliquid ad faciendā fidem inſit, quan uis de pœna nihil ſcriptum ſit, firmū ſolidúmque robur habeat.

*VT NEMO CVM MVLIERIBVS IN ECcleſiarum cœnaculis habitet. CONST. LXXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ res etiā antequā iure prohibita eſſet deteſtabiliter cōmittebatur, ac verò poſt prohibitionē multo deteſtabilius audetur (quòd nēpe in eccleſiarum cœnaculis, quæ promiſcuū vulgus κατηχούμενα vocare ſolet, quidam cum mulieribus habitant) eam neglectim habere æquum non eſt: neque verò ita à nobis habebitur. Ac fuit hæc quidem res ad ſextam vſque ſynodū haud ſcio qua ratione impunè admiſſa: in ipſa autem ſancta ſynodo, vbi penitius excuſſa eſſet, ſacerdotibus ita habitantibus, remotionem à ſacro ordine: prophanis verò à rerum ſacrarum communione ſeparationem induxit. Verùm vt plenè ab eo auſu eccleſias vendicaret, ad id ſacerdotale decretum nō par fuit. Nam quum ad id vſque tempus quo pater noſter inclytus Princeps ſceptra moderatus eſt, in republica conſtitiſſet: vt Principis decretum atque manus eam inſolentiam ſacris ædibus expelleret, oportuit. Quod nos quum dehinc obtinere velimus, ſtatuimus vt omnino nullus, ne-

Lego χόνον.

que ſacerdos, neque prophanus in dictis cœnaculis cum mulieribus habitet: ac ſiquis ſacram ædē hoc modo fœdare deprehendatur, hic illinc ignominioſè Principali manu exturbetur. qui verò illi eum locum habitandum præbuit (ſiue ſacerdos, ſiue aliquis aliusqui templum procurat, ſit) ipſe quoque propter legis contemptum ſacrorúmque prophanationem procuratione periclitetur.

*NE ANTE LEGITIMVM MATRIMONII *tempus futuris coniugibus benedicatur.*

CONST. LXXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVoniā in iis quæ à ſacra magnáque ſexta ſynodo de nuptiis in duodecētesimo canone præcipiuntur, quiddā ciuilis iuris placitis contrarium exiſtere videtur (ſynodus enim, ne ſponſa, viuēte adhuc ſponſo, in matrimonium alteri cōiungatur, in vniuerſum prohibet, eámque rem pro adulterio habet: ciuilis autem lex nequaquam talem diſſolutionem magnum aliquod eſſe crimen iudicat: ſed ſi matùrius quàm pro connubiali tempore ſolēnis nuptialis benedictio celebretur, in ſolis arrhis, & quicquid pœnæ nomine promiſſū fuerit, depēdendis, pœnam circuncludit) quoniam itaque ipſum cōtrarietatis velut vulnus hinc acrior ratio cōſpicit: (quòd enim poſt benedictioné dirimantur, in eo vera ſponſaliorū diſſolutio ſtatuēda eſt) ſancimus, ne prius benedictiones celebrētur quàm legitimum matrimonii aduenerit

Confer cum conſt. 89 καὶ deleāū puto.

Vide titt. De ſponſal.

Cum altero ſcilicet inito matrimonio: quo obſcurus hic locus aliquantum illuſtratur.

tempus, quod in maribus decimumquintum, in fœminis decimumtertium expectat annum. Sic enim & benedictio tempeſtiuè fiet, & deſponſatis à ſe inuicem diuertētibus, quòd perfectum
Lego 485 matrimonium dirimāt, à ciuili lege iudicium, quod eccleſiæ placitis non aduerſetur, obueniet.

*VT QVI VIGINTI ANNORVM EST, *hypodiaconus creari poſſit.* CONST. LXXV.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

Idem habes conſt. 15.

SI ſacrorum decretorum ſanctio ad res ciuiles tranſiens, in illis ſæpe plus authoritatis quàm ipſæ ciuiles de iiſdem rebus tractantes leges habeant: quanto magis ſacra decreta in ſuis rebus ciuilibus legibus præualebūt? At quid eſt quod dico? Sexta ſynodus vicenarium hypodiaconum ordinari poſſe ſancit: huic verò ciuilis lex contradicens, viginti annis quinque admetiri iubet. Nos itaque, vti ſacram legem ſacer ordo ſequatur conuenire rati, vt ad hypodiaconatum, qui quidē eo digni ſunt, anno ætatis ſuæ vigeſimo admittantur, ſancimus.

Nou. 123, Clericos autem.

*DE POENA FALSVM TESTIMONIVM *dicentium ſacerdotum.* CONST. LXXVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ præconibus Dei (ſacroſanctis Apoſtolis nempe) ſacræ ſanctiones aſcribuntur, ſacerdotes falſò iuraſſe deprehē-

ſos, ſacra dignitate priuant. Ciuilis verò reipu- *Canone 24.*
blicæ moderatrices leges, vbi huius rei conſti-
tuendo tractatui incumbunt, falſum teſtimo-
nium bifariam diuidunt: & quod falſò dictum *Nou. 123. Re*
in cauſa criminali deprehenderint, remotione à *uerédiſſ. pre*
ſacro ordine puniunt: qui verò in re pecuniaria *ſbyteris.*
falſum teſtimonium dixerint, hos ad tẽpus re-
legando, non autẽ penitus remouendo puniunt.
Nos igitur iubemus, vt qui iurati falſum teſti-
moniũ, ſiue in cauſa criminali, ſiue pecuniaria
tulerint, prophani illi à ſacerdotio abſpellẽtur:
at ſi ad falſum teſtimonium iuſiurandum non
acceſſerit, qui falſum veritatis ſpecie obtegere
conati ſunt, in triennium relegentur, delictíque
conuenienti pœnitentia facta, in priſtinũ ſuum
reſtituantur ſtatum. Relegandi autem in mona-
ſterium aliquod erunt vbi illos ad arctiorem vi-
tæ quandam normam viuere oportebit.

*DE FALSARIORVM POENA.

CONST. LXXVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

CVm in pleriſque aliis, tum præcipuè in legum tractatibus reprehendenda obſcuritas eſt. Nam ſicubi alibi, illic certè *Plena locu-*
diſtorto intricatóque dicendi genere vacare, re- *tio erit, καὶ*
ctéque informari orationem (ni fallor) oportet. *ἐκ[illegible]*
Non enim arcana quædã ſanctiones legis ſunt, *[illegible]*
vt à multitudinis intellectu remotæ eſſe debeãt:
ſed potius, ſi fieri poſſet, neminẽ illas latere, ne-
que virum, neque puerum, neque mulierem, o-

portebat. Quippe quòd id ad hominum mores in melius conuertẽdos, communíſque vitæ vtilitates vel maximè conduceret. Ob id quum in difficilem illum legalium capitum locum inciđiſſemus, vbi ipſis verbis, quaſi legiſlator in eo quid diceret occultare voluiſſet, ita comprehẽ-
Videl. 22. Ad l. Corn. de falſ. C. ſum eſt, FALSARIVS IN MAXIMO DELICTO SVPPLICIO CAPITALI AFFI-
486 CITVR: quum quale tandem maximum illud delictũ eſſe legiſlator ipſe exiſtimarit, non conſtet, illéque eius rei intellectum non definitum præcidat: euidenter & definitè illam orationem explanare nobis viſum fuit. Sancimus igitur vt ſi iſtiuſmodi quædam falſarius conſcripſerit, ex quibus is aduerſus quem falſum ſcriptum concinnatum eſt, mortis pœnæ ſubiiciendus ſit: ipſe falſarius, pœnæ quam in alium machinari cogitarit traditus, decolletur.

*NE AMPLIVS SENATVSCONSVLTA *fiant.* CONST. LXXVIII.

Idem IMPERATOR eidém STYLIANO.

Lego τὸν νόμον.

QVemadmodum & in aliis legibus, quæ ad communẽ rerũ vſum nihil cõferrẽt fecimus, vt eas tãquam ſuperuacaneas è legum corpore ſubduceremus: ita hîc quoque facientes, eam legem quæ Senatui ferendarum legum poteſtatem facit, à legum quaſi republica ſecerni ſancimus. Nam quum, ex quo Senatoriã adminiſtrationẽ Imperatoria maieſtas ſibi vendicauit, inutilem illam eſſe iudicari debeat, ſi

L. 9. De legi. S q; C. & lon. Dig.

Lego περὶ [illegible]

cum vtilibus cōiungeretur, & ineptum & ſuperuacuum eſſet.

*NE SACERDOS, DIACONVS, AVT HYpodiaconus, ſi uxorem ducat, à ſacro ordine remoueatur. CONST. LXXIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ ſemel Deo dedicata ſunt, ea deinceps auferri nō oportere ſancitū eſt: ídque non ſolùm in donariis, verùm multo etiã magis in hominibus qui per ſacrū ordinem diuinæ Maieſtati cōnſecrati ſunt, obſeruandū eſt: 'tametſi (vt multi ſunt hominum lapſus) è ſtatu in quem tanquam honeſtè victuri, allecti erant, peccatum, dominio in ipſos ſuſcepto, exturbet. Non approbātes igitur veteris legiſlatoris' propoſitum, qui ſacerdotem, diaconum, aut hypodiaconum, ſi poſt aſſumptum ordinem mulieri in matrimoniū iungatur, omnino à clericali habitu diſcedere, atque ad prophanam vitam reuerti vult: illud decretum 'irritum facimus, ac verò ſtatuimus vt ab ordine quem ante nuptias obtinuerint, ſolùm recedentes, ſatis tamen pœnarum luere videantur, & nequaquam clericali habitu alióque eccleſiæ miniſterio, cuius quidę́ vſus illicitus non eſt, iudicio priuentur.

Lego κατ. Iuſtiniani Nou. 6. Cæterum ſiquis. Lego ἄκυρον.

*VT PVRPVRAE SEGMENTA ET PARticulæ in publicis mercimoniјs ſint. CONST. LXXX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HAud ſcio qua ratione ſuperioris æui Imperatores, quum ipſi toti purpura veſtirétur, inducti fuerint, vti ne qua omnino purpuræ particula venũdaretur ſtatuerét, 'neque cuiquam talem colorem vẽdere aut emere permitterét. Ac ſanè ſi integram telam vænire illi prohibuiſſent, aliquam fortaſſe eius faciendi non 'alienam à ratione occaſionem habuiſſe videri poſſent: at, quòd ſegmenta atque fruſtula, quæ vtilitatem atque vſum neque vendenti neque ementi inconuenientem præbeant, in mercimoniis eſſe prohibuerunt: id verò quàm honeſtam, & quæ ſubditorum inuidentia vacet, illorum iudicio'prætendet cauſam? Nam quod aut Im-
487 peratoriæ maieſtatis aduerſetur eminentiæ, aut eam in communem vſum deuocet, quid *quæſo* hinc exiſtat? Nos itaque iſti decreto non acquieſcentes, cõſtituimus vt purpuræ fruſta atque ſegmina, quæ magnificentiæ ſpeciem aliúmve non prohibitum vſum ſubditis præbeãt, tam diuendi quàm emi poſſint. Decet enim Imperatoriam Maieſtatem, quũ aliis multis modis ſubditos beneficiis afficiat, eorundem magnificentiæ ne inuideat.

De veſtib. holob. & aurat. & Quæ res vend. non poſſ. C.

Lego ἄλογον

Lego συνήθ

*NE EX AVRO ET PRETIOSIS LAPILlis *quicquam confieri in uniuerſum nefas ſit.*

CONST. LXXXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HAnc verò etiam legem, 'quæ, mundo muliebri annulíſque exceptis, aliquid aliud ex auro & gemmis cõficiendi omnẽ pror-

Nul. lic. in fren. & equeſtr. ſel. C.

ſus facultatem adimit, eiuſdem cum illa quæ de purpura tractat eſſe inſtituti animaduertentes, in eandem quoque cum illa cōditionem reponimus. Nō enim ſimpliciter ex auri materia quicquam in opificium præberi, ſed ſpecies operum prohiberi oportebat. Quoniam ne quod omnino ex auro & gemmis opus conſiat vetare, manifeſta id ſe ſupra omnes efferendi cupiditas eſt, Iam verò, quod in quacunque re legem tráſgreſſus eſſe deprehenſus, tam grauem pœnã ſuſtinet (centum librarum auri mulctam, quódque huic accedit, capitale ſupplicium dico) vt ea lex non ſummæ immanitatis eſſe putetur, qua ratione deuitabitur? Quantam autem aliam abſurditatem in ſacris theſauris aliíſq́ue nonnullis rebus effectus pœnæ deſignet, non attingo. Nos itaque non ſimpliciter opus aliquod ex auro & gemmis cōfici, ſed illa opera quæ ſolis Imperatoribus permittuntur, quorúmque vſus magnificentiæ Imperatoriæ maieſtatis, eiúſque neceſſitatibus deſtinatus eſt, prohibenda iudicamus. Quare ſiquis vel monumentum ſacrum, vel aliud quiddam quod ſupra priuatã dignitatem & honorem non ſit, conficere poterit, liberam eius faciendi voluntatem habeto.

Pro καθάλεγο καθαρῶς quod paulò antè dicitur ἁπλῶς.

Vt hic aſteriſcũ ſeruem nihil urget.

Lego ὑπερκείμενον.

DE TESTAMENTO RESIGNATO.

CONST. LXXXII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Quæ fortuito quodam caſu contingũt, eorum permulta nondum expenſa criminis nomine notantur, quæ eadem ac-

curatius poſtmodũ perſpecta, à nota abſoluuntur. At quale eſt quod dico? Perſæpe non de induſtria, ſed fortuitu aut ferri aut lapidis iactu aliquis læditur. Eo necdum diſcuſſo, qui iaculatus eſt, ſons iudicatur: diligenti autem de eodem examine habito, quare culpetur nulla iuſta ratio inuenitur. Quamobrem quæ caſu eueniunt, ex circunſtantiis magis quàm è rei natura iudicari conuenit. Verùm quorſum hæc dicuntur? Quoniam teſtamentum poſtulante neceſſitate apertum, quum interdum deinceps reſignatum relinqui contingat, aut ipſum tempus (quòd fieri aſſolet) ſigillum conſumat, fide quam ſignatũ haberet deſtituatur, indéque incertitudo quædã iſtiuſmodi teſtamento inſidietur: teſtamentis alio modo ad fidẽ confirmatis ſubuenire viſum eſt. Ac iubemus, vt licet ad fidem faciendam illis ſigillum ſaluum non ſit, ſubſcriptiones tamen, vt rata maneant, teſtimonio præſtent. Quemadmodum enim teſtamenta nondum aperta, quãquam (vt fit facilè) ſigillum illæſum ſeruatum non ſit, ſubſcriptiones confirmant: ſic illa etiam quæ poſtquam aperta ſunt, aut negligentia non obſignata manſerunt, aut quibus diuturnitate tẽporis ſigilla perierunt, ne fide priuẽtur, dummodo ex ſubſcriptionibus fides illis ſuperſit, iuſtum putamus. Illud porro inſuper ſancimus, vt ſi iudicis ſocordia ne teſtamentum denuo obſignaretur factum ſit, ipſi, in ſocordiæ pœnã, duodecim librarum mulcta imponatur.

Malim εἰς αἰτίας περιβολὴν

Vide titt. Quem. teſta. aper.

Lego ἵνα κἄν.

Lego ὕπω.

488

Videl. 30. De teſt. & quẽad. teſt. ord. C.

*VT AD TRIENTES VSVRAS PECVnia licitè mutuetur. CONST. LXXXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SI à Spiritus legibus ita ſe mortale genus regi ſineret vt humanis præceptis nihil indigeret, id verò & decorum & ſalutare eſſet. At quoniam ſe ad Spiritus ſublimitatē eleuare, diuinæque Legis vocem amplecti nō cuiuſque eſt: ac verò quos huc virtus ducat, numero valde pauci ſunt: bene ſeſe adhuc res haberet, ſi ſaltem ſecundum leges humanas viueretur. Quæ vocātur pecuniæ creditæ vſuræ, vbique à Spiritus Exod.22. decreto condemnantur. Id ſciens pater noſter Luc.6. æternæ memoriæ Princeps, vſurarum ſolutio- Lego γέρων καὶ βασιλεύς. nem ſanctione ſua, prohibēdam putauit. Atqui Lego διὰ πενίαν, omiſſo ἄρα propter paupertatem res illa non in melius (quē tamen finem Legiſlator propoſuerat) ſed contrà in peius vergit. Qui enim antea vſurarum ſpe ad mutuandam pecuniam prompti fuerant, poſt latam legē, quòd nihil lucri ex mutuo percipere poſſint, in eos qui pecuniis indigent difficiles Lego δυνάσθαι. atque immites ſunt. Quinetiam ad facilè iurandum, quódque id fere conſequitur, ad iuſiurandum abnegandum id occaſionem præbuit. Breuiter, propter redundātem in humana vita peruerſitatem, non modò non profuit legis virtus, verumetiam obfuit. Quāquam *igitur* ex ſe legem culpare (quod quidem etiam abſit) nequeamus: propterea *tamen* quòd humana natura (quomodo diximus) ad illius ſublimitatem non perueniat, egregium illud præſcriptum abrogamus,

ac in cõtrarium ſtatuimus vt æris alieni vſus ad vſuras procedat, idque quo modo veteribus legiſlatoribus placuit, ad trientes centeſimæ nempe, quæ qubtãnis in ſingulos ſolidos ſingulas fœneratoribus ſiliquas pariunt.

Vid. l. 16 De uſuris, C.

VT NEGOTIARI, AEDIFICARE, MVNEráque accipere, Vrbis magiſtratibus liceat.

CONST. LXXXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ à ſuperioribus de magiſtratibus regiæ Vrbis decreta ſunt (ne videlicet illi neque mobile aliquid, neque immobile emant, neque ad ædificandum accedãt, niſi Principis permiſſu: inſuper verò, ne, ſiqua magiſtratus tempore munificentia accedat, hæc rata fiat, extraquàm ſi donator finito magiſtratu ſcripturæ authoritate illam confirmet, aut poſt magiſtratum quinque anni elapſi ſint) hæc, quanquam huius contemplatione, ne vis locum inueniat, optima ratione conſtituta ſint: quia tamen alio etiam modo violentiæ viam præcludere facile eſt, nobis non videntur eſſe neceſſaria. Quocirca etiam abrogata illa eſſe volumus: idque ideo præſertim quòd ex quo tranſgreſſione illorum

De contract. iud. uel eor. qui ſunt circa, C.

489 indies magis atque magis impunita relicta pœna exerceri deſiit, etiam ante noſtrum decretũ nullam vim habuerint. At qua de cauſa illa neceſſaria non ſunt? Quòd cuique tam pauperi quàm diuiti, (quum iis qui apud hanc vrbem habitant compellare Principem, eique ſupplicare expeditiſſimum ſit)

mum ſit) liceat, ſiquam vim ſuſtineat, ne omnino à violento magiſtratu conficiatur, precibus à Principe impetrare. adeo vt nulla neceſſitas ſit vt, quemadmodum in prouinciis omni auxilio vacuis, ita etiam in vrbe, vbi abunde auxilii eſt, hæc adeo exactè requirantur. Sancimus itaque vt ſecundum præſentem rerum ſtatũ tum emere tum ædificare magiſtratus poſſint, & in ſuſcipiendis quæ ſponte offeruntur muneribus criminatione vacent. quippe quum qui vim ſuſtineant, quandocũque tale aliquid incidat, his, ſupplicando Principi illam effugere integrum ſit. De prouinciarum autẽ magiſtratibus illud inſuper ſtatuere viſum eſt, vt præfectus magiſtratus ſui tempore neque quicquam emat, neque in ſuum vſum extruat, neque denique dona liberè admittat. Alii verò minores magiſtratus, relata ad præfectum re, ipſius judicio aut remoueantur, aut adminiſtrationem expleant.

Lego βιαζόντι.

Lego ἀγοράζειν.

Lego ἐπιδεήτως, ac δια expungo.

VT PATRES QVI NVPTIAS NON ITE- *rant, unius liberorum portionem capiant.*

CONST. LXXXV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Quoniam maritis cum liberis ab vxoribus relictis, quid de donatione propter nuptias ſtatui debeat, nõ præſcripſimus: illã autem donante conſuetudine præmorientes vxores capiunt, nihil in hoc nos conſuetudinem innouandam putãtes, ſtatuimus, vt quemadmodum haſtenus comparatum legibus fuit,

Recurro ad conſt. [illegible] & 22.

mulieribus donatio propter nuptias detur: viris autem, ſi iterum matrimonium contrahant, nihil accipere liceat: ſin prius matrimonium venerentur, in remunerationem huius honorificæ voluntatis, ipſis vnius liberorum portio ſecernatur: idque hac ratione, vt ſi illa donationẽ propter nuptias vel æquet vel exuperet, eo quòd aut lucrum aut *ſaltem* nullum damnum ſentiatur, hac accepta illi contẽti ſint: ſi verò non exæquet atque minor ſit, neque de ſuo quicquam dent, neque *è diuerſo* ex mulieris bonis quicquam accipiant.

Commodius hic locus verti poſſe nõ videtur.

*DE POENA ECCLESIASTICORVM QVI *ſe aduocationibus, ſponſionibus, redempturis, aliiſue ſimilibus dedunt.* CONST. LXXXVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVi à diuina bonitate ad diuinum ſacroſanctúmque altare delecti ſunt, hos non modò nõ à peccati turpitudine mũdos eſſe, verumetiam à communis vitæ negotiis & moleſtiis vacare decet. Sicut enim alia incontaminati ſacríque cultus monumenta vulgari cõtrectatione prophanari non licet, ad eundem modum neque animata immaculati ſacrarii ornamẽta communi vſu dedecorari, ſed quem in ordinem cõſecrata ſunt, in eodem conſecrationem puram conſeruare conuenit. Admodum igitur decenter Apoſtolorũ præconum Dei decretum epiſcopos, ſacerdotes, & clericos, qui ſe aduocationibus, ſpõſionibus, redempturis, idue

490 *Canone 6. 19 & 80.*

genus aliis rebus dedunt,ſacro ordine denudat. Qui enim attributam ſibi à ſacroſancto Spiritu dignitatem adeo dehoneſtant, &, quantum in ipſis eſt,ſublimitatem gratiæ deprimunt, meritò cuius beneficii magnitudinem non ſentiũt, eo, vt indigni, priuandi iudicantur. Veruntamen, quia nunc temporis hominum genus, quàm vt ad conſtitutæ à diuinis iſtis legiſlatoribus viuendi rationis apicem pertingat imbecillius eſt: nõ ipſis (ni fallor) diſpliceat, ſi quatenus id delictũ omninovenia indignum non eſt,modicã quandam ipſi veniam impertiam. Certè idcirco, non quòd cõtrarium (quod abſit) ſtatuere,ſed potius quòd ſacram ſanctionem ſequi, nullâſque illis qui ab illa condemnantur,excuſationum tergiuerſationes relinqui velimus: decernimus vt ſi aut primarii inferioréſue ſacerdotes,aut omnino clericus quiſpiam, vel præſtando in litibus patrocinio,vel ſpondendo,vel alio ſimili modo de ſui ordinis dignitate detrahant, excommunicentur,& ad aliquod tempus à celebrandis ſacris ſuperſedeant: atque vbi ita pro delicto dignam pœnitentiam egerint, promiſſo facto, ſe ab humanorum negotiorum cõmercio pro viribus deinceps mundos conſeruaturos, ad ſacra tractanda denuo introducãtur. &, ſi iterum iiſdem rebus ſe polluere deprehendantur, omnino vt prophani & indigni à ſacris fũctionibus abſtineant.

Lego ἀσύγγνωστον.

*DE ECCLESIASTICORVM ALEA LVdentium pœna. CONST. LXXXVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

IAm verò qui ſacri ordinis homines aleæ vacant, neque hi rem modica aliqua pœna dignam audent. Quid ita? Nam quum tranquilla mente, animóque à contemplandis rebus diuinis immoto, quantum humanæ naturæ poſſibile eſt, ſummo iſti bono inhæreſcere deberent: è contrario ad iuueniles luſus deproperãt. Quos etiam à ſacerdotio ſuccidi, ſecundum diuinum ſacroſanctorum Apoſtolorum decretum, par eſt. Verùm quoniam id ipſum etiam præſcriptũ mitigat, vt qui non deſiſtunt, pœnam ſubituros addat, ſtatuimus nos quoque vt qui aleæ luſu ſacrã ſortẽ cõtaminant, in monaſteria relegẽtur: (quam tamen relegationẽ triennale tempus finiat) & quãdo delictum ſatis expiatũ videbitur, in priſtinum ſtatum reſtituãtur. At ſi rurſum in fritillo vanè tempus terere inſtituant, tanquam piaculares ex ſacroſancto eccleſiaſtico ſtatu omnino exturbentur, ab eóque profligentur.

Lego εἰς μει ϱαϰιώδης. Canone 42. & 43.

Lego ϰαϑαρματα.

*CELEBRIBVS QVIBVSDAM IN ECcleſia uiris feſti dies conſtituũtur. CONST. LXXXVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

VEnerabili ſacroſanctorum Apoſtolorum decreto, (quod ad gloriam & honorem ſacratiſſimorũ dierum, quibus omniũ Domino feriamur, & illorum qui horum ipſorum celebrium legiſlatorũ, aliorúmque victorioſo-

Vide cõſt. 54 Quiddã deeſt orationi, quod quale ſit, facilè intelligitur.

rum pugilum,qui morte ſua impietatem in fugam verterunt, cõſecrationem ſignificant, promulgatum eſt) quum hoc quod coniungatur dignum ſit,vt nempe horum diuiniloquorum virorum etiam,qui poſt illos in eccleſia claruerũt, luminariúmque inſtar eccleſiæ firmamentum rebus geſtis atque documentis illuſtrarunt, memoria ſolenniter celebretur: nos,quod deeſt adimplentes,ſancimus vt horum etiam ſacri conſecrationis dies conuenientibus honoribus colantur, quorum hæc ſunt nomina: Athanaſius, inclyti ille in principibus Dei ſacerdotibus nominis:Baſilius,regium illud eccleſiæ decus: Gregorius, cognomine Theologus: Gregorius, dulcis ille & illuſtris eccleſiæ fons: Iohannes, prorſus illud Spiritus aureum os: vnáque cum iis Cyrillus & Epiphanius, qui præclaris facinoribus gloriáque illis pares ſunt. 49

NE MATRIMONIA CITRA SACRAM *benedictionem confirmentur.* CONST. LXXXIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVemadmodum adoptionem promiſcuè habitam neglexit vetuſtas, quam tametſi ſine precibus ſacríſque ceremoniis peragi lege permitteret,non tamen illam ſe paruipendere putabat: ita & abſolutam matrimonii conſtitutionem, dum id citra iam receptam benedictionem iniri ſineret, neglexiſſe videtur. Sed veteribus iſtius voluntatis fortaſſe ratio inueniri poſſit: à nobis verò, quum diuina gratia *Vide Nou. 74, Illud quoque.*

ad honeſtius multo ſanctiúſque vitæ inſtitutum iam res comparatæ ſint, neutrum dictorum negligi conuenit. Itaque quemadmodũ adhibitis ſacris deprecationibus adoptionem perfici præ- Conſt.24 cepimus: ſic ſanè etiam ſacræ benedictionis teſtimonio matrimonia confirmari iubemus. Adeò vt ſiqui citra hanc matrimonium ineant, id ne ab initio quidem ita dici, neque illos in vi- Lego ζῶντ. tæ illa conſuetudine matrimonii iure potiri velimus. Nihil enim inter cælibatum & matrimonium, quod reprehẽdi non debeat, medium inuenias. Coniugalis vitæ deſiderio teneris? Con- Lego ἀπαρέσκει. iugii leges ſerues neceſſe eſt. Diſplicent matrimonii moleſtiæ? Cælebs viuas, neque matrimonium adulteres, neque falſo cælibatus nomine culpam prætexas.

*VT QVI TERTIVM MATRIMONIVM *contrahunt, ſacri canonis pœnæ obnoxij ſint.*

CONST. XC[illegible]

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

OPortebat nos, quum diuina manu formati, mentéque ac ratione præditi ſimus, quorundam brutorum præſtantiæ non cedere. Non enim illa imbecillitas reprehenſione vacat, neque à iuſtis vituperationibus libera eſt: ſed tanto obnoxior, quantum brutali na- Lego τὸ φρονεῖν ἀμείνων. turæ rationabilis prudentia antecellit. Oportebat (inquam) homines, cùm in aliis, tum præcipuè in caſtitate matrimoniali, à brutis nõ vinci. Multa autem brutorum animantium gene-

ra coniuge mortuo perpetuam viduitatem amplectuntur, alteriſque nuptiis priores velut congeſta terra obtegere nolunt. Verùm quoniam hanc imbecillitatem turpem non eſſe (quanquã turpiſſimá ſit) exiſtimans natura, primo matrimonio cõtenta nõ eſt, ſed nullo pudore tacta ad ſecundum etiam procedit: quin quum illam hîc ſaltem ſiſtere deberet, non tamẽ id facit: &, quãquam per ſacram legem non liceat, à ſecũdo matrimonio ad tertium prorũpit, haud dubiè conſtitutam in tertium matrimonium pœnam, quòd non exerceatur, contemptui habẽs: idque eo etiã magis quòd ciuilis lex, qua neſcio de cauſa, Spiritus pœnam conſtituentis decreto non conſentiat, ſed qui poſt alterum matrimoniale conſortium à matrimoniis porrò abſtinere nolint, hos à reprehenſione liberat: idcirco nos, quæ Spiritui placent ſequentes, ſtatuimus vt qui ad tertium matrimoniũ peruenerint, pœnæ quam in ipſos ſacer canon promulgauit, obnoxii ſint.

Lego αἰτιάζεται. · 492 · *Vide l.6. De ſecũd. nupt. C*

*VT CONCVBINAM HABERE NON LIceat. CONST. XCI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NEque minus ea lex quæ probroſè cum concubinis commiſceri non erubeſcentibus id permittendum iudicauit, honeſtatem ſúſque déque habuit. Ne ergo hoc legiſlatoris erratum dedecore noſtram rempublicam afficere ſinamus. Itaque lex illa in æternũ ſileto. Ab illa enim non modò religionis, verumetiam

Tit. De concubinis Dig.

tiam naturæ iniuria ſecũdum diuina Chriſtianíſque conuenientia præcepta prohibemur. Et quidem ſi quum fontẽ habeas, ſobriè inde haurire diuino præcepto monearc:qua ratione, quũ puras aquas haurire liceat, lutũ tu mauis? Tum tametſi fontem non habeas, rebus tamen vetitis vti non potes. Cæterùm vitæ conſortem inuenire difficile non eſt.

Alludere uidetur ad c. 5. Prouerb.

DE POENA EIVS QVI ALIQVEM DE-*dita opera excæcauit.* CONST. XCII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

TAmetſi aliter quàm veteres leges ſanciant, de eo qui alteri violentis manibus oculos effodiſſet, quum ipſe iudicio intereſſet, à nobis ſententia lata ſit: nunquam tamen in legem illam tranſformare animus fuit. Nónihil enim miſericordia moti (id quod ipſa res etiam indicat) tunc ita iudicauimus. Quoniam oculi, qui illos amiſiſſet, reſtitui non poſsẽt, eum qui id damni dediſſet, quanquã qui idem pateretur dignus eſſet, in eandem eſſe cæcitatẽ cõiiciendum non putaui. Interim tamen tantam pœnam cõſtitui, vt qui oculos eruit, eius ſigna ferat: & cui eruti ſunt, in tanta calamitate adeóque profunda cæcitate ex laboribus eius, qui illa ipſum affecit, aliquam cõſolationem habeat. Veruntamen, licet ita iudicatum eſſet, ex re iudicata legem facere (quemadmodum dixi) non tamen animus erat. Sed quoniam qui inter ſacra noſtra *officia* relatus eſt (cuius ego qua ratione poſtulationem

Innuere uidetur legem talionis, Exod. 21, & in 12 Tab. de iniuriis latam. De qua uide Inſtit. De iniuriis, Pœna autem iniur. & Aulum Gellium. lib. 20. c. 1.

Si ſacrorum officiorum magiſtrum intelligit, reſtitutus hic locus eſt.

reiiciam?) illam ſententiam, quòd mitis ſit, inter leges collocari petit, quò deinceps, ſiquãdo tale quippiam incidat, qualiter in præſenti in iniurium pœna conſtituta eſt, taliter ea res diiudicetur: poſtulato paremus, iudicialéque decretũ legis authoritate donamus. Siquis ergo cuiuſquã viſum læſerit, hunc, ſi vnum oculum ademerit, vno ſimililiter eodémque priuari ac talionis pœnam ſubire iubemus. Si verò ambobus oculis maleficas manus iniecerit, quoniam hîc pœnæ æqualitas neque cui nocitum eſt profit (quæ enim *in hoc* cæco vtilitas eſt, ſi alius etiam cæcus ſit?) neque pœnæ obnoxio, tametſi nõ immerito, *tamen acerbius quàm par ſit (quũ cæcis nihil miſerius ſit) inferatur*: iubemus ne æquabiliter, ſed diuerſo modo pœna procedat: ita vt & maleficus puniatur, & qui læſus eſt, vtilitatis quiddam ſentiat. Hunc 493
autem in modum legem concipimus, Quicunque amborum oculorum iacturam alicui intulerit, quo ſceleris ſui notam ferat, ipſe vno orbator. &, quoniã ſcelerata manu mutilari ipſum æquum eſſet, pro manus amiſſione beſſe bonorũ ſuorum mulctator: eúmque in *acerbæ* vitæ conſolationem, cui eruti ſunt oculi, accipito. Atque ſic cæcus quidem inde, quòd ad ſuſtentãdam vitam ſumptus accipiat, modicum quodpiam calamitatis lenimentum ſentito: ille verò pro manuum mutilatione in facinoris ſui pœnam (vt dictũ eſt) tum altero oculo, tum bonis priuator. Et hunc quidem ad modum, ſi reus diues ſit, pœna procedito. At ſi omnino pauper ſit, atque in

Omiſſum χεῖ ρον aut quid ſimile puto. ἀλλ. ὅμως ὁ βίος ἀβίωτος.

anguſtiis vitam agitet, neque quicquam illi qui ipſius violentia in miſerias cōiectus eſt, in compenſationem dare poſſit: ſimilis tum calamitatis & ſocius & particeps eſto, orbatúſque vtroque lumine, cæcus viuito. Si qui verò in ſcelere malefico opē tulerint, ſi quidem manus rei admouerint, ſimúlque oculos effoderint, eundem ad modū & ipſi puniūtor. At ſi ne vnà manus *ſuas* in oculos coniicerent cauerint, aliud autē quodpiam auxiliū in facinus contulerint: his ad corporis verberationem, cute tenus tonſionem, trientíſque bonorum mulctam, pœna ſiſtitor. Qui verò cæcitatis authores ſunt, prædictis pœnis ſubduntor.

Κακουργήματι ſuperfluum indico

*VT SI SPONSA EX ALIO GRAVIDA *deprehendatur, ſponſalia reſcindi poſſint.*

CONST. XCIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidem veteres qui de ſponſalibus tractarunt, quo neſcio modo ea de re non abſolutè præceperūt (ſiue quòd hoc de quo nunc ſanciturí ſumus, inter cauſas diſſoluendorum ſponſaliorum comprehendere noluerint, ſiue quòd tale quiddā quale impræſentiarum exortum legis promulgationem requirit, tum nondum inciderit) nos, quod hac in parte deeſt adimplentes, ſponſaliorum tractatum ad iuſtam abſolutionem deducimus. Vetus autem conſtitutio ſponſalia dirimit aliis atque aliis de cauſis: ob diuerſam videlicet de religione

Lego ἀκριβῶς

L. ult. De ſpō ſalib. C.

opinionem, &, ſi alter inſaniæ morbo capiatur, ac inſuper ob nonnullas alias: atque harũ vtrãlibet vtercũque deſponſatorũ haberet, ſponſalia diuelli iubet. Quod verò nunc in cõſyderationem noſtram venit, ſiue tunc temporis (vti diximus) nõdum euẽnerit, ſiue legiſlatores non euenturum arbitrati ſint, ſiue qua alia cauſa *eius ſilentio prætereundi* fuerit, inter dictas cauſas non commemoratur. Eſt autem iſtiuſmodi, ſponſam quandam furtiuis complexibus ab alio eſſe grauidatam (quum illa interim ſponſalem præ ſe caſtimoniam ferret) ſponſaliorum tempore compertum eſt. Atque hoc quidem illud eſt quod veteribus legibus comprehenſum non eſt. Nos igitur, quod deſit adiicientes, decernimus vt non modò propter diuerſitatẽ religionis, neque propter mẽtis emotionem, aut alias ob cauſas: verumetiam propter hoc, quo nihil magis matrimonio aduerſatur, quos ſponſaliorum opinio non veritas copulauit, diſiungantur. Quo modo enim vera ſponſalia ſunt, in quibus nihil verum neque genuinum conſpicitur? vbi meretriciũ ſe offert ſcelus, vbi cauſæ ſunt diſſidiorũ, & odii, vbi *animorum* alienatio (quæ mala *aceruatim* omnia pariter cum peregrino alienóque ſemine ſuſcipiuntur) quomodo ibi matrimonialis concordia, quomodo purus ſponſaliſque eſt amor? Quin vt quiſpiam alterius fœtũ ſibi ſubiiciat, id verò ratio non patitur. Neque item iuſtũ eſt vt qui ſpe honeſtæ caſti matrimonii oblectationis ſponſam in domicilium ſuum reci-

> Lego ὀπτη-σάντοιν.
>
> *Hunc deprauati huius loci ſẽſum eſſe nemo neget.*
>
> Lego ὑπο-θέσες.
>
> 494
>
> Lego ἔπερον. οὐδέ γε ἄξιον τὴν μὲν γαμέτην

pere conſtituerit, ſi illa matrimonii legibus inſultet, & cum aliis laſciuiendo, obleḷationis ſpem euanidam ipſi reddat, in meretricia illa facilitate ipſam vxorem agnoſcere debeat.

*LEGIS QVAE DE CONSVLATV AGIT *abrogatio.* CONST. XCIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVoniam noſtra legum repurgatio hunc ſibi propoſitum finem habet, vt non modò illa quæ ſubinde rerum ſtatum labefactant, verumetiam quæ longo tempore ſilentio obruta, inutilia prorſus & tanquam propter cariem publico vſu non contrectata eſſe videntur, è legali ſolo deleat: conſequens eſt vt &

Nou. 105. 'quæ de ſenatu tractat, legem, tanquam nihil in præſenti ad rempublicam pertinentem, cum aliis inutilibus legali corpori eximat. Olim quidem conſularis dignitas veneranda erat, venerandóſque qui ipſam ſubirent & magnificentia præſtantes efficiebat. Ac idcirco quibus cóſulatum gerere obtingeret, pro honore quem ex dignitate perciperent, remunerari rempublicã volentes, liberalia promiſcuæ plebi munera elargiebantur. Ac initio quidem, quantam munificentiam faceret, cuiuſque arbitrio permittebatur: poſtmodum autem ad certum modum decreto legali circũſcribi illam placuit. Atque hoc quidem, donec ſenatoriæ dignitatis in republica maieſtas floruit, obſeruatum eſſe apparet.

Lego πάντα Nunc verò, quum qui 'omnia mutat, temporis

curſus, hanc etiam conſularē magnificentiam è priſtina gloria & amplitudine in abiectā ſpeciem transformarit: ac verò qui ad illam procedunt, interdum ſibi non ſufficere, nedum aliis erogare quicquam poſſint: illam de conſulatu legem, quam propterea altum ſilentium occupauit, cum aliis inutilibus (vt dixi) fruſtra legalibus conſtitutionibus immiſtam, decreto maieſtatis noſtræ illinc eximimus.

DE AVVLSA TERRAE CRVSTA.

CONST. XCV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

ANtiquioribus, quæque antè natæ ſunt legibus, ortus cauſam rerum vſus præbuit. legiſlatores enim quæ in communem vitam incidunt, ſingulatim accuratè excutientes, pro illorum natura leges cōdunt. Quoniam ergo ex communis vitæ negotiis (quemadmodū diximus) legibus naſcēdi occaſio exiſtit: & verò propter nouam quampiam rem, quæ ad veterē aliquam legem referri nō poteſt, legem edi opus eſſe videmus, quò videlicet ſi aliâs quoq; iſtiuſmodi aliquid contingat, id legitimè diiudicari poſſit: legem pro conditione rei in rerum naturam producimus. At quæ illa lex: Quādo diuerſi dominii agri ſibi inuicem adiacent, & alter ſuperiore loco, alter autem depreſſo & campeſtri ſitus eſt, ſi ſuperioris & impēdentis agri pars aliqua cum arboribus aut ſine his prærupta ſubia-

Lego πάντων

Lego ἀναφρειν.

Videtur Leoni non occurriſſe l. 9. Alfenus, De dānno infecto, Dig.

495 centem agrum, qui ruinam excepit, obtegat, nc ſimpliciter neque inferioris agri dominus auulſam materiam tanquam ſuam vendicet: neque ſuperioris dominus, qui auulſionem paſſus eſt, de finium qui ruinam incidentem exceperunt dominio, illi litem moueat: ſed inferioris agri dominus ſuperioris agri domino, ſi diuulſam materiam (ſiue arboribus conſita ſit, ſiue illis vacet) recipere & aſportare velit, id permittat: ille autem optionem habeat vtrum receptam ſuiſque finibus reſtitutam materiam, quemadmodum ſolet obtinere: an verò (ſi illã aſportare nolit) prorſus tum à materia, tum à finibus, qui illam exceperunt, abſtinere: neque agri qui diuulſa ſuſcepit, domino negotiũ faceſſere velit. Quẽadmodum enim quum domus ſibi inuicem adiacẽt, & alterius ſtructura ſupereminet, alterius humilis & preſſa eſt, ſi eminentiorem domum in humilem collabi contingat, *dominus eius* aut delapſam materiam recipere, aut, ſi id nolit, *illa* prorſus cadere, neque domus quæ caſum excepit, dominum inquietare debet: ita hîc quoque, eo ad conſequentiam & exemplum tracto, idem cuſtodiri & obſeruari conuenit.

Vide l. 7, Vnde quæritur, eodem tit.

Quaſi legatur τὴν ἄνω καταπίπτουσαν οἰκίαν.

Voce ὀφείλει defectũ ſuppleo.

*DE SEPVLCHRO VIOLATO. CONST. XCVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ delicta ſola animi nequitia committuntur, nullaque naturali neceſſitate excuſari poſſũt, his neque venia tribuen-

da, neque inferendæ pœnæ effugium concedendum eſt. Quæ verò non omnino à malitia procedunt, ſed mixtam naturæ violétiam habent, his vtique ab illis qui propoſita ſibi naturæ vi iudicare volent, venia non denegabitur. Ex hac ego ratione ciuile ſacrúmque decretũ, dum de ſepulchrorum perſcrutatoribus ſtatuunt, ſibi mutuò contradicere coniicio. Ciuilis nanque lex, malam voluntatem tantũmodo intuẽs, negata prorſus venia, id delictum punit: ſacra *Vide l. 3, De* verò (ad paupertatem, quæ humanã vitam mi- *ſepul. uiol.* ſerè vexat, ſæpéque preſſos non audenda audere cogit, ni fallor, reſpiciẽs) pœnam in deprehẽſos non conſtituit. Nos itaque, ad vtrunque decretum nos accommodantes, ac, quoad fieri poteſt, pœnam atque veniam inter ſeſe coniungentes, ſancimus vt qui ſemel duntaxat id auſi fuerint, leni miſericordíque ſententia feriãtur: qui verò ex clementia illa iterum peccandi occaſionem rapiunt, nec inde prudentiores facti à malitia deſiſtunt, nullis precibus admiſſis pœnam ſuſtineant. Illa autem in dorſi verberatione criniúmque tonſione conſiſtet.

VT IN CONTESTATIONE LITIS, ET *magiſtratuum initio iuretur.* CONST. XCVII. 496

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO. *Vide Nou. 8.*

TAmetſi lex quæ in magiſtratuum initio, litiúmque conteſtatione iurandum præcipit, diuino iuſſui, qui iuſiurandum prorſus euitandum præſcribit, aliquo modo cõtradicere *Ad cũ itaque* *Vide tit. De iureiu. prop. cal. dan. C.* *Matth. 5.*

re videatur: tamen ſiquis verborum mentē perſpiciat, non in cōtrarium illam rogatā eſſe, ſed è diuerſo iuriſiurādi ſuſceptione idem quod eius prohibitione ſacra lex, efficere conari deprehendat. Etenim hæc quidem, quò mendacio prorſus viam præcludat, in vniuerſum iurare vetat: illa verò, dum hoc ipſum vult, ad fugandū mendacium iuſiurādum in auxilium aſſumit. Quapropter nobis non in verborum formā, ſed propoſitum illorum finem cogitationes adigentibus, nō aſpernari ciuile decretum, tanquā cum diuino & Domini noſtri mandato pugnet: ſed tanquam eodem vergat, illi honorem conſeruare viſum eſt. Cæteroquin etiam hoc ſentimus, Domini iuſſum non ſimpliciter ad moderanda communis vitæ negotia, ſed ad conſtituendum illis qui ad beatam illam ſublimitatem aſcendere deſiderant, in perfectiorem rempublicam gradum eſſe promulgatum. Cuius ſanè generis nonnulla etiam alia ſunt, vt hoc, NE SOLICITI SITIS ANIMAE VESTRAE, QVID ESVRI SITIS. &, NE REPONATIS THESAVROS IN TERRA. & cætera quæ eodem dicta ſūt. Hæc enim & ſimilia ſeorſum perfectioribus demandantur. Eapropter nos ciuili legi ſuam vim (quomodo diximus) imminutam conſeruantes, ſancimus, vt qui magiſtratum ineunt, litém ve conteſtantur, ſe veritatem mēdacio prælaturos, nec vllo modo recta via declinata, in obliquam fraudis ſemitā conceſſuros, iureiurando affirment.

Scriptum fortaſſe fuit φρούσῃ αὐτὴν συντηρεῖν τὴν

Matth. 6.

Lege χρῆσθαι

Lege πολιτικῷ.

DE POE-

DE POENA EVNVCHORVM SI VXORES *ducant.* CONST. CXVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

LEgum ortus tum vt reſpublica rectè conſtituatur, hunc ſibi finem proponit, tum interdum naturæ iniuria affectæ auxiliũ offert. Iuſtum eſt ergo vt nunc etiam de hac ſpecie, an eunuchos in matrimonium coniungi liceat, in quæſtionem ducta, lex enaſcatur. Sed priuſquã illa proponatur, rem examinare, & an iſtiuſmodi coniunctio matrimonium appellari poſſit: imò an omnino in illa quæ in matrimonio peragi fas ſit (quæ ſunt ſacræ preces, ſacrificiũ, carnalis oblectatio ac voluptas, & quæcunque in matrimonio fiũt) cognoſcere cõuenit. Sacerdos igitur ad imitationem cæleſtis à Conditore (qui ſexus ad multiplicationem copulauit) pronuntiatæ benedictionis, verba ſacra effatur. Humani autem ingenii voluptas & lætitia ad geniales cõplexus & vtriuſque ſexus fœtũ reſpiciẽs, progreſſum facit. Sponſorũ enim parentes, dum ſe viſcerum ſuorum viſuros fœtum, & ſponſi ipſi, dum ſe in lucẽ udituros generis ſucceſſores ſperant, multiplici voluptate perfunduntur. At hîc 497 nihil tale ſubeſt. quali enim cum oblectatione illi conueniant? quale ſacrificium *eorum* aggregationẽ ſtabiliat? Quum autẽ illorum coniunctio adeò omni oblectamento vacet, & conſecrationis, ſacrificiorum, benedictioníſque adeò nõ capax ſit, quomodo in ipſos matrimonii appellatio quadrabit? Imò, quomodo nõ aliqua, quæ

Lego προβάλλεται.

Lego ἑκάστου τῶν βλαστῶν.

Mendo hic locus nõ caret.

ſiderio reſponſurũ opinantes in euẽtu ſpes fefellerit: hìc verò vt tale aliquid dici poſſit permultum abſit, quum qui ad peregrinam illam commiſtionem conuenerunt, liquidò ſcientes ſe ſteriles ac ad gignendum inutiles conuenire, naturæ quaſi inſidiati ſint. Ac ſanè ob hoc duntaxat odio etiam ambo digni ſunt: mulier, quòd quũ coniugalis conſuetudinis cupida fœcundo ſe iungere potuiſſet, infœcũdum & ſterilem prætulerit: eunuchus verò, quòd vt in vanũ Dominus benediceret, impotentia ſua effecerit. Siquis porrò fundum ex quo alius aliquis fructus metat, vaſtet, & incultum relinquat, an hunc tanquam malũ atque pernicioſũ odio habebimus, eiúſque ſi fieri poteſt inſtitutum reprimemus: illi verò, qui fundum ex quo ratione præditum germen pullulet, deſolat & inutilem reddit, tanquam nihil indignitatis committat, id facere permittemus? Et ſanè quid quiſquam dicat? Sed Paulus (inquiunt) ait, MATRIMONIVM CONTRAHERE QVAM VRI SATIVS EST. quapropter naturalis feruoris contemplatione cõiunctio prohiberi non debet. Sed tu qui Paulũ laudas, ad Pauli verba attende. Matrimonium contrahere, inquit, id eſt per matrimoniale commercium cum muliere coniungi. Si igitur tua cum muliere commiſtio, conſociatio matrimonialis, & benedictione quæ in matrimonium coeuntibus debetur, digna eſt, matrimonium illam nomina, & obſerua vxorem: ſin ne tantillæ quidem benedictionis vnquam ca-

Lego οἱ εἰς τὴν ἔκφυλον

Lego τὴν ἄκαρπον.

Lego ἀργὸν

Lego καὶ τί ἄν τις φαίη;

Cap.7. ad Corinth. 1.

pax fueris (quæ enim aut qualis conſecratio, in iis qui ſimul contra Conditoris decretum, ſimul contra naturæ legem coniunguntur, locum habeat?) quid Paulum in approbationem cælibis tui & peregrini matrimonii pertrahere audes? Ad hoc verò, ſi qui ipſis naturalem & propriam marium potentiam execāt, hoc conſilio id faciunt (tametſi vitioſè, ac quadā in Deū rebellione id faciāt) ne amplius viros ſe exhibere queant, ſed quantum ad libidinis ſtimulos attinet, prorſus elangueſcant, cubiliſque fidi & in quos ſuſpicio non cadat, cuſtodes ſint (quod ſa-
498 nè ipſe vocis ſonus promittit) quomodo in hoc non iuſtam aduerſum ſe indignationem cudēt, quòd non ſolum inimicam naturæ voluntatem
Lego οἷς ὰ capeſſant: verumetiam illis 'qui licet malitioſè quomodo tamē ipſis videretur, vtiles illos reddere ſtudio habuerunt, aduerſari deprehendantur? & quum nouum atque peregrinū ſexum repræſentent, non tamen ſe neque initio attributæ naturæ, neque qua tranſformati ſunt, malitioſè arti accommodent? Propterea ſancimus vt ſiquis eunuchorum ad matrimonium procedere cōperiatur, & ipſe ſtupri pœnæ obnoxius ſit, & qui ſacerdos iſtiuſmodi coniunctionem prophanato ſacrificio perficere auſus fuerit, ſacerdotali dignitate denudetur.

*VT QVI IVSIVRANDVM DEFERT, *prior de calumnia iuret.* CONST. XCIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæcunque ad rectè cauendum ſpectant, quæcunque ad bonos mores pertinent, hæc & ſingulis & vniuerſæ reipublicæ, quæ à me adinuenienda, dummodo poſſim, aut ab aliis inuenta in publicum vſum deducenda petant & contēdant, in medium pono. Ac idcirco ſupra alias hæc etiā lex quæ eum qui aliquem ad iurandum adigit, ſe nullo dolo malo, neque faceſſendi negotii animo, ſed, vt rei cuius ambiguitate ratio ipſius æſtuat, veritatē cognoſcat, iuſiurandum exigere, prius iurare iubet: quum velut diſperierit, quæ reuiuiſcat digna viſa eſt. Quum enim id decretum rectè veterioribus placuiſſet, recentiores eius cautionem negligentes delato iureiurando, à quo exigitur, hunc id ſubire volunt: qui verò exigit, de eo nihil ſoliciti ſunt. Statuit igitur noſtra Maieſtas vt ſecundum veterum legiſlatorum decretum iuramentorum forma ſeruetur: & qui ab aduerſario auferre iuſiurandum conatur, quam fidem ex aliis quærit, de moribus ſuis prius ipſe præſtet: quòd nēpe nō dolo, ſed neceſſario & ineuitabili de cauſa ad deferendū iuſiurandū procedat. Exiſtimo enim, quū ambo ita ad iurandū adigētur, aut dilucidiorē in iuramētis exiturā veritatē, aut hos aliquo modo reprimēdos, neque tā prōptè alacríque greſſu atque nunc progredi videntur, ad deferendū iuſiurandū prodituros.

L.34. Qui iuſiurandū. De iureiur. ſiue vol. ſiue neceſſ. D. g.

Lego ὅρκων

DE SERVIS QVI LIBERIS IN MATRI*monium coniunguntur.* CONST. C.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

L.iii.

ſentiat, neque in promptu habeat vnde pretium plenè perſoluat, libertate per vim non mulctetur: ſed ſeruiens apud eundem dominum, mercede quotannis binis ſolidis æſtimāda, ſeruitutem tot annis duret quot pacto pretio in plenā ſummam deducto, dominū ſatis pro ſeruo accepiſſe, neque iuſtam cauſam ad detinendū amplius habere, ſunt oſtenſuri. L.3. De liber. cauſa. C.

DE SERVIS CONIVGIBVS, SI ALTER *illorum libertate donetur.* CONST. CI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NOn ſolùm quod inter perſonam liberam & ſeruilem ab initio contrahitur matrimonium, ſed quod cõmuniter in ſeruitute degentes in pari fortuna contraxerunt, hoc etiam, altero illorum fortè à domino libertate donato, altero verò in ſeruitute retento, ad inæqualitatem redactum, ex iſtiuſmodi cauſa valde contentioſas ambiguitates & quæſtiones, eo quòd lege diiudicatum nō ſit, perſæpe exuſcitare conſpicitur. Quum itaque hoc quoque à noſtra maieſtate lege conceptum, conuenienter diſtingui deberet, hanc perquam rectè diiudicetur legem accepit. At verò quæ illa lex? Iubemus vt ſi ſeruitute liberata perſona coniunctioni eius quæ in ſeruitute relicta eſt acquieſcat, ſecūdum formam de perſonis liberis & ſeruilibus matrimonio coniungendis lege comprehenſam, matrimoniū indiſruptum maneat. Oportet enim vt aut datam ſibi libertatem non vſurpet, & æ- Cōſt. proximè præcedente.

qualiter cum altera libertate non donata,ſerui-tutis iugum ſubeat, donec extremus vitæ dies domino obueniat,aut;ſi quidē libertatis digni-tatem exuere nolit,pro adiūcta ſibi perſona pre-tium ſe ſoluturam promittat. Cæterùm ſi hoc negligat, & ex libertate ſua occaſione arrepta, in ſeruitute relictam perſonam in ſuæ vitæ ſta-tum abripere conetur, non ſolùm non hac arro gantia quicquam efficiat, neque alteri libertatē donandi poteſtatem habeat, verumetiam ipſa quam libertatem nacta eſt,hac excidat,rurſūm-que ſeruitutis iugo collum ſubdat: vtpote quæ ingrato animo benignæ dominiſui ac beneficæ
500 voluntati iniuriam intulerit,eiúſque iudicium, quod reuereri & venerari debebat, tanquam per rebellionem contemnere cogitarit.

DE PRAEDIIS MARITIMIS AD REMORAS *piſcatorias conſtituendas ſeorſum non ſufficientibus ; & ut inuitis etiam ad ſocietatem adigatur.* CONST. CII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Recurre ad conſt. 57.

MVlta cumulatim bona mortalium vitæ confert prudenter & cum ratione inſti-tuta rerum communio.Etenim qui viri-bus valet,ſi cum altero,qui ſimiliter viribus va-leat,communicet,longè præſtantiores atque vti-liores eius vires fuerint:& diuites,ſi diuitias com munes faciant,maiorem ex diuitiis voluptatem capiant:denique ſi paupertas premat,operarum communio conſolatione,qua paupertatis acer-bitas mitigetur,non indigebit. Verùm quum a-

deo cõmoda atque vtilis in cõmuni vita cõmunio & ſocietas ſit, mirabilis quædã hominũ animos ſubiens prauitas, nedũ aliis ad vtilitatẽ impedimento eſt, verumetiam qui ipſam fouent, vt rebus ſuis noceri, quàm vt inita cum vicinis ſocietate ipſis aliquid lucri accedat, permittere malint, perſuadet. Ac tale quiddã certè de nonnullis audiuimus, qui quũ maritima prædia habeant, quæ per ſe non ita multum lucri adferãt, cum vicino autem & adiacẽte prædio communicatione coniũcta, vberiorem vtilitatem reddant: ſocietatẽ inire, neque illa cum vicinis prædiis commiſcere (qua ratione ambo aliquid lucrari poſſent) per malignitatem nolũt: ſed contrà, dummodo vicino nocumento ſint, ſeipſos etiam damno afficere malunt. Verumenimuerò tametſi damnum ſuum tales agnoſcere nolint, ſuáque malè adminiſtrantes, vtilitatem per improbitatem negligant, tanquam immanes belluæ, vt propinquos lædant, in ſua vulnera proruentes: nõ tamen iſtiuſmodi malignitatem in cõmuni vita Imperatoria noſtra Maieſtas inſoleſcere patitur, neque quia illi vtili cura digni non ſunt, auxilio vacuos relicturi ſumus. Quare ex parte aliqua ipſis, præcipuè verò vicino, quẽ iſta inhumanitas malè torquet, proſpiciẽtes, ſancimus vt, ſi iſtiuſmodi prædia mare verſus non adeò ſingula lata ſint vt ſepti remoratorii conſtituendi ius habeant, eius iuris conſequendi cauſa communione coniungantur: quò per iſtiuſmodi communionem domini ex ſuis poſſeſſioni-

quemadmodum illa, ſic quoque maritimi iuris portio in ſe cõſiderata, peculiare lucrum habet. (Non enim præda ibidem ſemper loci conſiſtit, tanquam venatores expectans) Alioqui verò etiam, quòd maior portio propter minoris defectum inutilis ſit. Quis enim ex re imperfecta vſus aut vtilitas? Additio autem minoris quum imperfectionem expleat, quódque per ſe ad nihil conducat, vtile reddat, rationi cõſentaneum ſit vt vtilitatis ex maiore portione, quæ citra acceſſionem minoris nihil emolumenti adferat, prouenientis æqualem partem domino ſuppeditet. Propterea igitur legẽ etiam quæ deinceps iuſtè hoc gubernet, Imperatoria noſtra Maieſtas profert. Statuimus verò vt ſi duarum maritimarum portionum, quarũ altera maior, altera verò minor ſit, ad conſtituendas remoras piſcatorias in communionem coniunctio fiat, vtriuſque portionis domini ex æquo inter ſe lucrũ diuidant.

Lego ἐπιμειζομένη.

Lego ἐλάττονος

Malim εὔλογος

DE PISCATORIIS REMORIS INTER *quas legitimum interſtitium non eſt.* CONST. CIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidẽ ſæpe vſu venit vt, quum legitimo interuallo vicinæ inter ſe remoræ piſcatoriæ non diſtent, cõtentiones atque lites exuſcitẽtur: de iis etiã cõtrouerſiis ſtatuimus vt reus, vbi legitimè cõuictus fuerit, ſi loci ſpatium patiatur, eò remoras transferat, vbi tanquã legis præſcriptũ deſpiciat, litem

ſubiturus non eſt: ſi verò quò transferat locus non ſit, annorum curriculum obſeruetur quot in litigioſo loco remorarum ſeptum fixum fuerit:&, ſi actore præſente, nullámque proteſtationem interponente decem annos conſtiterit, immotum eodem in loco permaneat: at ſi actor peregre ſit, vt ſeptum non moueatur, decennium non ſufficiat, ſed alterum annumerari oporteat, vt anni omnes viginti ſint. Atque hoc quidem præſcriptum in prophanis obtineat: Eccleſiæ verò & monaſteria, & ſiqua alia venerabilis domus, tum denique quæcunque ad fiſcum referũtur, quum ipſis ad annum quadrageſimum iura conſeruentur, dictum tempus deſpicient.

Lego τῶν ὑποχικῶν, & μοχστάσεων.

Ac ſic quidem de remorarum 'ſtatione quæ propter temporis longitudinẽ moueri non poſſint, ſancientes, iubemus ne actor maritimæ oræ e-
502 molumento priuetur, tametſi quod tempus elapſum ſit, obtinere 'litem non potuerit.

Quicquid pro καθάπερ reponas, omitti poterit.

SI MAGISTRATVS ALIQVIS RES FISCALES *furatus eſſe deprehenſus ſit.* CONST. CV.

LAudabilis res eſt legitima caſtigatio & pœna, quòd incompoſita emendet, & ad mala propenſos, ne in illa proruant, vel inuitos reſtringat. Laudabilis *eſt* (*inquam*) quãdo legibus conuenientem ſeruat clementiam, neque hanc excedere argui poteſt, neque verò caſtigãdi prætextu crudeliorem ſe exhibet. Quando & pater, donec benignè delinquentem filium caſtigat, ſimul prudentiæ, ſimul caſtigationis nomine lau

dãdus eſt. vbi verò, paterno affectu abiecto, non vt patrem decet, ſed atrocẽ in modum pœnam filio infligit, non paterno more caſtigat, neque quiſquam atrocitatem approbat. Ac ſanè ſi leges reuera reipublicæ parẽtes ſunt, (quemadmodum ſunt profectò) requiritur omnino vt pro ratione delictorum pœnas etiam conſtituant: nequaquam verò immanem aliquam, multóque quàm pro delicti modo grauiorem pœnam imponant. Nam quomodo id legitimæ eſt correptionis, quomodo inde manantis medicationis, ſi qui cuiquam mortem intuliſſe conuictus non ſit, morte puniatur? Medici ſanè quidẽ non præciſè integra mẽbra ſecari iubent, & lex quũ medicorum cõmiſeratione infinito maiorem præ ſe ferat commiſerationem (ſiquidem corpora tantummodo ſpectat medicinæ beneficium, leges verò tam animo quàm corpori beneficia præſtant) tantam crudelitatem in eos quibus mederi vult exercet? Hæc itaque quum hunc ad modum ſeſe habeant, placuit noſtræ Maieſtati, vti quæ lex mortem decernit in magiſtratum qui res fiſcales furatus eſſe deprehẽſus ſit, neque verò in hunc ſolum, ſed in illos etiam qui hac in re illi ſocii fuerint: hæc tanquam ab humano legalíque ingenio aliena non amplius in legalibus conſtitutionibus locum habeat, neque nominetur quidem, & velut ſuperuacanea extra rempublicam proiiciatur. Dehinc verò iſtiuſmodi magiſtratus pro fiſcalis rei furto dignitate expellantur, quæque ſurripuerint, hæc in du-

Mutari néc- ne οὐδεὶς ἔ- σαι debeat, uiderit cui uacat: mihi ſenſum ex- preſſiſſe ſa- tis eſt.

Orationis ratio προαιρεῖται & ἐπι- δείξεται po- ſtulat.

Vide tit. De crim. pecul.

peratoria noſtra maieſtas corrigens, ſancit ne iſtius portionis dominium mulieri auferatur, vtíque ipſa quomodo viſum ſit de illa ſtatuat, & nihil aliud liberis quàm quod ex Falcidia ipſis competit debeatur: tamen vt priorum nuptiarum illa non obliuiſcatur, neque inducto altero marito, prioris toro cõtumeliam inferat. quòd ſi contingat, à nobis attributo dominio prorſus excidet, illáque fato functa, liberi rerum domini fient.

VT ACTOR ANTE LITIS CONTESTAtionem porrecto libello iudici fidem ſuam probet.

CONST. CVII.

SI quicquid honeſtum vitæque humanæ vtile eſt, à ſenio liberum ac ſemper vernãs permaneret, neque vnquàm eius vtilitas deficeret: id verò lõgè præſtantiſſimũ foret. Quãobrẽ etiã, ſi cõtingat (vt ſanè perſæpe cõtingere ſolet) vt eò neglecto vtilitas depereat, quorũ curæ cõmunis vitæ bona incũbũt, hi certè vt ne id quod de ſe multum vtilitatis in commune diffundat, reſtituere negligant, ſanequam conueniens eſt. Eapropter & noſtra Maieſtas legem quãdam rebus humanis multo quondam vtiliſſimã, nunc verò velut ſenio confectã, & ne prorſus inutilis fiat, periclitãtem, ad priſtinum robur reducẽs ſenii incommodum quaſi abradit, & ad primitiuũ ipſius vſum reíque publicæ vtilitatem renouat. Lex autem de illis qui actionem mouent agit, vt hi, priuſquam ad rei diſquiſitionem deueniã

Hanc legem intercidiſſe puto. Cõſules interim Nou. 112, Cæterum.

tur, de ſuo inſtituto iudici fidem faciant, ſcripto complexi, ſe nullo dolo malo aduerſarium inquietare, neque alio iudicio condemnatos eſſe, neque in præſens ſcire ſe nullum ad tribunal aditum habere, & maligno conſilio negotium faceſſere, neque denique mendaciis veritatem interuertere conaturos eſſe. Atque hæc quidem legis præſcripta ſunt: quæ ſanè rectè ſeſe habent, eáque qui tranſgrederetur, huic pœna infligebatur. Neque verò huic ſoli, ſed cauſarum etiã patronos iiſdem dicta lex adiudicabat. Itaque hãc (quemadmodũ dixi) ceu deperditam, prorſúſque inutilem redditam, Imperatoria noſtra Maieſtas tũ ad priſtinas vires reducit, tum in rempublicã reditu donat. Ac verò ſancimus vt qui dehinc in iudicium procedere volẽt, ante introitum, quæ à lege præſcribuntur exhibeant.

τὸ hic expungo.

504 DE EO QVI AD PRIMAM DENVNtiationem iudicio ſe non ſiſtit. CONST. CVIII.

NEque verò hoc, tametſi neglectum hactenus contemptuíque habitum ſit, incorrectum relinqui fas eſt, potiúſque vt conuenienti auxilio potiatur conuenit, vtpote quod humanis rebus multam de ſe vtilitatẽ præbeat. Nos itaque, quemadmodum is tractatus qui litem inſtituere volentibus formam præſcribit, innouatus eſt, ad cõſimilem etiam modum hoc innouantes, ſancimus vt qui ſemel iudiciali citatione in ius vocatus, neque ipſe paret, neque alium qui pro ipſo in iudicio ſe offerat mittit, iterum

Lego δίκην βουλομένων τύπον Cõſule Nou. 112, Porro quũ omnes.

terum iudicii denuntiatione impetatur: cui ſi ſimiliter non obtemperet, neque tertia denuntiatione indignus cenſeatur: & ſi quidem, quũ tam patienter iudicialis clementia ipſum expectet, ipſe nihilominus, tertiam citationem contemnens (quum nulla iuſta cauſa comparitionem eius impediat) neque per ſe neque per alium iudicio ſiſtat: tunc omnino etiam abſens condẽnetur, & nequaquam deinceps vel quæſtionem mouere, vel condemnationem ſubterfugere ipſi permittatur. Atque hoc in vtrũque litigatorem decernimus, ſiue quis in ius vocatus, comparere negligat, ſiue quis actione inſtituta, aduerſarióque in iudicium producto, deinde ipſi moleſtias protelationéſque litis machinans, ab intenta actione dolo malo deſiſtat. Etenim hic quoque, vbi ter à iudice citatus non paruerit, abſens condemnabitur. ita tamen (quemadmodum dixi) ſi nulla cauſa, quæ illum qui ſe in iudicio non obtulit, veriſimiliter purget, ad iuſtam excuſationem ſubſit.

Quomodocunque Græca legi debeant, hic eorum ſenſus eſt.

NE INTRA SEPTIMVM AETATIS ANnum ſponſalia ineãtur, neque ante decimumquintum maribus, aut decimumtertium fœminis, matrimonium conſecretur.

CONST. CIX.

Qvum ſuum cuique rei tempus eſſe Sapiẽs tradat, idque cõmunis omnium, qui modò mentis cõpotes ſunt, ſentẽtia tum amplectatur tum probet: in omni actione tempus obſeruare lõgè pulcherrimum fuerit. Quòd ſi fortaſſe alibi, in contrahendis certè matrimo- *Eccleſiaſt. 3.*

niis negligi non debet. Oportet enim vt quò ea res in communi vita magis neceſſaria eſt, eò prudentius cautiúſque ad illam procedatur. Quam ſanè nos ob cauſam ſecundum veteres, qui rectè hac de re lege lata ſtatuerunt, ſancimus nequo modo ante ſeptimum ætatis annum ſponſalia conſtituantur, neque matrimonium, ſponſa duodecim, ſponſo verò quatuordecim annis minore, ſacris cæremoniis confirmetur. Atque hoc quidem, quantum ad communem publicúmque reipublicæ vſum attinet, ita vetitum ſit. Verùm ſi imperator (vt ſæpe accidit) nouam familiam conficiens, & ſponſalia, & conſecratione peragendam coniunctionem intra præſtitutos annos deſpóſandis decreto permittat, id nihil legi aduerſabitur. Licitum enim eſt vt quibus Deus vniuerſi terrarum orbis, tanquam familiæ cuiuſpiam, adminiſtrationem demãdauit, hi ſecus quàm lex, quæ ſubditos de-
505 uincit, præſcribat, familias cogant.

Idem habes l.14. De ſpõſal. Dig. Recurre ad conſt. 74 Leg. τὸ πάντα προσῆκ.

VT MVLIER, SOLVTO MATRIMONIO *dotem ſuam, proptérque nuptias donationem, & reliquam omnem mariti ſubſtantiam in commentariũ conſcribat, ac eo prolato reſarciri ſibi poſtulet ſi quid damni in rebus ſuis à marito ſe paſſam dicat: citra commentarium autem euidentémue probationem nihil petat, aut petendo accipiat.*

CONST. CX.

QVum præter alia, quæ ſanctè à veteribus de matrimonii rebus tractata ſunt, huic quoque tractatui ſatis proſpectũ ſit; vt nempe mulier ſoluto matrimonio non quoquo

Vide titt. Soluto matrim. & l.22, De iure deliber. C. Nou. 1. etiam, Hinc nos cura. & Nou. 97

modo res maritales percipiendas & detinendas vendicet: ſed, ſi de illis controuerſia moueatur, confectum poſt morté mariti de dote ſua & donatione propter nuptias, reliquíſque maritalibus facultatibus commentarium publicè prius exhibeat: & ſiquid ex dote à marito cõſumptũ eſſe appareat, id ex ipſius bonis repetat quũ hoc (inquam) quo modo ius atque æquitas poſtulat, à veteribus conſtitutũ ſit, at verò nũc eius nulla ratio habeatur: quoniam veterum prudentiæ vtilitatem conſeruandam ducimus, illorum ſanctionem renouãtes, ſtatuimus vt dehinc omnibus modis de dote, proptérque nuptias donatione, & aliis quibuſcũque maritalibus rebus à mulieribus commentarius cóficiatur: quò ſiquando ad iſtiuſmodi controuerſiæ ſpeciem adigantur, & ad res maritales pro eò quantum ipſarum res deteriores redditæ ſunt, procedere velint: ex eo commentario aut probatióne petitionis æquitas cognoſcatur: *ut tum* rectè res maritorum vendicent, quando commentario comprehenſa ab illis inſumpta eſſe cõſtabit. Citra commentarii autem teſtimonium neque petitio locũm inueniat, neque illæ contentióſè petentes aut audiantur, aut quicquam eorum quæ petunt conſequantur. Porrò commentarii conficiendi tempus ſtatuimus, vt intra tres menſes fiat: & cuiuſmodi mulcta à veteribus in tutores conſtituta eſt, talis etiam hîc procedat. *Vide l.7. De adminiſt. & peric. tutor. Dig.*

VT SI VXOR MENTE CAPIATVR, IDque neque dolo mariti, neque ipſo cõſcio aliorum maleficio fiat, & ultra tres annos id malum duret: matrimonium dirimatur, alterámque uxorem ducere marito liceat.

CONST. CXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NIhil adeo ad conſeruandum genus humanum eſſe neceſſarium, atque quod è coſta viro attributum eſt ſubſidium, cùm ar-
506 tifex ille qui iſtud condidit, tum ipſa natura diuino documento atteſtatur. Quod quum ita ſit, iſtiuſmodi de re illa commẽtari & ſtatuere, quæ per omnem vitam illis qui coniugii nexu vniti ſunt, auxilio gaudióque ſint, quæ in initio propoſitum coniugii finem confirment (non verò contrà affligant & miſeriam perpetuúmque mœrorem adferant) legis prouidentiam, & ſiqua alium de cura mortalium rebus ſuccurrit, par atque conueniens erat. Si ergo coniugiũ tale eſſe oporteat (quemadmodũ certè oportet) non ſanè ſuſcipienda mihi illa lex videtur, quæ, ſi poſt initũ matrimonium furore vxor corripiatur, maritũ illam perpetuò retinere, & furoris incommodũ ſemper ferre cogit. Vbi enim approbetur, vbi rationi conſentaneum, aut matrimonialis conuictus ſolicitudine dignum videatur, vt per totam vitam maritus inſanienti vxori alligetur, eiúſque fœditatibus conficiatur? Si enim nullus adeò truculentus eſt vt vel momento quenquam cum feris in eundem locum includere ſuſtineat, quomodo legis benignitate prædita illa lex eſt,

Lego νυμφίοις

L. 16, Furor, De ritu nupt. Dig.

Lego ἀπὸ τῆς ἄξιον

quæ perpetuo efferatæ furore coniugi cohabitare maritum iubet? Sed per coniugium (inquiũt) in vnum corpus coierunt, oportétque membrũ alterum alterius morbos perpeti: &, diuinũ præceptum eſt, quos Deus iunxerit, ne ſeparentur. Præclara quidem hæc & diuina, vtpote quæ à Deo pronuntiata ſint: verùm non rectè neque ſecũdum diuinum propoſitum hic in medium adferuntur. Si enim matrimonium talem ſtatũ conſeruaret qualem eius in principio pronuba exhibuiſſet, quiſquis ſepararet, improbus profectò eſſet, neque reprehenſionem effugeret. Iam verò quum præ furore ne vocẽ quidem humanam à muliere audias, nedum aliud quidquam quæ ad oblectamentum & hilaritatem matrimonium largitur, ab illa obtineas: quis adeò acerbum horrẽdúmque matrimonium dirimere nolit? Eapropter ſancimus vt, ſiquando poſt initum matrimonium mulier in furorem incidat, ad tres annos infortunium maritus ferat, mœſtitiámque toleret: & niſi interea temporis ab iſto malo illa liberetur, neque ad mentem redeat, tunc matrimonium diuellatur, maritúſque ab intolerabili illa calamitate exoneretur. Cui ſanctioni hoc adiicim⁹, vt furoris cauſa inueſtigetur, in eámque inquiratur, num fortè mariti, aut *ipſo conſcio* familiarium eius aliorúmue quorumlibet technis atque dolo ſit conflatus. Quod ſi ſic eſſe deprehendatur, & quidem maritus maleficii arguatur, vt hic in monachũ tranſformatus, nolénſque volens monaſterio inclu-

Gen.2. Matth.19 Lego ei ipſo

M.iii.

Lego κακίας εἰς τὸ

ſus nequitiæ ſuæ pœnas luat, manantíque ex ſacris canonibus animæ curationi ſubiectus ſit, decernimus. At ſi à cognatis ipſius, aut aliunde ipſo conſcio noxa orta ſit.***

VT SI MARITVS PER MATRIMONII *tempus in furorem incidat, intra quinquennium matrimonium ſolui nequeat: eo autem elapſo, ſi furor eum adhuc occupet ſolui poſſit.* CONST. CXII.

Plenior interpretatio ex l. 16, De ritu nupt. Dig. Idémque facias ex l. 8, De ſponſal. Dig. ſi puntiar ſponſalia nectere nelis, quod hîc non cõuenire uidetur. Adhibebis porrò commodè hiſce conſtit. l. 2, Si maritus, Soluto matrim. Dig. Lego πῶς αὐτὸ ἡμᾶς

507 VEterum iuriſconſultorũ ſententiam, quæ furorem matrimonium impedire, iam initum autem non infirmare cõſtituitur, neque conuellere neque reprehendere eſt animus, illóſque ipſos ad iudicium ſuum, quo ad id decernendum commoti ſunt, expendendum remitto: vt tamen illam aut approbem aut confirmem, quòd id mihi approbatione indignum videatur, induci nequeo. Nam quum matrimonium, ſi furor præueniat, impediatur: at verò ſi inito iam matrimonio furor ſuperueniat, illud nihil lædi dicatur: quomodo hinc ad comprobandum illectemur? Si enim hoc in matrimonio ſpectatur, vt cum vtriuſque coniugis cõmodo cõtrahatur: quomodo qui ne id ab initio, tanquam inutile, conſiſtat, ſuadet: ſi, poſtquam initum erit, eadẽ calamitas exiſtat, non idem eius compagem, tanquam inutilem, diſſuadebit? An operam dari oportet ne quis omnino in mali cuiuſquam periculum incidat: qui verò iam inciderit, hic ſine omni ope relinquendus, ipſiúſque calamitatum non miſereſcendum eſt? Quod

perinde ſit atque ſiquis, priuſquã morbo quiſpiam corripiatur, adhibendũm remediũm exiſtimet, at iam correptum negato remedio mori ſinat. Veruntamen (id quod dixi) reprehendere iuriſconſultos non eſt animus: vt tamen ipſis aſtipuler permultũ abeſt. præſertim verò quum multi alii modi ad ſoluendum matrimonium conſtituti ſint, quorum nullus cum furoris malo cõferri rectè poſſit. Quomodo nanque mariti prodigalitas, aut religionis diuerſitas, aut in naturali cõſuetudine impotentia & imbecillitas, aut ſiquid aliud his connumeratur quod ad diſſoluendum matrimonium valeat (cuiuſmodi eſt, ſi ſeruilis conditionis coniugem eſſe appareat, & ſi quæ in pactionibus nuptialibus promiſſa ſunt propter paupertatem plenè præſtari nequeant) hæc (inquam) & ſimilia, quibus matrimonia diſſoluere lege tributum eſt, quomodo tandem cum furoris calamitate comparari poſſũt? Nos itaque ſancimus vt, ſi furor poſt initũ matrimonium ſuperueniat, ne intra quinque annos coniuges diſiungantur. Etenim quemadmodum quando per omnem vitam furor duraret, nec tamen matrimonium dirimi poſſet, id durũ & acerbum eſſe viſum eſt: ita tanto tempore expectare & perſeuerare neceſſe eſt. At ſi, poſtquam tantum temporis decurrerit, malum ſe non remiſerit, neque furioſus reſipuerit: cum neutrius commodo aut incommodo coniugium dirimatur. Atque hæc quidem ſtatuimus, non quò ſuperioribus legiſlatoribus obtrectemus: ſed vt

quam ſubditis curam debemus adimpleamus. Iam verò ſi furor ipſo nuptiarum die animaduertatur; quominus confeſtim matrimonium, tametſi ſacro ritu confirmatum ſit, diſſoluatur, nihil obſtiterit: perindéque ac ſi ante nuptias furor animaduerſus eſſet; matrimonium in irritũ recidet atque diſtrahetur. Sed quòd poſt conſecrationem diſiungendos eſſe coniuges dicitur, fortaſſe id nonnullis recto iudicio deſtitui videbitur: quaſi, poſteaquam ſacrificio iuncti in vnum corpus coierunt, non dirimi illos ſed vnitos ſini oporteat. Et præſertim quidem quum præſtantius membrum, adeóque caput maritus ſit: neque præcipua corporis membra, ſi morbo aliquo occupentur, amputari ſoleãt. Atqui hæc ratio, dum à coniunctione ſtare atque illam defendere ſe putat, quid ſibi benedictio velit ignorare videtur. Hæc enim præſtantiſſima quæque cõnubio largiri cogitans, pudicitiam, indiſſolubilique quodam amoris vinculo coniuges deuinciens, propagationem generis, & ſi quid aliud matrimonium iucundum reddit, conſecrat. At furori *quæſo* quomodo cum hoc ſacrificii propoſito conueniat? Vbi enim pudicitiæ integritas, quando mens ſeipſam non nouit, miſerabiliſque ignorantiæ infortunio premitur? Vnde verò propagatio generis ſperetur, quum furor ſpe-
508 ctaculum ſolo aſpectu horrendum miſeræ vxori miſeriorem maritum exhibet, nedũ ipſi cum illo cõſuetudinem habere permittit? Quali porro amoris vinculo colligentur, quum morbus

[Margin note: Lego σωφροσύνην, καὶ ἄρρηκτον]

vniuerſum hominẽ efferat, & vt quiduis potius quàm homo videatur efficit? Ac profectò ſi fortè ex tam infortunato connubio fœtus in lucem prodeat, quum natura fructus rebus vt plurimũ aſſimulare ſoleat: quomodo non hic ipſe fœtus humano generi commune detrimentum adferet? Mihi igitur propter hæc etiam, matrimonium poſt furoris correptionem ſoluendum eſſe conſtituere, iuſtum, rationíque eſſe conſentaneũm, neque ad reprobationẽ matrimonialis benedictionis, neque ad aliud quodpiá crimen vergere viſum eſt. Quòd ſiquis ſanctionem à crimine nõ liberet, hic apud ſe furioſi matrimonii vtilitate expenſa, quantum momenti iudicium ſuum habeat cognoſcet.

VT, QEMADMODVM IN ALIIS STRV*cturis lege cautum eſt: ita etiam ſubdialium ambulactoriũm ſtructuræ, quæ ſolaria appellantur, decem pedibus à vicinorum ædificiis diſtent.* CONST. CXIII.

QVæ veteres de domuum & alioqui parietum ſtructuris tráctauere, perbellè illa ſe habent: & vicina ædificia decem inter ſe pedibus diſtare debere, ab iiſdem rectè cõſtitutum eſt. Verùm quoniam de ſubdialibus deambulationibus, & (quomodo aliquis fortaſſe vocet) proſceniis ſpectatoriis, quæ ad apricãdi vſum, & cum quidem ſolum excogitata ſunt, atque à ſole nomen acceperunt (ſolaria enim appellantur) in lege nulla mentio facta, nihilque

Vide tit. De ædificiis priuatis, C. & Zenonis conſtitutionem à nobis Latinam factam

conſtitutũ eſt: decreto quod de illis ſtatuat, quæque ſubinde (vt veriſimile eſt) de iiſdem contẽtiones emergunt dirimat, opus eſt. Decernimus igitur vt & in his ſtructuris, ſolariorum nẽpe, inter vicinos tantum interſtitium ſeruetur quantum in aliis cõſtitutum eſt. Etenim quemadmodum in illis conſpectus *prohibendi* cauſa decem pedum interſtitium ſtatutum eſt: ita hîc quoque meritò idem ſpatium eadem de cauſa præſcribetur: præſertim verò quum conſpectus maiorem etiam diſtantiam hîc requirere videatur. Nam ſi, ne ſe inuicem vicini cõſpiciant, inter alia ædificia decem pedum intercapedo relinquitur, hîc tanto id magis fieri debet, quantò huiuſmodi ſtructuræ conſpectui magis ſunt expoſitæ. Conſtat enim ſedentem quippiámue fafacientem in ædibus aliquem, quòd multa ſeptorum obſtacula interſint, non ita facilè poſſe conſpici. In proſceniorum verò de quibus agitur operibus, aut (quomodo multi dicere malint) menianis, quominus in quancunque partem circunſpectes nihil obſtat. Eapropter ſancimus ne aliter cuiquam talem ſtructuram fabricari liceat quàm ſi decem pedibus à vicinorum ſtructuris abſtineat. SIMILITER ſiquis ædium ſuarum faſtigium mutans, marmoreas cruſtas obducat, hic etiam non aliter id faciat quàm ſi dictum decem pedum interſtitium inter ſe & vicinum relinquat: *** aut alius quiſpiam modus auxilium ferat: longi tempo-

riſ præſcriptio, nempe ſi ex quo opus conſtitit, à legibus præfinitum tempus decurrerit, aut pa-ctum aſſeruetur, ex quo quis facultate acce-pta ad ædificandum acceſſerit: iubemus vt in ſuo ſtatu ſtructura maneat, tametſi à vicini ſtru-ctura decem pedibus non diſtet. *Non temerè obſcurũ hũc locũ meliùs exprimas.*

FINIS.

IMP. IVSTINIANI EDICTA, AB HENRICO AGYLAEO LATINITATE donata, excepto primo.

EDICTVM VBIQVE LOCORVM CONſtitutis Dei amantiſſimis Archiepiſcopis religioſiſſimiſque patriarchis conſcriptum. EDICT. I.

Primum hoc edictũ uertit Haloander, quod Iuſtiniani Nouellæ octaua adiunctum eſt.

CVram gerentes traditæ nobis à Deo reipublicæ, ſimúlque vt ſubditi noſtri ex omni parte cum iuſtitia vitam degant ſtudentes, ſubiectam legẽ deſcripſimus, quam quidem & ſanctitati tuæ, & per eam omnibus qui in prouincia tua ſunt, manifeſtã facere pulchrum duximus. Tuæ igitur religionis & reliquorum epiſcoporum fuerit iſta obſeruare, & ſiquid præſides tranſgrediantur, ad nos referre, nequid eorum quæ religioſè ſimul & iuſtè à nobis ſancita ſunt, deſpiciatur. Nam ſi nos quidẽ ſubditos noſtros miſerati, quòd vltra publicorum tributorum penſitationem ingentibus *præterea* iniuriis propter vẽditiones prouinciarum ex præſidum rapina ſupprimebantur, eas per ſubiectam legem tollere properauimus: vos autem, in vtranque dormientes aurem, nihil nobis renuntietis: ſit quidem Domino Deo conſecrata, vos autem rationem ei reddetis de iniuria a-

lis *illata*, ſi *per hanc occaſionem* quòd *de his* non inſtruamur, nocumẽti aliquid veſtris iſtis hominibus irrogetur. Imò vos, qui in loco præſẽtes eſtis, & tam pro vobis quàm pro cæteris decertatis, oportet certiores nos reddere & de iis qui rectè ſe in adminiſtratione gerunt, & qui hanc noſtram legem tranſgrediuntur: vt vtroque cognito, in hos quidem animaduertamus, illis verò aliquã referamus gratiam. Simulac verò lex publicè propoſita & omnibus manifeſta facta eſt; tunc ſuſcepta intra ſacroſanctam recondatur eccleſiam vnà cum ſacris vaſis, nimirũ quum & ipſa Deo dedicata, & ad ſalutem ſub ipſo conſtitutorum hominum ſcripta ſit. Multo autem ſpecioſius & magis ex vſu hominũ qui per ea loca ſunt, facietis, ſi eam tabulis aut lapidibus inſculptam in porticibus ſacroſanctæ eccleſiæ perſcribatis, promptam omnibus legendi & parandi ea quæ ſancita ſunt facultatem præbentes. Quum verò de præſidum ſynceritate tantam in animo ſolicitudinem repoſuimus, manifeſtum eſt multo nos minus permiſſuros ciuitatum defenſoribus vt vel aliquid accipiant vel dent. Dabunt enim pro præbitis ſibi in foro glorioſiſſimorũ præfectorũ iuſſionibus, ſi quidẽ maiores ſint ciuitates, *tantùm* ſolidos quatuor: ſi minores, ſolidos tres, & præterea nihil. à nemine autem quippiam, ſi reditus illis ex publico conſtitutus erit: aut, ſi nihil, ex publico percipiant, vltra ea quæ ſacra noſtra conſtitutione ipſos ferre debere expreſſum eſt, accipient. Alioqui ſiquid *vel*

ipſi, vel ipſorum (vt vocant) chartularii, vel quiſpiam eorum qui circa ipſos ſunt, accepiſſe deprehendentur: in quadruplum ei quod acceperunt reſtituent, neque non ea ſolicitudine depellentur, & præterea perpetuo exilio mulctati, & corpore caſtigati, locum dabunt melioribus viris, qui pro malis eam ſolicitudinem obeant. Eritis autem vos quoque huius rei cuſtodes, ſimul inhibentes ea quæ cõtra hæc fiunt, ſimul ad nos referẽtes, vt neque aliud eiuſmodi admiſſorum lateat, neque latendo relinquatur impunitum, ſed vndique ſubditis noſtris æquitas & iuſtitia refloreſcat. Sed & qui etiamnum in officiis ſunt, ſi poſt huius legis inſinuationem non omni rapina abſtinuerint, ſciãt etiam ipſi ſe conſtitutis in hac lege pœnis ſubiiciendos. *Scriptum eſt hoc edictum ad epiſcopos* DAT. XV. CAL. APRIL. CONSTANTINOP. BILIS. V. C. CONS.

NE PRAESIDES IN FISCALIBVS CAVſis *fidem publicam dent.* EDICT. II.

Idem IMPERATOR IOHANNI prætoriorum præfecto.

EX iis quæ à gloria tua ſine ſcripto ad nos relata ſunt, non exiguam publicorum tributorum illationi difficultatem prouinciarũ præſides, dum quibuſlibet fidem publicam dãt, attuliſſe cognouimus. Eos enim qui tributa publica ſuſcipiunt, inde ſibi ſecuritatem atque tutamentum prætendẽtes, quod aurum ipſis perſuſum ſit, non tranſmittere, ſibique maximam

partem retinere,& quum aurum debeant, malè ſibi data fide publica abuti. Miſſa igitur ad excellentiam tuam hac ſacra pragmatica forma, ſtatuimus vt per edicta ſua omnibus clariſſimis prouinciarũ præſidibus interdicat,ne in fiſci cauſis fidem publicam dent: in priuatorum autem ſolùm cauſis liceat ipſis, iis qui id deſyderãt fidem publicam dare, idque ad certum tempus: quod nõ cõtinuò poterunt, vbi elapſum fuerit, denuo renouare. Sciãt verò omnes quòd vbi tales ſecuritatis promiſſiones ab illis acceperint, nullam inde vtilitatẽ ſenſuri ſunt: ſed facultas cuicunque,cui hoc iniũctum eſt,vt quæ ab illis debentur publica tributa perſundat;fuerit, vt illos comprehẽdat:vt quæ illis in prouincia data fides publica fuerit,in nulla re ipſis vtilis futura ſit. Cæterùm illi ſoli ſecuritatẽ habeant qui aut ad ſacram noſtram iuſſionem, aut ad excellentiæ tuæ mandata ſecuritatis promiſſiones abſtulerint. POSTEA QVAM etiam à gloria tua edocti ſumus quomodo nõnulli in diuerſis prouinciis,inquiſitionẽ in eos qui ſe hæreticorũ erroribus dedidiſſẽt, facta, quũ multos ſubditos hãc ob cauſam cõprehendiſſent, ſportularũ ratione magnam vim auri ab ipſis ceperint: ſancimus vt qui id auſi ſint,& comprehendantur, & ad clariſſ. prouinciarũ præſides adducantur, poſt probationes quod ceperint,in triplũ refuſuri:vt ſimplũ iis qui damno affecti ſunt, reddatur, duplum verò in fiſcum inferatur. PORRO qui in vica-

riana cohorte, quæ ſpectabili Aſianæ iuriſdictionis vicario apparet, locum & ordinem obtinent, ſuo bonorúmque ſuorum periculo publicorum tributorum illationi incumbant: quum quidem qui in prouinciali cohorte numerantur (quomodo & id ad noſtram pietatem excellentia tua retulit) deficiant, numerúſque ipſorũ in paucos admodum coarctetur, ac à longo iam tẽpore clariſſ. prouinciæ Phrygum Pacatianorum gentis præſidis magiſtratum etiam vicarius aſſumpſerit. Qui ergò in vicarianá cohortem referuntur, facultatem habeant vt ex vicarii qui nunc eſt, & pro tempore futurus eſt, iuſſũ publicas contributiones exigant, illáſque fiſco inferendas curent. CONSTITVIMVS etiam vt qui in quacunque prouincia prouinciales tributorum ſuſceptores ſunt, in acceptilationibus quas faciunt, quòd ipſis perfuſum aurum eſt, diſtinctè deſcribant: diſtinctè etiam ponant, quantum occaſione eorum, quæ excellentiæ tuæ menſæ, quæque ſacris noſtris largitionibus competunt, tranſfuſum ſibi ſit: vt perſolutam quantitatem per huiuſmodi acceptilationes euidenter explicent & manifeſtent: denique ne qui facultatem habeant vt quæ ex aliis titulis acceperint, in alios tranſponant & accepta ferant. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram pragmaticam declarantur legem, ea excellẽtia tua ad effectum deduci præcipito.

DE ARME-

DE ARMENIORVM SVCCESSIONE. EDICT. III.

ARmenios priſtina iniuſtitia liberatos, tū ad noſtras per omnia leges deducere, tum decora æquabilitate donare volumus. Et quoniam barbaricam quādam inſolentémque, & quæ neque Romanos neque noſtræ reipublicæ iuſtitiam deceat, apud ipſos eſſe legem nuper didicimus (vt *nempe* maſculi in parentum hæreditatem ſuccedant, fœminæ verò non) emiſſa præſenti ad magnificētiam tuam ſacra lege, decernimus vt ſucceſſiones æquales ſint, & quæ de viris mulieribúſque Romanorum legibus conſtituta ſunt, hæc etiam in Armenia obtineant. Sanè idcirco illuc noſtras etiam leges tranſmiſimus, vt in eas oculos conuertentes ad præſcriptum illarum rempublicam gubernarēt. Quoniam verò quæ præceſſerunt, ea omnia commouere abſurdiſſimum eſſet, ſtatuimus vt hæc lex inde ab initio pii noſtri imperii vim & vigorem habeat: vt ab eo tempore hucuſque defunctorū ſucceſſiones hūc ad modum fiant: præterquam ſiqui iam tranſegerint, alióue modo ſe inuicem liberarint. Si enim tale quippiam factum ſit, id in ſuo robore permaneat, nullóque modo commoueatur, iubemus. Porrò *mulieres* à prædicto tē- 392
pore eorum etiam prædiorum quæ genearchica vocantur participes eſſe volumus. Si verò inueniri nonnullos contingat qui filias, quāquam non vocarentur ab inteſtato ad ſucceſſionem, hæredes tamen ſcripſerint, illæ ſimiliter, quique

Id eſt, olim à principe generis familiæ ſuæ aſcripta.

Lego τὴν ἐξ ἀδιαθέτου

ex illis nati fuerint, in res genearchicas ſucceſſionis participes ſint. Quæ igitur nobis placuerũt, & per hanc ſacram declarantur legem, excellentia tua & cuſtodire & fini tradere ſtudeto: vt leges noſtræ per omnia obtineant, authoritatémque habeant. Ac præſens quidem lex ab initio imperii noſtri (vt iam diximus) incipiat, & ſimul in omne tempus extenſa, in poſterum omnibus modis in republica vim habeat, atque ab omnibus obſeruetur. DAT. X. CAL. AVG. BILISARIO V. C. CONS.

Lege χρόνῳ

DE MAGISTRATV PHOENICIAE LIBA*nicæ.* EDICT. IIII.

Idem IMPERATOR IOANNI glorioſiſſ. ſacrorum per Orientem prætoriorũ præfecto, iterum exconſule & patritio.

MAgiſtratus creari oportere gratuitò, iam lex noſtra præcipit, quam ſanè & authoritatem per omnia obtinere volumus. Poſteaquam verò omnia ad ſubditorum beneuolentiam *demerendam*, locorúmque cuſtodiam & munitionem vndique indagantes, magiſtratus partim coniunximus, partim diuiſimus, alios in aliam atque aliam formam tranſmutauimus, nonnullos verò ſublimiores fecimus, nominibúſque maioribus, quàm quæ tunc eſſent, decorauimus, prætores, proconſules, moderatores, & comites præter priſtinam conſuetudinem in rempublicã introducentes, omniáque ad ipſius vtilitatem facientes: oportere etiam putauimus

vt magiſtratum Phœniciæ ad Libanum ex du-
calibus in ſpectabilem tranſferamus, & mode-
ratoris formam illi demus, tum etiam annonas
ad decẽ auri libras aſſignemus: ipſe verò iſtius
prouentus occaſione fiſco nihil præbere debeat.
Interim apud Phœnices ſcrinii tractator, pro
nuper attributo illi munere, quod & beneficium
nuncupatur, ex canone eiuſdem prouinciæ cla-
riſſ. pro tempore ſpectabilium tribunorum no-
tariorum primicerio denas auri libras in ſingu-
los annos dabit, quibus ille ſolis contentus eſſe
debebit. Moderator porro à muneribus 'omnia Lego πάντα
pura conſeruet, & quatenus ipſi ſacra noſtra cõ-
ſtitutio permittit, militum miniſterio vtatur.
Veruntamen eximium illi fortiſſimorum Ter-
tiodelmatorum numerum, vt in Phœnicum re-
gione eſt, aſſignamus, qui præcepta ipſius ex-
audiant, qui ipſum inſequantur, qui denique
iuſſis ipſius, quæ aut de vectigaliũ exactionibus,
aut de reipublicæ ſtatu, aut de ciuitatum incolu
mitate procedent, pareant. Qua de re quum in-
ſtrumenta cõfici iuſſerimus, ſtatuimus vt excel-
lentia tua hæc omnia cognoſcens, huius magi-
ſtratus præfecto decem libras auri in annonas
aſſignatas, ex prouinciæ tributis perſoluendas
conſtituat. Interim quæ conſtituta ſunt, vt quot-
annis à publicarum rationum procuratore ſpe-
ctabili clariſſ. tribunorum notariorum primice
rio darẽtur, imminuenda non ſunt, neque verò
prætereà quicquam illi eſt addẽdum. In primis 393
autem *moderatori* ſtudio ſit vt fiſco faueat & com-

modet: dehinc, vt diſciplina & conueniens ordo in ciuitatibus conſeruetur: tertiò, vt iuſtitiã inter plebeios exerceat. Quæ verò de moderatorũ reliquorũmque magiſtratuum ſtatu in ſacra noſtra conſtitutione à nobis (vt dictum eſt) ſcripta ſunt, ea omnia & in illo locum habeant. Sanè ſi dictus deuotorum Tertiodelmatorum numerus noſtro iuſſu in alia transferatur loca, alterum illi *in eius locum* ſurrogatum ſubiiciendum curabimus: vt nequid ex ſolenni plenóque auxilio omnino illi deſit. In his porro iam dictis rebus ſpectabilis dux nihil communionis habebit. Nolumus enim quicquam illi commercii eſſe aut cum militibus ſpectabili moderatori certò aſſignatis, aut cum plebeiorum quoquam, aut cum illorum controuerſiis quas inter ſe habuerint, aut ſiqui plebeiorum, in quos illi nullum ius cõceſſimus, dica impingatur: propterea quòd inter rei militaris curam & ciuilẽ adminiſtrationem permultum interſit, ac diſcerni hæc oporteat, quemadmodum patres reipublicæ id nobis ordinarunt & cõſtituerũt. Ac ſciant ſpectabiles duces, quòd, ſi rebus ciuilibus ſe ingerere audeant, militarem magiſtratum non retinebunt, & huic magiſtratui ſubiiciendi erunt. In nulla nanque re inferiorem hunc magiſtratum ducis magiſtratu eſſe volumus. Volumus inſuper vt (quomodo dictum eſt) quàm vehementiſſimè publicarum contributionũ exactioni incumbat, plebiſque incolumitati inuigilet, & ne ſpectabilibus ducibus, neque clariſſ. tribunis,

neque cuiquam potentium domuum, imò ne ſacro quidem noſtro patrimonio, aut ſacris noſtris priuatis, aut ſacræ noſtræ domui, qualecunque tributariis noſtris damnum inferre permittat: vt ne etiam demiſſo animo neque pauidus ſit, ſed virilem in modum ſubditis præſit, omniáque faciat quibus alii moderatores ex præſcripto obſtricti ſunt. Atque ita *quidem* rerũ ſumma ab ipſo adminiſtretur. Illud ſanè etiam fieri & obtinere volumus, vt ſpectabiles duces inde annonas auferant, vnde ſpectabilis prouinciæ moderator eas auferendas conſtituerit: propterea quòd manifeſtum ſit eos non tam ſocorditer ad res animum aduerſuros eſſe vt quæ ſibi competant petere non poſſint. Sciant verò quòd ſi præter hæc quippiam fecerint, viginti librarum auri mulctam perſundẽt. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram declarantur legem, excellentia tua effectui & fini tradere ſtudeto.

De hoc uide quæ in Nou. Supplemẽto ad tertiam conſtit. ſcripſimus.

DE TEMPORE ACTIONVM QVAE SAcris locis competunt. EDICT. V.

QVod medicamenta morbis, hoc ius præſtat controuerſiis. Vnde cognoſcere eſt, quæ rectè ſe habere cuipiam viſa eſſent, ſæpenumero effectum habuiſſe prorſus diuerſum, & quod cuiuſque ratio ac 'coniectura fore 'vtile exiſtimaſſet, ex ipſa experientia 'inutile inuentum eſſe. Arguit hoc etiam præſentis conſtitutionis neceſſitas, ob quam 'quod nuper priuilegiũ ex pio propoſito ſanctiſſ. eccleſiis, mona

Proσώματος lego στοχασμὸς. Lego ἐπωφελές, & mox ἄχρηστον. Mirè paſſim hoc edictum corruptũ eſt, quin tamẽ-

ius ſenſũ recte expreſſerimus, nõ poterit negari.

ſteriis, & aliis venerabilibus locis per noſtrã cõſtitutionẽ conceſſum eſt, neceſſaria quadam correctione euertimus. Siquidem quum aliquot ab hinc annis ad centeſimum vſque annum præſcriptionis curriculũ venerabilibus locis extẽdi iuſſiſſemus; permultæ ex illius legiſlationis laxitate controuerſiæ motæ ſunt, ac velut antiquorum vulnerum obductæ cicatrices in oculos denuò incurrerunt: verùm curari illæ ſanitatíque reſtitui non potuerunt: quippe quæ probationum difficultatibus impedirentur. Propterea quòd per tãtum ſeculi (ne dicam temporis) ſpatium, neque probationibus integritas neque actis fides conſtare, neque etiam teſtibus vita ſuppetere poſſit. Quamobrem quum liberalitati noſtræ controuerſiarum anguſtia arctiórque velut ambitus non reſpondeat, adhibita ratione ſimul & religioſe dictum priuilegium retractantes, id ad poſſibilem modum ab ipſa experientia inducti deducimus, iubemúſque vt in controuerſiis, quas antehac triginta annorum præſcriptio ſuſtulit, nunc in rebus eccleſiarũ, monaſteriorum, xenodochiorũ, orphanotrophiorũ etiam, brephotrophiorũ, & ptochiorum, quadraginta annorum dilatio inducatur. Ea verò iuris ratio & virtus quam triginta annorum præſcriptio vindicare ſolita eſt, circa alias, & perſonas & res integra interim & ſalua maneat. Solis nanque (vt dictum eſt) venerabilibus locis eorúmque iuri & contractibus hoc decem annorum auctariũ elargimur, vt exacto hoc temporis ſpatio tum

perſonales tum hyphothecariæ actiones in perpetuum cõquieſcant. Aliarum autem perſcriptionum nihil omnino imminuimus, & annalem triennalémque, & quæ aliæ in lõgiora anguſtioráue tẽpora producuntur, vim robúrque ſuum obtinere volumus. In ſolis etenim (vt dictũ eſt) venerabilium locorum controuerſiis religioſos contractus memorato quadraginta annorum priuilegio perfrui volumus, in quibus centum annorum priuilegium illis conſtitutio noſtra concedebat. Illud verò in confeſſo ſit, quòd ſiquæ controuerſiæ ante hanc noſtram cõſtitutionem eccleſiis reliquíſque ſacris locis quocunque loco motæ iudicis authoritate & ſententia, tranſactioníſue modo finitæ ſint, eas refricari redintegraríque nolimus. In reliquum autẽ tempus, iis quas antehac octo luſtrorum ſilentio ſopitas nondum aut moueri, aut motas terminari contigit, rectè hæc conſtitutio opponetur. Illuſtris itaque tua magnificáque authoritas, quæ per hanc generalem legem noſtra ſtatuit ſerenitas, ea vt propoſitis edictis ad omnium notitiam deueniant curet.

EDICTVM PIENTISSIMI DOMINI NOſtri *Iuſtiniani.* VI.

COgnouimus quomodo poſt caſtigationem domini Dei benignitate immiſſam, qui negotiationes & ludos literarios exercent, diuerſi etiã generis artifices & agricolæ, inſuper & nautæ, quum potius meliores fieri deberent, lu-

cri cupiditati ſe dediderint,& duplicia triplciá que pretia ac mercedes præter veterem cõſuetudinem requirant. Viſum igitur eſt per ſacrum edictum omnibus interdicere deteſtandam iſtiuſmodi auaritiam,& nequis in poſterum cuiuſcunque diſciplinæ aut artis magiſter,qualiſcunque etiam negotiationis negotiator,qualiſcunque demum agriculturæ agricola, quàm vetus cõſuetudo ferat, plus pretii mercedíſue nomi-
395 ne exigat.Iubemus verò etiam vt ædificiorum, & colendæ terræ,aliorúmque operum menſores nihil amplius operariis imputent,& illis antiquam conſuetudinem conſeruent. Hæc autem obſeruare iubemus & eos qui qualiacunque opera demãdant,& eos qui aliqua redimũt. Siquidẽ nec ipſis amplius quàm more conſtitutum ſit dare concedimus. Sciant verò qui quicquã amplius quàm pro veteri conſuetudine requirunt, quòd triplicem quantitatem in fiſcum inferre cogentur ſi ſupra id quod ab initio cõſtitutum fuerit cepiſſe illos quicquam aut dediſſe oſtenſum ſit.Hæc porrò inquiri ac vindicari iubemus & ab excellentia tua,& à glorioſiſſ.fœlicis huius vrbis præfecto. Volumus enim per vos ab huius noſtri edicti tranſgreſſoribus conſtitutam mulctã exigi, pœníſque illos ſubdi: ita vt quæ vobis parent cohortibus,quinque librarum auri mulcta incubitura ſit, ſiquid ex iis quæ à nobis cõſtituta ſunt neglectum fuerit. DAT. II. CAL. APRIL. CONSTANT. DN. IVST. PP. AVG. POST BILIS. V. C. CONST.

FORMA PRAGMATICA DE ARGENTAriorum contractibus. EDICT. VII.

In nomine domini IESV CHRISTI Dei noſtri.

IMPERATOR Cæſar Flauius IVSTINIANVS, Alemanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, fœlix, inclytus, victor, triumphator, omni æuo adorabilis Auguſtus.

Quod in Græcis Iulianus his adicitur uitioſum iudico.

QVemadmodum virtutis vis in rebus aduerſis ſemper elucet, ita etiam Imperatoria cura & gubernatio in ſubditorũ controuerſiis maniſeſta fit. Et optandũ quidem nobis eſt nequid vnquam reipublicæ noſtræ aduerſi eueniat: verùm ſi aut rerum humanarum mutabilitas, aut commota ad id diuina voluntas mortalibus mala immittat, deſuper benignè inducta caſtigatio, imperatoriæ curæ benignitatiſque occaſio fit. Quod ſanè hoc tempore *ita euidenter* accidit vt opus expoſitione non ſit. Quum enim mortis aculeus & periculũ omnia loca per uagata ſint, quod quiſque ſenſit, nemini audire neceſſe eſt. Quando itaque multa ex improuiſo inciderunt quæ non temere tẽpus aliud induxiſſet, qui in corpore ac collegio argentariorum receſentur nos acceſſerunt, dicentes hæredes nonnullos ac ſucceſſores quorundam, qui ſcriptura non interueniente ab argentariis aurum, aut argentum etiam, aut alias ſpecies accepiſſent, ad perfidiam improbitatémque ſpectare: quòd videlicet neque qui cœpiſſent ſupereſſent, ne-

que ipſi hæredes ſiue ſucceſſores, quum con-
tractus conſcripti non eſſent, cónuinci poſſent.
Huic igitur rei mederi conantes, ſtatuimus
vt qui ad hunc modum iudicium ſubeunt, ocu-
lis in conſcientiam defixis, expreſſè ac plenè
quæ illis in quorum bona & ius ſucceſſerunt, ab
argentariis data ſint, confiteantur: vt etiam *qui
adhuc* ſuperſtites *ſunt*, eius collegii quod ipſis a-
ctionem intendit, argentariis idipſum faciant.
Idem etiam à ſeruis, qui ab iiſdem iudicibus ex-
aminãtur, fieri iubemus. Sciat verò vtraque pars
ſi miniſtrorum teſtimonio, aut quæ cum iureiu
396 rando fiat, diariorum prodıctione, aut alia etiã
aliqua ſufficienti probatione res conuincetur,
quòd qui ita improbè & ingratè egerint, quæ
fraudulenter & per improbitatem negauerint,
in duplum depẽdent, ſiue rei veritatem occulta-
uerint, ſiue illam cognoſcere neglexerint. ALTERVM ad nos ab eiuſdem corporis argen-
tariis relatum caput eſt, vt ne quæ ab illis,
cum quibus contraxerunt, confeſſiones, tabulæ,
aut raciocinia ipſorum manu conſcripta, ſibi
exhibita ſunt, poſteáque in dubium deuocan-
tur, iſta ipſi per publicorum inſtrumentorum
collationem probare teneãtur: propterea quòd
ipſorum collegium multis & præcipuè nobili-
bus credat, qui contractus ſuos publicari, aut ſta
tum rerum ſuarum manifeſtum fieri non ſuſti
nent, 'noluntque (vt conſentaneum eſt) *eo modo* (Lego μὴ βουλομένοις)
exiſtimationem ſuam minui: ſed vt propria ma
nu (vt dictum eſt) conſcriptæ literæ eandem cũ
publicis inſtrumentis vim obtineant. Et in hoc

mediam quandam nos viam ingreſſi, qua & argentarios aduerſus eos qui de talibus capitulis litem mouebunt, & rurſus hos aduerſus illos vti volumus: ſtatuimus vt ſi iſtiuſmodi illorum qui contraxerunt propria manu ſcriptas literas argentarii proferant, quas aut ipſe, cuius eſſe dicuntur, aut ipſius hæredes ſucceſſoréſue non poſſunt cum iureiurando abnegare, tanquàm *procul dubio* ab illo cuius præ ſe nomen ferunt ſcriptæ ſint, numeratam pecuniam non eſſe opponi nequeat. Inſuper verò ſi argentarius ex publico inſtrumento propriæ manus ſcripturam cõfirmare poſſit, aut ipſe quidem id negligat, aduerſarius verò ex alterius publici ſcripti comparatione ſcripturam illam vt falſam redarguere nequeat: tunc ex inſtrumentis, quæ illorum manu, *de quibus agitur* conſcripta eſſe certò conſtat, & teſtium ſubſcriptione ſtabilita ſunt, ad ea *eorundem* ſcripta, quæ ab argentariis, aut aduerſus eos ab iis qui contraxerunt, proferuntur, comparatio fiat, firmáque ſint, nec minorem quàm publica inſtrumẽta, vim & authoritatẽ habeãt, non ex firmitate & vigore, qui illis inſit, ſed ex ſola forma. Nihil etiã præiudicii in hoc ſupplicibus ſit, quòd in ſcripto ab iis qui contraxerunt ipſis dato, hypothecæ, aut hæredum ſucceſſorúmue nomina nõ inſint. EIVSDEM porrò corporis argentarii, ſimiliter etiam qui cum illis cõtrahũt, dũmodo ſimiles aduerſus illos actiones mouent, facultatẽ habebunt vt ſi qui defuncti propter inopiã hæredes nõ habuerit, debitores verò reliquerint, aut res aliquæ quæ ad ipſos

Lego ἰδιόχειρα φονμαι potius ἰδιόχειρον

pertineant,apud aliquos depoſitæ oppigneratæ-ue inueniantur: aduerſus illos competentes a-ctiones moueant, & ex illis ſatiſfactionem ſi-bi parent.Idem etiam ipſis in bonis illorum qui cum ipſis contraxerunt, & debent, dum illi ad-huc viuunt, ſeruabitur, vt ipſis, ſiue actores ſiue rei ſint,ſi velint,tametſi in inſtrumẽtis hypothecæ nulla mentio inſit, hypothecarias tamen a-ctiones mouere liceat:quaſi eæ naturaliter argentariorum eorúmque qui cum ipſis contrahunt contractus comitentur.Habebũt verò id etiam, vt tempore poſterioribus creditoribus præferã-tur.Non æquum enim eſt,à noſtrorúmque temporum iuſtitia alienũ, eos qui bene de aliis merẽtur,rebus ſuis priuari, qui verò debent,ſuperbire de alieno. ILLVD ſanè etiã in illorũ ſubſidium adiicimus.Quoniam enim quæ ab ipſis ineuntur contractibus vehementer nouella noſtra lex repugnat,quæ iubet ne creditores aduerſus eos qui aliquid à debitoribus emerint, prius iudicio agant quàm principales debitores per ceſſionem bonorum non ſoluendo eſſe conſtet:

397 (id quod admodum illis graue & moleſtũ fuit, propterea quòd qui emunt,velut ex conſuetudine quadam & *ob euictionem* fideiuſſores quærant, & aliam ſibi omnem ſecuritatem parent: ipſis verò id neque conſuetudo neque in cõficiendis contractibus celeritas permittat)per præſentem ſacram pragmaticam formam, quam ſpeciali munificẽtia ipſis elargimur, quæque alteri perſonæ collegio, corpori, aut officio nullo modo

Poſt αὐτοῖς addo ὑποθεσίαις, quod ταῖς reſpondeat.

competat,ſtatuimus vt & ipſi & qui cum ipſis cō trahunt, quando aduerſus ipſos actiones inſtituunt,in inquirendis perſequendíſque rebus in quibus ipſis tempus prærogatiuam præbet, tali priuilegio vtantur quale ante legis noſtræ lationem habuerunt: vt probatione debitores bonis ceſſiſſe non grauati, ſi quidem ſatiſfactionem à principalibus conſequi nequeant, aduerſus res ab illis abalienatas,& ex ſpeciali generaliue hypotheca ipſis obnoxias,in quibus(vt dictum eſt) antiquius quàm alii creditores ius habēt, actionem mouere poſſint. Exiſtimamus enim quæ prædicto argentariorum corpori & qui cum ipſis contrahunt conceduntur, in communem ſe beneficentiam extendere: ideo quòd illi nō paucis quibuſpiam, ſed omnibus ferme quæ in vniuerſa republica fiunt contractibus miniſterium præſtent. HOC quoque illis ad petitionem ipſorum concedere viſum eſt, vt,quādo dicam aliquibus impingunt,& ad promiſſionem decimæ partis adiguntur,ne ab illis fideiuſſiones exigantur, ſed ſufficiat ipſorum hac de re factum promiſſum: quippe qui digni ſint quibus per ſe credatur, quum ipſorum fides & pro aliis ſufficere exiſtimetur. Illud manifeſtum ſit, quòd ſi legi ſuccubuerint,nihil illis proderint fideiuſſorem non dediſſe: ſed nihilo minus decimæ partis pœnam depenſuri ſunt, quemadmodum & qui illos in ius vocant, ipſis. Inſuper & qui ab illis in ius vocantur,ſimilibus pœnis ſubiiciētur. Hoc vnum diſcrimen in hoc capite fuerit, quòd (quemadmodum iamiam dictum eſt)qui è col-

legio argentariorum actiones inſtituunt, fide-iuſſorum datio in decima parte per ſpeciale noſtrum beneficium his condonata & remiſſa ſit. QVONIAM verò quòd ſupplices ad diuerſa tribunalia protrahuntur (idcirco quòd eorum qui cum ipſis cõtrahunt infinitus, numerus ſit, &, vt contingit, pauci probi ſint & grati) non ſolùm ipſis damnum, verumetiam communibus rebus impedimentum inferri compertum eſt: etiam in hac parte priorem noſtram circa illos prouidentiam imitamur, ac iubemus vt ſpeciales illis iudices ſint, ſiue in ius vocent ſiue vocentur, & prudentia tua, & Petrus glorioſiſſ. ſacrarũ noſtrarum largitionum comes, conſularis & patricius; vt apud vtruncunque horum mouendæ inter ipſos & alios qualeſcunque controuerſiæ, aut etiam apud iudices antehac à nobis illis datos, ac deinde defunctos iam motæ examinentur, atque breui finem, qui noſtris legibus conueniat, capiant: & ſupplices prætoriorum vexatione liberati, officio & rebus ſuis vacent, tantóque candidius & libentius ſubditorum contractibus operam nauent, quanto minore improbitate & ingratitudine tentantur, aut qui improbi eſſe conantur, iniqua illis damna inferre non ſinũtur. PORRO poſtquam & aliam nobis doloſorũ hominum fraudẽ expoſuerunt, denũtiantes quomodo quidam à dicti collegii argentariis pecunias mutuati aut mutuantes, emerint aut emãt poſſeſſiones immobiles ſuarum vxorum, aliorúmue quorũpiam familiarium nomine, quò

videlicet generalē illā acquiſitorū acquirendo-
rúmque bonorū oppignerationē circūſcribant:
nónulli etiā quæ ſibi debētur, à debitoribus aut 398
in pecuniis,aut omnino in immobilibus rebus
recepturi non in ſuam perſonam,ſed (quemad-
modum dictum eſt) aut vxorum,aut cognatorū
iſtiuſmodi ſolutionem,ſeſſionem,aut venditio-
nem faciendam curent, quò per iſtiuſmodi ra-
tionem inopiam prætēdere poſſint,ipſi verò qui
ex dicto argētariorum corpore de illis bene me-
riti eſſent,hos quibuſcum contractum iniiſſe nō
videantur, in ius vocare nequeant: in hoc quo-
que capite parem munificentiam argentariis,&
qui aduerſus ipſos ſimiles controuerſias mouēt,
exhibētes,iubemus vt,ſi debitorum quempiam
dolo feciſſe quominus res ſuas poſſideat,aut ius
ſuum clàm in alium tranſtuliſſe demonſtretur,
liceat actoribus in rē,aliáue legitima actione id
factū eſſe oſtendere,aduerſúſque dictas res, quaſi
debitoris ſint,procedere,& vndique technis pul
ſis,indēnitati ſuæ & in debito & in hoc factis ex
pēſis,cōſulere. Eam autē prudētiæ tuæ memora
tíque glorioſiſſ.viri diligentiā eſſe ſcimus, vt iā
motas,nondum autem finitas, aut in poſterum
etiam mouendas controuerſias ita diiudicaturi
ſitis,vt neque ſupplices ex debitorum improbi-
tate aut fallacia iniuſtum diſpendium ſubeant;
neque innoxii ex iniquis obliquíſque cōmentis
importunas euerſiones ſuſtineāt. Ita verò etiam
vt quæ nuper ipſis petentibus præbita ſunt, rata
& inconcuſſa maneant, & quæ per præſentē la-

cram noſtram pragmaticã formam liberaliter concedantur, ad mentis voluntatiſque noſtræ ſcopum perficiantur: qui hoc agimus vt omnes ſubditi rectè & non captioſè in negotiis verſentur, & quibus debetur, quòd miniſterium reipublicæ negotiis præbeãt, quieta vita fruantur, ac neutiquam per improborũ machinationes iudiciis, quæque inde manãt difficultatibus & diſpẽdiis implicẽtur. CAETERVM quod in quoque dictorum capitum ſpecialiter poſuimus, id in orationis obſignatione & fine generaliter ponere viſum eſt, vt in omnibus prædictis, his qui in prædicto argentariorum corpore recenſentur, eorúmque hæredibus & ſucceſſoribus *tum etiam illis qui cum ipſis contrahũt, ac eorum hæredibus & ſucceſſoribus* in quibus *rebus* aduerſus argẽtarios actiones mouent, æqualia priuilegia ſint. Conuenit enim vt vtraque pars eam ſimplicitatẽ integritatẽmque in cõtractibus ac negotiis ſuis ſeruet, quam ſibi ab altera ſeruari velit. HIS demum per præſentem ſacram noſtrã pragmaticam formam iuſſis & hoc addimus, vt prudẽtia tua omnẽſque magni magiſtratus eos qui in prædicto collegio recẽſentur iuuent, vt ſiue per edicta, ſiue per literas, ſiue per aliũ quencũque conſuetũ modũ ſeruato iuris ordine competẽs ſubſidiũ conſequantur, poſſitque illis aduerſus improbos ſucurri, neque cogantur & ipſi aduerſus alios improbi eſſe, ſed æquos atque bonos ſe illis, qui cum ipſis contrahunt, exhibeant; quippe quũ id noſtrorũ temporũ bonitati vniuerſæque reipublicæ cõtractibus

Pro ὀτεῖλον lego ὀφειλομένως, quo Iuſtinianus frequentiſſimè utitur.

Quod deeſt (deeſſe autẽ quiddam nõ orationis ſtructura modò, uerumetiam ſenſus indicat) tale eſſe certò mihi colligere uideor.

Pro τοῦ σοῦ lego τούτου

bus, quorum præcipui quique & maximè neceſſarii ſemper per prædictum collegium fiunt, cõueniat. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram pragmaticam declarantur formã, prudentia tua, & quicunque alius reipublicæ noſtræ iudex, firma ſeruato. Supplicibus verò hanc ſacram pragmaticam formã (vtpote quæ tantam in præſenti propoſito & prædictis tractatulis vim habeat, quãtam in aliis negotiis generales noſtræ leges obtinent) in quocunque iudicio, & maiori & minori, producendi illámque recipiendi, ac inde ſubſidium conſequendi facultas eſto. DAT. V. CAL. MART. CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANN. XV. POST BASIL. V. C. CONS.

DE PONTICI TRACTVS VICARIO.
EDICT. VIII.

Idem IMPERATOR BASSO glorioſiſſ. ſacrorum prætoriorum præfecto.

SVffecturos ciuiles magiſtratus Pontici tractus prouinciis exiſtimãtes, præpoſitũ quondam illis locis vicarium medio poſt tempore inhibuimus, nihil eorũ quæ poſtmodum ab illis facta ſunt commiſſum iri expectantes. Atqui poſteaquam ex rerum experientia cognouimus in prouinciis hiſce homines habitare latrociniis & cædibus innutritos, & homines *ferentes ſemper * congregantes & * armis vtentes * * & his, effugiúntque in has res conſtitutas pœnas, dum prouincias in quibus deliquerint deſe

runt, neque prouincialium magiſtratuum quiſquam ex attributa ſibi prouincia egredi audet: vt nos etiam, qunquã perſæpe homines in prouinciam emiſerimus, fiſcúmque ſtipendiis grauauerimus, nihil tamen amplius effecerimus, quòd ad manum is magiſtratus non eſſet, qui auxilium ferre, & iſtiuſmodi inſolẽtiam reprimere poſſet: reuocare vicarii magiſtratum viſum eſt, & Galatiæ primæ magiſtratu *ad priſtinum ſtatum redacto*, vt nonniſi ciuilis ſit, quemadmodum antè erat quàm nos illũ, ſublato vicarii magiſtratu, dignitate annonáque maiore decorauimus: vicarium denuo omnibus Pontici tractus prouinciis præficere: *ita uerò* vt non ſolius præfecti locum adimpleat, verumetiam glorioſiſſ. magiſtri ſacrorum noſtrorum officiorum, glorioſiſſ. etiam ducum, magnificentiſſ. denique *eorum* magiſtratuum qui ſacro noſtro patrimonio, cubiculo etiam, & domeſticis protectoribúſque præfecti ſunt: deinde iſtiuſmodi poteſtatem habeat qualem cuiuſque prouinciæ magiſtratus in ſua prouincia habere ſolet: vt neque per dignitatẽ, neque per ſacerdotium, neque per cingulum, neque per militiam, neque demum per quodcũque aliud quiſquam huius iuriſdictioni eximatur: ſed ad conſimilem modum omnes illi ſubſint, ſiue plebeii ſint, ſiue etiam cingulo, dignitate, militia, aut ſacerdotio etiã decorati fuerint: ídque non in criminibus ſolùm: (non enim militarẽ tantùm hunc magiſtratum facimus) verumetiam ſiquis de re pecuniaria litem inſtitue-

Vt non temere hæc adiecta, ita neque temere mox quadã omiſſa eſſe concedes.

re velit. Omnibus etenim hominibus, omnimodiſque rebus magiſtratum hunc communem facimus. Reddimus autem illi quod & antea habuit ſacrum auditorium, vt cõtrouerſiæ in aliqua Pontici tractus prouincia prouocatione ſuſpenſæ, dummodo quingentos aureos non exuperent, non in fœlicem hanc vrbem deduci, ſed apud ipſum ad ſacrarum formam examinari debeant, ſiue ex ipſa ciuilium magiſtratuum iuriſdictione *prouenerint*, ſiue etiam ex ſententiis cuiuſpiam magnæ huius vrbis magiſtratuum, aut ex noſtra iuſſione motæ ſint. Nemini verò poteſtatem facimus vt, poſtquam prouocatione ſuſpenſa controuerſia mota fuerit, altera prouocatione vtatur. At ſanè ſiqua controuerſia ab initio apud illum cœpta ſit, eámque prouocatio cõſecuta fuerit, procedet prouocatio quemadmodum ſolet, antequam magiſtratum vniſſemus, tanquam ſi medio tẽpore nihil noui interueniſſet. Quod ſanè & in Galatiæ præſide iubemus: quem ſimplicem denuo magiſtratum fecimus, quaſi in illo nihil medio tẽpore innouatũ eſſet. Facultatem etiam huic vicario damus, vt à vicina hac Bithynia incipiens, vſque ad Armenios ipſos, Trapezũta etiam, & reipublicæ noſtræ Perſas verſus fines, in quãcunque Pontici tractus prouinciam velit proficiſcatur: vt velut ab initio ac primario quæ hucuſque cõmiſſa ſunt, cõpetentibus pœnis perſequatur: (quorſum ſanè & gladii ius illi concedimus) præcipuè verò milites adoriatur, ſiqui deſertis ſtationibus ſuis iſtiuſ-

400

modi ſe nequitiæ dediderint: Et ſi quidē criminibus obnoxium quēpiam inuenerit, hunc cingulo priuet, qualecunque etiam habeat, non expectās donec eum magiſtratū ſub quo is militat, ea de re certiorē fecerit, tanquā qui iſtius magiſtratus locum adimpleat, & in omnes omnino ius & poteſtatem habeat. In quæuis etiam loca & latifundia, ſiue ad ſanctiſſ. eccleſias, aut ad religioſa pertineant monaſteria, ſiue etiam ad ſacra noſtra priuata, aut ad ſacrū patrimonium, aut etiam ad noſtrā domum, aditum illi & introitum concedimus: & (vt ſimpliciter loquamur) nullum omnino locum ipſius iuriſdictioni eximimus. Inſpectabit verò etiam militares tranſitus, an ſatis ordinatim procedāt: &, ſi quicquam in illis committi inueniat, id corriget, tum milites ipſos caſtigādo, tum etiam ſubditis noſtris, in quibus iniuria affecti fuerint, ſatiſfactionem curando. Poteſtatem item cōcedimus vt armis priuet qui illa ad nullam militiæ neceſſitatē habēt, illáque omnia in publica magnæ huius vrbis armamētaria inferat. Inhibebit etiam adulteria, homicidia, latrocinia, præcipuè verò mulierum raptus, rerum ereptiones, infeſtationes etiam & vim, denique vniuerſum iſtiuſmodi delictorum cumulum, tanquam id præcipuum à nobis illi aſſignati magiſtrat⁹ caput ſit. Refrænabit quoque iniurios, ſiue ſacerdotes, ſiue magiſtratus ſint, ſiue etiā nobiles, ſiue plebeii: neque cuiquam quod leges noſtræ non probent, facere permittet. Suſtinebit autem controuerſiarum & examinationes & diiudicationes, habebítque

Scriptum fortaſſe fuit, καταλιμπάνομεν ἄμοιρον

Lego πάντα

propriam cohortem virorum vicarianorũ ſeptuaginta, qui per ſacra noſtra probatoria ſtipendia facient, quæ ex illo ſcrinio præbebuntur ex quo & olim ſolebãt, quum vicarius eſſet. Reddimus illi mulas etiam, quòd quondam vicario aſſignatas, nunc prouinciæ præſes in vſus ſuos & miniſterium percepit. Quum enim hic aliud nihil quàm ciuilis magiſtratus ſit, ſuperfluus ipſi illarum vſus eſt: ſpectabili verò vicario, vt qui hac illac circuncurſare debeat, neceſſarium illarum miniſterium eſt. Obediet verò ipſi vniuerſus in illis locis conſtitutus exercitus, dictóque illi audientes erunt domeſtici & protectores, ſcholares etiã & milites: ita vt præſidiali mandato noſtróue iuſſu non indigeant, ſed ipſo iure magiſtratus obedientiam miniſteriúmque præſtent. Præſtabunt autem miniſterium quo loco degunt, extraquam ſiqua iuſta ineuitabiliſque neceſſitas, maioris auxilii indiga, ipſũ huc adigat vt ex vno loco in alium trãſferre *ipſos* neceſſe habeat. Vtetur porro præconis voce, & lãpadibus quatuor, (quippe quũ in hãc rem ſumptus à nobis cõſtitutus ſit) quin & aliis omnib⁹, quæcunque ciuilis ſimul & militaris magiſtratus 401 ſunt, inſigniis. Vnde ad glorioſiſſ. noſtrorum ducum imitationem & ad reſponſum miniſtrare illi iubemus: per quos milites, ſiquando ita tempus poſtulabit, compeſcet, & in neceſſariis rerum miniſteriis ac officio continebit. Quantum verò illi, aſſeſſori quoque eius, & cohorti annonarum nomine aſſignauerimus; quantum etiam de reliquo, Galatiæ primæ præſidẽ pro ſe, aſſeſ-

Lego προσβατωρείων

Lego προτροπή

ſore ſuo,& obediente ipſi cohorte habere oporteat: item quantum ipſum aut in ſacro noſtro palatio,aut in glorioſiſſ. præfectorum prætorio pro magiſtratus codicillis dare conueniat, per ſubiectam deſcriptionem omnibus fiet manifeſtum. Hunc autem nos magiſtratum illis locis reddidimus, vt iis qui iniuria afficiũtur in prõptu auxilium eſſet, omnéſque qui in illis locis habitant, quibus hactenus preſſi ſunt difficultatibus liberarentur: & verò magiſtratuum operà quos tales illis locis præfecimus, vt ad omnem iniuriam ac aliena inuadendi cupiditatem reprimendam ſufficere queant, quiete atque recta legum moderatione fruerentur. Hæc igitur gloriæ tuæ manifeſta facere viſum eſt, quò ipſa cognoſcens quid hac de re nobis nunc placuerit, id in omne deinceps tempus obſeruet, & quemadmodum in ſubiecta à nobis deſcriptione cõprehenditur, annonas illi præbeat. DAT. XV. CAL. OCTOB. CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANN. XXV. POST BASIL. V. C. CONS. ANNO VI.

DE ARGENTARIORVM CONTRACTI*bus*. EDICT. IX.

IMPERATOR IVSTINIANVS A. Tribuniano præfecto vrbis.

COmmune collegii argentariorum qui in hac magna vrbe ſunt, libello ſupplici à potentia noſtra petiit vt ſupra alia omnia quæ ipſis munificè largiti ſumus, alio nunc etiã modo ſibi opitulari velimus. Expoſuerunt au-

tem quomodo nonnulli, quum debuerint, aut etiam debeant, quando pecuniæ aut res ab ipſis repetuntur, quòd ſoluendo non ſint, à ſe petant vt puras ſpõſiones pro ipſis ſubeant: & aliâs quidem hoc ipſum in pacti inſtrumentis conſcribere, aliâs verò, propter contrahentis fidem, & ſine ſcripto hoc facere ſibi mandent: ipſi autẽ, illorũ petitionibus cedentes, iis qui illis moleſti ſunt, certum tempus conſtituant, intra quod ſponſor omnino debitum transfundat: ſe' *itaque ad hunc* *Lego itamus*
modum illis ſpondere, *ac* deinde ad diem liberaliter iis qui ſponſiones ſuſceperunt ſatiſfacere: debitores *autem interea*, quaſi per ſpõſiones ſatis cauerint, aut mutui fortè ſyngraphas obligationíſque ſuæ ſchedulas recipere, aut acceptilationes capere. *quomodo iam* multi, quum parare ſibi rem aliquam voluerint aut velint, ſibi mandent vt pro ipſis pecuniam aut rem aliquam ſe daturos ſpõdeant: & illis quidem quod affecta rint obtingat, ipſi verò promptè pecunias aut res transfundant. *denique quomodo quum* ita ſimpliciter mandantibus illis ſponſiones fiant, pecu- *vx expunge*
nias tamen aut res non aliter ſoluere velint quàm qui ſponſionem accepit, ſe pecunias aut res accepiſſe teſtibus aut ſcripto probet. *unde, quum* ipſi pecunias aut res dederint, quòd illi proba- 402
tiones, pecunias aut res datas eſſe depoſcant, poſtmodum contentionibus ac controuerſiis irretiãtur. Quæ res ſimul in præteritis, ſimul in futuris ſanequam perplexa illis eſt & formidabilis, imò & impoſſibilis. Quiſnam eorum enim

qui aut pecunias aut res ſpoponderint vel ſpondent; *ut cui ſponſæ ſint uel ſpondētur, is* probationem nō faciat, aut in publica inſtrumenta referat, quòd eas acceperit ad ſponſionem deſcendere velit? *Ac idcirco* perſæpe ſe fatigatos aliis cedere actiones: neque hæc ſibi actionē intendentibus opponi ſolùm, verum etiā quibus actiones ceſſæ ſunt aut ceduntur. Petierunt *itaque* vt ab hac difficultate liberētur: vt etiam, ſi quidē nulla omnino appoſita cōditione purè mandatū factū ſit aut fiat, vt pecunias aut res intra certum tempus transfundant, ſimulatque præfinitum tempus elapſum ſit, mandator ſibi, & quibus à ſe actiones ceſſæ ſunt aut etiam ceduntur, ad debiti perſolutionē teneatur: ídque non ſolùm ſi hoc interueniente ſcriptura mādauerit, verumetiam ſi ſine ſcripto totum negotium cōfectum ſit. Nos ergo, ſuccurrere iſti rei volentes (cum omni æquitate tamen & iuſtitia, atque vt in poſterum omnibus citra periculum hæc procedant) ſtatuimus ne aliter ipſi ſpōſiones ſubire velint quàm ſcripto comprehenſum de his mandatum ipſis detur, quod quomodo quanque rem fieri oporteat, luculēter explicet: ne ex bona *ſaliat* fide in euidēs exitium manifeſtè incidant. Verùm ſi quo modo ſcriptura non interueniente mandatū factum ſit, tempus autem determinatum ſit, & tacuerit per omne tempus ille pro quo ſponſio facta eſt, neque querelam mouerit: decurrat verò etiam conſtitutum tempus, neque tum demū intra alios duos menſes hoc ipſum in querelam deduxerit: om-

nibus modis mandator ſoluat ſpóſori debitum quod ex ipſius voluntate ab aliquo eorum qui argentariæ menſæ propoſiti ſunt ſponſum eſſe conſtiterit:& neque ipſis, neque ipſorum hæredibus,aut quibus ceſſæ ab ipſis ſunt vel ceduntur actiones, iſtiuſmodi quiddam opponi queat: ſed illud obtineat quod mandati oſtenderit tenor: qui quidem ſi literis comprehenſus ſit, literas iudex ſequetur: ſin in literas contractus relatus non ſit,probationibus ea de re ſecundum leges prolatis inſiſtet. Atque hæc quidem teneant & in iam factis ad hunc modum,& in faciendis etiamnum ſponſionibus. SI QVIS verò ipſis interueniẽte ſcriptura,aut ſine ea,famulatus promiſſus fuerit,aut promittatur, probatio verò aut ex ſcripto,aut ex teſtium fide ſufficiens & legitima producatur, hunc ſuam vim obtinere volumus,& vt quod pacto conuenerit, exigi poſſit, ita vt nulla prorſus lex obſiſtere queat, quaſi id gratis & non pro mercede fieri oporteat: propterea quòd omnis illis ex eo viuẽdi facultas pẽdeat quòd vſuras pendant, quòd mercedem pro habitatione dent, & velut propugnaculum communis vtilitatis ſint: vt ne damnum ſentiant, neque alimonia deſtituantur, ſed hanc habeãt ſuorum laborum conſolationem. SANE ſi vel rationes,vel mutuas ſyngraphas,vel propriæ manus ſcripta quippiam ediderint edántue,aut ipſi illis qui cum ipſis cõtrahunt,aut illi ipſis, in quibus pecuniarum illatio & ſolutio deſcripta ſunt, quæque ipſius menſæ propoſiti, ipſius etiam a- Lego Bnidὰ ση

manuenſis(quos Samaritanos vocāt) & eorum
rurſum qui cum ipſis contraxerūt, literas præ-
ferunt,aut per omnia illius qui cum ipſis cōtra-
403 xit manu ſcripta ſunt,ſubſcriptionémue habēt:
non poterunt qui cum ipſis contraxerunt,pecu-
niarum quidem illationem, quam argentarii
in commentariis aut à ſe ſcriptis breuibus de-
ſcripſerūt, agnoſcere, atq; inde in ipſos exactio-
nem conſtituere: expeditionis verò ſolutioniſ-
que,tanquam facta ſit, deſcriptionem refellere.
neque rurſum poterunt argētariæ menſæ præ-
poſiti ſolutionem quidem exigere, illationem
verò non agnoſcere. Verùm ſi aut ex antiſyngra
phis, aut ex ratiociniis, aut ex propriæ manus
ſcriptis probetur & de illatione & de ſolutione
literarum veritas,vtrunque omnino firmum &
ratum erit: neque vnum quidem aduerſus ipſos
obtinebit,alterum verò pro ipſis irritum fuerit.
exigetur autem quantum ratiocinia perhibe-
bunt: niſi altera aut vtraque pars in calculo ſe
erraſſe, aut in vſuris diſpendium ſuſtinuiſſe de-
monſtret. Si enim tale quiddam euidenter com
monſtretur, id, quò quiſque iuſtitia & æquitate
fruatur,correctione dignandum eſſe ſtatuimus.
HOC verò etiam nos docuerunt, quomodo qui-
dam illorum poſtquam à pluribus aut vice mu-
tua inter ſe fideiubentibus,aut aliis pro aliis mā-
dantibus, obligationis cōfeſſiones abſtuliſſent,
deinde debiti longè maximam partem perce-
piſſent,vt reliqua perquā iam exigua eſſent, re-
liquorum nomine extrinſecus ab vno aut duo-

bus illorum obligatione capta quòd intra certum tempus iſthæc perſoluent, acceptilationes fortè aut liberationis cõfeſſiones omnibus ediderint: &, quum aut vnũ aut plures eorum qui reliquorum obligationem ſubiiſſent, mori contigiſſet, hæredes qui ab illo aut ab illis pecuniæ pacto promiſſæ eſſet, eas exoluere noluerint. Statuimus igitur vt, ſi hæc ita ſeſe habeant, quæ pecuniæ in obligationibus comprehenſæ ſunt, & quas defunctus aut defuncti ſcripto pacti fuerint, hæ ab hæredibus cum pactis vſuris exigantur. QVOD ſiqui datis pignoribus ab illis mutuati fuerint aut mutuẽtur, deinde etiam in mutui ſyngraphis permiſerint aut permittant vt pignoribus pro ipſorum bona fide diuenditis, eorum pretium in debiti ſolutionem imputaretur: ipſi verò hoc fecerint: ne moleſtiis illi implicentur, neque propter hoc negotia ſuſtineãt: ſed iuratis quanti pignora vendiderint credatur, idque ipſis ad omnis improbitatis abolitionem ſuppeditet. At ſiquis non interueniente ſcriptura mutuatus, pignora obſignata aut non obſignata det, neceſſe habebit qui mutuatus eſt, vt aut pignora recipiat, agnoſcens ſigilla, vel ipſa etiam pignora non obſignata, & adimpleat ſortem pactáſque vſuras, aut, ſi pecunias non habet, ad iuſtam æſtimationem illa relinquat, & reliqua expleat. neque dicere poterit pignoribus, quanquam minus valeant, creditorem contentum eſſe oportere: ſed omne debitum quod cum pactis vſuris in rationem deductum fuerit, om-

Non ῥαδιουργηθέντα ſed σφραγισθέντα lego.

nibus modis adimplebit. Si verò datis pignori-
bus, ſiue obſignatis ſiue non obſignatis, mutua-
tioni tempus præfinitum ſit, ac intra id nō ſa-
tiſfiat, tantúmque elabatur alterum: liceat ipſis,
præſētibus tabulariis, ſacríſque eloquiis in me-
dium propoſitis, & æſtimatoribus adhibitis, di-
ligenti æſtimatione facta illorum pretium con
ſtituere, ac, ſiue ad plenum debitum ſiue ad eius
aliquam partem ſufficiant, ſibi imputare atque
aſſignare. HVIC ſanè etiam medicinam ad-
hiberi cupierunt, vt, quoniam mutuò & dan-
do & accipiendo, pro aliis etiam ſpondendo, &
denique vſuras pendendo vitam tolerent, ne i-
pſis in mutuationibus noſtra opponatur cōſti-
404 tutio, qua nemini vltra duplum accipere quic-
quam permittimus, ſi quidem quantum ſors &
vſuræ faciāt perſolutum ſit. Nos igitur in poſte
rum eam legē omnino violari nolumus: quod
verò præceſſit, quia nondum inſidiis obnoxiū
ſit, huic ipſis medentes, ſancimus vt in contracti
bus qui re vera argentariorum ſunt, ad hodier-
num diem factis, facultas ipſis ſit, vt licet in iis
debitis vſuræ ſupra duplū datæ ſint, nihilomi-
nus tamen quæ debentur, cum conſtitutis vſu-
ris exigant: ita vt neque in vſuras, neque in pri-
mitiuū debitum, quæ ſupra ſortem iam ſoluta
ſunt, imputare compellantur: & ne ipſis in hac
ſpecie, & quidem ſola noſtra de duplo conſtitu-
tio obſtet quominus ſecundum cōtractuum na
turam hæc exigant. Verùm nequis ipſi aduerſus
eos qui cum ipſis iam contraxerunt, noſtra con-

ſtitutione abuti, neque ſolutas iam vſuras aut du plo vſurarum, aut primitiuo debito imputare poterũt. QVANDOQVIDEM verò poſtquam argentariæ menſæ præpoſitis, excepta armata militia, cum omnibus aliis militiis in hac alma vrbe commercium inſtituere permiſimus: illíque deinde quum mutuum dediſſent, aut etiam darẽt, beſſales vſuras, (quantas argentariis conceſſimus) ſtipulati ſint: hi illiberaliter hoc ipſis opponant, quòd dicant, ipſos non quæ argentariis, ſed quæ militantibus conueniãt, vſuras capere oportere: hanc eorum iniquam & improbiſſimam obiectionem vacare, nulliúſque momenti eſſe, & quæ pacto conuenerint aut etiam conueniant, obtinere volumus. Neque verò id nobis placet quod de argentariorum contractibus nonnulli petunt, vt omnino non dentur aut ſortes aut vſuræ, vel (id quod iis etiam peius eſt) vt quæ legitimæ vſuræ dantur, ſorti imputẽtur. Etenim hoc quoque in contractibus qui cum argentariis initi ſunt aut ineuntur, obtinere volumus. VNVM certè & hoc eorum eſt quæ illi inter ſupplicandum propoſuerunt, quòd perſæpe nonnulli qui ipſis obnoxii ſunt, quum illi alios obnoxios habeant, ab iſtis ſibi non ſatiſfaciant: ſed id prætextu dotis, eorúmue quæ præter dotem data eſſent, aut aliorum etiam debitorum, ſuis vxoribus ſoluendum, ab iiſque acceptilationes ſiue ſolutionis probationes ferẽdas curent: & quòd quum illi ad inopiam deuenerint aut deueniant, vel mortui ſint etiam aut

Expungo hic πάντα, & mox τάς στρα πίας

poſtmodum moriantur:ipſi verò tum debitum accipere velint:vxores,licet latenter illa acceperint,aut poſtea accepturæ ſint, integra tamen ipſis debita opponāt, vt ipſorum prorſus omnis ſpes concidat. petierunt autem vt, ſiquid iſtiuſmodi factum ſit,aut poſthac (vt conſentaneum eſt) fiat, neceſſe habeant qui acceptilationes liberationémue à mulieribus acceperint, aut etiam ſiquis contractus factus ſit, aut omnino faciendus eſt, hæredibus ad probationem eorum quæ geſta ſunt *deuocatis,eas* eúm*ue* proferant: ne vxores,quibus nihil debetur, emolumentum ſentiant: ipſi verò, quibus debetur, defraudentur. Statuimus *nos uerò* vt ſi tale quippiam factū ſit, aut fiet, neceſſariò illi inſtrumenta proferant; attamen abſque omni ſuo incōmodo, & vt nullum damnum ex prolatione ſuſtineant(memores enim ſumus noſtræ conſtitutionis, quæ adactas literarū,ex quibus quis ius quodpiam ſuum tueatur,prolationes innoxias iis qui proferunt eſſe vult)ſed proferant illi quidem inſtrumenta & recipiant. Et ſi quidem inde aliquam vtilitatem qui aduerſus mulieres prolationē fieri coegerint,habere poſſint,hanc ſecundum legem ex
405 ipſis ſentiant,nullóque prorſus damno qui protulerint, ob prolationem afficiantur. QVOD ſi mutuis ſyngraphis cum aliquo pacta, liberationes,aut etiam qualeſcúnque conuentiones inſtituerint, aut poſthac etiam inſtituant, & quæ apud ipſos manſerint, modo aliquo (quod facile eſt) perierint: volumus vt qui aduerſarias ſyn

graphas habent, eas proferre, aut ſe nihil iſtiuſmodi habere, vel proferre poſſe, iuſiurandum dare cogantur. Quod iuſiurandum vbi apud acta monumentorum præſtitum fuerit, non vlterius illos moleſtia affici oportet. Nemo verò in *exigendis* ſportulis iudicialibúſque expenſis, pœnam quæ talia cõmittentibus imminet reueritus, conſtitutionis noſtræ modum tranſcendat. QVONIAM deinceps quando petere ſemel cœpiſſent, hoc etiam petierũt vt tua excellentia curam ipſorum ſuſcipiat, quibúſque ipſi controuerſiis impetuntur, eas audiat, & ſiquos obligatos habeant aut 'alii ipſos, his velut peculiaris iudex audientiam præbeat: (propterea quòd exacta cura quæ ad leges pertinẽt tractes, ac cuique ſuum ius tribuas, & facilè rationem inuenias qua quæ valde difficilia videntur, quæque alii non aſſequuntur nec intelligunt, diſſolui queant) ſancimus vt ſecundum ea quæ à nobis conſtituta ſunt, & ipſos, ſiue actores ſiue reos, in peculiaris iudicis modum audias, & præterita ſecundum hanc legem componas, & quomodo æquum eſſe videbitur, futuris curam adhibeas: vt legitimum quoddam ipſis ac decens à 'nobis accedat auxilium. Conuenit enim vt qui pro omnibus ſe obſtringũt, ac cuique vtiles ſe exhibere ſtudẽt, eximio etiam aliquo fruãtur auxilio. Et certè quæcũque '& hoc tempore & olim, aut ex noſtris legibus, aut ex ſacris pragmaticis formis cõceſſa ipſis ſunt, illæſa ratáque cõſeruantor: ac in ſpeciebus rerum iam geſtarum,

Lego ἐπρα αὐτοὺς

Malim παρ' ὑμῶν à nobis.

Lego τῷ τε νῦν, τῷ τε πρώην

atque etiamnum gerendarum, locum habento. Quæ igitur nobis placuerunt, ac per hanc ſacrã pragmaticam declarãtur legem, ea gloria tua, & quicunque alius reipublicæ noſtræ iudex, firma ſeruato.

DE APPARITORIBVS PRAESIDVM, EDICT. X.

Pro βουλευτῶν lego ταξεωτῶν.

CViuſmodi inſidias prouinciales apparitores ſeu cohortales fiſco ſtruant, perſæpe ex ipſis rebus didicimus. Poſteaquam autem & hoc vnum ipſorum audaciæ caput eſſe edocti ſumus, quòd fiſcalia inuolẽt, ac deinde in ſacris locis ſe occultent, hac ratione meritas pœnas ſe effugituros exiſtimantes: ſtatuimus (id quod & Dei amantiſs. prouinciarum epiſcopis ſcripſimus) vt ſiqui illorum in ſacra ſepta confugiant, in poteſtate tuæ excellentiæ ſit vt hos ex illa prouincia exire, & in quocunque velis loco eſſe iubeas: hoc adiecto vt Dei amantiſs. epiſcopi neceſſe habeant vt illos ex ſacris locis producant, vbi tamen fidem publicam acceperint, ſe ex illis locis vnde diſcedunt, ſine aliqua diſtortione à publicis miniſtris ad conſtituta loca ducẽdos eſſe. Ad hunc igitur modum in cohortales excellentia tua imperio vtitor. Illud ſanè etiam Dei amantiſs. *epiſcopus & religioſiſſ.* ipſorum clericis interminati ſumus, ni è prouincia, data fide publica, illos eiicere, & in conſtituta loca cum fide publica ducere velint: *ob* ſacrorum autem fortaſſe locorum *priuilegium illos* illic morari *ſinant*: ipſos de ſuo

Quin huius valde deprauati loci hic ſenſus ſit, nõ dubito

Quem defectum Græca innuunt, ita expleas.

Hic etiam locus ita ſanitati reſtituatur.

de ſuo, minimè verò de eccleſiaſticis prouẽtibus, fiſco indemnitatem præſtituros, neque à ſacerdotii adeptione liberos futuros. Tua igitur excellẽtia quæ nobis placuerunt, quæque per hãc ſacram pragmaticam exprimũtur formam, effectui ſimul & fini tradere ſtudeto. 406

VT PONDERATORES ET MONETARII *apud AEgyptios quicquam pro obryzo exigendi nullam de reliquo facultatem habeant: ſed quemadmodum in magna hac urbe, ita illic quoque ſignatum aurum æſtimetur: & illi ſigna pro pondere quod in ſignatura ſeruatum eſt, imponant.*

EDICT. XI.

Idem IMPERATOR PETRO glorioſiſſ. ſacrorum Orientalium præfectoriorum iterum præfecto, iterum etiam ſacrarũ largitionum comiti, & exconſule.

QVod obryzum apud AEgyptios ſermone hominũ celebre eſt, quòd idem, ſuperioribus ſeculis quum prorſus incognitum fuiſſet, admodũ nuper in AEgypto cõtractus inuoluere & turbare cœpit, ad tantámque abſurditatem proceſſit vt in vnamquanque libram noueni aurei dentur, in poſterum reprimi ac ex communi vſu tolli oportere putauimus. Ideo id autem, ne rempublicã oblædat, neu ſubditorum contractus obturbet ac inuoluat: præcipuè verò, quòd huius abſurditatis longè maxima pars (quantum cognoſcere potuimus) in ipſa Alexandria ſolùm conſederit, neque ſimiliter per AEgyptum aut illius tractus alias ciui-

tates in publicum vſum peruenerit. Sancimus itaque vt ſecundum id quod olim obtinuit, tametſi mediis poſtmodum temporibus in ſignatura quæ apud Alexandrinos abſoluta dicitur, vitiatum ſit, in AEgyptiaco tractu de auri tractatione & valore ſtatuatur: ita vt non poſſit à quoquam pro malè adinuento atque excogitato obryzo quicquam exigi. Item vt quod aurũ per AEgyptum ratum & receptum eſt, ſic in contractibus cõputetur, quomodo quod in hac magna Vrbe ſignatum eſt: idque periculo pro tempore præfecti apud Alexandrinos Auguſtalis, & quæ ipſi apparent cohortium, ſeruetur. Quoniã verò fraudulenti huius facinoris ponderatores monetariiíque authores ſunt, iniũximus illi qui illos magiſtratus nunc obtinet, vt ad dandam idoneam cautionem ſe per abſolutam ſignaturã contractibus miniſtraturos, &, ſiquando ſignare oporteat, tantum ſolummodo ſe inſcripturos quantum reuera quod ſignauerint aurum pendeat, ipſos adigat: vt pro eo more qui perperam hactenus obtinuit, nõ liceat illis amplius quàm reuera ſignati auri pondus ſit, ſignaturæ inſcribere. Si nanque tale quippiam auſi fuerint, & bona illorum publicamus, & corporalibus pœnis ipſos ſubiicimus, vt qui ſecundum iuſſa noſtra ab vſitato ſibi & conſueto ſcelere nõ deſtiterint. Sed & neceſſe omnino habebunt vt tum præfecto apud Alexãdrinos Auguſtali, quique pro tẽpore eum magiſtratum habebunt, in conſuetis frumenti emiſſionibus, tum verò etiam alabar-

chæ qui nunc eſt, quíque pro tempore futurus eſt,& ſacrorum noſtrorum theſaurorum præpoſito,nullo prorſus accepto lucro, aurum ſuppeditent.Ita verò illi,quíque poſt ipſum magiſtratum ſuſcepturi ſunt, & cohortibus quæ ipſis apparent, vt huius rei curam haberent iniunximus, vt ſciant, ſi pro obryzo aut à ſacrarum noſtarum alabarchiarum præfectis, aut à ſacrarũ noſtrarum largitionũ præpoſito quicquam exactum eſſe manifeſtum fiat, ſibi id de ſuo tum ex ſuppeditatis ipſis & cohortibus annonis, tum etiam ex facultatibus ſuis dependendum fore: 407
idque non ſolùm donec in magiſtratu fuerint, verumetiam poſtquam magiſtratum depoſuerint: deinde etiam,ſiue initis ab initio pactis (vetus enim illud de obryzo non eſt, cœpítque tẽporibus admodũ nuperis & recentibus) participes iſtius lucri fuerint,ſiue etiã nihil iſtiuſmodi pacti ſint. Aliis porrò qui mercaturam faciunt, & hactenus lucri aliquid capere conſueuerunt, interdicto ſimiliter denuntiabis, quòd ſiquid in contractibus capere pro obryzo, aut in computationem deducere comperiantur, & bonis excaſuri, & corporales pœnas ſubituri ſunt. Rẽ peruerſè cœptam,tantóque progreſſu facto vniuerſam rempublicam diſpẽdiis inuoluentem, per præſentem legem in reliquum tempus tolli iubemus,ne de cætero contractus afficiat & obturbet: idque ita obſeruari periculo præfecti apud Alexandrinos Auguſtalis, quíque pro tempore eundem magiſtratum geſturi ſunt, & vtrorun-

Lego [illegible]

que cohortium. *Adeò autem id inbemus*, vt vel eius memoriam aboleri *uelimus*, quò à tanto incommodo & damno per AEgyptiacum tractum cõtractus *aliquando* liberi fiant. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram exprimuntur legem, gloria tua effectui finíque tradi & obſeruari iubeto. DAT. VI. CAL. IANVAR. CONSTANT. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANNO XVII. POST BASIL. V. C. CONS. ANNO XVIII.

DE HELLESPONTO. EDICT. XII.

EDocta noſtra eſt potentia quomodo Iohannes ſcrinjarius per Helleſpontum, vt cui nomine ratiociniorum ciuilium, ſiue (vt vocantur) ſolennium prouentuum commiſſæ formæ eſſent, quum in regionem illam veniſſet, à nulla re quæ ad ſummã deprædationem ſpectaret abſtinuerit, ciuitates populatus ſit, & reuerſus in almam hanc vrbem ipſe quidem auro abundauerit, Helleſpontiorum verò regioni omnem ſummámque paupertatem reliquerit. Ac ſanè quomodo *idcirco* cum illo agi oporteat, & iniuria affectis reſarciri damnum poſſit, *iam* à nobis definitum eſt. At quoniam, propter eorum quibus iſtiuſmodi demandantur inſatiabilẽ auaritiam, generali *legis* forma vniuerſale iſti rei remediũ adhiberi debere putauimus, ſancimus vt, ſiquis iſtiuſmodi rei cauſa in prouinciam quampiam ſiue Helleſpontiorum ſiue aliam quãlibet, profectus, præſidiale iuſſum habeat, ne quiſquam il

li obtemperet, citráque periculū ipſius exactio propulſetur: ſi verò cum ſacra pragmatica forma venerit, & quod profert cōmonitorium ſit, aut literæ de hoc cōceptæ, neque iis obtemperetur, vtiquæ ad deprædationē prætérque noſtrā notitiam & voluntatem prodierint; ſin quod oſtenditur pragmatica forma ſit, vt ne ſic quidem ex eo confeſtim aliquid fiat, ſed talem pragmaticam formam prouinciæ præſes apprehendat, deeáque ad nos referat, & alterā à nobis iuſſionem expectet: vt ſi illam cuique talis forma commiſſa eſt, agnoſcamus, altera noſtra pragmatica forma, quæ exactionem fieri demandet, procedat: ſin aut rem aut perſonā reprobemus, nihil iſtinc fiat, ſed ſacra forma à prouinciæ præſide remittatur. qui ſciat quòd ſi hanc rem neglexerit, indéque damnum aliquod ſubditis noſtris proueniat, iſtud ipſe de ſuo reſarciet. Facultatem verò etiam epiſcopis damus vt, ſi prouinciæ præſes pragmaticam formam inhibere negligat, cuíque illa demandata eſt concedat & conniueat, eam rem nobis ſignificent. Ac ſi hoc didicerimus, illum tanquam criminis ſocium, de 408 magiſtratu deiiciemus, cingulo quóque & facultatibus priuabimus, & qui quácunque in re iniuriam paſſi fuerint, iis indemnitatem recuperabimus. Tua igitur excellētia, quæ nobis placuērūt, ex præſenti ſacra pragmatica forma diſcēs, effectui ſimul & fini tradere ſtudeto. DAT. XV. CAL. SEPT. CONST. BILIS. V. C. CONS.

Lego λαμβάνειν τὴν ἐπαρχίας ἡγεμόνα, ἢ μηνύειν εἰς

LEX DE ALEXANDRINIS ET AEGYptiacis prouinciis. EDICT. XIII.

QVum vel minima quæque noſtra cura dignemur, certè multo minus quæ maximi ponderis & momenti ſunt, ac rempublicam noſtram continent & conſeruant, pro derelicto habere, aut neglecta competentíque ornatu vidua eſſe debemus ſinere: præſertim quũ tua excellentia miniſterio nobis ſit, cui per omnia noſtra incolumitas, rerumpublicarum incremẽtum & ſubditorum noſtrorum gubernaculum curæ eſt. Conſiderantes itaque quomodo ſuperioribus temporibus, tametſi aliis locis publicæ exactiones ſic ſatis conſtitutæ viderentur, in AEgyptiaco tamen tractu adeo confuſæ fuerint, vt quid in prouincia ageretur hîc cognoſci non poſſet: eius rei conturbatum modum atque ordinem, qui hucuſque durauit, valde admirati ſumus. Sed Deus hoc etiam temporibus noſtris tuóque officio ſeruatum voluit. Vt enim nobis frumentum inde adiiciebant, ſic nihil aliud contribuere volebãt. verùm ſubditi omnia plenè à ſe exigi omnino affirmabant: pagorum autem præfecti, & reipublicæ adminiſtratores, publici exactores etiam, & præcipuè pro tempore præſides, hactenus eam rem ita adminiſtrarunt vt nemini innoteſcere poſſet, ac ipſis ſolis lucroſa eſſet. Quoniam igitur ſi rem in genere ac promiſcuè adminiſtrari ſinamus, haud vnquam illam perpurgare decentérque conſtituere poſſimus: ideò magiſtratum qui AEgypti rebus

Lego προσέῤῥιπτον

Scriptũ fuiſſe arbitror ἐν ὁμάδι, aut καθ' ὁμάδα

præeſt (præfectorum Auguſtalium nempe) moderatioribus curis præficere viſum eſt. Non temere enim vnius hominis induſtria tãtis curis par ſit, nec ita rẽ adminiſtrare valeat vt inde cuiuſpiam boni ſenſus ad nos reſultet. Propterea igitur ſtatuimus vt excellentia tua hanc noſtrã ea de re legem ad ſe receptam ſic formet atque ordinet, vt illam nos tuliſſe, tuam verò excellentiam miniſteriũ adhibuiſſe dignum ſit. In primis autem ſpectabilem præfectum Auguſtalem ipſi Alexandriæ præeſſe, & omnium eius rerum curam habere volumus, & inſuper duabus AEgyptis, ac iis ſolis, excepto oppido Menelaita dicto, quod AEgypto præiacet, & præterea Mareota. De illis enim quæ videbuntur conſtituturi ſumus. Volumus autem ipſum (vt dictum eſt) non vni Alexandriæ, verumetiam duabus AEgyptis, dictis Mareota Menelaitáque exceptis, *ita* præeſſe, vt magiſtratus prouincialis dictarum duarum prouinciarum (quomodo etiam hucuſque obtinuit) ipſi ſoli ſubſit. Et (quod in idem recidit) volumus ſpectabilem præfectũ Auguſtalem propter dictæ maximæ vrbis populoſitatẽ, magiſtratus militaris ius habere: nõ vt res diuidatur, in duóſue magiſtratus diſtrahatur: (id enim cõducibile eſſe omnino non putamus) ſed vt vnus homo dicto ſolio præſit, & in omnes qui illic ſunt milites, ſiue in ipſa magna Alexandrinorum vrbe, ſiue in duabus (vt dictũ eſt) AEgyptis ſtationes habeant, ius & poteſtatem habeat. Curare enim te oportet vt decorum in ciuitate 409

Quum hinc diſcas hoc edictum ita eſſe editum ut primùm à legiſlatore tumultuariè conceptũ eſt, confuſum eius ordinem minus mirari debebis.

Quanquam in Græcis negatio non eſt, ponendã tamen mihi fuiſſe concedi debebit.

ſeruetur, neque tumultus quiſpiam in dicto populo oboriatur: & quum dicti magiſtratus præfectus & ciuilis magiſtratus vim & militum robur in ſubſidium habeat, quòd quãtum ad ipſos milites, tũ qui in Alexãdria, tum qui in vtraque AEgypto ſunt, vicarius ſit, ille Deo duce & auſpice dicti decori per ciuitatem ſeruandi curam gerat: illíque glorioſiſſ. generoſiſſimúſque dux præſentalium. Orientalis etiam * & ad reſponſum præſtò ſint, & quæ is iubeat, in iis obſequioſi ſint. Eſt autẽ ipſi cohors & Auguſtaliana & Ducalis, militũ plus minus ſexcentorũ: non vt ſeorſum Ducales ſint, ſeorſum etiã Auguſtaliani: ſed vt vna cohors vnáque recenſio ſit, in qua cẽtum primates ſint, quinquaginta in Auguſtaliana cohorte, totidẽ inter Ducales, quorũ inter ipſos ordo alternet, vt priores partes Auguſtalianus, alteras Ducalis habeat. quã cẽtũ inter ipſos primatum formam deinceps cõſeruari volumus. Cætera vt ei qui magiſtratum obtinet videbitur cõſtituantur, vt tamen cohortis mixtim ex Auguſtalianis & Ducalibus cõſtantis numerum (ſexcentorum militum ſcilicet) non excedat. Omnia verò quæ ſub illo fiunt, & ad tuum ſolium, & per excellentiam tuam ad nos referantur: vt quod à vobis fit, ſi rectum & bonum ſit, authoritatem accipiat: & vbi cohors conſtituta fuerit, abſque probatoriis, quibus noſtra manu ſubſcriptũ ſit, vt hactenus obtinuit, nemo Auguſtalianus fiat. Ipſa autem vniuerſa cohors Auguſtaliana appellabitur. Enimuero qui ab Imperato-

Non ἡμῶν, ſed ὑμῶν lego

re deſignatus, Imperatorióque iudicio dignus habitus, magiſtratum aſſumet, & puras manus conſeruabit, & ſe in omnibus Imperatorio iudicio dignum exhibebit. Neque enim nos tantam ſolummodo conſolationem quantam vſque ad hüc diem ſpectabilis Auguſtalis habet (quinquaginta annonas, & quinquaginta capita videlicet) ex publico illi dabimus: ſed magno auctario adiecto, quadraginta auri libras pro annonis, conſuetudinibus, & calandicis quotánis ipſum accipere volumus: idque à vindice, & huic ex ſubiectis formæ locis & cauſis. Aſſeſſores autem eius ex eiſdem quinque libras auri accipient, quæque ipſis apparet cohors, mille ſolidos: quanquã antehac tertiam eius ſummæ partem ſolummodo habere ſolet. Ita res iſta per ſe ſplendida erit, próque noſtrorum temporum dignitate adminiſtrabitur. Vt porro ſolennis ſtatáque frumenti illatio rectè procedat, id eius qui iſtiuſmodi magiſtratũ tenebit primã curam eſſe volumus, vt ipſe ſpectabilis præfectus Auguſtalis, & quæ illi cohors apparet, ſuo bonorúmque ſuorũ quæ in præſentia habet, quæque aliquãdo habiturus eſt periculo, cohortis verò etiam tãtò periculo, vt non de his modò verumetiã de ſalute & vita iudicium ſubitura ſit, omnem curam & diligentiam ſubire debeat, vt dictum felicis ſolẽnìſque illationis frumentum & exigatur, & conſuetis temporibus emittatur. Atque hoc quidem, quod ex vtraque AEgypto contribui debet, exiget : a-

Natura loci hanc lectionem poſtulare uidetur.

Αἰσία ἐμβολὴ, *Theodoſius fœlicem embolam uocat, Lib. 2. De nauib. non excuſand. C.*

liud verò citra dilationē ſuſcipiet, aut etiam na-
uibus iniiciet,quantúmque canon eiuſdem ſo-
lēnis illationis quæ in hanc almam vrbem ad-
uehi ſolet poſtulat,huc emittendum curabit. Vo
lumus inſuper vt ſimiliter quod à nobis ma-
gnæ Alexandrinorum vrbi donatum eſt,quan-
tum quidem ex vtraque Aegypto pēdi debet,ex-
igat; quantum verò ex vtriſque locis prouenit,
410 ſuo cohortíſque ſuæ periculo ſuſcipiat:quod tra
datur modo quàm qui hactenus obtinuit lōgè
explicatiore,qui in ſequentibus declarabitur:&
(quo modo conſueuit)in eiuſdem vrbis alimo-
niam expēdat,quò illi Deo propitio per omnia
ſatis ſit.Quò autē huic rei nullum omnino im-
pedimentū adferatur, cum ipſo ſpectabili Au-
guſtali eidem periculo ſubiici placet quotcun-
que in militum ſub ipſo conſtitutorum, clariſs.
etiam tribunorum,& cuiuſcunque ciuilis publi
cique auxilii officium atque numerum aſcripti
ſunt. Cæterùm quod frumentum ex locis ipſius
iuriſdictioni nō ſubiectis exportatur,id eatenus
inducere ipſi periculum & neceſſitatem volu-
mus, vt poſtquam exportatum ſit, ipſe ſine vlla
mora id ſuſcipere, & quæ ipſi paret cohors ad
hanc almam vrbem ſuo periculo deuehere de-
beat. Summa etiam cum diligentia curabit ne
ex ſubiectis ipſi ciuitatibus, prouinciis, quibuſ-
cunque locis, portubus etiam aut oſtiis, prius
frumenti quicquam exportetur quàm ſtata il-
latio Alexandria ſoluerit. Ac verò vt ne tum
quidem, extraquam ſi id à nobis per ſacras no-

ſtras formas, aut ſoliorum tuorũ iuſſa permiſſum fuerit, aut permittendũ ſit. In omnibus autem cohortales, quæ ipſis iniunxerit (quo modo prius dictũ eſt) ipſi miniſteriũ præſtẽt: nauicularii verò frumentũ ſuſcipiant, nauibúſque imponãt, atque Deo duce ad hanc almã vrbem nauigent. Sanè ſi ex vtraque AEgypto frumentũ non exegerit, neque illud huc mittendæ felicis ſolitæque illationis Alexandriæ importandum, ac ante finem menſis Auguſti ad almam hanc regiámque vrbem vehendũ curarit: ſi etiam frumentum Alexandrinis à nobis in alimoniam elargitum, menſe Septembri in ipſorum vrbem non importarit: ſciat quòd quantum illationis alimoniæue frumẽto, pro eo modo qui ex vtraque AEgypto inferri conſueuit, deeſt, in ternas artabas pro ſingulis ſolidis à ſolio tuo & ipſe, ſiue magiſtratũ adhuc obtineat, ſiue priuatus factus ſit, & hæredes ſucceſſoréſque ipſius exigẽtur: nullóque modo bona ipſius libera erunt, antequam quicquid inde debet, ad ternas æſtimatum artabas tuis menſis intulerit. Interim conuenit omnino vt ad prædicta tẽpora ipſe ex vtraque AEgypto plenariam etiam exigat. Quandoquidẽ verò de ſolenni illatione tractatus connexũ & inſeparabilem habet portoriorum titulum, volumus etiã quæ ad ipſum pertinent (quo iſti negotio plenè conuenientérque proſpiciatur) certa iuris forma comprehendere. Volumus igitur ne in poſterum portoriorum ſuſceptor facultatem habeat vt ſe quibuſcunque publicis vectiga

libus immiſceat, ac nonnullis ſoluẽdo vectigali obnoxiis illud remittat, itáque quæ ἀνδεμαντικὰ nuncupantur (*quæ per indulgentiam & gratuitò data dixeris*) accipiat, & publica inde negligat: ab aliis
Lego βιαιότερον vero plus quàm par ſit exigat, & plures 'vt violentius & *ſupra conſuetos* ac hinc confundendæ rei occaſionem initiúmque capiat, portoria quidem recuſari non poſſe prætendens, ex rei verò confuſione ſuum commodum captans: & menſas quidem tui tribunalis deſpiciens, ſimul autem lucri cauſa cuncta ad ſe trahere conans. Quoniam etiam tua excellentia vigilanter cuncta gubernãs, nos docuit quantum portoriorum canon, qui ex Alexandria ſuppeditatur, ſubducta ratione conficiat, ſolidorum videlicet octoginta millia: (quippe quũ quod frumentũ trãſmittitur, in octogies centena millia exurgat) volumus ex ſubiectis prouinciis, locis & prouenti-
411 bus portoriorum ſuſceptori octoginta hæc ſolidorum millia dari. Quam largam liberalitatem ideo fecimus, vt nequid omnino ex dilatione defectúue ſolennis frumenti tranſmiſſionis cõficeretur. Spectabilis autem præfectus Auguſtalis, & quæ ipſi cohors ex Auguſtalianis prioribúſque Ducalibus (vt dictum eſt) in vnã coitionem coniunctionémque conflata paret, portoriorum ſuſceptori per ciuitates atque loca, & ab hominibus ex Alexandria & vtraque AEgypto in hoc delectis, exactiones facient. Cuiuſmodi exactionem ipſe etiam portoriorum ſuſceptor ſimiliter faciet. Vt ſuo periculo (quo modo

dictũ eſt) præfectus Auguſtalis ac ipſius cohors vnà cum portoriorũm ſuſceptore hæc exigant. Ipſi verò harum rerum exactionis periculum etiam incumbit, vt irreprehenſibiliter aurum exigat,& in dictũ vſum expendat,&,prout hactenus moris fuit, nauiculariis diſtribuat: vnà cũ ipſo portoriorum ſuſceptore in omnibus labores & pericula ſuſtinente ſpectabili præfecto Auguſtali cum ipſi parente cohorte, & fortiſſimis per illa loca cõſtitutis cohortibus cum ſuis tribunis: quippe quia conueniens ſit vt omnibus modis portoriorũ ratio per contributionẽ ſuppleatur, hæcque ſuſceptori detur, qui cõuenienti conſuetoque modo illa diſpẽſet, ac pro omni ſolenni illatione nauiculariis præbeat. Atque hæc quidẽ prima illi cura adminiſtratióque applicãda eſt ſolennis illationis & portoriorũ. Secundo deinde loco excellentiã tuã, & pro tempore huius magiſtratus præfectum, ſcriniarios etiam, & tractatores, & duos ex AEgypto & Alexandria curam habere volumus exactionis publicorum tributorum in tribunalis tuæ excellẽtiæ vtramque menſam, & priuatam & publicam, inferendorum, ex illis ſcilicet ciuitatibus, & ab illis perſonis, horúmque fideiuſſoribus, & è locis quæ in hoc ſelecta ſunt & ſacræ huic legiſlationi ſubiecta: vt nullo modo neque ſpectabilis præfectus Auguſtalis, neque quæ ipſi paret cohors, neque Dei amãtiſſ. Alexãdrinus epiſcopus cuiuſpiam publicæ exactionis rationem reddere, vel exige-

gere, aut etiam per qualencunque cauſam in di-
cta exactione, quæ ad excellentiæ tuæ mēſas aut
ad homines ab illa delectos pertinet, cōmunio-
nem habere poſſit: præterquã ſi tractatores, qui-
que in prouincia illorum locum ſupplent, auxi
lii cauſa id fieri petierint. Si enim hoc petant,
aut ſi gloria tua, quíque pro tempore eundē ma-
giſtratum obtinebunt, id iubeant, neceſſe habe-
bit præfectus pro tempore Auguſtalis, quíque
ſub ipſo ſacramento obſtricti milites ſunt, & ho-
rum tribuni, cohors etiam quæ eidem magnifi-
centiſſ. Auguſtali apparet, & quodcunque ciuile
publicúmque auxilium, vt ſcriniariis tuis ſup-
petias veniat: & vt omnes iſtiuſmodi illationi-
bus vtrique tribunalis excellentiæ tuæ menſæ
competentibus obnoxii citra omnem dilatio-
nem impoſita ſibi publica tributa inferant, ne-
que contradicere audeant, faciat. Si enim qui in
vtraque AEgypto (excepta Mareota & Mene-
laita vrbe, de quibus in ſequentibus conuenien-
tia ſtatuemus) aut Alexandriæ habitant, iſtiuſ-
que modi illationibus obnoxii ſunt, ad dationē
vultū obuertere, in aliquóue aduerſari audeant:
& ſpectabilis præfectus Auguſtalis militarem ſi-
mul & ciuilem magiſtratum obtinens, cohor-
tiúmque primores & tribuni, illū aut illos qui
412 debent inferre atque in fiſcum beneuolos eſſe
non coegerint: ſciant & ipſe magnificētiſſ. præ-
fectus Auguſtalis, & quodcunque auxilium cu-
Lego δημόσιον εἰς μέρος ius paulò antè mentionem fecimus, ſe in cingu
lis fiſco in partem eorum quæ debentur adiudi-

candis periclitaturos:qui verò contradicere auſi fuerint, bona ſua publicãda, ſeque è prouĩcia eiiciẽdos eſſe. Manifeſtũ verò ſit quòd in omnibus quæ ab excellẽtia tua decernẽtur, præfectus pro tẽpore Auguſtalis tuæ excellentiæ poteſtati ac imperio, prout hactenus moris fuit, ſubſuturus eſt. Cæterùm ſi gloria tua, aut ſcriniarii, aut tractatores, aut qui illorum locum ſupplent, in prouincia fidem publicã nonnullis dari voluerint, pro illis ipſi periclitabũtur. Dabit tamẽ illã Dei amãtiſſ. patriarcha in tot dies, atque in hũc modum in quem ab excellentiæ tuæ magiſtratu iuſſum aut à tractatoribus petitum fuerit. Et ſi præter hæc publica fides detur, erit illa omnino irrita. Non enim quenquam præter hæc hominibus in quanque cauſam delectis fidem publicam dare concedimus: præterquam ſiquis in hoc fidem publicã capiat, vt in publico verſetur, & intra certos dies quicquid debet omnino fiſco perſoluat, aut ſufficientem tractatoribus ſcriniariiſue cautionem præſtet. Ad hoc qui præter hæc fidem publicam quocunque modo ceperit, æqualis cum iis qui non acceperunt conditionis ſit, intráque ſacra etiam ſepta exactionem ſuſtineat. Verùm ſi Dei amãtiſſ. archiepiſcopus extra dictũ modũ fidẽ publicã dederit, neceſſariò Dei amantiſſ. œconomi & ſanctiſſ. eccleſiæ defẽſores, quod damnũ fiſco hinc obõrtũ fuerit, id agnitũ de ſuo & de facultatibus ſuis reſarciẽt. Qui ſi ſat diuites non fuerint, ex ſanctiſſ. eccleſiæ pecuniis & rebus fiſco ſatiſfiet. Quòd ſi

Pro κυρία lego ἄκυρος

Lego ὅτι ἐκ ἀπλαμβάνουσι.

præter notitiam & voluntatem Dei amantiſſ. epiſcopi fidem publicam ipſi dare auſi fuerint, non modò ea omnino irrita erit, verumetiam ipſi fiſco damnum rependent: & beatiſſ. patriarcha, ſiquid præter voluntatem ipſius fecerint, omnino ipſos & ab officiis quæ habẽt remouebit, & è ſacerdotio eiiciet. Si verò magiſtratus quiſpiã contra vetita cuipiã qui publica tributa tuis mẽſis aſſignata debeat, fidem publicã dederit, ſiue præfectus Auguſtalis, ſiue clariſſ. tribuni qui cohortibus præſunt ſint, & à dignitate magiſtratúque remouebitur, & fiſco priuatus factus damnum reſarciet: ídque non modò quum adhuc ſupererit, verumetiam vbi mortuus fuerit. Obnoxii enim ipſi hæredéſque & facultates ipſorũ huiuſmodi exactionibus erũt: vt *uidelicet* pœnarum metu iſtiuſmodi nihil committatur, neque *quiſquam*, donec omne debitum perſolutum non ſit, pœnam effugiat. Item ſiquis ex iiſdem ciuitatibus locíſue in ius vocatum exemerit, aut exactioni impedimento ſit, oportet & hunc in quantum exemptus tenebatur obnoxium eſſe, eiúſque exactionem cum hæredibus ſucceſſoribúſque ſuis & in bonis ſuſtinere. Cæterùm quibus (vt dictum eſt) omne periculum incumbit, (tractatores nempe & ſcriniarii) omnem poteſtatem procurationémque huius rei habeant, totúmque canonẽ qui ex dictis ciuitatibus, prouinciis, atque locis menſis tuis infertur, ad menſas tuæ excellentiæ, tum publicam tum priuatam, emittant, & quibus tu dari conſtitueris, tradant. Sta-

καὶ τοῦτο expungo.

413 tuimus porrò vt ſpectabilis præfectus Auguſta-

lis iis qui à ſolio tuo in hoc mittuntur, ſiue tractatoribus, ſiue ſcriniariis, ſiue qui ipſorum locum ſupplēt, in exactionibus ipſos reſpicientibus, & in publicam priuatámue menſam inferendis, neceſſariò opem ferat. Et ſiquem ex dictis locis in fiſcum improbum eſſe, atque vt exactionem effugiat, tumultum ciere cōtingat, volumus tractatori, ſiue ſcriniario, ſiue qui illorum locum obtinet, facultatem eſſe vt hoc magnificentiſſ. præfecto Auguſtali manifeſtum faciat: qui ſuo cohortíſque ſibi apparentis periculo milites ſuccurrere rei, inhiberéque improbos, & quæ menſis debentur, exigere cogat: vt dum hæc per ciuilem militarémque manū perficiuntur, citra dilationem exigi, & in magnam hanc vrbem importari poſſint. Sciant autem clariſſ. tribuni fortiſſimíque milites, & maximè qui inter illos principatum obtinent, quòd ſi hoc neglexerint, neque vt illa omnia quæ diximus facerent curarint, de annonis etiam periclitabuntur. Retinebuntur enim illæ à præfecto pro tempore Auguſtali ipſiúſque periculo mēſis tuis inferentur. Tum & bonorum publicationem ſuſtinebunt clariſſ. ipſorum tribuni, quíque inter ipſos primas tenent: qui ſanè & capitale ſupplicium metuant, & vniuerſum agmen è prouincia motum vltra Iſtrum flumen ſiue Danubiū transferetur, vt in illorum locorum limitibus cuſtodiæ cauſa perſeueret. Illi verò qui in fiſcū improbi fuerint, atque iſtiuſmodi necessitatem expectarint, publicationem ac perpetuum exi-

Quin aliquid deſit, mihi dubium eſſe nō poteſt.

Lego ἀναγκας

lium Sebaſtiam & in Pityuſam (quæ in extremis * Euxini Ponti finibus eſt) deportati ſuſtinebunt. Eandem verò ſimilémque curam & occaſione largitionalium titulorum omniúmque quæ ad ſacras noſtras largitiones pertinent, ſpectabili præfecto Auguſtali imponimus, quæ quidem ab ipſo eiúſque cohorte & Alexandriæ & per vtranque AEgyptū debeāt expediri. Etenim harum rerum hæc à nobis conſtituta procuratio eſt. Et conueniens eſt vt ipſe eiúſque cohors ſuo periculo largitionalium tributorum omniúmque cauſarum ad ſacras noſtras largitiones pertinentium exactionem curet: vt huiuſmodi publicæ illationes quæ ſacris noſtris theſauris applicantur, omni periculo ſpectabilem præfectum Auguſtalem ipſique obſecūdantem cohortem concernente & exigantur, & ſacris noſtris largitionibus inferantur. Si enim horum quicquam neglectum fuerit, periculum illi & de magiſtratu & de bonis imminebit: ídque non ſolùm dum in magiſtratu erit, ſed poſtmodum etiam, quando magiſtratum depoſuerit: adeò vt illud periculum ad ſucceſſores quoque eius & hæredes tranſiturum ſit. Donec enim quæcunque ex locis ipſi ſubiectis ſacris noſtris largitionibus debentur expleta fuerint, non ipſe tantū huiuſmodi exactionibus obſtrictus erit, verùm hæredes etiam eius & ſucceſſores. Sed neque aſylum dabit quiſquam iis qui ipſius iuriſdictioni ſubſunt, præterquam ii qui exactionis periculū (vt dictum eſt) ſuſtinent, quæ fit periculo ſpecta-

ὑφιστῶσι, aut ſimile quiddā, haud dubiè hic omiſſum eſt.

bilis pro tempore præfecti Auguſtalis & obſecũ dantis ipſi cohortis. Pecuniæ autem deuotis ſacrarum largitionum palatinis(quorum hæc res curæ incumbit, aut qui alioqui ad hoc à glorioſiſſ. præfecto, inclyto huic magiſtratui præpoſito emittuntur)tranſfundendæ ſunt. Neque contra ea quæ antè excepta ſunt, fidem publicam dare quiſquam, aut in exactionibus impedimẽto eſſe 414
poterit. Deuoti autẽ milites, & qui in agris & qui in vrbibus illis ſunt, paſſuri eadẽ ſunt, niſi ipſi quoque opẽ tulerint, omnibúſque modis largitionales pecuniæ collectæ, ac iis qui in hoc miſſi fuerĩt trãſfuſæ ſint, & denique tãta cũ alacritate exactionem exercuerint quantã in ea ab arcariis exhiberi præcepimus. Illud item ſpectabili præfecto Auguſtali tribuimus, vt ipſi & militib⁹, & regionis primoribus, & rerũ fiſcalium ſub ipſius iuriſdictione & poteſtate cõſtitutarum exactoribus, in omnibus imperare licitum ſit: vt tamen regionis primores, ſi aut circa frumentum, aut circa portoria, aut alias fiſcales res, quæ vel dictas cauſas vel ſumptus per prouinciam faciẽdos cõcernãt, improbuli atque refractarii ſint, pro imperio remouere non poſſit. Siquid autem mali fecerint, non remouebit quidem illos, ſed in cuſtodia conſtituet, delectíſque circunſpectè aliis qui rectè in negotio verſentur, oĩa huc ſolio tuo, & per hoc porrò Imperatori nuntiabit: quò nos omnia cognoſcentes, & de illorum qui rectè in negotio verſati nõ ſunt eiectione, & delectorum regionis primorum(ſi videbitur) inſitione, co-

Lego στρατιῶται, καὶ οἱ ἐν, & mox rurſum καὶ οἱ ἐν

Malim σῶν τε

Lego εἴη

rúmque quæ ad regionis primatum ac primorum bona pertinent traditione, quod æquum & côueniens ſit, ſtatuamus. Sed & qui Alexandriæ & per vtranque AEgyptum rempublicam adminiſtrant, 'omnéſque etiam qui tributa ipſius exactionibus aſſignata in locis ipſi ſubiectis tractant, ipſius imperio ſuberunt. Quin & in alias quaſcunque prouincias ipſi non ſubiectas, vt & *debitores* ad ſe adducat, & fiſcalia exigat cõcedere '& ſiqui, quũ Alexãdriæ aut in duabus AEgyptis poſſeſſiones habeant, alibi degant, aut in prouinciis ipſi non ſubiectis habitent, hos in prouinciã quam deſeruerũt (quò rebus fiſcalibus ipſi ſubiectis nihil impedimenti obueniat) reducere illi liberum fuerit. Quod idem faciet, ſi qui ad mẽſas tuas pertinentia debeant, & tractatores, quíue illorum locum ſupplent, aut qui exactionibus publicis priuatíſue tuis menſis inferendis incũbunt, tale quippiam ipſi ſignificarint. Nam & tunc ad eundem modũ & emittere & adducere hos debebit, vt à tractatoribus tuis exactionem ſuſtineãt. Non poterunt autem debitores, quum in aliis locis ſunt, in fiſcalium rerũ cauſa præfectum Auguſtalẽ exceptione ſubmouere, quaſi competens ipſorum iudex non ſit. quòd ſanè & in largitionalibus exactionibus fieri volumus. Reſtat ea exactionum cura quam expectabilis præfectus Auguſtalis ipſique obſecundans cohors militaribus impenſurus eſt ſumptibus iis qui Alexãdriæ, quíque in duabus *ſubiiciuntur* AEgyptis, tum etiam 'ciuilibus ſolennibúſque ma-

Lego εἰ πεπ- νυόμενα

Legendo pro εἰ ἐν (quæ hîc locũ non habẽt) ἰέναι huc locum ita reſtitui.

Pro ἐπὶ ma- λιστα

gnæ Alexandrinorũ vrbis &'vtriuſque AEgy- pti tributis. Erit igitur ſpectabilis præfecti Auguſtalis ipſique obſecundãtis cohortis, vt hæc ſuo periculo & exigant & tradant. neque eam rem amplius tuæ excellentiæ ſcriniarius exequetur: quem, quòd res militares adminiſtret, *ϛρατιωτὴν quod ducem fortaſſe uertas* AEgyptii nuncupãt. Atque hic quidem in vniuerſum deſinet: ſpectabilis autem præfectus Auguſtalis, ipſique obſecundans cohors, quibuſcunque voluerit modis, ſuo periculo exactionẽ faciet, omnibúſque deuotis militibus qui Alexandriæ ſtationem habent, ſumptus ſuppeditabit, 'eos ſuo periculo à ſubiectis locis & ciuitatibus exigens. Coges porro pro tempore Alexandrinum vindicem vt quos ſumptus facit, eos omnes in accẽdendis calefaciendíſque publicis balneis ac aliis omnibus ciuilibus ſo- 415 lennibus faciat: qui quidem *ſumptus* ſacræ huic noſtræ legi expreſſæ omnes ſubiecti ſũt. quæ deſcriptio hoc quoque euidenter declarabit, ex cuiuſmodi locis, atque titulis ſiue cauſis & perſonis hi colligantur, deinde quanti ſint, quémque ad modum diſpenſari debeant: ſolennes ſumptus videlicet, & quotquot in duabus AEgyptis ciuiles ſunt, qui ciuitatibus periculo peculiaris harum prouinciarum magiſtratũs porriguntur. In iis verò qui à ſpectabili præfecto Auguſtali ipſius cohortíſque periculo diſpenſabuntur, fidem publicam dandi, & quæcunque negotio conducere putauerit,

Lego ἑκατέρας αἰγύπτου

Hic ferè huius loci mirè mendoſi ſenſus eſt.

faciendi facultatem habebit: quippe quum periculum in ipſum eiúſque cohorté omne concedat. vt tamen qui ſumptus Alexandriæ fiunt, per illos qui hactenus eos faciunt, ſeruata conſuetudine fiant. Nullusauté hoc prætextu, quòd ſpectabili præfecto Auguſtali non ſubſit, neque verò etiam ipſe ſpectabilis Auguſtalis, neque eius cohors improbitatem aliquam incœptent, fraudémue quampiam aut in illationibus aut in frumenti ſolenniter illati tranſuectionibus *committant: ſed purè rem tractent, eóque modo quo quammaximè reipublicæ & proſpiciát & commodent: expendentes quàm ea res neceſſaria atque ineuitabilis ſit, & ſcientes etiam, quòd extremo ſupplicio obnoxii erunt, ſiquid hac in re non ſolùm maleficioſè perpetrarint: verumetiam vafrè quicquam & per cõmentum egerint. Enimuerò illud etiam quod ab excellétia tua ad nos relatum eſt, in hac lege inſcribendum eſſe duximus. Gloria enim tua, in dicta ciuitate Alexandria omnia perſcrutata, inuenit in tabula quæ temporibus Anaſtaſii pientiſſ. Principis confecta fuit, quando Marianus vir inclytus ſub ipſo res adminiſtrabat, extitiſſe tabulam publicam, quum vindicis in modum Potamon fiſcalibus Alexandrinis præeſſet, qua in tabula deſcriptus eſſet rerum exportandarum titulus, qui diuerſis cauſis mille *aureos ita expenſos ferret, quadringentos nonagintaduos publicis eiuſdem ciuitatis balneis, quadringétos item & vndeuiginti anticantharo quod vocant, quin-

Lego πειϑῶσι

Vt κάνϑαρος pro nauigii quopiá genere reperitur, ſic hîc ἀντικάνϑαρος pro nauigii genere poni dubitari nõ debebat.

gentos poſtremò & quinquagintaocto cum dimidio, portoriorũ ſuſceptori: vt deſcripta ſumma in mille quadringentos ſexaginta nouem aureos exurgat. Deinde verò ab iis qui rempublicam adminiſtrant, in eandem rerum exportandarum cauſam aureos centũ perceptos eſſe. Præfectum autem pro tempore Auguſtalẽ pro trigintaſex pullis equinis trecentos & viginti aureos accepiſſe. Similiter * præbere dictæ Alexandriæ ciuitatis equeſtribus ludis. Atque hanc quidem formam eſſe nó ſolùm magiſtratus illuſtriſs. Strategii, verumetiam vſque ad ſecundam indictionem præteriti circuli (quæ fuit ante annos quindecim) duraſſe. Ex eo autem tempore quorundam negligentia, aliorum autem dolo malo, plurimorum verò etiam furto eam rem paulatim imminutam, & publicas balneas illa quadringentorum nonaginta duorum aureorum ſumma, portoria autem quingentorum quinquagintaocto & ſemiſſis aureorum illatione defraudata eſſe: idque occaſione illis data, quòd nonnulli partim ex Principis aula, partim ex ſoliis tuis facultatem ſibi pararent vt gratis è dicta ciuitate Alexandria tegulas aliáſque ſpecies quæ iſtiuſmodi tributo obnoxiæ ſunt, exportarent. Atque ita quidem memoratam ciuitatem paulatim eſſe depauperatam. Excellentiã itaque tuam & in his animum intendentẽ amplexati, ſtatuimus ne aliquibus iſtiuſmodi ſacra Principalis forma data quicquam vtilitatis adferat, ſed omnes agnoſcant quod vſque ad

illuſtriſs.illius Strategii tempora dare conſueuerunt: ne etiam ſpectabilis præfectus Augusta
416 lis maiores ſumptus faciat quàm antea & temporibus illuſtriſs. Strategii fieri ſoliti ſint, neque nouo aliquo commento tributa illa attingat ſibíque vendicet: ſed vetus forma, quæ vſque ad Strategium illuſtriſs. illũ & ipſum obtinuit, cuſtodiatur. ne denique pro tempore Auguſtali cõtentionis occaſio detur, vt hic quòd nihil ceperit, ille verò quòd minus ceperit dicat: ſed ex vniuerſa ſumma mille octingentorum & vndenonaginta aureorum aurei trecenti & vndeſeptuaginta leuentur & demantur. Aliquãto enim benignius quàm pro exactiore iure agere, & ob copias à præfecto pro tempore Auguſtali colligendas alios mille quingentos & viginti aureos ſolos ex titulo inferri volumus, quibus ex aureis trecentos illos & viginti aureos occaſione trigin
Lego πώλων ta ſex' pullorum, quos ex antiqua conſuetudine Alexandrinis equeſtribus ludis ſuppeditare tenetur, ſpectabilis præfectus Auguſtalis ſibi imputabit. Reliquos verò mille ducentos aureos eidem in annonas ipſius annumerari volumus. Atque ita quidem ea res non difficilis ſolutu fuerit, & priſtinam rationem ſeruabit, neque vlli prorſus ad dolum malũ feneſtra aperietur. Publicarum autem balnearum calefactioni, & anticantharo, & publicis portoriis ex aliis cauſis deſcriptio in hac ſacra lege adhuc inſtituetur. Quoniam verò Mareotam Libyco tractui ſubiecimus, & nonnullos Alexandrinos in popula-

ribus ſeditionibus deprehenſos, quò ſibi inferendas à ſpectabili præfecto Auguſtali pœnas effugiant, illuc profugere conſtat: ſtatuimus vt pro tempore ſpectabili Auguſtali facultas ſit, vt ob hanc cauſam, & quidem ſolam, commentarienſem illuc mittat, qui ad eum qui clariſs. prouinciæ Libyæ præſidis locum obtinebit, cum publicis literis proficiſcatur, quò illos & comprehendat, & per cohortes militéſque qui ſub ipſo ſunt tradat: vt nemo qui Alexandriæ publicos tumultus mouerit, illuc confugiat, & ſpectabilis præfecti Auguſtalis pœnas euitet. Inſuper & illi ipſi qui iſtis partibus præfuerit, facultas erit vt ſiquos tales inueniat, eos & comprehendat, & caſtiget, atque etiam * publicè manu emittat & liberet. In his itaque dictum magiſtratum circunſcribimus, quæque in hac lege explicauimus, hæc illi facienda iniungimus. Sic enim cura ipſi rei facilè par, contracta etiam vndique neque confuſa fuerit, nullámque ad confuſionē furtúmque propēſis maleficii occaſionem præbebit. Hinc nos cura Libycorum limitū vocat, quos ad Paratonium conſtituimus, collocata inibi militari manu, quæ in illis locis barbaros compeſcat. Spectabilē enim Libyæ ducem (vt dictum eſt) per Paratonium & per ſubiectas illi ciuitates (in quibus qui ſub ipſo ſunt milites ipſius iuſſis obſequentur) velut ſtatiua caſtra obtinere volumus. Percipiet autem ipſe attributas ſibi annonas, vt pro annonis quæ in ſpeciebus ſunt, nonaginta, próque capitibus centum &

viginti aureos cõſequatur ſupra mille quinque & quadrantem: pro annonis autem quæ in auro conſiſtunt, quinquaginta, ac pro totidem capitibus aureos quadringentos. Ipſi item obſecundans cohors habebit aureos centum octogintaſeptem. Et milites, qui videlicet ex his Libybus Iuſtinianeis, quíque apud aliquam Iuſtinianearum cohortium dictis locis aſſignatarum ſunt, ſuas annonas, quemadmodum reſpublica ipſis conſtituit, percepturi ſunt. Manifeſtum *interim ſit* quòd & omnia ſolennia quæ ciuitatibus ipſis aſſignatis *dari ſolent*, quo modo hactenus data ſunt, deinceps *ipſis* dabuntur. Similiter verò & prouincialis magiſtratus obſecũdánſque ipſi cohors ſuas annonas habebit. Ve-
417 rùm quoniam, ſiquis omnes hoſce ſumptus ſupputet, non paria neque ſufficientia futura ſint quæ ex locis ipſi ſubiectis, ſiue ex Libyũm prouincia inferuntur: idcirco neceſſarium eſſe duximus vt Mareotam (quo modo dicitur) & Menelaitam vrbem (quæ ante AEgyptiacam prouinciam ſita eſt) ipſi adiiceremus. Efficere enim alioqui nequeat vt è publico militibus ſub ipſo conſtitutis ſalarium ſuppeditetur, ſi quæ danda ſunt, aliunde pendeant, ac ſub alio magiſtratu contribuantur. tum etiam hinc ex diuerſitate magiſtratuũ innumeræ ſolicitudines atque tumultus eſſent exorituri. Atque ille quidem dictis locis præerit: tu verò tuo periculo, tibíque obſecundans cohors, & ciuilis magiſtratus vnà cum cohorte exactionem perficietis,

& quod collegeritis, militibus vobíſque ipſis diſtribuetis, vt ipſorum & ſumptus & annonæ hinc conficiantur, proprio periculo exactione illorũ facienda. Ne verò hîc cuiquam ex cogitandi quomodo aut maiores ſumptus faciat, aut minorem illationem colligat, occaſionem demus. hac etiam re decenter conſtituta, per ſubiectam huic ſacræ legi deſcriptionẽ manifeſtum fecimus quantus ſit canon' qui & ex dictis prouinciis locíſque, & ex Libya ipſa, Marcota etiam, Menelaitáque vrbe illatus, ad tribunal tuæ excellentiæ defertur: tum etiam quanti ſint ſumptus quos circa magiſtratus, cohortes, ſolennia, & deuotorum militum alimoniam fieri conueniret. Spectabilis autem præfectus Auguſtalis, ipſiúſue cohors, aut quicunque alius prouincialis magiſtratus, cum dicto duce' in ſubiectis ipſi prouinciis, ciuitatibus, & locis nullam omnino cuiuſquam rei communitatem habebit. Verùm ipſe ſpectabilis dux, & ciuilis' Libyæ magiſtratus in' dictis locis, tum in pecuniariis & criminalibus cauſis, tum etiam in publicis exactionibus omnem poteſtatem obtinebit: vt quæcunque' in Libya ſunt, & omnes qui illa loca poſsident, in ſuis quiſque poſſeſſionibus, & qui incolæ ſunt etiam, ſpectabili duci ſubiecti ſint. Adeò vt, tametſi qui ſub dictis ciuitatibus aut locis quibus ſpectabilis dux præeſt, poſſeſſiones habent, in aliis prouinciis habitent, ſimiliter tamen in publicis exactionibus ipſi ſubiici velimus: vt poteſtatem habeat vt ad ' ipſos

Expungo ὁπόσος.

Pro τὴν forſaſſe ſcriptũ fuit κατὰ.

Lego καὶ τῶ. τῶν λιβύων. τοῖς præpono ἐν.

Lego μήποτε τὰ ὑπὸ

Lego πρὸς αὐτοὺς

exactores emittat, omniáque quæ exactionis ratio poſtulat, faciat. Porrò quia etiam ſacræ noſtræ largitiones ex his prouinciis atque locis quæ dicto Libycorum limitum duci parent, nonnulla recipiunt, nóſque æqualem atque ſimilem illis curam impendimus: ſancimus vt dictus Libyæ, & Mareotæ, Menelaitæque vrbis

Pro παρ' *le-go* τὸ

(hæc enim' illi adiecimus) ſpectabilis dux & prouinciæ præſes cum obſecundante ipſi cohorte ſuo periculo largitionalium pecuniarum quæ ex omnibus dictis debentur locis, exactionem faciat: ita vt plenæ illæ citráque vllum defectum quotannis exigantur, & ab ipſis Alexādriam emittantur: porróque cui pro tempore ex deuotis palatinis, vt illic præpoſiti officium adimpleat, commiſſum fuerit, tradantur: qui

Lego αὐτὸν, εἰδότα

'ipſis auxilium ferre debebit, ſciens quòd niſi has res omnibus modis curauerit, in idem cum duce, præſide, & obſecundantibus ipſis cohortibus periculum incidet. In hoc etiam milites ſuppetias venient, & niſi id fecerint, in periculo erunt ne eaſdem pœnas ſubeant quas Alexandriæ & in vtraque AEgypto cōſtitutis militibus, niſi & ipſi eam rem æquali cura dignarentur, impoſuimus. Neque verò præter cauſas ſuperius
418 exceptas, prætérque deuotorum dicti magiſtratus palatinorum voluntatem, qui à ſuo pro tēpore præfecto ad exactionem publicorum largitionalium omnino emittūtur, aliquæ ſecuritatis promiſſiones in largitionalibus cauſis dari poterunt: ſed è diuerſo, in iis etiam locis quæ

aſyla appellátur, exactio exercebitur, omniáque alia ſimiliter per Libyam, Mareotam, Menelaitámque AEgyptiacam ciuitatem in largitionalibus exactionibus exigentur, quemadmodum Alexãdriæ atque in vtraque AEgypto arcariarũ exactionum occaſione fieri oportere diximus. Cæterùm neque portoriorũ neque priuatæ publicæue tribunalis excellẽtiæ tuæ menſæ rationes cum dicto Libycorum limitum magiſtratu & exactione (*eo autem magiſtratu eáque exactione* qui quæque hactenus fuit, & qui quæque iam adiicitur, Mareotæ nempe, Menelaitæ ciuitatis, quæ AEgyptiacæ prouinciæ ſunt) nihil prorſus cõmune habeant: propterea quòd iam antè conſtituimus vt vniuerſus canon qui ex Libya, Mareota, Menelaitáque vrbe quocunque modo, & ex quocunque eorum quæ ad excellentiæ tuæ magiſtratum referuntur titulo contribuitur, ad hos ſumptus quos ſuprà diximus procedat, nempe ad alimoniã magiſtratuum, cohortium, & militum, ac denique ad ſolennia. Quæcunque autem occaſione largitionalium illationum dicta nobis ſunt, omnibus modis obſeruentur. Quoniam verò hoc etiam in curam noſtram ſuſcipimus, ne ſubditi noſtri ex magnis locorum interuallis colliſionem ſubeant, itáque iniuria afficiãtur, * ſed vt, quia Mareota Alexandriæ vicina ſit, & nonnulli qui illic turbant, veniant * neceſſe eſt facere adimplentem magiſtratus officium * tradentur autem ipſi conſolationis cauſa aurei centum. Atque hîc

Leg. οὔσῃ πρᾶξιν, ταῖς πρότερον οὔσαις

Lego ταύτη μὲν ὑμῖν πέρας ἐχέτωσαν

'quidem quæ à nobis de Libyæ adminiſtratione conſtitutã ſunt, *nunc demum* finem habento. Sequitur dehinc vt tranſeamus ad limites Thebaicos, hoc eſt, duas Thebaidas, quibus præeſt ſpectabilis dux, qui à nobis hanc adminiſtrationem accipit: cui etiam harum prouinciarum peculiares magiſtratus obedient, quíque in eodem honore in quo præfectus Auguſtalis eſt, tanquam ſi is ipſe eſſet, futurus eſt, ac per omnia tuæ excellentiæ ſtatutis tribunalíque Orientali ſuberit, quemadmodum nunc etiam ſpectabilis præfectus Auguſtalis ſubeſt. Damus enim illi omnem iuriſdictionem & poteſtatem quam ſpectabilis Auguſtalis habet * iam olim ipſi attributis, hoc eſt, duabus Thebaidis. Hoc ipſius curæ ſuo periculo incumbit, vt primùm ſumma diligentia frumentum ſolennis illationis exigat, dein emittat, tradátque ſpectabili Alexandrino Auguſtali: & omne frumentum quod ad ipſius prouincias, ciuitates, atque loca pertinet, quódque etiam ad illationem felicis huius vrbis, & ad alimoniam à nobis Alexandriæ benignè donatam refertur, vt ad iam dictas conſtitutas dies citra defectum & cum effectu paratum ſit, ſuo periculo operam dẹt:iṭa vt nulla in his dilatio fiat, quippe quų̃ omne * etiam obſecundantem ipſi cohortem. * Periclitabuntur etiam milites qui in illis locis ſunt, & tribuni, omnéque ciuile atque publicum auxilium, niſi in his ſuppetias ferant. Oportebit autem ſolennis illationis quæ huc emittitur, menſuram

ante diem nonum menſis Auguſti ab ipſo cum effectu fluuialibus nauibus imponi, & quæ ſub ipſo eſt plenariam ab ipſo exigi: deinde idem frumentum ante decimum menſis Septembris Alexandriam deportari, atque ſpectabili præfecto Auguſtali, aut qui ab illo in hoc deſignati ſunt, tradi: alimoniam autem à nobis per libe- 419
ralitatem magnæ vrbi Alexandriæ donatam, ante decimumquintum menſis Octobris. Illud enim in confeſſo eſt, quòd niſi ad dictas dies omne ſolennis illationis huc mittendæ atque Alexandrinis in alimoniam datum frumentũ Alexandriam emiſſum, ſpectabiliq́ue præfecto Auguſtali traditum fuerit, ipſe quod frumenti menſuræ deeſt, quòdque traditum non eſt, id omne in ternas artabas * ſingulis ſolidis appo-nere debebit. Hoc autem periculum non ad vitam neque ad magiſtratum ipſius modò durabit, verumetiam priuatus factus, & mortuus productiorem vita ſua exactionẽ ſentiet. Hæredes ſiquidem & res ipſius iſtiuſmodi difficultatibus obnoxiæ erunt: cum negligentia illius continenter aduerſus ipſos periculum, curam, & exactionem dabit, quoad omnis debiti ad dictũ modum diſſolutio fiat. Neque verò eorũ quicquam quæ hactenus facta ſunt, conquiſitis aliis innouamus. Scimus enim quomodo Iohannes glorioſiſs. comes illius magnificæ memoriæ filius ante completum eundem menſem primæ indictionis iam nunc præteritæ omne frumentum Alexandriam intulerit, eique qui eo tem-

* Malim τῶν μέχρι, ἐκπῦ- στομεν

Lego ἔχοντι ἀρ- χὴν παρέδῃ·

Lego ὥςτε δὲ μηκέτι

pore Auguſtalem magiſtratum obtinebat, 'tradiderit Mareotæ. Ne' autem ſpectabilis Alexandrinus Auguſtalis amplius metuat, ſtatuimus vt clariſs. pro tempore Libyæ ciuilis magiſtratus ſuo periculo hominem induſtrium eligat, atque hunc vicarium emittat, qui Mareotæ & Menelaitæ reſidebit, pecuniariáſque atque criminales cauſas, necnon alia omnia quæ in vicinis circa Mareotam & Menelaitam ciuitatem locis aguntur audiet, ac quæ deceát faciet: tum etiam ſiqui Alexandrini ſeditioſi fugerint, hos comprehendet, &, vt eorum quæ ita committũtur nihil inultum relinquatur, ad ſpectabilem præfectum Auguſtalem, ſcriptis ad illum publicis literis mittet. Sanè ſi quum ſeditioſi aliqui Mareotam fugerint, hos ſpectabilis præfectus Auguſtalis prehẽdere velit, facultatem habebit vt vnum aliquem ex commentarienſibus ſuis cum publicis literis ad eum qui clariſs. Libycæ prouinciæ præſidis locum ſupplet emittat, quò ipſius cura & periculo ordinis honeſtatíſque turbatores comprehendantur, tradantur, & Alexãdriam emittantur. Aſſignamus enim dicto vicario viginti cohortales ex ea cohorte quæ prouinciali Libyæ præſidi paret, & milites ex illis qui illic ſtatiua habent, numero ad quinquaginta, vt & qui pareant & miniſtrent habeat, & ad exigenda ea quæ competunt par ſit. Miniſterium autem ipſi præbebunt dicti cohortales & milites tum in conſeruatione ordinis, tum in aliis omnibus quæ illorum officii eſſent, qui

ab

ab ipſo in hoc quod iam conſtituimus deſignari ſolent. Exiget etiam plenariam, prout quondam à nobis conſtitutum eſt. Deinde quod huic rei annexũ eſt, (de portoriis loquimur) omnino ipſius, prouincialiúmque magiſtratuum, & obſecundantium ipſi cohortium curæ atque periculo ſubiacebit: vt quotcunque ciuitates, loca atque homines ſuppoſitæ huic legi deſcriptioni ſubiecimus, portoriorúmque titulo aſſignauimus, ab his citra vllam imminutionem omne aurum quod inde prouenit, & exigat, & portoriorũ ſuſceptori tradat: ídque intra conſtituta tempora, in nullóque prorſus illa tranſgreſſus: ne videlicet portoriorũ rationi impedimentum inferat, quod rurſum ſolennem illationem impediat. Certè enim ita ipſum huius rei periculũ reſpiciet, vt quodcũque portoriorum ſuſceptori ad diem perſolutum non fuerit, huius duplũ 420
ab ipſo eiúſque cohorte' depoſcédum ſit. Quæcunque verò ex prouincia ipſi à nobis tradita excellentiæ tuæ menſis inferuntur, hæc per excellentiæ tuæ cohortem, & ſcriniarios, dictarúmque prouinciarum tractatores à locis, ciuitatibus & perſonis huic ſacræ noſtræ legi ſubiectis, euidentiorémque* exactionis facilitatem facientibus, proprio ipſius periculo exigi volumus. Illi enim hæc exigent, atque huc trãſmittent. Neque ſecuritatis promiſſiones dabit quiſquã, ſiue magiſtratum gerat, ſiue ciuitatis epiſcopus ſit, ne ſpectabilis quidem Alexandrinus Auguſtalis, niſi iuſſio à ſolio tuo procedat, quæ

Malim ἀπαιτῶς

id velit, aut etiam ipſi tractatores * Hoc ipſum etiam fecit qui in præſentia eundem magiſtratum obtinet, Orion videlicet glorioſiſs. * vrbicas plenarias, & quæ ſub Iohanne, & quæ ſub Orione collecta emiſſa eſt, tua excellentia nóſque inſpeximus. Socordiæ igitur ſolummodo

Lego καὶ προδοσίας

fuerit &'proditionis, eos qui tanti fuerint nolle imitari: præſertim quũ maiorem potẽtiorémque illum fecerimus, & Auguſtalis dignitatem atque iuriſdictioné ipſi dederimus. Et profectò tolerabile non eſſet, ſi qui maiorem poteſtatem indeptus ſit, ſuperioribus ſe inferioré exhibeat, vniuerſámque rempublicã periculo ſubiiciat, ſe verò perpetuo exitio implicet, dum magiſtratu excidit, atque in iudicium protrahitur: dum

Lego ἐν ἰδιώτῃ

in'priuata vita, & poſt mortem per ſuos hæredes debitum diſſoluit, donec in ternas artabas frumenti omnis menſura quæ exportata non fuerit, per ſolium excellẽtiæ tuæ exacta, fiſco plenè admenſa ſit. Imperium verò habebit & in milites & in paganos, in illos quidem, pro iure militaris magiſtratus, in hos autẽ, pro ratione iuriſdictionis Auguſtalis: inſuper in ſubiectos ipſi (quemadmodum antea diximus) prouinciales magiſtratus, quibus dictæ prouinciæ curæ ſunt, atque in obſecundantes illis cohortes: in omne

Lego ἐπὶ παντὸς ἄρχοντος καὶ πολιτευομένου

item ciuile publicúmque auxiliũ, & 'in omnem magiſtratũ quique rẽpublicã tractat: breuiter, in omnes qui in illis prouinciis aut ſũt, aut habitãt, aut pagos gubernãt, aut quoquo modo rempublicam adminiſtrant. Quos facultatem ha-

bebit vt ad ſe adducat, quanquam in aliis prouinciis ipſi non ſubiectis habitent, in ſolis tamē publicis exactionibus. Quod faciet, tametſi qui in ipſius locis ſunt, aufugerint. Ita enim in publicorum tributorum exactione vndique excuſationes atque prætextus excludentur. Quòd ſiquos illorum qui pagos gubernant (pro quibus etiam periclitatur) circa ſolennem frumēti tranſmiſſionem, aut circa ea quæ portoriorum prouincialiúmque ſumptuum nomine dantur, refractarios experiatur, non hos remouebit, ſed in cuſtodia conſtituet, aliósque ad eam rem idoneos quæret, atque hæc tuæ excellentiæ ſolio indicabit: quò res per te, & qui in poſterum eundem quem tu magiſtratum obtinebunt, ad aulam Imperatoriam relata, inde diſpoſitionem diiudicationémque ſuſcipiat: ita vt improbitatis accuſati, ſi ſic nobis videbitur, repellantur: qui verò in horum locum delecti ſunt, ſi idoneos eſſe iudicabimus, ſufficiantur, & diuina ſacráque noſtra atque ſolii tui de hoc iuſſione facta, in illorum pagarchias (*pagorum gubernationem uertas*) atque bona ſubeāt. Ante omnia itaque curare ipſum volumus ſolēnem illationem atque Alexandrinorum alimoniam, vt ſuo prouincialiúmque magiſtratuum & obſecundantium ipſis cohortium periculo illam Alexandriam emittat, quatenus ſub ipſo conſtitutæ prouinciæ & ciuitates *periclitaturis etiā clariſs. tribunis cum omni ciuili publicóque auxilio circa cingulum, bona & ſalutem ipſam, 421

Lego εἰ καὶ ἑτέρας ἐπαρχίας οἰκοῦσιν οὐχ ὑποκ.

Expungo εἰ τε

Lego περὶ τοῖς ναύλοις καὶ ταῖς κατὰ χώραν δαπάναις διδόμ.

Lego ἑτέρους ἀναζητήσει

Lego σοὶ τὴν αὐτὴν

Lego τούτων

niſi auxiliati fuerint. Verùm huc * felicis frumenti tranſmiſſionis vſque ad decimum mẽſis Septembris, vniuſcuiuſque indictionis * niſi Alexandriã emiſerit, & huius Auguſtali, quíue ab ipſo deſignati ſunt, tradiderit. Donatam autem à nobis Alexandrinæ vrbi alimoniã vſque ad decimumquintum menſis Octobris mittet, tradétque ſpectabili præfecto Auguſtali * aut ſcriniarii, aut qui ipſorum locum obtinent, hoc petierint; veruntamen ad eandem diem, & in hos terminos quos ſolium tuum præſtituerit, ſi & ipſi hæc fieri velint; extraquam ſi nonnullis in hoc fidem publicam dent, vt è ſacris locis egreſſi res ſuas inſpiciant, omnibúſque modis explendum fiſcum, illíue ſatiſfaciendum curent: quò hoc tribunalis tui ſcriniarii, qui huius rei periculum in ſe receperunt, accipiant. Nam quæ præter hæc fides publica datur, eam nullã eſſe, atque vbicunque, in ſacris etiam locis, eum qui eo modo fruſtra fidem publicam acceperit, exactionem ſuſtinere volumus. Inſuper & qui ita fidem dederit, quæ hinc exactiones & damna obuenient, iis ipſe, hæredes ipſius atque ſucceſſores & bona ſubiacebunt. Quòd ſiquis Dei amantiſs. epiſcoporum contra iam dicta fidem publicam dederit, neceſſe habebunt Dei amantiſs. eccleſiæ ipſi ſubiectæ œconomi & defenſores, vt inde proueniẽs damnum fiſco reſarciant: ac primùm quidem de ſuo & ex bonis ſuis: deinde verò, ſi inopes ſint, ex ipſis etiam ſanctiſs. eccleſiæ rebus. Verùm ſi præter voluntatem

Dei amantiſs. epiſcopi aliquo modo ipſi'dare fidem publicam auſi fuerint, non modò quod factum eſt omnino irritum erit, verumetiam ipſi damnum fiſco reſarcient. Ad hoc etiam, ſi tale quippiam præter epiſcopi ſui voluntatem fecerint, & ab officiis quæ habent remouebũtur, & è ſacerdotio eiicientur. At ſi præſes contra vetitum modum cuipiam, qui publica tributa tuis menſis aſſignata debeat, fidem publicam dederit, aut tribuni aut primores. * * * * Lego τολμή-σαντες αὐτοὶ

IMPERATORIS IVSTINI AVGVSTI NOVELLAE CONSTITV-

tiones, ab Henrico Agylæo latinitate donatæ, præter primam & quintam.

Ponit hanc Haloād. inter Iuſtiniani conſt. 148

DE INDVLGENTIA TRIBVTARIORVM *reliquorum*. CONST. I.

QVantũ ſtudii & prouidentiæ iam inde ab Imperii noſtri primordiis in cõmoda publica cõtulerimus, dum ſedulò traditæ nobis à Deo rei publicæ curã gerimus, omnibus manifeſtum reddidimus ex iis quæ iam geſſimus. Nam & ærarium, quũ multis prægrauatum debitis, & ad extremã redactum inuenerimus inopiam, ære alieno in nos ſuſcepto, onere pariter & magna difficultate ſubleuauimus: & rem militarem, quæ iam neceſſariarum rerum inopia diffluxerat (vt vndique reſpublica barbarorum labefactaretur irruptionibus & incurſionibus) quantum in nobis fuit, competente correctione dignati ſumus. Nihilominus tamen iuuandis ſubditis nõ tantùm hucuſque terminos præſtituendos arbi-

ſtrati ſumus: ſed etiam collatores alterius cuiuſdam humanioris ſententiæ participes faciendos eſſe putauimus, qua liberos eos reddamus à reliquorum ſolutione, quæ ab ipſis debētur ærario. Commune igitur & hoc beneficium noſtrum in omnes extendentes, omnia præteriti temporis reliqua à collatoribus fiſco debita, vſque ad octauam inſtantis circuli indictionem & ipſam indulgemus. Et ſancimus nequa celebretur exactio eorum quæ in reliquis debentur, vſque ad prædictam indictionem, ſiue generalem aut ſpecialem menſam concernunt gloriæ tuæ, ſiue adminiſtrationem ſacrorum prætoriorũ in Illyriis, aut glorioſiſs. Iuſtinianei præfecti militarium numerorum in Myſia & Scythia, aut ſacrorum noſtrorum theſaurorum, aut etiam ſacratiſs. noſtri ærarii, aut ſacri patrimonii, aut magnificentiſs. curatoris rerum priuatarũ. ſed quicquid in auro pariter, & argento, & reliquis ſpeciebus debitum fuerit, id omnibus debitoribus indulgeatur: vt neque ab agricolis, neque colonis, neque emphyteutis, neque item poſſeſſoribus reliqua fiſco debita vſque ad prædictæ indictionis tempora & ipſius exigantur. Excipimus autem hac noſtra munificētia diſcuſſiones militares ſimul & fœderatorum. hæ enim nulla parte collatores noſtros ſolent contingere: *ſed* illos, & *quidem* ſolos, *qui uel* è publico erogatas pecunias *incompetenter accipiunt*, *uel* eas quæ militaribus ordinibus & fœderatis deputatæ ſunt è publico, ad ſuum lucrum transferunt.

Ita reſtitui hunc locum puto, Sed illos, & quidē ſolos, quibus quum è publico pecuniæ præbitæ ſunt, illas ad ſuum lucrũ tranſferunt: quum tamē militaribus ordinibus aſſignatæ ſint. Tam ſiqua apud, &c.

Cæterùm ſiqua apud eos quì vel ſuſceptores, vel exactores, vel exceptores dicuntur, à collatoribus noſtris in auro, aut argẽto, aut aliis quæ dependuntur in ſpecie, inueniantur ſoluta: exigentur & ipſa, atque prædictis à nobis magiſtratibus, ad quos quæque pertinent, præſtabuntur.

Conſimili quoque modo omnes alios, qui à collatoribus noſtris aurum aut aliud quiddam in prædictis à nobis indictionibus acceperint, neque id fiſco perſoluerint, cui perſoluere conuenit, præſente noſtra largitione excipimus: quo
423 *magis* hæc fiſco, aut etiam quibuſcũque talia cõpetunt, perſoluant. Siquidem ducti miſericordia collatores præſente humanitate dignamur, non etiam eos qui publicas ab ipſis ſuſceperũt pecunias, defraudaréque voluerunt aut publicum, aut illos ad quos extraordinariè exigendos deſtinati fuerant. Illud ſanè manifeſtariũ eſt, quòd ſiqui, quum hanc noſtram munificentiam præſentirent, vafritie quadam animi à collatoribus pro indultis reliquis confeſſiones
Scrimg. ἢ καὶ, aut etiam. aut expromiſſiones acceperint: etſi ea ad priuata debita tranſpoſuerint, aut aliud eius generis ad circunſcriptionem excogitaſſe effeciſſéue videantur, nullam tamen ex iis vtilitatem habebunt: ſed confeſſiones reſtituent iis à quibus haſce abſtulerunt. In vniuerſum autem omnes Deo ac nobis agent gratias: hi quidem qui reliqua debent, quòd horum indulgentia & humanitate dignati ſint: illi verò qui nihil in

reliquis debent, quòd ſolicitudine liberati ſint, quam in obſeruatione ſuſceptorum habuiſſent, reueriti nequando intercíderent, & eorundem temporum nomine denuo ſuſtinerent inquietudinem. quin' rurſus,* quaſi furto proprias res receperint, omiſſo animo ſunto, quũ omni cura ac ſolicitudine vacent: vt meritò in omnes præſens noſtra diſtribui videatur largitio. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram *pragmaticam* noſtram declarantur legem, ea literis vſa gloria tua, omnibus per hãc regiam vrbem manifeſta conſtituet.

πάλιν δὲ ζυγοκλεπτήσαντες παρίτωσαν ἄχρι τῆς ὀγδόης ἐπινεμήσεως, ἔχοντες τὸ ἀμέριμνον, ego ſic uertere auſim, Ac uerò iterum ſe exactionũ iugo ſubducentes, tranquillo lætóque animo ad octauam indictionem perueniant.

VT CONSENSV MATRIMONIVM SOLVI POSſit. CONST. II.

NIhil in rebus mortalium perinde venerãdum eſt atque matrimonium, quippe ex quo liberi omníſque deinceps ſobolis ſeries exiſtat, quod regiones atque ciuitates frequentes reddat, vnde denique optimæ reipublicæ coagmentatio fiat. Quocirca coniugibus matrimonia adeò fortunata optamus vt nunquam aduerſo numine inita eſſe videri queant, neque illi citra iuſtam diſſoluendi matrimonii cauſam à ſe inuicem recedant. Verùm, quoniã vt in omnibus hoc ſeruetur, perquam id difficile eſt, (vt enim in tanta multitudine non aliquæ atroces irreconciliabiléſque inimicitiæ incidant prorſus impoſſibile eſt) par eſſe putaui-

mus vt huius rei remedium aliquod commini-ſceremur: præcipuè verò, vbi puſillanimitas eò progreſſa ſit, vt quod odiũ inter coniuges obortum fuerit, mitigari & componi nequeat. Pro veteri ſanè iuris ratione fas atque licitum fuit vt iſtiuſmodi à ſe inuicem recederent, dummodo id communi voluntate atque conſenſu facerent. Adeò verò vt multæ leges eſſent, quæ hac de re & agerent & conſtituerent: tum etiam talem matrimonii diſſolutionẽ bona gratia fieri patria lin gua dicerent. At poſtmodum à patre noſtro ſacratiſſ. principe (qui pietate atque ſapiẽtia omnes quotquot vnquam imperarunt ſuperauit) dum ad benignum ſuum atque firmũ propoſitum reſpiceret, necnon ad aliorum etiã miſerum & puſillanime conſilium oculos conuerteret, ſcripta lex eſt, quæ conſenſu matrimonia ſolui vetat. Quam ſanè nos etiam obtinere atque in ſuo vigore manere magnopere velimus. verùm permulti nos adierunt, qui matrimonium quo inter ſe nexi eſſent, mutuò odiſſẽt atque auerſarentur, & (id quod dolendum valde ac alioqui moleſtia mœroréqueplenum eſt) propterea belligeratum domi pugnatúmque eſſe per criminationem exponerent, ideóque matrimonium ſolui peterent, tametſi cauſas, ob quas tutò id illis facere lex concederet, nullas adferre poſſent. Nos verò aliâs monendo, aliâs minis terrendo, vt à mutuò inter ſe eóque citra cauſam ſuſcepto odio deſiſterent, & ad concordiam

proclinarent, animíſque inter ſe pacatis eſſent, illorum in his deſiderium feſtinationémque ad tempus ſuſpendimus. Sed nihil profecimus. Eos ſiquidem qui violento affectu odióque ſemel correpti fuerint, perquam eſt difficile recõciliare. Contigit enim vt ex his nõnulli ad mu- 424 tuas inſidias procederẽt, veneníſque & aliis quibuſdam quæ lethalia eſſent, vterentur: in tantũ vt ſæpe neque liberi, qui ipſis communiter nati eſſent, illos in vnam eandémque voluntatem coniungere potuerint. Quum itaque hæc à noſtris temporibus aliena iudicaremus, ad præſentem ſacram legem reſpeximus, per quam ſtatuimus vt, prout olim iuris fuit, matrimoniorum ſolutiones ex conſenſu fieri liceat, & ne amplius patris noſtri ſanctione in eos qui conſenſu matrimonia dirimunt, cõſtitutæ pœnæ in vſu ſint. Si nanque mutua affectio matrimonia conficit, meritò diuerſa voluntas eadem per conſenſum dirimit, modò hanc miſſi repudii libelli ſatis declarent. Cæterùm illud manifeſtum ſit, quòd alia omnia quæ legibus, & præcipuè ſacris noſtris patris noſtri conſtitutionibus de matrimoniis, liberis, & cauſis per quas dirimere matrimonium permiſſum eſt, aut de iis etiam qui nulla de cauſa (non tamen ex communi voluntate & cõſenſu, quo modo præſens noſtra lex cõſtituit) matrimonium ſoluũt, & de conſtitutis in illos pœnis, cauta ſunt, ex præſenti etiam noſtra lege obtinebunt, ſuámque per omnia vim

habebũt. Proinde quæ à nobis in publicũ vſum producta ſunt, & per præſentem ſacram declarantur legem, gloria tua conſueto modo per regiam hanc vrbem omnibus manifeſta reddi iubeto. DAT. XVII. C. OCT. CONSTANT. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANNO I.

DE IIS QVI IN OSROENA ET MESO-*potamia illicitas nuptias contraxerunt.*

CONST. III.

Idem IMPERATOR PETRO ſacri ærarii comiti.

LEgum ſeueritati interdum Imperatoriam clementiam immiſceri conuenit, præcipuè verò quando ſubditos multis damnis atque incommodis ea res eximit. Quale profectò quiddam in præſentia noſtræ potentiæ face reviſum eſt. A patre enim noſtro, qui vnà cum aliis virtutibus pudicitiam mirificè amplexatus eſt, conſcripta lex eſt, quæ eos qui illicita matrimonia ineunt & punit, & mulctat, & ad honeſtatem reducit, vt ne quæ extra ipſius naturæ fines poſita ſunt concupiſcant. Ac ſanè perpulchra ea lex eſt, mirúmque in modũ nobis placet: adeò vt eam & ratam habeamus, & omnibus modis vigorem ſuum obtinere iubeamus. Verùm multi ex Meſopotamia, Oſroena quoque & Euphratica prouincia nos adierunt, qui docerent quomodo nonnulli, dum conſuetudinem cum Perſis (à quibus hæ prouinciæ nõ multum diſtant) & qui inter illos ſunt Sarace-

nis habent, partim per ignorantiam legis, par-
tim amoris affectu victi, *illorum imitatione* illegitimis
matrimoniis coniuncti fuerint, ita vt nonnul-
lis horum liberi atque nepotes nati ſint: *quomodo*
item nonnulli, hac cupiditatis ſuæ occaſione
capta, quòd paululum quiddam pro acceptis
iuſſionibus quæ iſtiuſmodi inueſtigari atque
vindicari velint, gloriæ tuæ magiſtratui quotā
nis depenſuri ſint, poſt huius rei faciendæ com-
miſſionem turpis lucri cauſa per calumniam
multos iniuria afficiāt, vexent, ac innocentibus
negotium faceſſant: adeò vt ſæpe mortuis illis
qui illicitè inter ſe iuncti fuerant, ab horū filiis,
nepotibus, & vlterioris ſeriei liberis (qui nihil
deliquerint, quòd parentes maioréſque ipſorum
illicitè in matrimoniū coierint) pœnas exigant.
Atque hæc quidem quum dicerēt, ſimul à poten
tia noſtra clementiam petierunt. Nos igitur, ho-
rum precibus admiſſis, ſtatuimus vt nullus om-
nino eorum in tribus *iſtis* prouinciis qui ante eū 425
diem quo Deus nobis Romanorum imperiū
eſt largitus, in illicitas nuptias inciderit, ob id
negotiis irretiatur, vel difficultatibus ac diſpē-
diis ſubdatur. Quanquā enim ſacratiſſ. noſtrū
ærarium ita damno afficiatur, & iis quæ ex lege
per hanc occaſionē ipſi dabantur, priuetur, ni-
hilominus tamē quod præteriit, ex ſpeciali bene
ficio vſque ad id tēpus cōdonamus. Quod profe
cto facimus, nō quaſi pudicitiā aut quæ de hac
lata lex eſt negligamus: ſed quò iis qui paruo re-
dēpta talia ex fiſco ſubtrahunt, multorúmque

facultates ac ſubſtãtias in dictis prouinciis quaſ-ſãt, & cõmunes calamitates ciẽt, omnẽ quæſtus occaſionem ſuccidamus. Quocirca ſanè legem illam, & quæ in illa aduerſus eos qui illicitè nuptias contrahunt pœnæ conſtitutæ ſunt, vbique per noſtram rempublicam, & in paulo antè dictis prouinciis inde ab initio Imperii noſtri *uim & authoritatem habere* iubemus. Prouinciis autem iſtis ideo benignitatẽ ſimul & veniam elargiti ſumus, quòd qui in illis habitant, Perſis & qui ſub ipſis agũt barbaris Saracenis finitimi & vicini ſint, itáque, humanis affectibus tacti, illos imitati ſint, neque naturæ motũ atque vim illos ſuperare valuerint. Proinde quod nobis viſum eſt, & per hanc ſacram pragmaticam declaratur formam, gloria tua quíque pro tempore eidem magiſtratui præerit, effectui atque fini tradere & obſeruare ſtudeto. DAT. C. IAN. CONSTANT. IMP. D. N. IVST. PP. AVG. ANNO I.

VT DEI. AMANTISS. EPISCOPI CVM PRO- *uinciarũ indigenis & incolis, quos ſibi præſides eſſe uelint, eos ſibi à ſacratiſſ. Principe concedi petant, iique gratis præſides fiãt: ut tamẽ qui in præſidẽ petitur, idoneè fiſco caueat. Si uerò præſidem petere diſtulerint, ut tum aduerſus eum qui ipſis præſes miſſus fuerit, quodcunque etiam occaſione publicorum tributorum fecerit, querelam inſtituere nequeant.*

CONST. IIII.

DVm reipublicæ à Deo nobis datæ curam gerimus, ſimúlque vt ſubditi noſtri in omnibus iuſtitiæ bono fruantur operam

damus, hoc vnum nobis inde ab initio propoſuimus, vt quicquid antea imperfectum & confuſum fuiſſet, id & corrigeremus, & vndique perfectũ exhiberemus. Anxia itaque reputatione habita quomodo & fiſcus & ſubditi illæſi & indennes permaneant, animaduertimus nos facilè id conſequuturos, ſi efficeremus vt prouinciarum præſides (vbi magiſtratu gratis ſuſcepto, rite fiſco cauiſſent) in omnibus rectè ac legitimè magiſtratu fungerentur: ita vt ab omni iniuſtitia, quæſtu, alioquíque turpitudine atque re vetita abſtinerent. Ne igitur peregrini aliqui in prouincias ſe ingerentes, illas iniuria afficiant, nóſque crebris aduerſus illos interpellationibus inſtituendis moleſtias ſuſtineamus: hortamur cuiuſque prouinciæ ſanctiſſ. epiſcopos, eóſque qui ex indigenis & incolis primas tenent, vt per communem libellum ſupplicem de iis ad noſtram potentiam referant quos idoneos eſſe ad prouinciæ ſuæ gubernationem exiſtiment. His enim magiſtratus inſignia gratis tradituri ſumus: tamen vt publicum & fiſcalem canonem ſe illaturos caueant, atque nihil contra leges ſe exacturos, neque cuiquam collatorum vim illaturos, illis, datis ſponſoribus promittant, * ſe annonis contentos publicorum tributorum exactioni inuigilaturos, iíſque qui in ſacris illationibus probi & prompti ſint, mites ſimul & paterno affectu exhibituros, cum improbis verò atque refractariis acerbius in exactionib⁹ acturos, neque inde quicquam lucri ablaturos. Oportebit verò

Lege ἀπιχω-ριδίοις

426

Lege ἀσφαλιζομένοις

Lege παρεγγυῶσί τε

etiam nihilominus illos, coniectis in leges oculis, quibuſcunque litigatoribus æqualitatẽ atque iuſtitiam tribuere, &, ne ſumptibus ac longinquitate temporis atterantur, citò illos dirimere: tum & eos qui deliquerint in ius rapere, & ſecundum legem pœnas illis infligere: denique in omnibus iuſtitiam exhibere. Ac ſanè nõ hiſce ſolis hæc præcipimus, verumetiam cuiuſque magiſtratus aſſeſſoribus, aliiſque quicunque magiſtratibus ſubſeruiũt. Nam ſiquis illorum aut in publicorum tributorum exactione negligenter ſe geſſerit, aut collatores noſtros damnis contumelioſíſue oblæſionibus inuolucrit, ſimul bonis excidet, ſimul ſummo ſubiicietur ſupplicio. Etenim Deo auſpice hoc vnum nobis ſtudio eſt vt prouinciæ bonis legibus regantur, tutóque habitentur, atque præſidum iuſtitia fruantur: & verò publica tributa citra querelam inferantur. Impoſſibile enim eſt vt, ſacris tributis non illatis, alioqui reſpublica conſeruetur. Militares nanque copiæ, aſſignato ſibi ſalario inde percepto, hoſtibus reſiſtunt, & collatores à barbarorũ incurſionibus & truculentia vindicant: denique agros atque ciuitates à latronum alióque modo incompoſitam vitam ſectantium vi & irruptionibus, agendis excubiis defendunt: ex illis etiã reliquæ cohortes ea quæ ipſis attributa ſunt accipiunt: muri atque ciuitates indidem inſtaurantur: publicarum balnearum hinc calefactiones procedunt: poſtremò ſpectacula, aliáque omnia quæ ad delectationem ſubditorum inuenta

uenta ſunt, ex iiſdem curantur: vt quæ ab illis contribuuntur, partim in ipſos, partim propter ipſos inſumantur & impendantur: nobis autem prorſus nihil inde præter iſtarum rerum curas habere contingit, non tamen eas mercede vacuas, quum magnus ille Deus, & Seruator noſter IESVS CHRISTVS magnitudine clementiæ ſuæ permultis propter hoc nos bonis remuneretur. His itaque omnibus prouincialibus hominibus velut præconio à nobis denuntiatis, & quanta noſtra ſit erga ſubditos beneuolentia & liberalitas per hoc oſtenſo, magis propitium ac benignum Deum habituri ſumus, qui tantopere nequid detrimenti ſubditi capiant curemus. Si verò hoc noſtrum beneficium cōſecuti, in præſidum electione, opinione atque ſpe fruſtrentur, neminem præter ſeipſos culpare poterunt. Neque etiam ſi hos eligere & ad nos referre diſtulerint, vllo amplius iure de iis qui hinc in prouincias emittentur, ſi propter publicorū tributorum collectionem nihil nō fecerint, querimoniam inſtituent: neque verò nos vt de his nos adeant, eóſque deferant, dehinc ſuſtinebimus. Qui enim facultatem eligendi præſides à nobis ceperunt, vt illi gratis magiſtratibus ſuſceptis publica tributa inferrēt, ipſique ab illis nulla iniuria afficerentur, ſi hi in illorum electione negligenter verſati fuerint, permittendū illis nullo modo erit vt de ipſis conquerantur, nóſque illos delaturi adeant, atque moleſtiam exhibeāt. Cæterùm nullus omnino in perſoluē-

dis quæ ipſi incumbunt publicis tributis vlla dilatione vti poterit, non ſacra domus, non ſanctiſſ. eccleſia, non pium pauperum receptaculũ aut monaſterium, non denique clarus aut obſcurus quiſquam. Neque verò eos qui rempublicam adminiſtrant, neque quos ἐκλήπτορας (*Suſceptores Latinè fortaſſe dicas*) vocant, neque etiam alios
427 quibus publicarum contributionum cura incumbit, periculo quod hinc exiſtere poſſit eximimus. Quæ enim in commune omnibus conducunt, illorum qui in fiſcum improbi eſſe velint iniuſto propoſito anteferimus. Vt autem quæ pulchrè à nobis proponuntur, omnibus manifeſta fiant, iubemus vt tua excellentia hoc præſens ſacrum edictum per felicem hanc vrbẽ & in prouinciis, conſpicuis in quaque ciuitate locis proponat: quò neminem ratio qua fiſci ſubditorúmque indemnitati conſulatur, à nobis ſereniſſ. adinuenta, lateat. DAT. XV. C. FEBR. CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANN. VIII. POST CONS. EIVSDEM ANN. III.

DE SAMARITANIS. CONST. V.

Idem IMPERATOR DIOMEDI ſacrorum prætoriorum præfecto.

VT impiam Samaritanorum hæreſin & omni ratione carẽtem horum væſaniam ad meliorem frugem perduceremus, neque non ipſorum animas quo detinentur mor-

bo liberaremus, ſæpenumero tam pientiſſ. Princeps pater noſter quàm etiam nos ipſi ſtudio habuimus. ſed in pleriſque horum non potuimus id in quod longo ſtudio incubuimus, effectui tradere. Euaſerunt enim in tãtam nonnulli eorum væſaniam, vt vel ſalutari baptiſmo dignati, denuo ad id mali vnde diſceſſerant redierint, & eadem cum Samaritanis habere in pretio, eodem cum ipſis agitari furore dignoſcãtur. Præclarum igitur nobis viſum eſt, veterem illam & prius contra ipſos propoſitam patris noſtri legem renouare. Ac proptèrea ſancimus vt ipſi neque ex teſtamẽti tabulis neque abſque iis hæredes fiant, legatáue capiant, aut donationis titulo rem aliquam nanciſcantur. Sed neque Samaritani aut in vniuerſum hæretici, quíue rectam ſe Chriſtianorum fidem amplecti ſimulãt, (quum reuera neque ita ſentiãt, neque huic conſentanea faciant) ad hæreditatẽ ab inteſtato vocati, ſucceſſionem habeant. Item neque teſtamẽta conſcribant, neque legata relinquant aut donent, niſi qui ea percepturi ſunt, & rectè de fide ſentiant, & fideles ſint operibus. Nam ſi nemo horum ſit, iubemus vt poſt ipſorum mortẽ horum bona ad ſacratiſſ. pertineant ærariũ. Vnde & ſacra illa forma, per indulgentiam ipſis à patre noſtro cõceſſa, quæ, legis vicẽ obtinens, largitur ipſis vt hæreditatem pariter adire & tranſmittere, item legatis honorari & legata relinquere poſſint, in poſterum vacabit, neque prorſus vllam firmitatem habebit. Nam ſi huius ſe

clementia indignos eſſe perhibuerint qui Samaritanorum agitantur væſania, neminem alium quā ſeipſos accuſabūt, quū à benignitate Dei & Seruatoris noſtri IESV CHRISTI alieni ſint. liberalitates autem ab Imperatoria olim Maieſtate' ipſis conceſſas amittunt, in hoc vt ad meliorem mētem redeant, non vt perpetuò in peruerſa hac opinione ſua permaneāt. Excipimus autem à præſente lege ruſticos qui Samaritanorum opinionibus honorem habent, (idque non ipſorum gratia, ſed propter cōſtitutionem prædiorum quæ ab ipſis coluntur, proptérque reditus & tributa quæ exinde inferuntur publico) vt qui ruſticitate ſeducātur. His etenim permittimus vt tam aſcendētes quàm deſcendentes &

Græca ſonāt, à noſtra Imperatoria Maieſtate: ſed rectè Haloand. ab illis receſſit.

428 ex tranſuerſo cognatos ſuos hæredes legatarióſue ſcribāt: (tametſi Samaritanorum errore detineantur) vt tamen fundos rectè colant; quò *magis* & vberior exinde prouentus ad prædiorum dominos deferatur, & per ipſos ad fiſcum. Sed & ſine teſtamentis prædicti alter ad alterius hære ditatem peruenient, propter eandem cauſam. Quandoquidem etſi nemo horum inueniatur, nihilominus tamen volumus vt prædii dominus in quo ruſticus defunctus eſt, ab illo relicta capiat, & fiſci locum teneat, vtpote qui & pro illo publicis ſatiſfacit tributis. Præterea Samaritanum omnino neque militiam capeſſere cōcedimus, neque ad ciuilem adminiſtrationē accedere, neque poſtulare in iudicio, '*neque aſſeſſorē eſſe*: neque poſtremò in cōſortium diſertiſſimorum

Omiſſum eſt ab Haloandro.

aſſumi rhetorum, neque adoleſcẽtes inſtituere. Sed & ſiqui ex iis ſalutari dignati baptiſmo, ad priſtinum denuo errorem reuerſi, obſeruare ſabbata, aut etiam alia quædam agere videantur, quæ coarguant per ſimulationem ipſos ſanctũ baptiſma aſſumpſiſſe: eos proſcribi iubemus, & in perpetuũ tradi exilium. Iiſdem quoque pœnis eos ſubdimus qui contra rectam Chriſtianorũ fidem impium iſtis patrocinium præſtiterint. Perpulchrum verò nobis videtur vt ad incontaminatũ accurrentes baptiſma, non temere ſuſcipiantur, ſed cum quad obſeruatione & inſtructione, quæ initiationis tẽpore fieri ſolet. Dicimus autem vt qui omnino ſenſu aliquo bonæ doctrinæ tangi poſſunt, per duos *primùm* annos in fide inſtituantur, & pro viribus ſcripturas edi ſcant: túncque demum ſacro redemptionis offerantur baptiſmati, tam longi tẽporis pœnitentia prorſus redemptionis fructum aſſecuti.

Melius Scrimg. ἐν ἀρκοῦντι χρόνῳ γινο-μένης, Quæ ſufficienti tẽpore fiat

Pueros autem admodum, qui per ætatem doctrinas intelligere nequeunt, etiam abſque hac obſeruatione ſacro dignari baptiſmate admittimus. Porrò nullus Samaritanus Chriſtianum habebit mancipium: ſed ſimulatque emptum fuerit, protinus in libertatem rapiatur. Quòd ſi æquè peruerſa opinione mancipium vt ipſe dominus fuerit, licitum ei eſto, ſi Chriſtianorum de fide ſententiam exoſculetur, ilico & Romana ipſum libertate potiri. Quæ igitur nobis placuerunt, & per præſentem declarantur legem: ea proponens gloria tua ſolennibus le-

cis effectui & fini contradi præcipito. DAT. XV. C. IVN. CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANNO VII. POST CONS. EIVSDEM, ANNO III.

FINIS.

TIBERII IMPERATORIS DE DIVINIS DOMIBVS CONSTITVTIO, eodem interprete.

In nomine domini IESV CHRISTI Dei noſtri.

IMPERATOR Cæſar, FLAVIVS TIBERIVS CONSTANTINVS, fidelis in CHRISTO, clementiſs. beneficentiſſ. pacificus, Alamanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Alanicus, Vādalicus, Africanus, pius, fœlix, inclytus, victor, triūphator, ſemper colendus, Auguſtus, SACRATISS. SENATVI.

IN ſupplices beneficum eſſe, maleficia extirpare, & quæcūque ſubditis vtilia ſint, ea & meditari & facere, quū opera ſint quæ Deo conueniant, ſimúlque eundem cum humano genere ortū habeant, tum ea ipſa nos præcipuum Imperatoriæ Maieſtatis

inſigne eſſe arbitrati: ex quo Deus nobis reipublicæ imperium atque gubernacula dedit, nulla (vt ita loqui liceat) neque die neque nocte quicquam earum rerum ſtudio antiquius chariúſque habuimus. Hinc certè quum permulti qui partim in inclyta hac vrbe habitarent, partim ex omnibus fermè ſubditorum noſtrorum prouinciis *ali aliunde prodirent*, diuerſimodè nos adierint: *qui iidem* quum poſſeſſiones aliquas domúſue Imperatorias prope' prædia & bona ſua haberent, aliíſque rebus & controuerſiis inuoluti eſſent, variis iniuriarum modis à procuratoribus, chartulariis, conductoribus, & qui alioqui ad Imperatorias domus attinent, in ſe peccari annuntiarent, *atque* res mobiles, interdum etiam poſſeſſiones, agros & agricolas ſibi ereptos lamentarentur: *ea autem ratione, quòd* illi aliquid faciendum conducere ab ipſis *alienis prædiis & agris defenſionem quæ illis non competat tribuant, tabuláſque Imperatorias ac ſignacula affigant, & (vt vno verbo dicamus) quæ ad ipſos non pertinent, ſuo dominio ſubiiciāt: *quòd* aliorum aduerſus alios nulla ratione nitentes lites ſuſcipiant, itáque & actores rebus ſibi debitis potiri non ſinant, & reis citrà iudicium indictáque cauſa debiti exactionem vi inducant: *ad extremum verò, quòd* vt nonnulli fraude inducti, rerum debitarum ſyngraphas in ipſas diuinas domus concipiant & conſcribant, efficiant, alieníſque emptionum, aut fortaſſe donationum, contractibus in eorum qui aliis debent circun- 513

Lego ἐπαρχιῶν περὶ κτήσεις, & mox, ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις

**Saucii huius loci intellectus euidens in ſubſequétibus eſt.*

ſcriptionem immiſceant: *inde(inquam) factum eſt ut* quæcunque ad noſtras aures peruenerint, de iis recte & competenter ſtatuerimus, quum his quidem reſtitui ablata iuſſerimus, ac incompetentes defenſiones interdixerimus: illos verò à iudiciis liberauerimus, debitorúmque ſyngraphas irritas iudicauerimus, & fraudes in contractibus fieri ſolitas prohibuerimus: quū denique Imperatoriarum domuum procuratores leges iuſtúmque pietatis noſtræ propoſitum ſequi iuſſerimus. Verùm quoniam impoſſibile eſt vt extranei, quíque procul hinc habitant, pariter omnes huc conueniant, vtque nos ſingulatim omnia quæ hunc ad modum fiunt, vbique manifeſta faciamus: quæ ad hæc attinent, euidenti lege explicare viſum eſt, quò non ſolùm noſtræ ætatis, verumetiam omnis futuri æui hominibus noſtrum æquitatis iuſtitiæque ſtudium innoteſcat. *Innoteſcat verò* etiam quàm Imperatoriis noſtris ædibus, quíue illis præſunt, ſiquid delinquant, non parcamus: *quomodóque* ſi ſubditis bene ſit, id noſtrā eſſe opulentiā felicitatémque, & (quia non ſolùm diuinarum domuum negotia, verumetiam communia præſentis reipublicæ nos cognoſcere par eſt) ſubditorum facultates, quantū ad curam, nihil ab Imperatoriis differre exiſtimemus. Statuimus igitur vt nulli glorioſiſſ. magnificētiſſimíve diuinarū noſtrarū aut piētiſſ. Auguſtæ domuū (quibus & patrimonialis & regia domus, quæ ante nouas eccleſias ſita eſt, annumeranda eſt) curatores, aut chartularii, aut

l. ego μᵹ'cv

prouiſores, aut conductores, aut quicunque alii ad eaſdem diuinas domus pertinent, vel tabulas quæ noſtram appellationem contineant, vel effigies inſigniáue Imperatoria alienis ædibus aut prædiis, vel mobilibus defunctorum aut etiamnũ ſuperſtitum rebus ſignacula imponere, vel aliorum ruſticos ſuſcipere, vel ſolutiones aliquas quæ ipſos aut etiam ipſorum prouentus tranſferant, in Auguſtalem domum faciendas curare in poſterũ auſint: neque ſi etiam earundem domuum, prædiorum, rerum, aut ruſticorum partem aliquam ad Auguſtas ædes pertinere contingat, hinc aduerſus eos qui vnà cum ipſis poſſident, fraudis læſioníſque occaſionem capiant. Quin & ſiquos ruſticos, qui in aliorum mancipio ſunt, in præſenti ipſos habere, aut quales diximus ſolutiones accepiſſe conſtet, ſimul ipſos ruſticos reſtitui, ſimul ipſas ſolutiones irritas eſſe iubemus. Quòd ſi de his rebus aut etiam de aliquibus contractibus actionem ſe habere aduerſus alios dicant, nequaquã reum ad ſe trahant, neque (id quod & abſurdiſſimum & iniquiſſimum putamus) ſuarum controuerſiarum iudices ſedeant: liceat autem ipſis vt coram competente iudice, ſub quo ſunt qui actiones ſuſtinẽt, litem moueant, ſimúlque ius ſuum obtineant. At ſi ipſos glorioſiſs. magnificentiſſimóſque curatores, diuinarũ domuum quarũ curam gerũt nomine ab aliis in ius vocari contingat, tum quidem ſi hîc actio inſtituatur, cõmuni & actoris & Auguſtalis domus curatoris

Malim αὐτὰς

conſenſu vnus ex glorioſiſſ. noſtris præfectis ad rei examinationem diiudicationémque eligatur: & ſi(vt fieri aſſolet) contentio huc inſurgat, libellus ſupplex Principi offeratur, datúſque ab ipſo iudex ſuſcipiatur. ſi verò in prouincia aliqua, eius præſes controuerſiam ſibi audiendã ſumat. Cæterùm ſiquis chartularius, emphyteuta, conductor aut colonus Auguſtalium rerum occaſione in ius vocetur, facultas ſit actori, ſi velit, vt coram ipſo Auguſtalis domus curatore, aut (ſi ſuſpectũ illum habeat) in alio foro coram eo coram quo communiter viſum ſit, aut etiam quem ex Imperiali iuſſu hîc nacti fuerint, actio-
514 nem inſtituat. Quæ verò iſtiuſmodi controuerſiæ in prouinciis mouebuntur, eas cuiúſque prouinciæ præſes audiendas aſſumet. Sanè quæ iiſdem diuinis domibus qriuilegia iam cõceſſa ſunt, ea non in his, ſed in litium ſumptibus obſeruentur, pro inducendis *nempe* (quo modo dicitur) legendis, & edendis, atque in aliis quæ circa lites fiunt ſumptibus: vt nemo conſtitutum horum modum tranſgredi audeat, iudiciorúmque miniſtri eo contenti eſſe debeant. Illis verò etiã qui aduerſus ipſas Auguſtas ædes, earũ curatores, prouiſores, conductores, chartularios aut colonos actioné dictãt, vt iiſdẽ vtãtur priuilegiis facultas fuerit: vt ne in hoc quidem (quo tamen legibus noſtris conſtitutum eſt modo) illis eſſe inferiores videantur. Porrò quia nonnullos eſſe ſcimus, qui quum creditores ſuos debitis fraudare volunt, res ſuas illis oppigneratas alicui

noſtrarum ædium aut vendunt,aut donant,aut alio quocunque contractu perſcribunt,& per illas medias in alios vel cognatos vel familiares aliquo contractus modo tranſferendas curant: vt hac ratione hypothecæ ius miſerum in modum iis qui pecunias ſuas erogarint, fere diſpereat:dum diuinæ dominus præfectus(per quem hæc facta eſſe dicuntur) propter poteſtatem quã habet, mouẽdam de his rebus actionem nõ ſuſcipit, & qui rem percepit, contractum cum diuina domo initum prætẽdit, per datúmque domui priuilegium à nemine actione cõueniri ſuſtinet: *inſuper etiam quia eſſe ſcimus*, qui domibus,locis, aut aliquibus vnius cuiuſpiam Auguſtarũ ædium officinis maiore aut quacunque mercede conductis, illarum rerum prærogatiua vtantur: itáque creditores,aut etiam qui ipſis actiones intentant, & arceant & oblædant: idcirco iubemus nequis de reliquo ſubdolis commentis aduerſus creditores ſuos vti audeat,neque per diuinam domum mediam cum alio donationem aut contractum inſtituat: *ſciens* quòd nullũ fructũ ex verſutia ſua percepturus ſit: quũ res alienata vbicunque fuerit, ſiue penes diuinam domum,ſiue penes alium quempiam, nihilominus vendicari poterit, & omnia ei qui actiones aut etiam hypothecæ ius habet,integra atque illæſa, perinde acſi nihil interueniſſet, ſeruabuntur. Ad hoc etiam ſiquid huius commenti cauſa ipſi diuinæ domui, eiúſue procuratori captãdæ beneuolentiæ ratione datum eſſe contingat, eo

qui dedit excidet, hánceque (quãquam minorem quàm pro merito) remunerationem feret. Cæterùm neque per earum ædium quæ ad Imperatorias domus pertinent, inquilinos, neque per alienos colonos, aut alium quempiam, omnium diuinarum ædium præfecti aliquid faciendum conducant, neque illis patrocinium tribuãt, aut quod πατρώνιον dicitur. (*Mercedem patrocinij ſignificari autumo*) liberis aliquibus, exactionibúſue obnoxiis, aut decurionũ etiam, quæue in vniuerſum ad alios pertinent, prædiis capiant: ac verò ab his omnibus deſiſtant. Et ſi tabulæ aut inſignia Imperatoria iſtiuſmodi prædiis, domibus, officiis aut locis iã affixa ſint, hæc detrahant, aliiſque qui illa detrahunt, quaſi noſtro iuſſu id faciant, nequaquam contradicant. Ad hæc quietem agãt, aduerſúſque inquilinos, & qui quocunque modo tenentur, coram competentibus tribunalibus moueri actiones ſinant: ac nullum ad alienas cõtrouerſias, aut res, aut ius, aut prædia horúmue colonos acceſſum habeant, neque aduerſus aliquos actiones cedant, aut has *ab aliis* aſſumant, itáque alios, vt iſtiuſmodi actionibus obnoxios, in ius vocẽt. Etenim hanc iniuriæ rationẽ omnino tolli iubemus, etiamſi donationis modo iſtiuſmodi actiones ipſarũ dominus in nos diuináſque noſtras ædes trãſferat, & quæ
515 iuſta videantur debita ſe habere dicat: ne *videlicet* hoc commento aliis iniquitatis quicquam obueniat. Iſtiuſmodi ſiquidem donationes nobis curæ non ſunt, neque calumniæ opinionẽ

Quomodo aliter ἐκδ- δικεῖν ἢ ἐκκλισιασ- κῶν exprimi poſſit, non uideo:

auferre & ſubire noſtrarum diuinarũ domuum procuratores volumus: vtpote qui ſingulis (vt dicitur) diebus noſtra ſubditis donemus, magnámque rerum mobilium immobiliúmque, & pecuniarum vim propè omnibus elargiamur. Facultas verò cuique ſit vt quas ſe habere actiones dicit, eas aduerſus obnoxios ſecundum conſentaneè in hos obtinentem modum, nullo Auguſtarum domuum præfecto interpoſito, moueat: & quando ſua per legem recuperarit, de his quocũque velit modo ſtatuat. Ipſas enim actionum ceſſiones, quòd fraudis & calumniæ anſam complectantur, & odimus & auerſamur. Quapropter etiam ſiquæ huiuſmodi in ipſas diuinas domus iam conſcriptæ ſunt, has irritas cõſtituimus, & nullam illas petitionem exactionémque habere cõcedimus, vt hi aduerſus quos factæ ſunt, inde prouenientibus actionibus liberentur, hancque pœnam iis qui has ceſſiones facere auſi fuerint imponimus. Si verò etiam ipſarum Auguſtarum domuũ præfecti, aut chartularii, aut emphyteutæ, aut conductores, aut diſpẽſatores, aut qui alioqui ad illas pertinent, ob res priuatim ad ipſos pertinentes ab aliquibus coram competentibus magiſtratibus in ius vocẽtur, ipſos própè obedire iubem⁹, & ſecundũ procedẽdi ex lege ordinẽ actiones ſuſcipere, indéque manãtibus exactionib⁹ cedere, ídque perinde acſi ad diuinas domus nihil pertinerent: ne hac poteſtate eos qui aduerſus ipſos actiones habent oblædere, iiſque quæ debent fraudare vi-

deantur. Adeò autem ab iſtiuſmodi iniuriis diuinas noſtras domus alienare cogitamus, vt cõtrouerſias apud illarũ magnificẽtiſs. glorioſiſſimóſue curatores, ſiue in ſcriptis ſiue ſine ſcriptis iã motas, vlterius procedere nõ ſinamus, extra quã ſi vtraque pars ſpõte id facere velit. Quòd ſanè ſi vtraq; pars nõ velit, *uolumus* vt vnus aliquis noſtrorum magiſtratuũ, in quẽ partes cõſenſerint, quémue etiam nos aſſignauerimus, ſecundum hoc quod recens à nobis conſtitutum eſt, controuerſiam à quocũque horum examinatã, quæque in illa fortè acta ſunt, ſuſcipiat, ac deinceps audiat, quæque legibus conueniant de ea ſtatuat. De oneribus profectò etiam, & metatis, & angariis, & viarum pontiúmque inſtaurationibus, de deſcriptionibus quoque & indictionibus tractare nobis viſum eſt. ac, ne hæc indiſtincta maneant, conſentanea quædam iuſtiſſimo noſtro propoſito de illis deſcriptio procedat. Quum enim priuilegia iam olim Auguſtalibus domibus data, ab his illas eximant, rectè animũ noſtrum ſubiit vt rei vtilem & neceſſarium ordinem imponeremus. Si etenim Imperatoriorũ exercituum, qui in barbaros emittuntur, trãſitum, aut etiam noſtro iuſſu, quò abũdè huic inclytæ ciuitati annonæ ſit, aliarúmue occaſionũ cauſa, ſpecierum quandam contributionem fieri contingat: his omnibus non modò alios ſubditos, verùm Auguſtarum domuum poſſeſſiones & habitacula profectò etiã obnoxia eſſe volumus. Ac ſanè citra has cauſas ne diuinæ do-

Lego πόῤῥωτέρω

mus, neque alius ſubditorum quiſquam moleſtia afficiantur, iubemus: neque vt tale aliquid illata neceſſitate fiat permittimus.

DE HAEREDIBVS. CONSTIT. II.

DEo ſimul & iuſtitia nihil maius exiſtit. abſque his enim nihil vnquam commodè geri poteſt, & præcipuè in noſtra hac republica. Exinde enim & rectè regnare, & ſubditos ad beneuolētiam neque non ad ſummā licet attrahere deuotionē. Eapropter quū & nos diuinitus pérque iuſtitiam imperii ſceptra ſuſceperimus: tāetſi multis vndique curis implicamur, quo magis & Romani quotidie virtutibus reddantur auctiores, & Barbari deuicti ſuccūbant: non tamen penitus à ſolicitudine noſtra ſecludimus, ne nō in iis quæ priuatim vſui eſſe poſſint ſubditis, cōpetens accōmodetur prouidentia. Ac quū multa quæ prius confuſa erant, ad meliorem ſtatum erexerimus, cōueniens eſſe putauimus & id quod longo iam tempore in ſucceſſionibus neglectui fuit habitum, ad actionem Deo placentem reducere. Cognouimus enim quòd quidā oberrantes defunctorū perturbāt patrimonia, ſed neque teſtamenta valere ſinunt, neque item ab inteſtato ſucceſſiones locum capere, mobilibus quidē rebus immittētes ſignacula, immobilibus verò imponētes titulos: vt hac ratione ipſis illorum ſucceſſio adcreſcat, inque ea decentem aliquem ordinem occupent. Quoniam verò impoſſibile eſt in tāta multitudine exactè ea quæ ſingulatim in

Sequentes haſce tres cōſtitutiones Haloander uertit: quas quia non Iuſtiniani, ſed Tiberii eſſe Scrimgero credimus, ex Iuſtiniani conſtitutionibus huc tranſcripſimus, atque numerū cuique in Scrimgero aſcriptum ordinauimus. Ponit autem hanc Haloand. in Iuſtiniani conſtit. 164.

talibus eueniunt perdiſcere , perpulchrum nobis viſum eſt ſi generali hæc lege ad certam redigeremus formulam. Propterea ſancimus vt vniuerſi citra inuidiam & rebus iuribúſque ſuis perfruantur,& ad ſuos iſta tranſmittãt hæredes. Penitus autem nemo omnium illorũ inuadat patrimonia,aut horum ſucceſſores damnis implicet,aut titulos ſiue ſignacula rebus præter legum noſtrarum placitũ imponat. Nam & ſucceſſiones ab inteſtato quo quiſque vocatur ordine cõfirmamus, & vltimas horum volũtates legitimè conſiſtẽtes non ſubuertimus. Si enim ſedulò aduigilamus ſumúſque ſolliciti vt collatores bonis gubernentur legibus, & de eorum incolumitate multo maximã potentia noſtra curam ſuſtinet: quomodo non in hanc quoque partẽ prouidentiam ipſis accommodauerimus, & alacriter noſtrũ ipſis impertiamur beneficiũ? Hæc etenim placere Deo perſuaſiſſimũ habemus, & hoc iuſtitiæ munus eſſe aſſerimus: perſuaſiſſimum quoque eſt, Imperiũ per hæc nobis vndique munitũ & quietum futurũ. Connumerator itaque & hæc noſtra lex cæteris præclaris noſtris facinoribus:& ſubditi,priſtinis liberati moleſtiis,& tanta à potentia noſtra dignati prouidentia, Deo ſimul & poſt illum nobis gratias agant, diuinum numen placantes precibus, vt deuictis hoſtibus, aliam inſuper & maiorem ipſis ſecuritatem impertiamur. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram declarantur legem, ea conſeruanto tam glorioſis ſacrarum domuũ curatores quàm quibus

quibus vel maximorum vel etiam minorum gerendorum magiſtratuum cura, ſiue in alma hac vrbe, ſiue item in prouinciis commiſſa eſt: publicationem bonorum iuxtà & ſupplicium formidantes capitis, ſi ſancita noſtra trāſgreſſi fuerint. Præſentem itaque ſacram noſtram legem gloria tua in inſignioribus locis huius almæ vrbis proponet, ſed & vſa ad hoc iuſſionibus, tranſmittet in prouincias.

DE PROVINCIARVM PRAESIDIBVS. CONST. III.

NOn tantùm decenter leges ferre ſummo bono eſt, ſed etiam ſancita accuratè cuſtodire & ad effectum deducere, tranſgreſſoréſque competentibus pœnis ſubiicere. Quæ enim legum erit vtilitas, ſi in literis duntaxat cōſiſtāt, non etiam per ipſa facta atque opera ſubditis vtilitatem de ſe præbeant? Ac ſcimus quidem quàm vehementer Maieſtas Imperatoria collatorum curam geſſerit, quum aliquoties definierit vt prouinciarum præſides officia gratis ſuſcipiant, quò magis & ipſi, quum purè his vtūtur, æquum & bonum ſubditis impertiantur, & ex collatorum incolumitate omnium rerum copia abundet res publica. Sed hæc quidem per immodicā auaritiā eorū qui officia redimūt potius quàm ſuſcipiunt, deuicta paulatim in obliuionem deuenerunt. Nos autem de iis propoſitas leges renouantes, ſancimus vt illi magiſtratum gerant qui & bona exiſtimatione noti ſunt, & in

Ponit hanc Haloand. in Iuſtiniani conſtit. 161

exercenda iuſtitia plurimum repoſuerunt ſolicitudinis:ſed & vt citra vllum munus & largitionem magiſtratus ſuſcipiant. Item vt tam collatores incolumes indemnéſque conſeruẽt, quàm publica tributa diligenter expediant. Præterea vt neque per ſe,neque per aſſeſſores ſuos, aut cancellarios, domeſticóſue, aut quempiam eorum qui ad ipſos pertineant,quicquam à ſubditis accipiant, niſi in quadruplum velint (vt leges loquuntur) quod ab ipſis acceptum eſt dependere: ſed contenti iis ſint quæ lege ipſis deputata ſunt è publico. Simulatque magiſtratu abierint, vt per ſolennes quinquaginta dies in prouincia aſſideant,ſub publico verſantes cõſpectu, & omnibus actionem intentare volentibus reſpondeant. Lite verò intra quinquaginta dies non finita, ſi quidem pecuniaria ſit, procuratorem dato: ſin verò criminalis, ad terminum vſque cauſæ permaneto: iis qui in cauſa diiudicant (ſiue magiſtratus ſint,ſiue à præfectis dati) niſi intra viginti dies quàm initium cœperit, eam litẽ finierint, decem libris auri mulctandis: lite nihilo minus ſecundum prædicta procedente.Siqui enim mala conſciẽtia ſtimulati vel clàm aufugerint, vel ad ſacras ædes decurrerint, ſubſtantia excident, ſecundum legem pro modo admiſſorum inter iniuria affectos diuidenda. Et quemadmodum procedens de hoc conſtitutio & * ex vna parte, prout antea lege comprehenſum eſt,ſtiterit: quæ pro collatoribus introducta ſunt, ea firma permanento.permanentibus videlicet & aliis firmis

quæ ad collatorum vtilitatē de præſidibus pulchrè à Maieſtate ſancita ſunt Imperatoria. Quēadmodum autē eos qui hæc perperā in ſe admittunt punimus,ita & eos qui per hanc cauſam contra interdictum aliquid ab ipſis accipiunt, reſtitutioni quadrupli ſubiicimus. Atque vt hæc ita caueremus lege, ex eo nobis in mentem venit, quòd pluris à nobis fit ſubditorum opulentia & medela quàm reditus qui exinde inferuntur Imperio. Contrahimus enim vnà cum largitionibus præſidū in arctum ipſa etiam ſuffragia quæ Imperialibus inferebantur rationibus, & magnum reddebant pecuniarum cumulū: quò magis hac cauſa & reſpublica meliore ſucceſſu potiatur, & locupletior redeat, aliquot retro temporibus à nonnullis excogitatis præſtationibus liberata. Vna enim hæc res potētiæ noſtræ ſtudio eſt vt prouinciæ & bonis gubernentur legibus,& tutò inhabitentur,neque non ex præſidum iuſtitia fructum capiant,& tributa publica ſine querela inferantur. neque enim aliter conſeruare licet rempublicam,niſi pientiſſ. præſtationes importentur in publicū (ex quibus & militares nutriuntur copiæ, vt reſiſtatur hoſtibus) & per agros ac vrbes agantur excubiæ. perfruuntur item reliqui ordines attributis ſibi ſalariis: reparātur quoque muri & vrbes. denique omnia alia proueniunt quæ communem ſubditorum vtilitatem concernunt. Quæ igitur nobis placuerunt,& per hanc ſacram declarantur legem,ea gloria tua in alma hac vrbe conſuetis locis proponet,ſed & ſolitis vſa iuſſionibus mittet per prouincias: vt o-

T.ii.

mnes intelligant quantum nobis reſpublica ſimul & ſubditorum noſtrorum incolumitas curæ ſit.

Quarta non extat. Ponit hanc Haloander in Iuſtiniani conſtit. 163

DE RELEVATIONE TRIBVTORVM *publicorum.* CONST. V.

PRæſtantiſſima inter homines bona ſunt iuſtitia & benignitas: quarum altera æquabiliter ſuum cuique tribuit, neque appetit aliena: altera ad miſericordiam decurrit, & debitorum incommoditate egentes liberat. Hæc ornare firmaréque imperium, hæc conſeruare rem publicam, hæc pulchrè humanam nouerunt gubernare vitam. Vnde & nobis, ex quo diuinitus Imperii ſceptra ſuſcepimus, magno affectatum eſt ſtudio vt vndique tam bonis actionibus conſpicui ſimus: quò *magis* ſi vtiles nos præbeamus ſubditis, ex virtute & gloria remunerationem habeamus. Ac ſcimus quidē mutua illa & omnimoda hominum exitia ad tantam inopiam poſſeſſiones redegiſſe, vt neque reditus poſſint ſuis producere poſſeſſoribus, neque ſatis idoneè publica inferre tributa: atque hæc militari & alio neceſſario ſumptu imminente, vehementérque nos impellente, dum multis vndequaque bellis alluimur, vt crebriores pecuniarum collationes faciamus. Inde adeo non ſemel curas in eam rem impendimus, quanam ratione fieri poſſit vt & neceſſitati faceremus ſatis, & ſubditorum egeſtati adferremus remedium. Quúmque in multas noſtra circa hæc diſtraheretur ſententia, magis tamen obtinuit vt ad benignitatē reſpiceremus,

& Deo placentẽ collatoribus impertiremur medelam,& quod communibus deeſſet ſumptibus, hoc in eius vicẽ introduceretur ex theſauris principalibus. Acceptam igitur & hanc noſtram curam ferẽtes Domino Chriſto, & ſalutaris paſſionis neque non ſanctæ reſurrectionis eius præſentibus magni feſti diebus cõdigna facientes, meritò & ipſi in præſentia hanc pro republica largitionem offerimus:per quam concedimus in vniuerſum omnibus, agricolis pariter & collatoribus (idem autem dicere licet & de prædiorũ dominis) integrum vnum canonem publicorum tributorum in quadriennium partiendum: hoc eſt, quartam quidem eius portionem pro nona indictione proximè initura, tantandem verò alterã & pro decima quæ hanc ſequutura eſt, conſimiliter & pro vndecima *& duodecima*,vnicuique quartam portionem:vna eadémque opera diminuentes & conſuetudines quæ quocunque modo aliquibus hoc nomine præbentur. Remittimus autem his & præteriti temporis reliquationes, vſque ad finem proximæ præteritæ quintæ indictionis: ac ſancimus nequa fiat exactio pientiſſ. à nobis condonatarum præſtationum, ſiue maximam præfecturam reſpiciant ſacrorum orientalium prætoriorũ, ſiue præfecturam Illyricianam,ſiue præſidatũ inſularum, atque præfecturam militarium in Scythia & Myſia ordinũ, aut ſacras noſtras largitiones,aut denique alium magiſtratum: interdicẽtes decurionibus & exceptoribus,ſcriniariis & cohortalibus, palatinis & exa

ctoribus, neque non ſuſceptoribus, & quicunque vel exactionem vel ſuſceptionem publicorũ expediuit aut expedit tributorũ, ne per vafriciem excogitatis contra agricolas & collatores vtantur artibus. * aut etiam prædiorum dominos, vt diuerſos * ex reliquis indultis pro ſe inſtituãt, aut conſtitutæ pecuniæ obligationes, aut fideiuſſiones, aut confeſſiones dolo malo ſuſcipiant. Cõſtituimus etenim omnem contra munificẽtiam noſtram factam aut futuram circũſcriptionem irritam: quum illud conſtet, quòd ſiqui, noſtram anteuertentes largitionem, ex reliquationibus iam inde à quinta indictione factis aliquid exegerint, neque id perſoluiſſe videbũtur: omnibus modis publicis id rationibus inferent. Nam vt collatores beneficio afficeremus, præſentem ipſis benignitatem impartiti ſumus: non autem iis qui publica tributa ſuſcipiũt, & in ſuum lucrum conferre ea voluerint, præſentis ad tempus canonis indulgentiam inſtituimus: nullo modo embola (hoc eſt annua ſpecierum tranſmiſſione, vt in condito & ad militares ſumptus habeantur) diminuenda. Oportet enim vniuerſum frumenti aliarúmque ſpecierum modum cõſueto ac ſolito more & cõtribui & importari: pretiis quartæ partis per ſingulos annos à nobis vſque in quadriennium collatoribus indultæ ad menſam publicam cum aliis quæ in auro ab ipſis contribuuntur, æſtimandis ſoluendíſque è publico. Idémque hoc in Oſdroena & Meſopotamia peragetur, eorum gratia quæ pro reconditis & mi-

litari ſumptu in ſpeciebus conferuntur. Conſimiliter & in ſpeciebus quæ ploimæ, quaſi nauibus tranſportandæ dicuntur, quæ proueniunt in Lazica & Boſporo & Cherſonneſo. percipient enim harum pretia ex publico, prout in menſis præfectorum ordinatum fuerit, vnde hæ importantur: vt & ipſi noſtra in hoc perfruantur benignitate. Earum enim ſpecierum illationem negligere haud quaquam tutum eſt: quum & ineuitabilis exiſtat impenſa, & publicas (vt ita dicamus) res in vnum conciliet. Credimus autem & ex hac noſtra largitione magna reipublicæ incremēta futura, Deo omnia nobis fauſta per huiuſmodi actiones præbente, ea quæ pro ſubditorum à nobis vtilitate diſpoſita ſunt tranſcendere præſumentibus, tam de ſubſtãtia quàm de ipſa periclitandis ſalute. Quæ igitur nobis placuerũt & per præſentem ſacram declarantur legem, ea programmatis vſa gloria tua, tam in alma vrbe quàm etiam per prouincias omnibus manifeſta faciet, vt neminem noſtra lateat munificentia

509 ZENONIS IMPERATORIS DE NOVIS OPERIBVS CONSTITVTIO, eodem interprete.

IMPERATOR Cæſar ZENO, pius, victor, triumphator, ſemper & maximus & venerandus Auguſtus, ADAMANTIO præfecto vrbis,'& iudiciorum quiete fruenti.

Hæc clauſula huc non pertinet.

Requiritur hactenꝰ hæc cõſtitutio ſubtit. De ædificiis priuatis, C.

PRæſentē ferimus legem, quæ' ſufficienter oſtendat quomodo & tua magnificentia*. Ne' verò qui in legem incidet, *in illa intelligenda* adiutore opus habeat, ab elegantioribus reique publicæ cõuenietioribus verbis paulùm recedentes, vulgò notioribus vſuri ſumus. Cognouimus igitur ex illis quæ à magnificentia tua ad nos relata ſunt, ambiguã eſſe ſacram illam legem quam immortalis nominis pater noſter Leo de iis tulit qui in inclyta hac vrbe ædificare vellent: ac iubemus vt qui ſuas ædes renouant, nequaquam veterem modum excedant: ne qui ædificant, vicinorum luminibus & proſpectui, contrà quàm antea res illæ ſe habuiſſent, officiant.' Quin & illud addam, quid obtinere oporteat ſi qui ædificat, ex pacto aut ſtipulatione peculiare ius habeat, quod veterem formã illi, ſi velit, mutare permittat. Statuimus autem, ſi pactum aut ſtipulatio ædifican

Pro οἷον malim ὅτι

tem iuuet, vt tum illi ſecũdum pacti ſtipulationíſue vim ædificare liceat, tametſi vicinos, quibus pactum aduerſatur, oblædere ita videatur. Quando porro mea conſtitutio dicit, eum qui ædificaturus eſt, inter ſuam & vicini domũ duodecim pedum interſtitium relinquere oportere, & plus aut minus addit, quod nimirum maximam certitudinem facit (nam quod huc atque illuc inclinat & anceps eſt, id ad tollẽdam ambiguitatem non idoneum eſt) luculenter iubemus vt inter vtranque domum duodecim pedũ intercapedo ſit, quæ à ſtructura fundamenta contingenti inchoet, atque vſque ad ſummam altitudinem conſeruetur: tum qui in poſterum hoc obſeruabit, vt ei, ſiue nouã domum ædificare, ſiue veterem renouare, ſiue ex incẽdio collapſam inſtaurare velit, ſecundum ſacram legiſlationẽ in quantamcunque velit altitudinem domum ſuam tollere, & feneſtras proſpectorias (vt vocantur) & luminis tantummodo cauſa parandas ſecundum ſacram legiſlationẽ facere liceat. * nequaquam ex hoc interuallo concedi vicini proſpectum maris rectum & non coactum, ex quocunque latere domus, quem vicinus ſtans intra ſua, aut etiam ſedens habet, neque inflectens ſe inter proſpiciendum in obliquum, & ſibi vim inferens, vt videat mare. De hortis enim & arboribus in priore legiſlatione nihil tractatũ eſt, neque quicquam præſenti addetur, neque conuenit etiam. Nulli verò ædificaturo domum, ſi in medio angiportus aut platea duodecim pedibus

Huic uulneri ex Harmenopulo medeare. Mihi autẽ, quòd & ordinem ſuſpectũ habeã, dum in meliora exẽplaria incidã, iſta medicatione ſuperſedere uiſum eſt.

latior ſit, propterea partem plateæ aut angiporti adimere, & ſuo ædificio applicare fas eſto. Non enim quòd quæ ad rempublicam pertinẽt oblædere, & ædificãtibus attribuere velimus, duodecim pedum interſtitium inter domos eſſe debere conſtituimus: ſed vt ne anguſtiora inter ædes

Rectè fortaſſe legas πλεονῆ, καὶ ἔχειν & mox, συγχωροῦμεν

eſſent interſtitia, & ampliora etiam, ſi ampliora eſſent, haberentur, ac eſſent vt eſſent, quum vetus ſpatium imminui non ſinamus, vt ciuitati ſua iura conſeruentur. Si verò vetus ædificium ita conſtitutum erat vt minus duodecim pedibus inter vtranque domum interuallũ eſſet, fas non ſit vt vltra veterem ſtatum & formã aut extollatur ædificium, aut feneſtræ fiãt, niſi decem
516 pedum ſpatium in medio ſit. Tunc enim (vt dictum eſt) proſpectorias, quæ olim nõ fuerint, ædificator facere non poterit. Feneſtras autem luminis duntaxat cauſa parãdas faciet ab area ſex pedum interſtitio in altitudinem: *ut tamen* luminari feneſtra ad dictum ſex pedum in altitudinẽ præſcriptum confecta, nequaquam in ſuo ædificio id quod fictitia area dicitur facere, & legem circumuenire audeat. Si enim hoc liceat, rurſum luminares feneſtræ per fictitiam aream proſpectoriarũ vſum explebunt, ac vicino incõmodabunt: quod fieri prohibemus: *ut tamen* nuſquã ex pactis aut ſtipulationibus ædificatoribus competens auxilium, ſi quidem omnino tale aliquid ſit, perimamus. Inſuper, quũ prior lex iubeat, vt domus antea incendio conſumptas, tametſi alteri proſpectus in mare præſtringatur, centum

pedes in altum attolli liceat: & hanc ambiguitatem tollentes, ſancimus vt hoc ipſum obtineat ſimiliter in exuſtis ædibus & renouandis, & quæ prius non fuerint nunc prmùm extruendis: vt id poſthac etiam in iis quæ ignis nocumẽtum non ſenſerint, ſed propter vetuſtatẽ aut etiam quamcunque aliam̃ cauſam ruinoſæ nutent, obſeruetur. Et à quacunque ædificanda domo in medio cõtrouerſorum locorum centum pedum ſit interuallum, itáque' citra vllum impedimentum ſtructura procedat, etiãſi cuiuſpiã ad alios pertinentis domus proſpectus in mare corrũpatur. 'Qui verò è ſolis coquinis, aut (vt vocantur) latrinis, ſiue ad naturæ neceſſitatem ſeceſſibus, aut è ſcala etiam, aut põtibus parietalibus ad tranſitũ ſolummodo vtilibus, aut ex iis denique quæ βασίρια multi vocãt, proſpectus in mare eſt, ei impedimentum adferri liceat, ſiquis intra centum pedes ædificare velit, dummodo duodecim pedes in medio ſint. Atque hæc quidem obſeruari placet, quando pactum alicui non ſuppetit quod ædificare permittat. Qui verò ex pacto cum vicino inito ædificant, his in eo quod vtrinque placuit perſiſtendum eſt. Tunc enim non obſeruato interuallo ad pactũ ſtructuras tolli ſinimus: tametſi illis qui pacti ſunt, aut qui in ipſorũ domus ſucceſſerunt, in maris proſpectu noceatur: propterea quòd quæ iam ex pactis alicui iura ſuppeditant, ea per generales leges perimi non conueniat. Inſuper placet vt quæ ſolaria vocantur, poſt præſentem legem non ex ſolis lignis &

Quaſi ſcriptum fuerit κωλύματος χωρὶς γίνοιτο τὰ οἰκοδ. Lego τὴν δὲ

aſſeribus fiant,ſed Romanenſium(quæ vocãtur)
ſpecie ædificentur : vt etiam inter duo ſolaria ſi-
bi inuicem oppoſita decẽ pedum interuallum
interſit . Quòd ſi propter loci anguſtiam poſſi-
bile non ſit,alternatim ſolaria fiãt.At ſi ipſe an-
giportus decẽ pedibus latior non ſit, neutra pars
ſolaria ſiue meniana facere aggrediatur.Et qui-
dem quæ quo dictũ modo eſt fiunt, ea iubemus
vt à ſolo quindecim pedum interſtitio in altum
diſtent, & nequaquam ipſis colũnæ aut lapideæ
aut ligneæ ad perpendiculum in ſolo ſubſtituã-
tur,aut muri ſubſtruantur : quò ne qui ſub ſola-
riis in altitudine(vt dictum eſt)factis aer exiſtit,
is obſtruatur, neque inde anguſtior angiportus
publicúſque tranſitus fiat. Vetamus verò etiam
ſcalas quæ à ſolo incipiant, & in ſolaria ducant,
in angiportis fieri : quò *videlicet* ex cautiore ſtru-
ctura , eóque quòd non ita inter ſe ſolaria pro-
pinqua ſint,leuiora aliquãdo rarioráque,& quæ
faciliùs reſtinguãtur, ex igne ciuitati iiſque qui
domos habent pericula obueniant. Ac ſi contra
noſtram legem ſolarium aut ſcala fiat, nedum
quod factum eſt,refringetur, verumetiam ædiũ
dominus decem librarũ auri mulctam ſuſtine-
bit,& architectus aut redemptor, qui opus infor
511 mauit, alteras decem libras dependet , & artifex
qui fecit,ſi ob paupertatem mulctã exoluere ne-
queat,vbi in corpore verbera exceperit,ab vrbe
propelletur. Adhæc iubemꝰ vt nulli liceat mul-
tas deinceps colũnas in publicis porticibus à mi-
lio (quod vocatur) vſque ad capitoliũ (quod vo-

cant)aut domunculis, aut aliis etiam quæ inter columnas fabricari ſolent, ex ſolis aſſeribus obſtruere: ſed vt iſtiuſmodi domu nculæ cum parietibus latitudine plateam verſus ſex pedes, altitudine verò ſeptem non ſuperent: tum etiam vt per quatuor omnino columnarũ interordinia liberi à porticibus in plateas tranſitus relinquantur, & iſtiuſmodi domunculæ ſiue officinæ extrinſecus marmoribus adornẽtur, quò ornamẽto ſint ciuitati, & oblectamento prætereuntibus. Quæ verò in aliis vrbis partibus inter colũnas officinæ conſtituuntur, eas ad eam menſuram eúmque modum conſici placet, quam menſurã quémque modum conducere ciuitati magnificentia tua iudicabit: tamen vt æquabilitas omnibus modis conſeruetur, ne quod ab aliquibus permiſſum eſt, ab aliis prohibeatur. Illud item lege complecti viſum eſt, ne probi viri calũniatorum ſubdolis commentis oblædantur. Multi enim inuidia, non verò quòd iniuria afficiãtur, iis qui ædificare volunt litem texentes, procraſtinandæ ædificationis neceſſitatem inferunt: ita vt qui ædificare cœperit, deinde prohibit', opúſque intermittere coactus, & in iudicium tractus, qua pecunia domũ ſe erectur ũ ſperaſſet, eam in litem inſumat, & (quod omnium abſurdiſſimũ eſt) vbi victricem ſententiam obtinuit, velut indiſſolubilibus aliquibus vinculis irretiatur, dum qui nouum opus nuntiaſſet, obtẽta prouocatione vadimonia expectat, & quòd ædificationem impediat, ex vicini incommodis voluptatẽ ca-

pit. Iubemus itaque, ſi in iſtiuſmodi cõtrouerſiis aduerſus decreta iudicis prouocatio inſtituatur, vt ſimulatque ſubſidiaria actio, ſiue ſcripto comprehenſa forma à iudice data fuerit, etiam vadimonio nõ obſeruato, victori vnà cum victo, aut ſeorſũ ſoli, ad magnificẽtiæ tuæ tribunal ingredi, & aduerſario, ſi abſit, pro conſuetudine vocato, ſententiam iudicis manifeſtam facere liceat: quò omni dilatione ſucciſa, legitimè controuerſiæ imponatur finis: neque, ſi fortè hyems adſit aut appropinquet, dum longa conſtitutorũ dierum tempora expectentur, qui ædificare voluiſſet, & non iure prohibitus eſſet, intolerabilia dãna ſuſtineat. Similiter etiam, vt ſi quis in tali cõtrouerſia, magnificentiæ tuæ iudicio non acquieſcens, prouocare voluerit, confeſtim conſultatio (quo modo vocatur) fiat, nullàque intermiſſa dilatione, in ſacro noſtro palatio & ipſi & victori, prout fieri cõſueuit, ſentẽtia conſyderãda detur. Sciant verò omnes qui nouũ opus nũtiare ædificatoribus tentant, quòd ſi cauſa cadant, ipſis & omnia damna quæ obuenerint, & materiarum quas litis tẽpore corruptas aut deteriores factas eſſe conſtabit, pretium refundent. Qui autem nõ iure ad ædificandum aggreſſi fuerint, hi ſi iudicio ſuperabuntur, iſti qui opus nouum nunciauerit, eáque de re iudicium illos ſuſtinere coegerit, damna reſarcient. Cæterùm omnes iſtiuſmodi lites vnius magnificentiæ tuæ tribunalis ſententia diiudicari iubemus, & ne alius quiſquam glorioſorum magiſtratuum iſtiuſmodi contro-

Lego τις ὂν ὑπαρχ.

uerſiam audiat, neque eorum aliqui qui de iſtiuſ modi controuerſia contendunt, militiæ aut fori exceptione vtantur. quò *uidelicet* litigare aut mul ctas quas glorioſiſſ. vrbis præfecti datíue ab ipſo iudicis ſententia dare iuſſerit, perfundere nō cogantur. Verùm qui iudicio ſuperatus eſt, per co hortem magnificētiæ tuæ exactionem ſuſtineat: ita vt in hoc nullus fori exceptione vti poſſit. Hoc verò magnificentia tua prouideat, ne qui operū redemptores aut artifices, vbi opus aliquod inchoarint, id imperfectum relinquant: ſed ipſum qui inchoarit, aut capta mercede perficere opus, aut quod inde ædificatori obuenerit damnum, quantúmque ipſius intereſt opus abſolutum nō eſſe, illi dare cogat. At ſi fortè pauper ſit qui id de linquit, verberibus cæſus eiiciatur vrbe. Nec verò alius eiuſdem artis quod ab alio cœptum eſt adimplere prohibeatur. Quod ſanè artifices redemptores aduerſus ædificatores auſos eſſe intel leximus. qua re intolerabile damnum ædificatoribus machinantur & inferunt, dum neque ipſi quod opus facere cœpiſſent, huic finé imponunt, neque alios idipſum opus conſummare ſinunt. Qui verò cœptū ab alio opus ob hoc ipſum quòd ab alio cœptum ſit abſoluere recuſat, ſimilem & ipſe cum illo qui opus interruptum reliquit pœnam ſuſtineant.

Inſerendo ἀναπτην-ρῶδες aſteriſcū induco

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina 3. verſu ſuſpendi, lege debeant. P.7.v. pignus, expunge ſi, & parentheſεωs notas. P.22.v. Vt, l.notus. P.25.v. deceant, l.ſtatuat. P.27.v. ſuſcip. l.eſſe monens: hæc. P.37.v. dam:incœptione.v.perm,incœpto. P.49.v.pſius,l.adaugent. P.56.in margine,l. Abrogatur.P.58.v.3.lege cepiſſent.v.triæ, l.ille hoc vnum,ſed.P.63.in marg.l.βουθουμφύοις. P.67.v.quibuſc.l.obtigerit.in marg.l.4.Pro. P.76.v.nō, l.quòd. P.100. v.abſurditatē hoc ingentem natur. P.113.v. piſcat. l.remoras piſc,&c.in marg.l.tranſfer. P.118.v.Non. expunge,neque.P. 123.v.tant.l.vltio.P.145.in marg.l.Recurre.P.146 in marg.19. & 80. P.157.in marg. l.ἀναφέρειν. P.172. in marg. l.ἐποχικῶν. P. 173.in marg.l.crim.pecul.C. P.179.v.à,l.ac.P.197.in marg.ad 111.conſt.P.246.in marg.debet.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Litterae Graecae quae in cruce domini fuerunt
ut constat ex sacrosancto fragmento quod religiose
asservatur Romae in aede s[an]c[t]ae crucis in Hierusal[em]

caetera desiderantur. ꓷ Y ИƎꟼAZAИ ĪI

Hebraea et latina describere ac potui.